

Quartus.

impossibile igitur est quod deus aliquos peccare faciat. **I**tem bonorum causa mali esse non potest: sed peccatum est boni malum: contrariatur enim propter hominis bono quod est vivere secundum rationem: impossibile est igitur quod deus sit alicui causa peccandi. Preterea omnis sapientia et bonitas hominis derivatur a sapientia et bonitate divina sicut quedam similitudo ipsius: repugnat autem sapientia et bonitati humane quod aliquis peccare faciat igitur multo magis divine. **A**d hoc peccatum omne ex aliquo defectu pervenit: proximi agentis non autem ex influentia primi agentis: sicut peccatum claudicationis pervenit ex indispotione tibi non autem ex virtute motiva cum tamen ex ea sit quicquid de perfectione motus in claudicatione apparet: proximus autem agens peccati humani est voluntas: est igitur defectus peccati ex voluntate hominis non autem ex deo qui est primus agens: a quo tamen est quicquid ad perfectionem actionis pertinet in actu peccati. **D**icitur est quod dicitur **Eccl. xv.** Non dicas: ille me inplanavit: non enim necessaria sunt ei homines ipsi et infra. **N**emini mandavit ipse agere: et nemini dedit spatium peccandi: et **Jad. primo dicitur.** Nemo cum temptatur dicat quoniam a deo tentatur: deus enim interpretator malorum est. **I**nveniuntur tamen quedam in scripturis ex quibus videtur quod deus sit aliquibus causa peccandi: dicitur enim **Ero. 7.** Ego induravi cor Pharaonis et servorum illius: et **Isa. vi.** Ecce cor populi huius: et aures eius agere ne forte videant oculis suis et convertantur: et sanentur eos: et **Isa. lxvij.** Errare nos fecisti de vijs tuis: idurasti cor nostrum ne timeremus te: et **Ro. primo dicitur.** Tradidit illos deus in reprobum sensum ut faciant que non conveniunt: que omnia secundum hoc intelligenda sunt quod deus aliquibus non confert auxilium ad vitandum peccatum quod alijs quibusdam confert: hoc autem auxilium non solum infusio gratie sed etiam exterior custodia per quam occasiones peccandi homini ex omni providentia tolluntur: et prouocantia ad peccatum comprimunt: adiuuat etiam deus hominem contra peccatum naturale lumen rationis et alia naturalia bona que homini confert. cum ergo hec auxilia aliquibus subtrahit pro merito sue actionis secundum quod eius iusticia exigitur dicitur eos obdurare vel excecari vel aliquid eorum que dicta sunt.

De predestinatione, reprobatione et electione diuina. **CLXIII**

Quia vero ostensum est quod diuina operatione aliqui dirigitur in ultimum finem per gratiam adiuuantem: aliqui vero eodem auxilio gratie deferti ab ultimo fine decidunt: omnia autem que a deo aguntur: ab eterno per eius sapientiam prouisa et ordinata sunt ut supra ostensum est: necesse est predictam hominibus di-

stinctionem ab eterno a deo esse ordinatam: secundum ergo quod quosdam ab eterno preordinauit ut dirigendos in ultimum finem dicit eos predestinasse: unde apertius dicit ad **Eph. primo.** Qui predestinavit nos in adoptionem filiorum secundum prepositum voluntatis sue. **I**llos autem quibus ab eterno disposuit se gratiam non daturum de reprobasse vel odio habuisse: secundum illud quod habetur **Malach. primo.** **J**acob dilexi. **E**xau autem odio habui. ratione vero ipsius distinctionis secundum quod quosdam reprobauit et quosdam predestinavit attenditur diuina electio: de qua dicitur **Eph. primo.** eligit nos in ipso ante mundi constitutionem. **S**ic igitur per gratiam predestinatio et electio et reprobatio est quedam pars diuine providentie secundum quod homines ex diuina providentia ordinantur in ultimum finem: unde per eadem manifestum esse potest quod predestinatio et electio necessitate non inducunt: quibus et supra ostensum est quod diuina providentia contingitiam a rebus non aufert. **Q**uam predestinatio et electio causam non habent ex aliquibus humanis meritis: potest fieri manifestum non solum ex hoc quod gratia dei que est predestinationis effectus meritis non preuenitur sed omnia merita precedit humana ut ostensum est: sed etiam manifestari potest ex hoc quod diuina voluntas et providentia est prima causa eorum que fiunt: nil autem potest esse causa voluntatis et providentie diuine licet effectuum providentie et similiter predestinationis unus possit alterius esse causa. **Q**uis enim ut apostolus dicit prior dedit illi et retribuetur ei: quoniam in ipso et in ipso et per ipsum sunt omnia ipsi honor et gloria in secula seculorum amen.

Explicit liber tertius. Incipit quartus.
Capitulum. I. Proemium.

Ecce hec ex parte dicta sunt viarum eius: et cum vix paruam stillam sermonum eius audiuerimus: quis poterit tonitruum magnitudinis eius iterum? **J**ob. xxvj. Intellectus humanus a rebus sensibilibus conaturaliter sibi scientiam captens ad intuendam diuinam substantiam in seipsa que super omnia sensibilia imo super omnia alia entia impropotionaliter eleuatur pertingere per seipsum non valet. **S**ed quia perfectum hominis bonum est ut quoquo modo deum cognoscat: tam nobilis creatura omnino in vanum esse videretur velut finem proprium attingere non valens: datur homini quedam via per quam in dei cognitionem ascendere possit ut scilicet quia omnes rerum perfectiones quodam ordine a summo rerum vertice deo descendunt: ipse ab inferioribus incipiens et gradatim ascendens in dei cognitionem proficiat. **N**am et in corporalibus motibus eadem

Libet

E via q̄ descendit ⁊ ascendit rōne p̄ncipiū ⁊ fines di-
stincta. **P**redicti autē descensus p̄fectionuz a deo
duplex est ratio. **U**na quidem ex parte p̄ime re-
rū originis: nam diuina sapientia vt perfectio est;
in rebus res p̄duxit in ordine ut creaturaruz vni-
uersitas ex sumis rerū ⁊ infimis completeret. **A**lia
vero ratio ex ip̄is rebus procedit: nā cū cause sint
nobiliores effectibus: p̄mo quidē cāta deficiūt a p̄-
ma cā que deus ē q̄ tñ suis effectibus p̄minent: ⁊
sic deinceps quousq; ad vltia rerū pueniat. **E**t qz
in sumo rerū vertice deo p̄fectissima vnitas inue-
nitur: ⁊ vnūquodq; quāto ē magis vnū tanto est
magis vtuosū ⁊ dignius: cōsequēs ē vt quātuz a p̄-
mo p̄ncipio receditur: tanto maior diuersitas ⁊
variatio inueniat in rebus: oꝝ igitur p̄cessuz ema-
nationis a deo vniri: quidē in ip̄o p̄ncipio: mul-
tiplicari autē s; res infimas ad quas terminat: ⁊ ita
secūdū diuersitatē rerū apparet viarū diuersitas
quasi ab vno p̄ncipio inchoatarū: ⁊ terminatarū
ad diuersa. **P**er has igitur vias intellectus noster
in dei cognitionez ascendē p̄t: sed p̄pter debilita-
tē intellectus nostri nec ipsas vias p̄fecte cognoscē
possumus nā cū sensus vnde nostra cognitio inci-
pit circa exteriora accidētia v̄ses que sūt fm se sen-
sibilia: vt color ⁊ odor: ⁊ huiusmodi: intellectus vix
per huiusmodi exteriora p̄t ad p̄fectā noticiā ex-
terioris nature peruertē etiā illarū rerū quarū ac-
cidentia sensu p̄fecte cōprehendit: multo igitur min⁹
pertingere poterit ad p̄prehendendū naturas illa-
rū rerū quarū pauca accidētia capimus sensu: ⁊
adhuc minus illoꝝ quorū accidētia capi non p̄t
⁊ si per quosdā deficientes effectus p̄cipiant: sed ⁊
si ipse nature rerum essent nobis cognite: ordo ra-
men earū secundum q̄ a diuina p̄uidētia ⁊ adi-
uicem disponunt ⁊ dirigunt in finem tenuit nobis
notus esse potest: cū ad cognoscendā rationem di-
uine p̄uidētiae non pertingamus: si igitur ipse vie
imperfecte cognoscūtur a nobis: quomodo p̄ eas
ad p̄fecte cognoscendum ipsarum viarū p̄ncipiū
poterimus puenire: quia sine proportione excedit
vias predictas: etiā si vias ipsas cognosceremus
perfecte nondū tamē p̄fecta p̄ncipiū cognitio no-
bis adesset. **Q**uia igitur debilis erat dei cognitio
ad quā homo p̄ vias predictas intellectuali quodā
quasi intuitu p̄tingere poterat ex superabundanti
bonitate vt firmior: esset hoīs de deo p̄gnitio que
dam de scrip̄o hoībuz reuelauit que intellectū hu-
manū excedūt: in qua quidē reuelatione fm con-
gruentia; hoīs quidā ordo seruat vt paulatim de
imperfecto veniat ad p̄fectuz sicut in ceteris reb⁹
mobilibus accidit: p̄mo igitur sic homini reuelatur
vt tñ non intelligantur sed soluz quasi audita cre-
dant: quia intellectus hoīs fm hūc statuz quo sen-
sibilibus ē cōnexus ad ea intuenda que oēs p̄por-
tiones sensus excedūt omnino eleuari nō potest: sed

cū a sensibiliū cōnexionē fuerit liberatus tunc ele-
uabitur ad ea que releuant intuenda. **E**st igitur tri-
plex cognitio hoīs de diuinis: quarū p̄ma ē secūdū
q̄ homo naturali lumine rōnis per creaturas in
dei cognitionē ascendit. **S**ecūda ē put diuina vi-
tas intellectū humanū excedens per modū reuela-
tionis i nos descendit: nō tamē quasi demonstra-
ta ad videndū sed quasi sermone prolata ad cre-
dendū. **T**ertia est secundū q̄ mens humana ele-
uatur ad ea que sunt reuelata perfecte intuenda.
Hanc igitur triplicem cognitionē **J**ob in v̄bis p̄-
positis insinuat. **Q**uō enī dicit. **E**cce hec ex parte
dicta sunt viarū eius: ad illā cognitionē pertinet
qua per viā creaturarū in dei cognitionē noster i-
tellectus ascendit: ⁊ qz has vias imperfecte cogno-
scimus: recte adiūxit ex parte. **E**x parte enī p̄gno-
scimus: sicut ap̄tus dicit. i. ad **L**or. xij. **Q**uod vō
subdit: ⁊ cū vix parūā stillā sermonū eius audiue-
rimus: ad secundā cognitionē pertinet: put d uia
nobis credenda per modū locutiōis reuelant. **S**i
des enī vt dicat **R**o. x. est ex auditu: auditus autē
per verbū dei: de quo etiā dicit **J**ob. xvij. **S**ancti-
fica eos in veritate: sermo tuus veritas est sic igitur
quia reuelata veritas de diuinis non videnda sed
credenda preponitur: recte dicit audiuerimus: qz
vero hec imperfecta cognitio effluit ab illa perfecta
cognitione q̄ diuina vitas in seip̄a videt dū a deo
nobis mediante b̄ns angelis reuelat qui vident fa-
cies patris: recte nominat stillā: vñ ⁊ **J**obel. iij. d̄.
In die illa stillabunt montes dulcedinem: sed q̄a
nō omnia mysteria que in prima veritate visa an-
geli ⁊ a h̄ beati p̄gnoscunt sed quedam pauca no-
bis reuelant: signanter addidit parūā: dicit enim
Eccl. xlij. **Q**uis magnificabit euz sicut est ab ini-
tio: multa abscondita sunt maiorā bis: pauca enī
vidimus operum eius: ⁊ dominus discipulis dicit
Joh̄. xvi. **M**ulta habeo vobis dicere sed non
potestis portare modo: hec etiam pauca que no-
bis reuelantur sub quibusdā similitudinib⁹ ⁊ ob-
scuritatibus verborum nobis preponuntur vt ad
ea quoq; capienda soli studiosi perueniāt: alij ve-
ro quasi oculca venerunt: ⁊ increduli lacerare
non possunt: vnde dicit apostolus. p̄mo ad **L**or.
xij. **V**idemus nunc per speculum in enigmate si-
gnanter igitur addidit vix: vt difficultas ostende-
retur: quod vero subdidit. **Q**uis poterit tonitru-
um magnitudinis eius intueri: ad tertiam cogni-
tionem pertinet qua prima veritas cognoscitur:
non sicut credita sed sicut visa. **V**idebimus enī cū
sicuti est vt dicitur p̄mo **J**oannis tertio: vnde d̄
cit intueri. nec aliqd̄ modicū de diuinis mysterijs
percipietur sed ipsa maiestas diuina videbitur ⁊
oīs bonoz perfectio: vnde oīs ad **M**oysez dixit
Exo. xxxij. **E**go ostendā tibi oē bonum: recte er-
go dicit magnitudinis. **N**on autem proponetur

ueri

te hoi aliquibus relaminibus
manifesta. in dominus discipulis
xvi. **C**laris hōis cum iam nō in
p̄lo de p̄o meo anuntio vob
oīs contrā ad manifestandū
tant aut v̄bis similia nō p̄p
cedendū de diuinis sermo ē hab
tione omnino naturalis rō per
nre p̄t: imperfecte tñ ⁊ fm p̄p
ingent: vt sic possimus dicere cu
ex parte dicta sunt viarū eius. **R**
habendus de his que nobis reu
vt credenda credentia intellectu
que qualiter procedendū sit fm
cent: cum enim veritatem vix au
nibus sacre scripture q̄i stillam
scendendū: possit aliquis in bu
nirū magnitudinis intueri: certū h
dus vt ea que in sermonibus sacre
tradita quasi p̄ncipia sumantur: ⁊
mentibus predictis occulte nobis
mus vixq; mente capere a lacere
ostendendū: vt tñ p̄sumptio p̄f
non est: probanda. n. sunt d̄ m
cre scripture nō autem ratione
ostendendū est q̄ rōni nāi non
ab impugnatione infidelium o
tiam modus in p̄ncipio huius
minutus est. **Q**uis vero no
creaturas in dei cognitionem
cognitio a deo in nos conuerſi
ne descendit: est autē eadem via
sas: oportet eadem via p̄cedere
rationem credentem: qua in sup
est circa ea que ratione inuestiga
mo sollicit ⁊ ea tractantur que
ratione credenda proponunt: si
nitate. **S**ecundo autem de
torem a deo sunt facta: sicut op
que loquuntur ad ipsas. **T**ertio
qua rationem in vltimo boium fi
sicut directio ⁊ q̄ustificatio coop
cūdo animarum: que bis cō

Quasi generatio: patet
nō in diuina.

Pncipio
considerationis
nerationis iamen
cūduz sacre scripture ocom
premitamus: de hinc vero
tam fidei infiditatis adiuu

Quartus.

tas hoi aliquibus velaminibus oculata sed oio manifesta. vñ dominus discipulis suis dicit Job. xvj. Venit hora cum iam nō in puerbīs lo. vo. s3 palā de pte meo ānuntiabo vobis signanter ergo dicit tonitruū ad manifestationē isinuādā. Cōpētunt aut verba s̄missa nō proposito: nam in pcedentib⁹ de oīs sermo ē habitus s3 q̄ ad cognitionē diuinorū naturalis rō per creaturas peruenire pōt: imperfecte tñ r̄ s̄m propriū possibilitatez ingenij: vt sic possumus dicere cu3 Job: Ecce hec ex parte dicta sunt viarū eius. Restat autē sermo habendus de his que nobis reuelata sunt diuinitus vt credenda excedentia intellectuz humanū. Circa que qualiter pcedendū sit s̄missa verba nos docent: cum enim veritatem vix audierim⁹ i sermo nibus sacre scripture q̄si stillam parua ad nos descendente: nec possit aliquis in huius vite statu tonitruū magnitudinis itueri: erit hic modus seruāndus vt ea que in sermonibus sacre scripture sunt tradita quasi p̄ncipia sumantur: r̄ sic ea que in sermonibus predictis oculte nobis traduntur studeamus vt cūq; mente capere a laceratiōe infidelium defendendo: vt tñ p̄sumptio p̄fecte cognoscendū non assit probanda. n. sunt h̄mōi auctoritate sacre scripture nō autem ratione naturali: sed tamē ostendendū est q̄ rōni nālī non sunt opposita vt ab impugnatione infidelium defendantur: qui etiam modus in p̄ncipio huius operis p̄cederminatus est. ¶ Quia vero naturalis ratio per creaturas in dei cognitionem ascendit: fidei vero cognitio a deo in nos econuerso diuina reuelatione descendit: est autē eadem via ascensus r̄ descensus: oportet eadem via p̄cedere in his que supra rationem creduntur: qua in superioribus p̄cessū est circa ea que ratione inuestigantur de deo vt p̄mo scilicet r̄ ea tractentur que in ipso deo supra rationē credenda proponunt: sicut est cōfessio trinitatis. ¶ Secundo autem de his que supra rationem a deo sunt facta: sicut op⁹ incarnationis et que sequuntur ad ipsa3. ¶ Tertio vero ea que supra rationem in vltimo hoīum sine expectantur: sicut resurrectio r̄ glorificatio corpore: p̄petua beatitudo animarum: r̄ que his cōnectuntur.

¶ Quia sit generatio: paternitas et filia
tio in diuinitis. I I

Pincipium autē considerationis a secreto diuine generationis sumentes: quid de ea secunduz sacre scripture documenta teneri debeat premittamus: de hinc vero ea que contra veritatem fidei infidelitas adinuenit: argumenta po-

namus: quodum solutione subiecta: huius considerationis propositum consequemur. ¶ Tradit igitur nobis sacra scriptura in diuinis paternitatis r̄ filiationis nomina. Jesum christum filium dei contestans: quod in scriptura noui testi frequentissime inuenitur: dicitur enim Mathei. xj. Nemo nouit filium nisi pater neque patrem quis nouit nisi filius. Ad hoc Marcus suum euāgeliam icepit dicens. Initium euāgelij Ihu christi filij dei. Iohanes etiam euāgelista hoc frequenter ostendit: dicitur enim Job. iij. Pater diligit filium r̄ omnia dedit in manu eius: r̄ Job. v. // Sic pater suscitatur mortuos r̄ viuificat: sic et filius quos vult viuificat Paulus etiam apostolus hec verba frequenter interserit: dicit enim Romanos primo. Segregatum in euāgelium dei quod an p̄miserat per p̄phetas suos in scripturis sc̄is d̄ filio suo: r̄ ad Debreos primo Multipharia multiformis olim deus loquens patribus in p̄phetis: nouissime diebus istis locutus est nobis in filio. Doc etiam traditur licet rariuz in scriptura veteris testi dicitur enim prov. xxx. Quod nomen est eius: r̄ quod nomen filij eius sit nostri? In ps̄a etiam legitur: dominus dixit ad me: filius meus es tu: r̄ iterum Ipse inuocauit me: pater meus es tu. Et quia hec duo vltima verba aliqui vellent ad sensum alium retorquere: vt quod dicitur: dominus dixit ad me filius meus es tu: ad ipsū Dauid referatur: qd̄ vō dicitur: Ipse inuocauit me pater meus es tu. Salomōi attribuatur: tamē ea que coniunguntur vtriq; hoc non oīno ita esse ostendunt: neq; enim Dauid potest competere qd̄ additur: ego hodie genuite: r̄ quod subditur. Dabo tibi gentes hereditatem tuam r̄ possessionem tuam terminos terre: cum eius regnum non vsq; ad terminos terre fuerit dilatatum vt historia libri reguz declarat. Neq; etiam Salomōi potest omnino competere quod dicitur: ipse inuocauit me pater meus es tu: cum subdatur. Pona3 in seculum seculi se. ei⁹. r̄ thro. eius si. di. ce. vnde dat̄ intelligi q̄ quia quedam p̄missis uerbis annexa Dauid uel Salomōi possint congruere: quedaz vero nequaq; q̄ de Dauid r̄ Salomone hec vba dicantur s̄m morem scripture in alterius figuraz in quo vniuersa compleatur. Quia vero nomina patris r̄ filij generatione aliqua cōsequuntur: ipsū etiā diuine generationis nomen scriptura non tacuit: nam r̄ in ps̄a. ut dictū ē legitur: ego hodie genuite: r̄ puer. viij. dicitur. Nonduz erant abyssi: r̄ ego iam concepta eram: ante colles ego parturibam: uel secundum aliam litteram. Ante omnes colles genuit me dominus: dicit̄ et Na. vltimo. Nūquid ego qui alios parere facio: ipse nō paria dicit dominus: si ego qui genationē ceteri distribuo

Libet

sterilis ero ait dominus deus: Et licet dicit possit hoc esse referendū ad multiplicationē filiorū isrl de captiuitate reuertētū in terrā suā: quia p̄mittit. Parturiuit et peperit syon filios suos: tamen hoc p̄posito nō obstitit: ad quod cūq; n. rō aptet: ipsa tñ rō que ex dei ore iducit firma et stabilis manz: vt si ipse alijs generationē tribuat sterilis n̄ sit. Nec esset cōueniens vt qui alios vere generare facit: ipse non vere sed per similitudinē generet cū oportet at nobilius esse aliqd̄ i causa q̄ in causatis vt ostē sū ē. Jo. etiā p̄mo dicit. Vidim⁹ gloriā eius gloriā quasi vnigeniti a patre: et iterū. Unigenitus filius qui est in sinu patris ipse enarrauit: et Paulus: dicit Hebr. p̄mo. Et cū iterū introducit primogenitū in orbē terre: dicit: et adorēt eū omnes angeli dei.

Quis filius dei sit deus.

III.

Consideranduz tamē q̄ p̄dictis nominib⁹ diuina scriptura vtī etia; ad creationē rerum ostendēdam. oī. n. Job. xxxviii. Quis ē pluuie p̄ vel quis genuit stillas rosas: de cuius utero egressa ē glacies: et gelu de celo quis genuit. Ne igit̄ nihil aliud ex paternitatis filiationis et generatiōis vocabulis intelligeret q̄ creationis efficacitā: addidit scripture auctoritas vt eū quē filius et genitū noīabat etiā deū esse nō taceret vt sic p̄dicta generatio aliquid amplius q̄ creatio intelligeret. oī. n. Joā. p̄mo. In principio erat verbū et verbū erat apud deū: et deus erat verbū. Et q̄ verbi nomine filius intelligat: ex cōsequētibus ostendit: nam subdit. Verbum caro factū est: et habitabit in nobis: et vidimus gloriā eius gloriā quasi vnigeniti a patre: et Paulus dicit Titum. iij. Apparuit benignitas et hūanitas saluatoris nostri dei. Hoc etiam veteris testamēti scriptura nō tacuit. Chriſtū deuz nominans: dicitur enī in ps. Sedes tua deus in seculum seculi: virga directionis virga regni tui: dilexisti iusticiā et odi. iniqui. Et q̄ ad Chriſtum dicat patet per id quod subdit: p̄pterea vnxit te deus deus tuus oleo leticie p̄te consortibus tuis: et Isa. lx. dicitur. Paruulus natus est nobis: et filius datus est nobis: et factus ē principatus super humerū eius: et voca. no. eius admī. consi. deus for. pat̄ su. secu. p̄vin. pacis. Sic igitur ex sacra scriptura vocemur filium dei a deo genitum: deum esse: filium autem dei Jesum Chriſtū Petrus confessus est: ei dicens. Tu es Chriſtus filius dei viui: ipse igitur et vnigenitus est et deus est.

Quid opinatus sit Fotinus de filio dei: et eius improbatio.

III.

Huius autem doctrinē vitatē quidam pueri hoīes suo sensu metiri p̄sumētes de premis sis vanas et variās opiones cōceperūt quorum q̄dam considerauerunt hanc esse scripture consuetudinem eos q̄ diuina gratia iustificat filios dei dicit secundum illud Jo. p̄mo. Dedit eis potestatem filios dei fieri his qui credunt in noīe eius: et Ro. viij. dicit. Ipse. n. spiritus testimonium reddit spiritui nostro q̄ sumus filij dei: et p̄mo Jo. iij. Vide te qualem charitatē dedit nobis pater vt filij dei nominemur et simus: quos etia; a deo genitos eē scriptura non taceret dicitur. n. Jac. p̄mo. Voluntarie enī genuit nos verbo veritatis: et p̄mo Jo. iij. dicit. Omnis qui natus est ex deo peccatum non facit: quoniā semen ipsius in eo manet: et quod est mirabilius eisdem nomen diuinitatis ascribitur: dominus enim dixit ad Moysen. Ego constitui te deum Pharaonis: et in ps. Ego dixi di; estis: et si. ex. oēs: et sicut dominus dicit Joan. x. illos dixit deos: ad quos sermo dei factus est. Per hunc modum opinantes Jesum Chriſtum purū hominē esse et ex Maria virgine initū sūpsisse: et per beatē vite meritū diuinitatis honorem p̄te ceteris fuisse adeptum: estimauerūt cum similiter alijs hominibus per adoptionis spiritum dei filium et p̄ gratiā ab eo genitū et per quādam assimilationem ad deū in scripturis dicit deū: non per nām s; per consortiū quōdam oīa bonitatis: sicut et de factis dicitur. ij. p̄ i. p̄mo. Ut efficiam diuine cōsortes nature fugientes eius que in mūdo est cupie cōruptionem. Hanc autē pōnem sacre scripture auctoritate confirmare nitebantur dicit enim dominus Math. viij. Datus est mihi oīs p̄as in celo et in terra: q̄ si añ tpa deus esset: p̄tatem ex tpe non accepisset. Item Ro. primo dicitur de filio q̄ factus est ei scilicet deo ex semie David secundum carnē et q̄ predestinatus est filius dei in virtute: qd̄ autē predestinatur et factū est: videtur nō esse eternuz. Idem ap̄s dicit ad Phil. ij. Factus est obediēs vs que ad mortē: mortem autem crucis: p̄pt̄ qd̄ et de exaltauit illū: et dedit illi nomē quod est super oēs nomē: ex quo videtur ostendi q̄ p̄t obdiētē et passionis meritū oīno sit honore donatus et sup oīa exaltat. Petrus etiā dicit Act. ij. certissime ergo sciat oīs domus isrl qd̄ dñz cū et xp̄z deus fecit hunc h̄m quē vos crucifixistis: videt igitur ex tpe de eē factus nō añ tpa nat. Adducit etiā in fulcimetū sue opionis ea que in scripturis d̄ xpo ad defectū ptine vidēt: sicut q̄ semineo portatur viro: et perfectū etiam accepit: elurii passus est: et la stitue fatigatus: et morti subiectus: q̄ sp̄ p̄fecit: in diū se nescire diez confessus est: et mortis terrore

Liber

vnus naturaliter deus: quidam ex scripturis concipiētes q̄ Christus sit vere et naturaliter deus ac dei filius vnū deum esse confessi sunt. **Ch**risti dei filius et dei pater: nec tamē q̄ deus filius dicat fm suā naturā aut ab eino s̄ ex tūc filiatiōis nomē accepit: ex q̄ de **M**aria ȳgine natus ē p̄ incarnationis mysteriū et sic oīa q̄ **Ch**ristus fm carnē sustinuit deo patri attribuebāt: puta eē filiū virginis: cōceptus et natū eē ex ip̄a: passū: mortuū: et surrexissē: et alia oīa que scripture de **Ch**risto fm carnē loquuntur.

Hęc autē positionē cōfirmare nitēbant scripture auctoritatibus: dicit. n. deui. lxxvi. Audi israel dñs deus tuus vnus est: et **D**eutro. xxxij. videte q̄ ego sum solus: et non sit alius deus preter me: et **Jo**. v. **P**ater in me manens ipse facit opera: et xiiij. **Q**ui videt me videt et patrem et ego in patre et pater in me ē. **E**x quibus oībus concipiēbant deū patre ipsū filium dici ex virgine incarnatū. **H**ęc autē fuit opinio sabellianorū q̄ et patripassiani dicti s̄ eo q̄ patre passū esse cōfitebantur asserentes ipsum patrem eē **Ch**ristū. **H**ęc autē positio nisi a p̄dicta differat q̄ntū ad **Ch**risti diuinitatē: nā hec **Ch**ristū verū et naturalē deū esse cōfitebatur qd̄ p̄ma negabat: tñ q̄ntū ad generationē et filiatiōnē et generatiōnē vtraq̄ est cōformis opinio: nā sicut p̄ma positio filiatiōnē et generatiōnē q̄ **Ch**ristus filius dicit nō fuisse an̄ **M**aria: ita et hec opinio cōfitebatur: neutra igitur positio generatiōnē et filiatiōnē ad diuinā naturā refert sed solū ad naturā humanā. **H**ęc etiā et hoc p̄p̄tū ista positio q̄ cū dicit filius dei: nō designat aliq̄ subsistēs p̄sona: s̄ qd̄ p̄p̄tetas supueniens p̄existenti p̄sona: nā ipse p̄ fm carnē sūpsit ex virgine filij nomē accepit n̄ quasi filius sit aliq̄ subsistēs p̄sona a persona patris distincta. **D**ur autē positionis falsitas manifeste ostendit auctoritate scripture: nā **Ch**ristus nō solū virginis filius dicitur in scripturis sed etiā filius dei vt ex sup̄ioribus patet: hoc autē esse nō potest vt idē sit filius sui ipsius: cū enī filius generet a patre: generas autē det esse genito: sequeret q̄ idē eēt dñs et accipiens esse: qd̄ oīo eē nō pōt: nō ē igitur deus p̄ ipse filius s̄ aliq̄ filius et alius pater. **I**te dñs dicit. **D**escēdi de celo nō vt faciā voluntatē meā sed voluntatē eius qui misit me: **Jo**. vi. et xvij. **C**larifica me pater apud te ipsum. **E**x quibus oībus et silibus ostenditur filius esse alius a patre. **P**ōt autē dici s̄ hęc positionē q̄ **Ch**ristus dicit filius dei patris solum fm humanā nām q̄. s. ipse deus p̄ humanā nām quā assūpsit creauit et scificauit: sic igitur ipse fm diuinitatem sui ipsius fm hūanitatē dicit p̄: et ita etiā nihil phibet eundē fm hūanitatē distinctū esse a seipso fm diuinitatē. **S**ed secundū hoc sequeret q̄ **Ch**ristus dicat filius dei sicut et aliq̄ hoies vt rōne creationis vel rōne sanctificationis: ostensus ē autē q̄ alia rōne **Ch**ristus dicit dei filius q̄ aliq̄

sancti: nō igitur mō p̄dicto pōt intelligi q̄ ipse pater sit **Ch**ristus et filius sui ipsius. **P**reterea vbi est vnū suppositū subsistēs: pluralis p̄dicatio nō recipit: **Ch**ristus autē de se et de patre pluraliter loquitur dicens. **E**go et p̄ vnū sumus: nō est ergo filius ipse pater. **A**d hec si filius a patre nō distinguitur nisi per incarnationis mysteriū: ante incarnationē nō oīo nulla distinctio erat: iuenit autē ex sacra scriptura etiā ante incarnationē filius a patre fuisse distinctus: dicit. n. **Jo**. p̄mo. **I**n principio erat verbum et verbum erat apud deum: et deus erat verbum: verbum igitur quod apud deū erat: aliq̄ua distinctio nō ab ipso habebat: habet enī hoc consuetudo loquendi vt alius apud aliū esse dicat. **S**imiliter ēt puer. viij. . genitus a deo dicit. **I**n eo erā cōponēs oīa: in quo rursus associatio et quedam distinctio designat: dicit etiā **O**see p̄mo. **D**omui **J**uda miserebor: et saluabo eos in domino deo suo: vbi deus pater de saluandis in deo filio p̄p̄tis loquitur quasi de p̄sona a se distincta que dei noie digna habet: dicit etiā **Gen**. p̄mo. **F**aciamus hominē ad imaginē et similitudinē nostrā: i quo expresse pluralitas et distinctio facientū hoīem designat: hō autē per scripturas a solo deo conditus esse docet: et sic dei patris et dei filij pluralitas et distinctio fuit etiā ante **Ch**risti incarnationē: nō igitur ipse pater filius dicit p̄pter incarnationis mysteriū. **A**mp̄. vā filiatio ad ipm suppositū p̄tinet eius qui dicit filius: nō enī manus vel pes hoīs filiatiōis nomē p̄p̄rie accipit s̄ ipse hō cuius ista sunt p̄tes: paternitas autē et filiatiōis noīa distinctiōnē requirunt in illis de quibus dicitur sicut et generas et genitus oportet igitur si aliquis vere dicit filius q̄ supposito a patre distiguat: **Ch**ristus autē vere ē dei filius: dicit. n. i. **Jo**. vlt. **U**t sumus in vero filio eius **J**hu **Ch**risto: oīz igitur q̄ **Ch**ristus sit supposito distinctus a patre: non igitur ipse pater est filius. **A**d hec: p̄ incarnationis mysteriū pater de filio protestatur: hic est filius meus dilectus: hec autē demonstratio ad suppositū refert: **Ch**ristus igitur fm suppositum est alius a patre. **E**a vero q̄bus **S**abellius suā positionē nititur cōfirmare id quod intendit: nō ostendit vt infra plenius ostendet: non enī per hoc q̄ deus ē vnus vel q̄ p̄ est in filio et filius in patre habet q̄ filius et pater sit vnū supposito: pōt enīz et duoz supposito distinctoz aliq̄ vnitas esse.

De opione **A**rrij circa filiū dei.

VI.

Quam autē doctrine sacre nō cōgruat q̄ filius dei a **M**aria inītiū sūpsit vt **F**otinus dicebat

negat vt in qui ad eterno deus fu
carnis assumptionē filius esse
dicitur: sicut aliq̄ hanc de diu
scriptura tradit opione sum
incarnationis mysteriū creatur
conditionē. **E**t quia iste filius a
ostendunt cum non esse aut
nō enī intelligere poterat nec cr
aliqui duo fm p̄sonam distine
sentia et natura: et quia sola nā
doctrina eterna creditur: credi
non ab eterno eritisse licet fu
creaturas. **E**t quia omne quod
nubilo factū est a deo creatur
factū esse et creaturā p̄dicabatur
tane scripture cogitāt vt enī filius
sicut i superius dicitur et expresse
deus pater: nō quidē per naturā
sentis vnitate et per diuē similitu
tione super ceteras creaturas: vt
tate opus angelos dicitur in **1**o
lū de nominat: fm illud **Job**. 1.
cū me laudaret infra matutina
filij dei: i. ipe. **D**eus statim **1**o
de filio et deo p̄t aliq̄ dicit opo
bilis: inter ceteras creaturas
deus p̄ omne aliā condiderit
autē positionē cōfirmare nitēb
documentis: dicit enī filius **Jo**.
quidē. **H**ęc est vita eterna: vt co
verū: solus ergo pater deus verū
non sit pater: filius deus verus
ap̄t dicit. i. **A**d **Thimo**. vlt.
sine macula irreprehensibile vt ip̄
notū **J**hu. **B**onū: quem sicut
deus et solus potens rex: regnā
nā: q̄ solus h̄ immortalitē
cessibile. **I**n quibus vbi ostendit
p̄tē ostendit ad **Ch**risti of
deus pater ostendit est potens
diuinitas: et solus h̄ immortalitē
inaccessibile: solus ergo pater
ergo filius. **P**reterea dñs dicit
maior me est: et apostolus dicit
lectū. i. ad **Cor**. xv. **C**ū oīa subie
ipse filius subiectus ē illi. i. pater
oīa. si nō esset ma nata post
maginudo et ma maiestas. n
nō pater nec pater subiectus
scripturis q̄ filius nō sit eualis
vt crederent. **A**d hec. nam
dignitatem. i. filio aut indigita
a et scripturis q̄ a patre rec
tis est. dicit. n. **Mat**. xv. **Q**
pater meo. et **Job**. 3. **P**ater

Tertius.

neq; vt is qui ab eterno deus fuit et pater est: per
carnis assumptione filius esse cepit vt **Sabellus**
dixerat: fuerit alij hanc de dina generatione quaz
scriptura tradit opione sumetes q; filius dei ante
incarnationis mysticū extiterit et etiā ante mūdi
conditione. Et quia iste filius a deo patre ē alius:
estimauerunt cum non esse eiusdē nāe cū deo pte
nō enī intelligere poterāt nec credere volebant q;
aliqui duo fm psonam distincti habeant vnā es
sentia et natura: et quia sola nā dei patris fm fidei
doctrinā eterna creditur: crediderunt naturā filij
non ab eterno extitisse licet fuerit filius ante alias
creaturas. Et quia omne quod non est eternuz ex
nihilō factū est: a deo creatū: filiū deū ex nihilō
factū esse et creaturā predicabant. Sed q; auctori
tate scripture cogebat vt etiā filiū dei nominaret
sicut i superioribus ē expressū: dicebat cū vnū cū
deo patre: nō quidē per naturā sed p quandā cō
sensus vnionē et per diue similitudinis participa
tionē super ceteras creaturas: vn cū supreme crea
ture quas angelos dicimus in scripturis et dñj et filij
dei nominent: fm illud **Job. xxxviij. Ubi eras**
cū me laudaret astra matutina: et iubilarent oēs
filij dei: et i ps. **Deus stetit in synagoga deoz:** hūc
dei filiū et deū pre alijs dici oportebat: vt pote no
biliorē inter ceteras creaturas in tantū q; per euz
deus pī omnē aliā condiderit creaturā. Hanc
autē positionē cōfirmare nitebant sacre scripture
documentis: dicit enī filius **Joā. xvij. ad patrem lo**
quēs. Hec est vita eterna: vt cognoscāt te solū deū
verū: solus ergo pater deus verus ē: cū ergo filius
non sit pater: filius deus verus eē nō pōt. Itēz
apulus dicit. i. ad **Thimoth. vlt. Seruus mandati**
nostri Iesu Christi: quem suis tēporibus ostēdet
beatus et solus potens rex regū et dominus domi
nātū: q; solus h; immortalitātē: et lucē habitat iac
cessibile. In quibus vrbis ostenditur distinctio dei
patris ostendentis ad Christū ostensū: solus ergo
deus pater ostendens est potens rex regum et dñs
dñatium: et solus h; immortalitātē et lucez habitat
inaccessibile: solus ergo pater deus verus est: nō
ergo filius. Preterea dñs dicit **Jo. xiiij. Pater**
maior me est: et apostolus dicit filiū patri esse sub
iectū. i. ad Cor. xv. Cū oia subiecta illi fuerit: tūc
ipse filius subiectus ē illi. s. patri qui sibi subiecit
oia. si autē esset vna nāta patris et filij eēt etiā vna
magnitudo et vna maiestas. non. n. filius ess; mi
nor patre nec patri subiectus. relinquitur ergo ex
scripturis q; filius nō sit eiusdem nature cū patre
vt credebant. Ad hec. natura patris nō patit i
digētiam. i filio autē indigētia iuenitur: ostēditur
n. ex scripturis q; a patre recipit. recipe at idigen
tis est. dicit. n. **Math. xv. Oia tradita sūt mihi a**
patre meo. et. Job. 3. Pater olligit filium et oia de

dit i manu eius. videtur igitur filius nō esse eiusdem
nature cū patre. **Amp. doceri et adiuuari indi**
gētū est. filiū autē a patre docetur et iuuatur dici
tur: n. Job. v. Non pōt filius a se facē qd; nisi q;
viderit patrē faciētē. et ita. Pat diligit filium. et oia
demonstrat ei q; ipē facit et. Jo. xv. filiū dic discipul
Oia quecūq; audiui a pte meo: nota feci vobis:
non igit videt esse eiusdēz natū filius cum patre.
Preterea pceptum recipe: obedire: orare et
mitu inferioris esse videt: hec autē de filio legunt:
dicit enī filius Job. xiiij. Sicut mādatuz dedit
mibi pater: sic facio: et Phil. ij. factus est obediēs
patri vsq; ad mortem: et Job. xiiij. Ego rogabo
pīem: et alij paraclytū dabit vobis: et Gal. iij. di
cit apls. Cum venit plenitudo tēporis misit deus
filium suū: est ergo filius minor pte et ei subiectus
Item filius clarificatur a pte sicut ipse dic Job
xij. Pater clarifica nomē tuum: et sequitur. Uēit
vox de celo. Et clarificauit: et iterum clarificabo.
Apulus etiam dicit ad Ro. viij. q; deus scuscitauit
Ihm xpm a mortuis: et Petrus dicit Act. ij. q; ē
dextera dei exaltatus: ex quibus videtur q; sit pa
tre inferior. Preterea in natura patris nullus
defectus esse potest: in filio autem inuenitur de
fectus potestatis. dicitur enī **Mathei vigesimo.**
Sedere ad dexteram meam vel sinistram nō
est meum dare vobis: sed quibus paratum est
a patre meo. Defectus etiam scientie: dicit enī
ipse **Mathei. xiiij. De die autem illa et hora**
nemo scit neq; angeli in celo neq; filius nisi pa
ter. Inuenitur etiam in eo defectus quiete af
fectionis cum in eo scriptura asserat tristitiam
fuisse et iram et alias huiusmodi passiones: non
igitur videtur filius esse eiusdem nature cum
patre. Ad hec expresse in scripturis inuenit
tur q; filius dei sit creatura. dicitur enī **Eccle**
siaistici vigesimo quarto. Dixit mihi creator om
nium: et qui creauit me requieuit in tabernacu
lo meo: et iterum. Ab initio et ante secula cre
ata sum: est igitur filius creatura. Preterea fi
lius creaturis connumeratur: dicitur enī **Eccle**
siaistici vigesimo quarto: ex persona sapiētie. Ego
ex ore altissimi prodij primogenita ante omnem
creaturam: et apostolus ad Collosen. primo di
cit de filio q; est primogenitus creature: videtur
ergo q; filius ordinem cum creaturis habeat qua
si primum inter eas obtinens gradum. **Amp.**
filius dicit Joannis decimo septimo pro discipu
lis ad petrem orans. Ego claritatem quam de
disti mihi dedi eis vt sint vnum: sicut et nos vnuz
sumus: sicut igitur pater et filius vnum sunt: sic
discipulos vnum esse volebat: non autēz volebat
discipulos esse per essentiam vnum: non ergo pa
ter et filius sunt p essentia vnū: et sic seq; q; sit crea
tura et patri subiectus. Est at hec positio Artij et

circa filij dei.

Am autē docer
ne sacre nō cogit q; filij nō dñi
vna intū supora vt dicitur

Libet

Unomij: et videt a platonicoꝝ dictis exorta q̄
ponebant sumū dei patrē et creatorē oīum rerū
a quo p̄mitus effluxisse dicebant quandā mentē
in qua essent omniū rerū forme superiorē om
nibus alijs rebus quaz paternum intellectum no
minabant: et post hanc animaz mundi: et deinde
alias creaturas. **Quod** ergo in scripturis sacris
de dei filio dicitur: hoc de mente predicta intellē
bant: et precipue quia sacra scriptura dei filiū dei
sapientiam nominat et verbum dei. **Qui** etiā opi
nioni cōsonat positio Auicenne qui supra animā
primi celi ponit intelligentiam p̄imam mouentē
primū celū: supra quā vltimū deum in summo
ponebat. **Sic** igitur Arriani de dei filio suspi
ti sunt q̄ esset quedā creatura supereminens om
nibus alijs creaturis: qua mediante deus omnia
creasset: precipue etiam cum quidā phi posuerūt
quodam ordine res a primo principio processisse
ita q̄ per p̄imum creatum oīa alia sint creata.

**Improbatio opinionis Arrii
circa filium dei. VII.**

Hanc autem positi
ones diuine scripture repugnare ma
nifeste p̄t percipere si quis sacrarū
scripturarum dicta diligēter consideret. **Quoniam**
enim scriptura diuina et Christum dei filium et an
gelos dei filios nominat: alia tamen et alia ratio:
vnde ap̄tus Hebreo. p̄mo dicit. **Qui** dixit aliquan
do angeloz filius: filius meus es tu: ego hodie ge
nui te: quod ad Christum asserit esse dictum. **Se**
cundū autem positionez predictā eadem ratione
angeli filij dei dicerent et Christus: vtrūq̄ eni vnū
nomen filiationis cōpeteret secundum quandam
sublimitatez nature in qua creati sunt a deo: nec
obstat si Christus sit excellentioris nature p̄e alijs
angelis: quia etiā inter angelos ordines diuersi in
ueniunt v̄t ex superioribus patet: et tamē om̄ibus
eadē filiationis ratio cōp̄tur: non igitur Christus
filius dei dicitur secūduz q̄ asserit predicta positio.
Item cum ratione creationis nomen filiationis
diuine multis cōueniat: quia omnibus angelis et
sanctis: si etiam eadem ratione Christus filius di
ceretur non esset vnigenitus: licet per excellentiaz
sue nature inter ceteros primogenitus posset dici
asserit autem eum scriptura esse vnigenitum Jo.
p̄mo. **Quid**imus eum quasi vnigenitum a patre:
non igitur ratione creationis dei filius dicitur.
Amplius nomen filiationis proprie et vere gene
rationem viuētiā consequitur in quibus geni
tum ex substantia generantis procedit: alias enīz

nomen filiationis non secundum veritatem sed
potius secundum similitudinem accipitur: cum
filios dicimus: aut discipulos aut hos quoz ge
rimus curā: si igitur Christus non diceretur filius nisi
si ratione creationis: cum id quod creatur a deo
non ex substantia dei deriuatur: Christus vere fili
us dici non posset: dicitur autē verus filius. i. Jo.
vlt. **Ut** sumus inquit in vero filio eius. **Iesu** Chri
sto: non igitur dei filius dicitur quasi a deo crea
tus in quantacūq̄ nature excellentia: sed quasi
ex dei substantia genitus. **Preterea** si Christus
ratione creationis filius dicitur non erit verus de
us: nihil enim creatum deus potest dici nisi per
quandam similitudinez ad deum: ipse autem Je
sus Christus est verus deus: cum enim Jo. dixisset
Ut sumus in vero filio eius: subdidit. **Hic** est ve
rus deus et vita eterna: non igitur Christus filius
dei dicitur ratione creatiois. **Amplius** apostolus
ad Ro. ix. dicit. **Ex** quibus Christus ē secundum
carnem qui ē super omnia deus benedictus in se
cula amen: et Titum. ij. **Expectantes** beatam sp̄e
et aduentum glorie magni dei et saluatoris nostri
Iesu Christi. et Iere xxij. dicitur. **Suscitabo** Da
uid germen iustum: et postea subditur. **Et** hoc est
nomen quod vocabunt eum: dominus iustus no
ster: vbi in hebreo habetur nomen tetragramatō
quod de solo deo certum est dici: ex quibus appa
ret q̄ filius dei est verus deus. **Preterea** si Chri
stus verus filius est: de necessitate sequitur q̄ sit
verus deus: non enim vere filius potest dici quod
ab alio gignitur: etiam si de substantia generantis
nascatur: nisi in similem speciem generantis pro
cedat: oportet enim q̄ filius hominis homo sit: si
igitur Christus est verus filius dei: oportet q̄ sit ve
rus deus: non est igitur aliquod creatum. **Item**
nulla creatura recipit totam plenitudinez diuine
bonitatis: quia sicut ex superioribus patet: perfe
ctiones a deo in creaturas per modum cuiusdam
descensus procedunt. **Christus** autem habet in se
totam plenitudinem diuine bonitatis: dicit enim
apostolus ad Col. ij. **In** ipso habitat omnis pleni
tudo diuinitatis: **Christus** ergo non est creatura.
Ad hec: licet intellectus angeli perfectiorē co
gnitionem habeat q̄ intellectus hominis: tamen
multum deficit ab intellectu diuino: intellectus
autem Christi non deficit in cognitione ab intelle
ctu diuino: dicit enim apostolus ad Col. ij. q̄ in
Christo sunt omnes thesauri sapientie et scientie
absconditi: non est igitur Christus filius dei crea
tura. **Amplius**: quicquid deus habet in seipso
est eius essentia vt in primo ostensum est: omnia
autem que habet pater sunt filij: dicit enim ipse
filius Joannis xvi. **Omnia** que habet pater mea
sunt: et Joannis xvij. ad patrē loquens ait. **Mea**
omnia tua sūt: et tua mea sunt: est ḡ eadē eētia et

natura patris et filij: nō est igitur
Potest ap̄tus dicit Phil. ij. q̄
manitū semetipm formā serui
deitatis per formā aut dei no
q̄ natura diuina sicut per formā
igitur aliud q̄ humana natura
natura diuina: non est igitur cre
bil creatum p̄t esse deo equale:
tri equalis dicitur enim Joannis
cum iudei interficere quia non
batum sed et patrem suum dice
se deo faciens: et ergo etiam
ius testimonium verum est q̄
se dicitur et deo equalem: p̄
sequens autē. **Nec** dubium est
quin illud quod Christus de se d
et apostolus dicit Phil. ij. **Doc**
et equalis patri non est igitur cr
in se legitur non esse similitudi
deum etiam inter angelos qui filij
Quis inquit formis deo in filio
quis similes erit: nō est quod de per
cipi oportet quod patet ex bis
deo tractata sunt: Christus autē
militudinem ad patrem ostendi
dicitur enim Joannis quinto.
vitam in semetipso sic dedit et fi
in semetipso. non est igitur Chri
inter filios dei creatos. **Ad** hec
creata representat deum quāto
tiam: quicquid enī ex perfectione
ture apparet minus est q̄ q̄ deo
lam creaturam (sicut potest deo
autem representat patrem: dicit
stolus ad Col. p̄mo: q̄ est imago
ne etiam esse imago deficientis et
representans per quam nō possit
quid est: sicut vir dicitur imago
ostendit perfectam esse imago ipse
tiam representans. **Preterea** p̄
stolo. **Eum** sic ipse deus et sig
eius: non est igitur filius dei crea
nihil quod est in aliquo genere et
eius que sunt in genere illo: sicut
sa hominum non est aliquis bon
ipsum est causa. sed sol qui est ca
nam est vniuersalis causa genera
et vltimus deus: filius autem est
creaturarum. dicitur enim Jo p̄
ipsam facta sunt: et prouer. viij.
nita. **Cum** eo etiam cōponens o
ad Col. p̄mo. **In** ipso condita
tū et in terra: ipse igitur non

Tertius.

natura patris et filij: non est igitur filius creatura.
Preterea ap[osto]lus dicit Phil. ij. q[uod] filius ante[m] exi[n]aniret semetip[s]um formam serui accipiens: in forma dei erat: per formam aut[em] dei non aliud intelligitur q[uam] natura diuina sicut per formam serui non intelligitur aliud q[uam] humana natura: est ergo filius in natura diuina: non est igitur creatura. **I**tem nihil creatum pot[est] esse deo equale: filius aut[em] e[st] patri equalis: dicitur enim Joannis. v. **Q**uererent eum iudei interficere quia non solus soluebat sabbatum sed et patrem suum dicebat deum equalem se deo faciens: hec est ergo euangeliste narratio cuius testimonium verum est q[uod] Christus filium dei se dicebat et deo equalem: et propterea cum iudei persequerentur. **N**ec dubium est alicui Christiano quin illud quod Christus de se dixit verum sit: cum et apostolus dicat Phil. ij. Hoc non fuisse rapinam q[uod] equalem se esse patri arbitratus est: est ergo filius equalis patri: non est igitur creatura. **A**mplius in ps. legitur non esse similitudinem alicuius ad deum etiam inter angelos qui filij dei dicuntur.
Quis inquit similis deo in filijs dei: et alibi. De quo quis similis erit tibi: quod de perfecta similitudine accipi oportet quod patet ex his que in primo libro tractata sunt: Christus aut[em] perfectam sui similitudinem ad patrem ostendit etiam in viuendo dicitur enim Joannis quinto. Sicut pater habet vitam in semetip[s]o: sic dedit et filio vitam habere in semetip[s]o. non est igitur Christus computandus inter filios dei creatos. **A**d hec nulla substantia creata representat deum quantum ad eius substantiam: quicquid enim ex perfectione cuiuscumq[ue] creature apparet minus est q[uam] q[uo]d deus est: vnde per nullam creaturam sciri potest de deo quid est: filius aut[em] representat patrem: dicit enim de eo apostolus ad Col. primo: q[uod] est imago inuisibilis dei: et ne estimes esse imago[m] deficiens essentiam dei non representans per quam non possit cognosce[re] de deo quid est: sicut vir dicitur imago dei. i. Cor. xi. ostenditur perfecta esse imago ipsam dei substantiam representans. **H**ebreorum primo dicente apostolo. Cum sit splendor glorie et figure substantie eius: non est igitur filius dei creatura. **P**reterea nihil quod est in aliquo genere est vniuersalis causa eoru[m] que sunt in genere illo: sicut vniuersalis causa hominum non est aliquis homo: nihil enim suus ip[s]us est causa. sed sol[us] qui est extra genus humanum est vniuersalis causa generationis humane: et vltimus deus filius aut[em] est vniuersalis causa creaturarum. dicitur enim Jo. primo. Omnia per ipsum facta sunt: et prouer. viij. dicit sapientia genita. Cum eo eram componens omnia: et ap[osto]lus dicit ad Col. primo. In ip[s]o condita sunt vniuersa in celo et in terra: ip[s]e igitur non est de genere crea-

turarum. **I**tem ex offensis in secundo libro manifestum est q[uod] substantie incorporee quas angelos dicimus non possunt aliter fieri q[uam] per creationem et etiam ostensum est q[uod] nulla substantia potest esse re sed solus deus: sed dei filius Iesus Christus est causa angelorum eos in esse producens dicit enim apostolus. Siue throni: siue dominationes: siue principatus: siue potestates: omnia per ipsum et in ip[s]o creata sunt: ip[s]e igitur filius non est creatura. **P**reterea cum propria actio cuiuslibet rei sequatur naturam ipsius: nulli competit propria actio alicuius rei cui non competit illius rei natura: quod enim non habet humanam speciem: nec actiones humanam habere potest proprie autem actiones dei conueniunt filio sicut creare ut iam ostensum est continere et conseruare omnia in esse et peccata purgare q[uod] est proprium ipsius dei ut ex superioribus patet dicitur aut[em] de filio ad Col. primo: q[uod] omnia in ip[s]o constituta: et ad Hebr. primo: dicitur q[uod] portat omnia in se virtutis sue purgationem peccatorum faciens filius igitur dei est nature diuine et non est creatura. **S**ed quia posset Arrianus dicere q[uod] hoc filius facit non tanquam principale agens sed sicut instrumentum principale agentis quod per propriam virtutem non agit: sed solum per virtutem principalis agentis. **H**anc positionem dominus excludit Joannis. v. dicens. **Q**uicumq[ue] enim ille fecerit hec et filius similiter facit: sicut igitur pater per se operatur et propria virtute: ita et filius. **A**lterius est ex hoc verbo concluditur q[uod] sit eadem virtus et potestas filij et patris: non solum enim dicit q[uod] filius similiter operatur. **S**ed q[uod] eadem operatur filius sicut et pater: et similiter: idem aut[em] non potest esse operatum eodem modo a duobus agentibus nisi dissimiliter: sicut idem sit a principali agente et instrumentum: vel similiter oportet q[uod] conueniant in vna virtute que quidem virtus quandoq[ue] congregatur ex diuersis virtutibus in diuersis agentibus inuentis: sicut per in multis trabentibus nauem: omnes enim similiter trahunt: et quia virtus cuiuslibet imperfecta est et insufficientis ad istum effectum: ex diuersis virtutibus congregatur vna virtus omnium que sufficit ad trahendum nauem: hoc aut[em] non potest dici a patre et filio: virtus enim dei patris non est imperfecta sed infinita ut in primo ostensum est: oportet igitur q[uod] eadem numero sit virtus patris et filij: et cum virtus sequatur naturam rei oportet q[uod] eadem numero sit natura et essentia patris et filij: quod etiam ex precedentibus concludi potest: nam si in filio est natura diuina ut multipliciter ostensum est cum natura diuina multiplicari non possit ut in primo libro ostensum est: sequitur de necessitate q[uod] sit eadem numero natura et essentia in patre et filio. **I**tem vltima natura bitudo in solo deo est in qua est sola spes hominis det ponit

Libet

et cui soli est honor Matric exhibendus vt i. iij. e. ostē
fū: beatitudo at nra i dei filio est: dicit. n. Jo. xvij.
Dec ē vita eterna vt cognoscant te scilicet patrē:
et quem misisti Iesum Christum: et j. Joan. vltio
dicitur de filio q̄ est verus deus et vita eterna: cer
tum est autem nomine vite eterne in scripturis sa
cris vltimam beatitudinem significari: dicit enim
Isaias de filio vt apostolus inducit. **E**rit radix
iesse et qui exur: re. ge. in eo gentes sperabunt: dicit
tur enim in ps. **E**t adorabunt eum omnes reges:
omnes gentes seruient ei: et Joannis. v. dicitur.
A omnes honorificent filium sicut honorificant
patrem et iterum in ps. dicitur. **A**dozate eum
omnes angeli eius: quod de filio apostolus intro
ducit. **H**ebreoꝝ p̄mo. **M**anifestum igitur filium
dei verum deum esse. **A**d hoc etiam ostenden
dum valent ea que superius contra Fotinum in
ducta sunt ad ostendum Christum deum esse
non factum sed verum. **E**x premissis igitur et con
similibus sacre scripture documentis ecclesia ca
tholica docta Christum verum et naturalem dei
filium confitetur coeternum patri et equalem et
verum deum eiusdem essentie et nature cum patre
genitum non creatum nec factum. **U**nde patet q̄
sola ecclesie catholice fides vere cōfiteatur genera
tionem in deo dum ipsam generationem filij ad
hoc refert q̄ filius accepit diuinam naturam a pa
tre. **A**lij vero heretici ad aliquam extraneam na
turam hanc generationem referunt. **F**otinus qui
dem et Sabellius ad humanam. **H**ereticus autem
non ad humanam sed ad quandā naturam crea
tam digniorem ceteris creaturis: differt etiam **A**r
rius a Sabellio et Fotino q̄ huiusmodi generati
onem predictam asserit ante mundum fuisse: illi
vero eam fuisse negant ante natiuitatē ex virgine
Sabellius tamen a Fotino differt in hoc q̄ **Sa**
bellius. Christum verum deum confitetur et natu
ralem: non autem Fotinus: sed neq̄ **A**rrius: sed
Fotinus purum hominem: **A**rrius autem quasi
cōmixtum ex quadam excellentissima creatura
diuina et humana hi aliam esse personam patri
et filij confitetur: quod Sabellius negat. **F**ides er
go catholica media via incedens confitetur cum
Arrio et Fotino contra Sabellium aliam perso
nam patris et filij et filium genitum: patrem vero
omnino ingentum cum Sabellio vero contra
Fotinum et Arrium. Christum verum et natura
lem deum et eiusdem nature cum patre licet non
eiusdem persone. **E**x quo etiam iudicium ve
ritatis catholice sumi potest: nam vero hic philo
sophus dicit etiam falsa testantur falsa vero non
solum a veris sed etiam ad iuicem distant.

Solutio ad auctoritates quas
Arrius p̄ se iducebat. VII.

Quia vero veritas
veritati contraria esse nō potest: ma
nifestum est ea que ex scripturis veri
tatis ab arrianis introducta sunt ad
suum errorem confirmandum: eorum sententie
accommoda non esse. **C**um enim ex scripturis di
uinus ostensum sit patris et filij eandem numero
essentiam esse et naturam diuinam secundum quā
vterq̄ verus dicitur deus: oportet patrem et filium
non duos deos sed vnum deum esse: si enim plu
res dii essent oporteret per consequens diuinitatis
essentiam in vtroq̄ partitam esse: sicut in duob̄
hominibus est alia et alia humanitas numero: et
precipue cum non sit aliud diuina natura et aliud
ipse deus vt supra ostensum est. **E**x qua auctori
tate consequitur q̄ existente vna natura diuina i
patre et filio q̄ sint pater et filius vnus deus: licet
ergo et patrem confiteamur deum: et filium deum:
non tamen recedimus a sententia qua ponitur
vnus solus deus quam in primo et rationibus et
auctoritatibus firmavimus: vnde et si sit vnus so
lus verus deus: tamen hoc et de patre et de filio p̄
dicari confitemur: cum ergo dominus ad patrem
loquens dicit: vt cognoscant te solum deum verū
non sic intelligendum est q̄ solus pater sit verus
deus: quasi filius non sit verus deus: quod tamen
manifeste scripture testimonio probatur: sed q̄ il
la que est vna sola vera deitas patri conueniat
ita tamen q̄ non excludatur inde et filius: vnde
signanter non dixit dominus: vt cognoscant te
solum verum deum: quasi solus ipse sit deus: sed
dixit: vt cognoscant te: et addidit: solum deum ve
rum: vt ostenderet patrem cuius se filium prote
statur esse deum in quo inuenitur illa que so
la est vera diuinitas: et quia oportet verum filium
eiusdem nature esse cum patre: magis sequitur
q̄ illa que sola est vera diuinitas filio conueniat
q̄ ab ea filius excludatur: vñ et Joānes. iij. in fine
sue canonice quasi hec uerba domini exponens
vtrunq̄ istorum vero filio attribuit que hic do
minus dicit de patre: scilicet q̄ sit verus deus: et
q̄ in eo sit vita eterna dicens: vt cognoscamus ve
rum deum et simus in vero filio eius: hic est verus
deus et vita eterna. **S**i tamen confessus esset filius
q̄ solus pater esset verus deus: non propter hoc a
vera diuinitate filius excludi intelligendus esset:
nam quia pater et filius sunt vnus deus vt osten
sum ē: quicquid rōne diuinitatis de patre dicit: idē
est ac si de filio diceret et eōuerso: n. n. p̄i hoc q̄

dominus dicit: **M**atth. xi. **N**emo
nisi pater: neq̄ pater: quis nouit nisi
pater: et filius: et pater a sui cognitione ex
clusus. Et: quoniam pater q̄ vera filij di
citur: et verbis apostoli quibus
suis temporibus ostendens beatus
pater dominus dominantium
et regum dominus nominatur sed id q̄
he verbis pater nominatur sed id q̄
muse: pater et filio: nam q̄ et filius su
dominus dominantium: manifeste
Apocal. xix. ubi dicitur: **U**ictus
sanguine: et vocat nomen eius
et postea subditur: **E**t habet in veste
mors: suo scriptum: et regis et dom
inum. **N**ec ad hoc q̄ subditur: **Q**
imortalitatem: excluditur filius: cu
tibus immortalitatem: q̄ dicitur: vnde de
credita in me nō mouetur in carni.
subditur: que nemo hominum vidit
et potest: et nō est filio conuenire: cu
Matth. xi. **N**emo nouit filium nisi
pater: et pater non apparuit: hoc enim
dicitur: q̄ videtur apparuit: imo dicitur
factum est autē inuicibilis: imo dicitur
vnde apostolus in eadem epistola: o
magnum est pietatis sacramētū: q̄
in carne. **N**ec cogit q̄ hoc de solo p
ligamus: quia dicitur quasi oportet
dentem et aliam ostendit: nam et fil
dicit: dicit enim ipse **J**oh. xiii. **Q**ui
tur a patre meo: ego diligam e
bo ei mesuram: vnde et a diuinitate
tuam et salu erimus. **Q**uāte dicit
maior me et equaliter sit intelligi
doctum: cum omni maius referatur a
ut intelligi hoc dicit de filio scdm q̄
ostendit: vnde apostolus cum esse m
dum assumptionem forme seruili
patri equalis existat: scdm formā
cum ad **Phil.** q. **L**uz in forma de
tam arbitrius est esse se equalē d
emanat formā seruī accipiens. **T**
sit hoc quare maior dicitur: con
gilia cum minorum apostolus dicit
cum inquit qui modico et angustie
vidimus **J**esum propter passionem
et honore coronatum. **E**t quo m
candum eandem rationem dicitur
tri subiectus. **I.** secundum humanam
quod et ipsa circumstantia laetis
ferat enim apostolus: per homine
hominem rōi ueritatis mortuus
iurauerat q̄ nullusq̄q̄ relapsus
mum. **A**rchitue vnde hō qui se
ita addidit: vnde filius cum
uo et patri: et ostensio qualis sit

Tertius.

dominus dicit **Mathei. xi.** **Nemo nouit filium nisi pater: neq; patrem quis nouit nisi filius** ut intelligitur vel pater a sui cognitione excludi vel filius. **Ex quo etiam patet q; vera filij diuinitas non excluditur ex verbis apostoli quibus dicit: quem suis temporibus ostendens beatus et solus potes: rex regum dominus dominantium: non enim in his verbis pater nominatur sed id quod est commune patri et filio: nam q; et filius sit rex regum et dominus dominantium: manifeste ostenditur **Apocal. xix.** ubi dicitur: **Uestitus erat veste aspra sanguine: et vocabatur nomen eius verbum dei.** et postea subditur: **Et habet in vestimento et in se more suo scriptum: rex regum et dominus dominantium.** Nec ab hoc qd subditur: **Qui solus habet immortalitatem: excluditur filius: cum et sibi creditibus immortalitatem conferat: vnde dicit **Ioh. xi.** Qui credit in me non morietur in eternum. Sed et hoc q; subditur: que nemo hominum vidit sed nec videre potest: certum est filio conuenire: cum dominus dicat **Matth. xi.** **Nemo nouit filium nisi pater.** Cui non obstat q; visibilis apparuit: hoc enim **fm** carnem factum est autem inuisibilis **fm** deitatez sicut et pater: vnde apostolus in eadem epistola dicit manifestum magnum est pietatis sacramentum quod manifestum est in carne. Nec cogit q; hec de solo patre dicta intelligamus: quia dicitur quasi oporteat alium esse ostendentem et alium ostensum: nam et filius seipsum ostendit: dicit enim ipse **Ioh. xiiij.** **Qui diligit me: diligitur a patre meo: et ego diligam eum et manifestabo ei meipsum: vnde et ei dicimus: Ostende faciem tuam et salui erimus.** Quod autem dominus dicit: pater maior: me est: qualiter sit intelligendum apostolus docet: cum enim maius referatur ad minus: oportet intelligi hoc dicit de filio secundum quod est minorat: ostendit autem apostolus eum esse minoratum secundum assumptionem forme seruilius ita tamen quod deo patri equalis existat secundum formam diuinam: dicit enim ad **Phil. ij.** **Cuius in forma dei esset non rapinam arbitratus est esse se equalis deo: sed semetipsum exinanauit formam serui accipiens.** Nec est mirum si ex hoc pater eo maior dicatur: cum etiam ab angelis eum minoratum apostolus dicat **Hebr. ij.** eum inquit qui modico ab angelis minoratus est vidimus Iesum propter passionem mortis gloria et honore coronatum. **Ex quo etiam patet q; secundum eandem rationem dicitur filius esse patri subiectus. s. secundum humanam naturam: quod ex ipsa circumstantia littere apparet: premisserat enim apostolus: per hominem more: et per hominem resurrectionis mortuorum: et postea subiunxerat q; vnusquisq; resurget in suo ordine primum **Christus:** deinde hi qui sunt **Christi:** et postea addidit: deinde filius cum tradiderit regnum deo et patri: et ostenso quale sit hoc regnum quia******

scilicet oportet ei omnia esse subiecta: consequenter subiungit. **Cum subiecta illi fuerint omnia: tunc ipse filius subiectus erit illi qui sibi subiecit omnia.** Ipse ergo contextus littere ostendit hoc de **Christo** debere intelligi secundum quod est homo: sic enim mortuus est et resurrexit: nam secundum diuinitatem cum omnia faciat que facit pater ut ostensum est etiam ipse sibi subiecit omnia. vnde et apostolus dicit ad **Phil. ij.** **Saluatorem expectamus dominum Iesum Christum qui reformabit corpus humilitatis nostre configuratur corpori claritatis sue secundum operationem qua possit sibi subicere omnia.** Ex eo autem quod pater filio dare dicitur in scripturis ex quo per scripturam sequitur ipsum recipere. non potest ostendi aliqua indigentia esse in ipso: sed hoc requiritur ad hoc quod filius sit: non enim filius dici posset nisi a patre genitus esset: omne autem genitum a generante naturam recipit generantis: per hoc ergo quod pater filio dare dicitur: nihil aliud intelligitur quam filij generatio secundum quam pater dedit filio suam naturam. et hoc ipsum ex eo quod datur intelligi potest: dicit enim dominus **Ioannis. x.** **Pater quod dedit michi: maius omnibus est: id autem quod maius omnibus est: diuina natura est in qua filius est patri equalis quod ipsa verba domini ostendunt: premisserat enim quod oues suas nullus de manu eius rapere posset: ad cuius probationem inducit verbum propositum scilicet quod id quod est sibi a patre datum maius omnibus sit: et quia de manu patris ut subiungit nemo rapere potest: ex hoc sequitur quod nec de manu filij: non autem sequeretur nisi per id quod est sibi a patre datum esset patri equalis. Unde ad hoc clarius explicandum subdit. **Ego et pater vnus sumus: similiter etiam apostolus ad **Philippenses. ij.** dicit. Et dedit illi nomen quod est super omne nomen ut in nomine Iesu omne genuflectatur celestium terrestrium et infernorum: nomen autem omnibus nominibus altius quod omnis creatura veneratur: non est aliud quam nomen diuinitatis: ex hac ergo generationis datione generatio ipsa intelligitur secundum quam pater filio veram deitatem dedit.** Item etiam ostenditur ex hoc quod omnia sibi dicuntur esse data a patre: non autem essent sibi data omnia nisi omnis plenitudo diuinitatis que est in patre esset in filio sic igitur ex hoc quod sibi patrem dedisse asserit se verum filium confiteretur contra **Sabellium:** ex magnitudine vero eius quod datur patri se confiteretur esse equalem ut **Arrius** confundatur: patet igitur quod talis donatio indigentiam in filio non designat non enim ante fuit filius quam sibi daretur: cum generatio eius sit ipsa donatio: neque plenitudo datur hoc patitur ut indigere possit ille cui constat esse donatum. **Nec obuiat predictis quod ex tpe filio pater****

Tertius.

Philippē. ij. Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem: propter quod deus exaltavit illum. **Sic** ergo per hoc quod pater clarificat filium suscitavit et exaltavit: filius non ostenditur minor patre nisi secundum humanam naturam nam secundum divinam quam patri equalis est eadem virtus patris et filii et eadem operatio: unde et ipse filius per prophetam dicit: **Exaltare** domine in virtute tua. **Ipse** se ipsum suscitavit: quia de se dicit **Joh. x.** Potestatem habeo ponendi animam meam et iterum sumere eam. **Ipse** etiam non solum seipsum clarificavit sed etiam patrem: dicit enim **Joh. xvij.** Clarifica filium tuum ut et filius tuus clarificet te: non quod pater velamine carnis assumptus sit occultatus sed sue invisibilitate nature: quo etiam modo filius est occultus secundum divinam naturam: nam pater et filio eodem est quod dicit **Mat. xxv.** Vere tu es deus absconditus sanctus israel saluator: filius autem patrem clarificat non claritate ei dando sed eum modo manifestando: nam et ipse ibidem dicit: **Manifestavi** nomen tuum hominibus. **Non** est autem credendum quod in dei filio sit aliquis defectus virtutis cum ipse dicat: **Data** est mihi omnis potestas in celo et in terra. **Unde** quod ipse dicit **Sedere** ad dexteram meam vel sinistram non est meum dare vobis sed quibus paratum est a patre meo: non ostendit quod filius distribuenda celestium sedium potestatem non habeat: cum per hunc modum sessionem participatio vite eterne intelligatur: cuius collationem ad se pertinere ostendit cum dicit **Joh. x.** Oves mee voces mea audierunt: et ego cognosco eas: et sequuntur me: et ego vitam eternam do eis: unde etiam **Joh. v.** quod pater omne iudicium dedit filio: ad iudicium autem pertinet ut pro meritis aliquid in celesti gloria collocentur: unde et **Mat. xxv.** dicit quod filius hois statuet oves a dextera et eodes a sinistra: pertinet ergo ad potestatem filii statuere aliquem vel a dextera vel a sinistra siue utrumque referat ad differentem glorie participationem siue unum referat ad gloriam et alterum referat ad penam oportet igitur ut ubi oppositi sensus ex premissis sumantur: **Premitte** namque quod mater filiorum **Zebedei** accesserat ad **Iherosolimam** ut videret filium suum: **sed** sederat ad dexteram eius et alii ad sinistram: et ad hoc petendum motum videbat ex quadam fiducia propinquitatis carnalis quam habeat ad hominem christum: dominus ergo sua responsione non dixit quod ad eius potestatem non pertineret dare quod petebat: sed quod ad deum non pertinebat illis dare pro quibus rogabat: non enim dixit: **Sedere** ad dexteram meam vel sinistram non est meum dare alicui: quoniam potius ostendit quod suum erat hoc dare illis quibus erat paratum a patre suo: non enim hoc dare ad eum pertinebat secundum quod erat filius virginis sed secundum quod erat filius dei: et ideo non erat suum hoc dare aliquibus propter hoc quod ad eum pertinebat secundum quod erat filius virginis sed propter quod ad eum pertinebat secundum quod erat filius dei quibus scilicet

paratum erat a patre per predestinationem eternam: sed quod etiam hec preparatio ad potestatem filii dei pertineat ipse dominus confitetur dicens **Joh. xiiij.** In domo patris mei mansiones multe sunt: si quis minus dixisset vobis: quia vado parare vobis locum mansiones autem multe sunt diversi gradus participande beatitudinis qui ab eterno a deo in predestinatione preparati sunt: cum ergo dominus dicit quod si in aliquo minus esset. id est si deficerent preparate mansiones hominibus ad beatitudinem introducendis: et subdit dixisset: quia vado parare vobis locum: ostendit huiusmodi preparationem ad suam potestatem pertinere. **Nec** etiam potest intelligi quod filius horam adventus sui ignoret: cum et eo sit omnia thesauri sapientie et scie absconditi ut apostolus dicit: et cum id quod malus est perfecte cognoscat. scilicet per hoc intelligendum est quod filius inter homines homo constitutus ad modum ignorantis se habuit dum discipulis non revelavit: est enim consuetus modus loquendi in scripturis ut deus dicat aliquid cognoscere si illud cognoscere facit: sicut habet **Gen. xxij.** **Nunc** cognovi quod timeas dominum. id est nunc cognosce feci: et sic per oppositum filius nescire dicit quod non facit nos scire. **Tristitia** vero et timor et alia homini manifestum est ad christum pertinere secundum quod homo: unde et per hoc nulla minor ratio potest divinitate filii comprehendere. **Quod** autem dicitur sapiens esse creatum: primo quod potest intelligi non de sapientia que est filius dei sed de sapientia quam deus indidit creaturis: dicit enim **Eccl. i.** Ipse creavit eam. scilicet sapientiam in spiritu sancto: et effudit illam super omnia opera sua. **Potest** etiam referri ad naturam creatam assumptam a filio ut sit sensus. **Ab** initio et ante secula creata sunt. id est prima sunt creature uniri. **Uel** per hoc quod sapientia et creata et genita nuncupatur: modum divine generationis nobis insinuat: id est generatione. nam quod generat accipit nomen generantis: quod perfectionis est: sed in generationibus que sunt apud nos generans ipse mutatur: quod imperfectionis est: in creatione vero creans non mutatur: sed creatum non recipit naturam creatis: dicitur ergo filius creatus et genitus ut ex creatione accipiat immutabilitatem patris et ex generatione unitatem in patre et filio: et sic homini scripture intellectum sy nodus exposuit ut per **Dilary** patet. **Quod** vero filius dicitur primogenitus creature: non ex hoc est quod filius sit in ordinatione creaturarum: sed quia filius est a patre et a patre accipit. a quo sunt et accipiunt creature. sed filius accipit a patre eandem naturam non autem creature: unde et filius non solum primogenitus dicitur: sed etiam unigenitus propter singularem modum accipiendi. **Per** hoc autem quod dominus ad patrem dicit de discipulis ut sint unum sicut et nos unum sumus: ostenditur quidem quod pater et filius sunt unum eo modo quo discipulos unum esse oportet scilicet per amorem. **Hic** tamen unionis modus non

Libet

excludit essentie vnitatē sed magis eā demonstrat: dicit enim Joānia. iij. Pater diligit filiū et oia dedit in manu eius: p qd plenitudo dinitatis ostendit esse in filio vt dictū est. Sic igit p qd testimonia scripturarū q arriani pro se assumebat nō repugnant veritati quā fides catholica confitetur.

Solutio ad auctoritates Fotini et Sabellij. IX.

His autē consideratis apparet q nec ea q Fotin^o et Sabellius pro suis opinionibus ex sacris scripturis adducebat: eoz errores confirmare pnt: nā qd dñs post resurrectionē dicit Math. vi. Data ē mihi ois ptās in celo et in terra: non iō dicit q tūc de nouo hāc potestātē accepit: s qd ptās quā filius dei ab eterno acceperat in eodē hoīe factis apparere iecerat p victoriā quā d morte habuerat resurgēdo. Qd vero apłus dicit ad Ro. p mo de filio loquēs. Qui factus ē ei ex semine Dauid: manifeste ostendit qliter sit intelligendum ex eo qd addit scdm carnē: nō. n. dixit q filius dei esset simpliciter factus sed q factus esset ex semine Dauid scdm carnē p assumptionē hūane nature: sicut et Jo. pmo dicit. Verbu caro factū est: vnde etiā p qd hoc qd sequit. Qui predestinatus ē filius dei in vīte fm humanā naturā ad filiū pertinet. Qd enī humana natura filio dei vniret vt sic hō posset dici filius dei: nō fuit ex humanis meritis: sed ex gratia dei predestinantis. Similiter etiā qd idē apłus ad Phil. dicit q deus Christus p p passionis meritū exaltauit: ad humanā naturam referendū ē i qua fuerat humilitas passionis: vñ et qd sub dicit. Dedit illi nomē qd ē super omne nomen: ad hoc referendū est q nomē cōueniēs filio ex natiuitate eterna: manifestandū esset in fide populoz hoc cōuenire filio incarnato: p qd et manifestū ē qd id qd dicit Petrus q de Jesu Christum et dñm fecit: ad filiū referendū ē fm humanā nām in qua incepit id habere ex tempore qd i natura diuinitatis habuit ab eterno. Qd etiā Sabellius introducit de vnitatis deitatis: Audi israel: dñs deus tuus deus vnus est: et videte q ego sim solus et nō sit alius deus preter me: snie catholice fidei nō repugnat que patrē et filiū nō duos deos sed vnum deū esse cōfiteat vt dictū est. Sicut etiā qd dicit. Pater in me manēs ipse facit opera: et ego in patre et pater in me est: nō ostēdit vnitatē psonē vt volebat Sabellius sed vnitatē essentie quā Arrius negabat: si enī esset vna persona patris et filij: non congrue diceret p eē in filio et filius in patre: cum nō dicat p pte idē suppositū in se ipso esse s solū ratione pnti: qd enī ptes in toto sūt: et qd cōuenit pti bus solet attribui toti: qnq dicit aliqd totū eē in

seipso: hic autē modus loquēdi nō cōpetit in diuinis in quibus pres eē nō pnt vt in pmo ostensū ē: reliquit igit cū pater i filio et filius in patre esse dicat q pater et filius nō sūt idē supposito: sed ex hoc ostenditur q patris et filij sit essentia vna hoc enī posito manifeste apparet qualiter pater ē in filio et filius in patre: nā cū pater sit sua essentia: quia i deo nō est aliud esse et essentia habēs vt in primo ē ostensū: relinquit q in quocūq sit essentia pnt sit pater: et cadere ratione in quocūq est essentia filij est filius: vnde cū essentia patris sit in filio et essentia filij in patre eo q vna est essentia vtriusq vt fides catholica docet: sequitur manifeste q pater sit in filio et filius sit in patre: et sic eodem verbo et Sabellij et Arrij error pstat:

Rationes contra generationem et processionē diuinam. X.

Omnibus igitur diligenter consideratis manifeste apparet hoc nobis de generatiōe diuina in sacris scripturis pponi credendū q pater et filius vñ psonis distinguant sūt tamē vnus deus et vnā hnt essentia seu naturā. Quia vero a creaturarū natura hoc inuenitur valde remotū vt aliq duo supposito distinguantur et tamen eoz sit vna essentia: humana ratio ex creaturarū p prietatibus pcedens multipliciter in hoc secreto diuine generationis patit difficultatē: nam cū generatio nobis nota mutatio quedā sit cui opponitur corruptio difficile videt in deo generationē ponere qui est imutabilis incorruptibilis et eternus vt ex superioribus patet. **A**mp. si generatio mutatio est: oportet omne quod generatur mutabile eē: quod at mutaf exijt de potentia in actū: nam motus et actus existens in potentia fm q huiusmodi: si igit filius dei est genitus videt q neq eternus sit tanq d potentia in actū exiēs: neq verus deus ex quo nō ē actus purus sed aliquid potentialitatis habens. **A**d hec genitum naturam accipit a generante si ergo filius genitus est a deo patre: oportet q naturam quam habet: a patre acceperit: non est at possibile q acceperit a patre aliam naturam numero q pater habet et similem speciem sicut fit i generationibus vniuocis vt cum homo generat hominem et ignis ignem: supra enim ostensum est q impossibile est esse plures numero deitates: videtur etiā esse impossibile q receperit eandem naturam numero quam pater habet: quia si recipit partem eius sequit diuinam naturam esse diuisibile: si autem totam videtur sequi q natura diuina si sit tota transfusa in filium desinat esse i patre: et sic pater generando corrumpitur. **N**eq

itero pte vbi q natura diuina p
nam effluat a patre in filium sicut ac
ta in vna et sine nō cūcūatur: q
sicut nō potest diuidi ita nec augm
liquū dicit q filius nām a patre ac
nōro nec specie quam p hō sed q
nō sūt accidit in generatione q
nām ex pte dicitur nāc vnus
ad cuius spm non accingit: sequit
filius neq vnus filius sit cu non re
patris neq vnus deus cu non re
naturā. **P**tem si filius recipit n
os q in eo aliud sit recipiens et al
peccabilis enim recipit seipm. filij
lūa essentia ad naturā: non est q
C Preterea si filius nō est aliud q
cū essentia diuina sit substantia u
est: cōstat at q cū pater et ipse est
relinq q pater et filius cōueniant
sūtōnes aut substantia i intelle
ria occur psonē: alioquin erit q
vna essentia q pater et filius con
nā: si at filius nō est ipse vna est
rue deus: hoc n. de deo probatū
er igit q vel filius non sit vnus
Terius ad non sit vna persona
Sabellius asserbat. **A**d vnu
pū indiuisionis i vno qd
in esse alitū quod supposito di
quod. n. in multis est: non ē in
cipiam: ipse autē non est aliud
dei est per quā deus indiuision
dei est forma in materia ut p ma
possit nō est igitur aliud in deo
indiuisionem q sua essentia. cuius
ho alio supposito ē potest. aut i
lior: sic filius non est vnus deus
filius non ē alius supposito a pa
pōna vtriusq fm Sabellij
vñ duo supposita sine cuius p
sua vñ: oportet in eis ē aliq
q quod vntuatur: nō essentia cō
qō vntū ē: nō pnt ē vntuatur
os igitur id quo vntuatur p
ad ab essentia vna: est ergo p
ta ex duobus: et sicut persona p
et ex pncipio vntuatur: vntuatur
nent ergo est vntū de. **S**equit
sola relatione prout vnus est p
lius que aut relatione potest nō
dicare in eo de quo dicit id m
p hoc pposito nō inducit. **V**ntu
lio nō sit sufficiens ad pntia in
nam relatio nō pnt esse vntuatur
quolibet enim relatio os igitur

Quartus

iterū pōt dici q̄ natura diuina p̄ quādā exuberā
tiam effluat a patre in filiū sicut aqua fontis efflu
it in riuū ⁊ fons nō euacuatur: q̄ natura diuina
sicut nō potest diuidi ita nec auget: videtur ḡ re
liquū esse q̄ filius nām a patre acceperit nō eādē
nūero nec specie quam p̄ h̄z sed oīo alterius gene
ris sicut accidit in generatione equiuoca ut cū ai
malia ex putrefactione nata v̄tute solis generant
ad cuius sp̄m non attingūt: sequitur ergo q̄ del
filius neq̄ uerus filius sit cū non habeat speciem
patris: neq̄ uerus deus cū non recipiat diuinam
naturā. ¶ Item si filius recipit nām a deo patre
ōz q̄ in eo aliud sit recipiens ⁊ aliud natura rece
pta: nihil enim recipit seipm. filius igitur non est
sua essentia uel natura: non est igitur uerus deus
¶ Preterea si filiū nō est aliud q̄ eētia diuina:
cū essentia diuina sit subsistens ut i primo pbatū
est: cōstat at̄ q̄ etiā pater ē ipsa essentia diuina: v̄
relinq̄ q̄ pater ⁊ filius conueniant in eadez re sub
sistente: res aut̄ subsistens i intellectualibus natu
ris uocatur person: asequitur ergo si filius ē ipsa
diuina eētia q̄ pater ⁊ filius conueniant in p̄so
na: si at̄ filius nō est ipsa diuina essentia: non ē ve
rus deus: hoc. n. de deo probatū ē i p̄mo li. uib̄
tur igitur q̄ uel filius non sit uerus de⁹ ut dicebat
Arrius uel non sit alius personaliter a patre ut
Sabellius afferebat. ¶ Adhuc illud qd̄ est p̄nci
piū indiuiduationis i vnoquoq̄ mō i possibile ē
inesse alteri quod supposito distinguatur ab eo:
quod. n. in multis est: non ē indiuiduationis p̄i
cipium: ipsa autē non est aliud q̄ ipse deus eētia
dei est per quā deus indiuiduat: nō enim essentia
dei est forma in materia ut p̄ materiā indiuiduāi
posset: nō est igitur aliud in deo patre per quod
indiuiduetur q̄ sua eētia. eius igitur eētia i n̄
lo alio supposito eē potest. aut igitur nō est in fi
lio: ⁊ sic filius non est uerus deus s̄m arrium: aut
filius non ē alius supposito a patre: ⁊ sic est eadez
p̄sona utriusq̄ s̄m Sabelliu. ¶ Amp̄. si pater et
fili⁹ sūt duo supposita siue due p̄sonē: ⁊ tñ sūt i es
sentia unū: oportet in eis eē aliquid preter essētiā
p̄ quod distinguātur: nā eētia cōis utriq̄z ponit̄:
qd̄ aut̄ cōe est non pōt eē distinctionis principiu:
ōz igitur id quo distinguuntur p̄ ⁊ filius esse ali
ud ab eētia diuina: est ergo persona filij cōposi
ta ex duobus: ⁊ s̄l̄r persona patris. s. ex eētia cōi
⁊ ex p̄ncipio distinguēte: vterq̄ igitur est cōposit⁹
neut̄ ergo est uer⁹ de⁹. Si quis aut̄ dicat distinguūt
sola relatione prout unus est pater alius q̄ est fi
lius que aut̄ relatiue predicāt nō aliud uident pre
dicare in eo de quo dicūt sed magi ad aliud: ⁊ sic
p̄ hoc p̄positio nō inducit. Videtur q̄ hec respō
sio nō sit sufficiens ad p̄dicta incōueniētia vitāda:
nam relatio nō pōt esse absq̄ aliquo absoluto: i
quolibet enīz relatiuo ōz intelligi q̄ ad se dicat̄ p̄f

id q̄ ad aliud dicitur sic seru⁹ ad aliquid ē absolu
te p̄ter id q̄ ad oīm dicitur: relatio igit̄ illa p̄ quā
pater ⁊ filius distinguūtur ōz q̄ h̄eat aliquod abso
lutum i q̄ fūdetur: aut igit̄ illud absolutū ē vnum
tñ aut sūt duo absoluta: si ē vnū tantum: i eo nō
pōt fūdari duplex relatio nisi forte sit relatio idē
p̄tatis q̄ distinctionē opari non pōt: sicut dī idē
eidē idem: si ergo sit talis relatio q̄ distinctionē re
quirat oportet p̄intelligat absolutez distinctionē: nō
ergo videtur possibile qd̄ p̄sonē patris ⁊ filij solis
relatiōibus distinguantur. ¶ Preterea ōz dicē q̄
relatio illa que filiu distinguūt a patre: aut sit res
aliqua: aut sit i solo intellectu: si aut̄ sit res aliqua
nō aut̄ videtur eē illa res que ē diuina essentia: q̄
diuina essentia cōis est patri ⁊ filio: erit ergo i filio
aliqua res que nō ē eius eētia ⁊ sic non est uerus
deus: oīsuz ē. n. in p̄mo libro q̄ nihil est i deo qd̄
nō sit sua essentia: si autē illa relatio sit intellectu
tñ: nō ergo pōt p̄sonaliter distinguē filium a pa
tre que enim personaliter distinguūt realiter opō
tet distinguī. ¶ Itē: oē relatiuum depēdet a suo
correlatiuo: quod aut̄ depēdet ab altero nō est ve
rus deus: si igit̄ p̄sona patris ⁊ filij relatiōib⁹ di
stinguātur: neuter erit uerus de⁹. ¶ Adhuc si pa
ter est de⁹ ⁊ filius ē deus: ōz q̄ hoc nomen deus d̄
patre ⁊ filio substantialiter p̄dicetur: cū diuinitas ac
cidens esse nō possit: p̄dicatum autē subāle est q̄
vere ipm̄ de quo p̄dicatur: nam cū dicitur: homo
ē animal: qd̄ vere homo ē: aial est: ⁊ similiter cum
dicitur sortes ē hō: qd̄ vere sortes ē homo est: ex q̄
videtur seq̄ q̄ impossibile sit ex p̄te subiectiōis in
uēiri pluralitē: cū vnitas sit ex p̄te subālis p̄dicati
nō. n. sortes ⁊ plato sūt vnus homo l̄z sint vnum
in hūanitate: neq̄z homo ⁊ asinus sūt vnuz aial l̄z
sint vnū in animalī: si ergo p̄ ⁊ filius sūt due p̄so
ne: impossibile videt̄ q̄ sint vnus deus. ¶ Amp̄.
opposita p̄dicata pluralitē oñdunt in eo de q̄ p̄
dicantur: de deo aut̄ p̄re ⁊ de deo filio opposita p̄
dicantur: nam pat̄ est deus igenitus ⁊ generans: fi
lius aut̄ ē deus genitus: nō igit̄ videt̄ esse possibile
q̄ pat̄ ⁊ filius sint vnus de⁹. Dec igit̄ ⁊ similia sūt
ex q̄bus aliqui diuoz misteria p̄pria rōne metiri
volētes diuam generationē impugnare nitūt. S̄z
quia vitas in se ipsa fortis est ⁊ nulla impugnatio
ne cōuellitur: ōz intendē ad oñdendum q̄ vitas si
dei ratione supari nō possit.

Quo accipienda sit generatio in diuinis: ⁊ q̄
de filio dei in scripturis dicantur. .XI.

Pincipium autēz
huius intentionis hinc sumē ōz q̄ s̄m
diuersitatem naturaz difus emanati
onis modus inuenit̄ i rebus: ⁊ quāto aliqua natu
ra est altior: tanto id qd̄ ex ea emanat magis est
intimū. In rebus. n. oibus inaiata co:pa ifimum
u.

Libet.

locum tenet in quibus emanationes aliter esse non possunt nisi per actionem unius eorum in aliquid alterum. sic. n. ex igne quod ignis omni ab igne corpore extra neque alterat et ad qualitate et specie ignis producit per se in aia ra vo corpora. primum locum tenet plate in quibus iam emanatio ex interiori procedit in quantum. s. humor plante intraneus in semen convertit et illud semen terre mandatū crescit in plantam. iam hic primus gradus vite inuenitur. nam viuentia sunt que seipsa mouent ad agendum. illa vero que non nisi exteriora mouere possunt. omnia sunt vita carentia. in plantis vero hoc inditium vite est quod id quod in ipsis est mouetur ad aliquam formam. est enim vita plantarum imperfecta quia emanatio in eis ab interiori procedat. tamen paulatim ab interioribus extens quod emanat finaliter omni extrinsecum inuenitur. humor enim arboris primo ab arbore egrediens fit flos et tandem fructus ab arbore cortice discretus sed ei colligatus. perfectio autem fructus omni ab arbore separatur. et in terra caderes semina virtute producit aliam plantam. Si quis est diligenter consideret. primum huius emanationis principium ab exteriori sumitur. nam humor intrinsecus arboris per radices a terra sumitur de qua planta suscipit nutrimentum. Ultra plantarum vero vitam altior gradus vite inuenitur qui est finis aiaz sensitui cuius emanatio per se si ab exteriori percipiat interiori finit et quanto emanatio magis excesserit tanto magis ad itima ducitur. sensibile enim exteriori formam suam exterioribus sensibus ingerit a quibus procedit in imaginatione. et ulterius in memorie thesauris. in quolibet tamen huius emanationis processu principium et terminus pertinet ad diuersa non enim aliqua potentia sensitua in seipsam reflectit. est ergo hic gradus vite tanto altior quanto vita plantarum quanto operatio huius vite magis in itimis continetur. non tamen est omni vita perfecta cum emanatio se fiat ex uno in alterum. Est igitur supremus et perfectus gradus vite qui est finis intellectus. nam intellectus in seipsum reflectitur et se ipsum intelligere potest. s. ex intellectuali vita dicitur gradus inuenitur. nam intellectus huiusmodi et si seipsum cognoscere possit tamen primum sue cognitionis initium ab extrinseco sumitur quod non est intelligere sine fantasmate ut ex superioribus patet. perfectio igitur est intellectualis vita in angelis in quibus intellectus ad sui cognitionem non procedit ex alio exteriori. s. per se cognoscit seipsum. non tamen ad ultimam perfectionem vitam ipsorum pertingit. quod in itentio intellecta sit eis omni intrinseca. non tamen ipsa itentio intellecta est eorum substantia. quia non est idem in eis intelligere et esse ut ex superioribus patet. vltima igitur perfectio vite competit deo in quo non est aliud intelligere et aliud esse ut supra ostensum est. et ita oportet quod intentio intellecta in deo sit ipsa diuina essentia. Dico autem intentionem intellectam id quod intellectus in seipso concipit de re intellecta. que quidem in nobis neque est ipsa res que intelligitur. neque est ipsa substantia intellectus. sed

est quedam similitudo concepta intellectu de re intellecta quam voces exteriores signant. vnde ipsa intentio verbum interius nominatur quod est exteriori verbo signatum. Et quidem quod predicta intentio non sit in nobis res intellecta inde apparet quod aliud est intelligere rem et aliud est intelligere ipsam intentionem intellectam quod intellectus facit dum super suum opus reflectitur. vnde et alie scientie sunt de rebus et alie de intentionibus intellectis. Quod autem intentio intellecta non sit ipse intellectus in nobis ex hoc patet quod esse intentionis intellecte etiam in ipso intellectu consistit. non autem esse intellectus nostri cuius esse non est suum intelligere. cum ergo in deo sit idem esse et intelligere. intentio intellecta in ipso est eius intellectus. et quia intellectus in eo est res intellecta. intelligendo enim se intelligit omnia alia ut in primo ostensum est. relinquatur quod in deo intelligente seipsum sit idem intellectus et res que intelligitur et intentio intellecta. His igitur considerationibus utriusque concipere possumus qualiter sit diuina generatio accipienda. patet enim quod non est possibile sic accipi generationem diuinam sicut in rebus inanimatis generatio inuenitur in quibus generans impunit suam speciem in exteriorem materiam. oportet enim finem potentem fidei quod filius a deo genitus veraz habeat deitatem et sit verus deus. ipsa autem deitas non est forma materie inherens neque deus est ex materia exteriori ut in primo probatum est. Similiter autem non potest accipi diuina generatio ad modum generationis que in plantis inuenitur et etiam in animalibus que coincant cum plantis in nutritiua et generatiua virtute. separatur enim aliquid quod erat in planta vel animali ad generationem similitudinem in specie quod in fine generationis est omnino extraneam a deo autem cum indiuisibilis sit non potest aliquo separari. ipse etiam filius a deo genitus non est extra patrem generantem sed in eo sicut ex superioribus auctoritatibus patet. Neque etiam potest diuina generatio intelligi finem modum emanationis que inuenitur in anima sensitua. non enim deus ab aliquo exteriori accipit ut in aliter influere possit. non enim esset primum agens. operationes etiam anime sensitue non complentur sine corporalibus instrumentis. deum autem manifestum est incorporeum esse. relinquatur igitur quod generatio diuina finem intellectualem emanationem sit intelligenda. hoc autem sic manifestari oportet. manifestum est enim ex his que in primo declarata sunt quod deus seipsum intelligit. omne enim intellectum in quantum intellectum esse in intelligente. signat enim ipsum intelligere apprehensionem eius quod intelligitur per intellectum. vnde etiam intellectus noster seipsum intelligens est in seipso non solum ut idem sibi per essentiam sicut

ita se apprehensum intelligendo. os i
si ve intellectu i intelligente intell
e intentio intellecta et vobis. e igit
ipz vobis de illi deus intelligens.
in intellm est lapis intellectus
primo dicit. Verbum erat apud
illam omni no erit de potentia
actu dicitur ut i primo probat
quod seipsum intelligit: et hoc
quod seipsum intelligit in ip
est. necesse est igitur semper verbum
se. est igitur coeternum deo verbum
et ex tempore sit intellectus non
verbum interius conceptum quod
Dicitur est quod Joa primo dicit.
bum. Quia autem intellectus diuini
actu sed etiam sit ipse actus po
batur est. quod substantia intellect
um intelligere quod est actus in
verbi interius concepti sicut interius
sui intelligit idem ergo esse est v
tus diuini. et per omnia ipsius dei
lectura. esse autem dei est eius essentia
ipse deus ut i primo ostensum est. de
esse diuina et essentia eius et ipse
nate sic est de deo intellectus huius
noster seipsum intelligit. aliud est
hinc ipsam eius intelligere. sicut
erat in potentia intelligens ante quod
quod ergo quod aliud sit esse intentio
intellectus ipsius cum intentionem
intelligit. vnde quod i homine in
bus interius conceptum non sit hoc
esse hinc. sed sit hoc intellectus in
tudo deus veri ab intellectu ap
vo vobis de hoc ipso quod est de
rus omni hinc naturaliter esse
aliud naturale esse dei et aliud
tam est. Dicitur est quod Joa. primo
verbum quod ab absolute dicitur
vobis de deo in quantum. s. n.
a simpliciter et absolute hoc sed sicut
vnde hoc facta est hoc est deus.
esse hoc intellectus est vobis. cum er
vobis. ostendit vobis diuina non se
intellectus hinc vobis noster sed in
et substantia. omni enim verus res
pime sit per se omni. Non sic autem
bo ut sit via specie et numero
bo habet naturam dei sicut in
esse eius ut dicitur est. intelligens
diuina. sicut in quantum habet ipsam
non solum ipse sed numero
est una finem ipse non dicitur
nulli propter magis diuina autem

Quartus

vt a se apprehensū intelligēdo. o3 igit q̄ d̄ in seipso sit vt intellectū i intelligēte intellectū at i intelligēte ē intētio intellecta 7 vbi. ē igit i dō intelligēte se ip̄z vbi dei q̄si deus intelligēs. sicut vbi lapidis in intellectu est lapis intellectus. **D**inc est q̄ Joā. primo dicif. Verbum erat apud deū. Quia vero i intellectus dñi nō exit de potētia in actū sed sp̄ est actu existēs vt i primo pbatū est: ex necessitate o3 q̄ sp̄ seipsum intellexerit: ex hoc autē q̄ seipsum i telligit o3 q̄ verbum ipsius in ipso sit vt ostensum est. necesse est igit semper verbū eius in deo existit se. est igit coeternū deo verbū ipsius: nec accedit ei ex tēpore sicut intellectui nō accedit ex tēpore verbū interius cōceptū quod est intētio intellecta. **D**inc est q̄ Joā. primo dicif. In principio erat vbum. **A**ū autē intellectus diuinus nō solū sit sp̄ in actu sed etiam sit ipse actus purus vt i primo probatū est. o3 q̄ substantia intellectus dñi sit ip̄m suū intelligere quod est actus intellectus. esse autē verbū interius cōcepti siue intētiōis intellecte ē ip̄m suū intelligi. idem ergo esse est verbū dñi 7 intellectus diuini. 7 p̄ cōns ipsius dei qui est suus intellectus. esse autē dei est eius essentia vel nā q̄ idem ē ipse deus vt i pmo oñsum est. verbū igit dei ē ip̄m esse diuinū 7 essentia eius 7 ipse verus deus. **N**on autē sic est de vbo intellectus hūani. cū. n. intellectus noster seip̄m intelligit. aliud est esse intellectus. 7 aliud ipsum eius intelligere. substantia. n. intellectus erat i potentia intelligēs ante q̄ intelligeret actu. se quis ergo q̄ aliud sit esse intētiōis intellecte 7 aliud intellectus ipsius cū intētiōis intellecte eē sit ip̄m intelligi. vnde o3 q̄ i homine intelligente seip̄m verbū interius cōceptū nō sit hō verus naturale hoīs esse hñs. sed sit hō intellectus tm̄ q̄si quedā similitudo hoīs veri ab intellectu apprehensa. **I**psūm vō vbi dei ex hoc ipso q̄ est deus intellectus ē verus deus hñs naturaliter esse diuinū eo q̄ nō est aliud naturale esse dei 7 aliud eius intelligere vt dictum est. **D**inc est q̄ Joā. primo dicitur **D**e^o erat verbū. quod qz absolute dicif demonstrat vbi dei vuz deū debere intelligi. vbi. n. hoīs nō possz dici simpliciter 7 absolute hō sed fz qui. f. hō intellectus vnde hec falsa esset hō est vbi. sed hec vera pot esse hō intellectus est vbi. cū ergo dicif deus erat vbi. ostendit vbi diuinū non solū esse intētiōem intellectā sicut vbi nostrū sed ē rē in natura exntē 7 subsistentē. deus. n. verus res subsistēs est cū maxime sit per se ens. **N**ō sic autē natura dei est i verbo vt sit vna specie 7 numero differēs. sic enim vbi habet naturā dei sicut intelligere dei est ipsuz esse eius vt dictū est. intelligere autē est ipsū esse diuinū. vbum igit habet ipsam essentia diuinam non solum sp̄ sed numero eandē. **I**te nā que est vna fm sp̄m nō diuidit i plura fm numeruz nisi ppter māz. diuina autē natura oīo i material

est. impossibile ē igit q̄ nā diuina sit vna sp̄ 7 numero differens. verbū igit dī i eadē natura numero colcat cū deo ppter quod verbum dei 7 deus cuius est vbum non sunt duo dī sed vnus deus. nā q̄ apud nos duo hñtes humanā naturaz sint duo hoīs ex hoc cōtingit q̄ natura humana numero diuidit i duobz. oñsum ē autē i primo libro q̄ ea que i creaturis diuisa sunt i deo simpliciter vnū esse sicut i creatura aliud est essentia 7 esse. 7 i quibusdā est et aliud quod subsistit i sua essentia 7 eius essentia siue natura. nā h hō nō est sua humanitas nec suū esse. sed deus est sua essentia 7 suū esse. 7 quāvis hoc in deo vnū sint verissime. tm̄ i deo est quicquid p̄inet ad rationē vel subsistentia vel essentia vel ipsius esse. cōuenit. n. ei nō esse i alijs in q̄tū est subsistēs. esse quid i q̄tū ē essentia 7 esse i act. rōne ipsius esse. o3 igit cū i deo sit idē intelligēs 7 intelligere 7 intētio intellecta quod est verbum ipsius. q̄ verissime in deo sit 7 quod p̄inet ad rōnem intelligentis 7 quod p̄tinz ad rationē eius quod est intelligere 7 quod p̄tinz ad rationē intētiōis intellecte siue verbū. est autem de ratione interioris vbi quod est intētio intellecta q̄ procedat ab intelligēte fm suū intelligere cū sit quasi terminus intellectualis operationis. intellectus. n. intelligendo cōcipit 7 forma intētiōis siue rationem intellectam que est interius verbū. opōter igit q̄ a deo fm ipsum suū intelligere procedat: verbū ipsius. **C**omparat igitur verbum dei ad deum intelligentem cuius est verbum sicut ad eum a quo est. hoc enim est de ratione verbū. cū igitur in deo intelligens intelligere 7 intētio intellecta siue verbum sint per essentiam vnū 7 per hoc necesse sit q̄ quodlibet horum sit deus. remanet sola distinctio relationis prout verbum referatur ad concipientē vt a quo est. **D**inc est q̄ Joā. euangelista quia dixerat: deus erat verbū: ne oīo distinctio sublata intelligeret verbū a deo dicente siue concipiente verbum. subiunxit hoc erat i principio apud deum. quasi dicat. hoc verbum quod deum esse dixi. aliquo modo distinctum ē a deo dicente. 7 sic possit dici apud deum esse. verbum autem interius conceptum est quedam ratio 7 similitudo rei intellecte. similitudo enim alicuius in altero existēs vel habet rationem exemplaris si se habeat vt principium. vel habet potius rationem imaginis si se habeat ad id cuius est similitudo sicut ad principium. vtriusqz autem exempluz in nostro intellectu perspicitur. **Q**uia enim similitudo artificiatū exns in mente artificis est principium operationis per quam artificiatum est: cōpatur ad artificiatum vt exemplar ad exemplatum sed similitudo rei naturalis in nostro intellectu cōcepta comparatur ad rem cuius similitudo existit vt ad suū principium. quia nostrum intelligere

Liber.

a sensibus principii accipit qui p res naturales imutant. cu aut deus 7 seipsum itelligat 7 alia vt in primo ostensum e. eius itelligere principiu e rerum itellectaz ad ipso cu ab eo causent p itellectu 7 voluntate. sed ad itelligibile quod e ipse copaf vt ad principiu. est. n. hoc itelligibile id e cu itellectu itelligere. cuius qda emanatio est verbu coceptu. o3 igit qd vbu dei compef ad res alias itellectas deo sicut exemplar ad ipsum deum cuius est vbu sicut eius imago. **Hinc e qd de vbo dei dicitur Col. pmo qd est imago inuisibilis dei. Est autem differentia iter itellectu 7 sensum. naz sensus appchē dit rem qtu ad exteriora ei accidētia q sunt color. sapor. quantitas. 7 alia huiusmodi. sed itellectus ingredit ad interiora rei. 7 quia ois cognitio perficit fm similitudinē que est iter cognoscēs 7 cognitū o3 qd i sensu sit similitudo rei sensibilis qtu ad eius accntia. in itellectu vero sit similitudo rei itellecte qtu ad eius essentia. verbu igitur i itellectu coceptu est ymago vel exemplar substantie rei itellecte. cu ergo vbu dei sit ymago di vt ostensum e necesse est qsit ymago dei qtu ad eius essentia. **Hinc e qd apostolus dicit ad Heb. primo qd e figura substantie dei. ymago aut alicuius rei e duplex. est. n. aliq ymago que non coicat inā cu eo cuius est ymago siue sit ymago eius qtu ad exteriora accntia sicut statua enea e ymago hominis nec tñ est hō siue sit ymago qtu ad substantia rei. **Rō. n. hominis in itellectu nō est hō nā 7 philosophus dicit: lapis non e i aia sed spēs lapidis. ymago aut alicuius rei que eadē nām h3 cu re cuius est ymago. est sicut filius regis in quo ymago patris apparet 7 e eiusdem nature cum ipso. ostensum e at qd vbu dei e ymago dicētis qtu ad ipsam eius essentia 7 qd in eadem natura cu dicēte coicat. relinquit ergo qd vbu di nō solū sit ymago sed et filius. nō. n. sic esse ymaginē alicuius vt eiusdē nature cu illo sit i aliquo inuenit qd filius dici nō possit dūmodo hoc i viuētib accipiatur. nā quod pcedit ex aliquo viuēte in similitudine spēs dicit filius eius. **Hinc e qd i ps. vi. Dominus dixit ad me filius me es tu. Rursus considerandum e qd cu i qlibet natura pcessio filij a pte sit natural ex quo vbu dei filius dei dicit. o3 qd naturaliter generet 7 a pte pcedat 7 hoc quidē supra dictis puenit vt ex his que i itellectu nō accidunt. pspici pōt. itellectus. n. nē aliq naturaliter cognoscit sicut pma itelligibiliū pncipia qz itelligibiles pceptiones q vba iteriora dicunt nālī i ipso existunt 7 ex eo pcedūt. sunt et qda itelligibilia q nō nālī itellectus nē cognoscit s3 i eoz cognitionem rōcinando ptingit. 7 hōz coceptiones i itellectu nō nālī nō existūt s3 cu studio qrunf. manifestū est autem qd deus seipsum naturaliter itelligit sicut 7 naturaliter est. suū. n. itelligere e suū esse vt i pmo pbatū********

est. vbu igit dei seipm itelligētis nālī ab ipso pcedit. 7 cu vbu dei sit eiusdē nature cu deo dicente 7 sit similitudo ipsius. sequit qd hic nālī pcessus sit in similitudinē eius a quo e pcessio cu idemptate nature. hec e at vte generatiōis rō i reb viuētib qd quod general a generate pcedat vt similitudo ipsius 7 eiusdē nature cu ipso. e. qd vbu dei genitū vere a deo dicente. 7 eius pcessio generatio i natiuitas dici pōt. **Hinc e qd i ps. vi. Ego hodie genui te. i. i eternitate q sp e pns 7 nulla e in eo rō pteriti 7 futuri. vñ p3 falsum esse qd Arriani dixerunt qd p genuit filiu voluntate. que. n. voluntarie sūt nō nālī sūt. Quia vō nō minus e qd dō de seipso itelligit qd i ipso est: alias nō itelligit se ipz pfecte nec suū eē eēt suū itelligere. o3 vbu dei deo esse essentielle. hoc aut est filius dei. est igitur filius dei patri essentialis. **Hoc et ginc manifestū est qd filius dei cu sit verus filius h3 spēm 7 naturam pns. cuiuslibet autē nature defmiata quātitas debet. vnde et apud nos filius ad equalitatem pns pducit i sine generatiōis 7 augmētī nisi aliquis defectus appet ppter materia indisposita 7 ppter debilitatē vtutis actiue i generatiōe. 7 quidem qd a principio filius nascat minor patre ptingit ex hoc qd aialis generatio pcedit de potētia ad actū. 7 paulatim ducit de imperfectiōe ad pfectionem. nīhil aut hōz est possibile i diuina generatione accidere. quia generatio diuina non est ex materia nec per exitū de potētia i actū. nec vtus dei generātis pōt esse deficiēs cu sit infinita. o3 igit filiu dei patri esse equalē. **Itē si filius sit patri inegalit oporet alia numero esse magnitudinē patris 7 filij. nā eadem nūero quantitas nō pōt seipsa esse maior 7 minor. diuina aut magnitudo nō est aliud qd eius essentia vt ex pmo libro apparet. erit igit alia nūro essentia patris 7 filij cuius p3rius supra ostensum e. oporet igit dicē filiu pti esse equalē. **Hic e qd Joā. v. dicit qd Ihs. patre suū dicebat dū eqlē se deo faciēs. 7 Phil. ij. dicit qd nō rapinā arbitratu e esse se eqlē deo. **Considerandum e etiam qd id quod generatur qd iū i generāte manet dicitur esse coceptū. vbum autem dei ita est a deo genitū qd tamen ab ipso non recedit sed in eo manet vt ex superioribus patet. recte ergo vbu dei potest dici a deo conceptum. **Hinc est qd prouer. viij. dei sapientia dicit. Nondum erant abyssi. 7 ego concepta eram. **Est autem differentia inter conceptōnem verbi dei 7 materialem conceptionem que apud nos i animalibus inuenitur. nā proles qd iū concepta est 7 in vtero claudit. nondum habz vltimam pfectionem vt per se subsistat a gnante fm locum differenter. vnde oporet qd i corpora li generatione animalium aliud sit genite proles conceptio. atqz aliud partus ipsius fm que etiaz loco sepatur proles genita a generate ab vtero**************

generantia egrediat. verbū aut
te exiens est pcurum i se subit
dicente. nō. n. exspectatur ibi loc
la relatione distinguunt vt dicit
generatiōe vbi dei 7 pceptio
et dei sapientie dicitur e. **Et
post pauca subdit. **Hinc collig
qz quia pceptio 7 partus in re
cu motu sunt. 7 itō o3 i eis qu
esse cum conceptionis termin
ti i coceptione terminus aut parti
parturit ostentum a partente
potalibus qd id quod pceptū nō
parturitur in parturiedo nō i
ctum. **Coceptio autē 7 partus
est cum motu nec cum successi
coceptū est: 7 simul dum partur
quod illuminatur simul dicitur
tum est. qd illuminatione nulla
hoc inuenit i itelligibili verbo n
gis comparit vō dei nō solum
coceptio 7 partus est sed quia i
verumqz i qua prius 7 posterior
Dicit et qd postqz ex ore sapientie
lō cap parturireat ne itelligat
ret nō esse subdit. **Quando pp
vt sit cu i generatiōe carnali
coceptū. deinde parturiat. 7
adde parturiri quasi sibi co
stinctū. hoc oia i diuina gene
tellegit nam verbum dei sim
7 adit. **Et qd quod parturire
cur generatio vbi dicitur in
functione eius a generate dicit
nō dicitur generatio ex vtero
ro ante vterum genitū vt: qd
distinctio verbi a dicente que
est in dicente ut qd dicitur pat
di distinctiōe vbi dicitur par
quas ecclia ad ostendendum
nō excludit vrbū esse in dicen
qd est in vtero patris. **Attendend
neratio carnalis animalium p
tutum actum et pfectionem: 7
vute di patris passiva vtero
que ad generationem prolis
conuenit patri 7 quodam p
n. nām 7 spēm proli comparit
7 parturire comparit matri tā
ti: **Cū it pcessio vbi fm de
seipm itelligit ipam autem
non est per aliqua virtutem p
uam: qd itellectus diuinus
in actu trinitō in generatiōe
matri s3 solū pti: vnde que**************

Quartus

generantis egrediens. uerbum autem dei in ipso deo dicere existens est perfectum in se subsistens distinctum a deo dicente. non enim expectatur ibi localis distinctio si sola relatione distinguuntur ut dictum est. Idem ergo in generatione uerbi dei et conceptio et partus. et ideo postquam ex ore sapientie dictum est. Egoam in concepta eram post pauca subdit. Ante colles ego parturiebar. Sed quia conceptio et partus in rebus corporalibus cum motu sunt. et ideo oportet in eis quadam successione esse cum conceptionis terminus sit esse concepti in concipiente: terminus autem partus sit esse eius qui parturit distinctum a partiente. necesse est igitur in corporalibus quod id quod recipit nondum sit. et id quod parturit in parturiedo non sit a parturiete distinctum. Conceptio autem et partus intelligibilis uerbi non est cum motu nec cum successione. unde simul dum concipit est: et simul dum parturit distinctum est. sicut quod illuminatur simul dum illuminat: illuminatum est. eo quod in illuminatione nulla successio est. et cum hoc ueniat in intelligibili uerbo nostro. multo magis competit uerbo dei non solum quia intelligibilis conceptio et partus est sed quia in eternitate existit utrunque in qua prius et posterius esse non possunt. Hinc est quod postquam ex ore sapientie dictum est: ante colles ego parturiebar ne intelligeret quod dum parturit non esset subdit. Quando comparabat colles aderam ut sic cum in generatione carnali animalium prius aliquid concipiat. deinde parturiat. et deinde conueniat sibi adesse parturienti quasi sibi consociatum nec ab eo distinctum. hec omnia in diuina generatione simul esse intelligantur: nam uerbum dei simul concipitur parturit et adest. Et quod quod parturit ex utero procedit sicut generatio uerbi dei: ad insinuandam perfectam distinctionem eius a generante dicitur partus: similiter dicitur generatio ex utero sed illud per se. Ex utero ante luciferum genui te: quod tamen non est talis distinctio uerbi a dicente que impediatur uerbum esse in dicente ut ex dictis patet: sicut ad insinuandam distinctionem uerbi dicitur parturiri uel ex utero genitus esse: ita ad ostendendum quod talis distinctio non excludit uerbum esse in dicente. de Iohanne primo quod est in sinu patris. Attendendum autem quod generatio carnalis animalium perficitur per uertutem actiuam et passiuam: et ab actiua quidem ueritate dicitur pater: a passiuua uero dicitur mater: unde eorum que ad generationem prolis requiruntur quedam conueniunt patri et quedam conueniunt matri: date enim nam et spiritum proli competit patri: concipit autem et parturire competit matri tamquam patienti et recipienti: cum autem processio uerbi secundum hec dicta sit esse quod de seipsum intelligit: ipsum autem diuinum intelligere non est per aliquam uirtutem passiuam sed quasi actiuam: quod intellectus diuinus non est in potentia sed in actu tantum: ideo in generatione uerbi dei non competit matri sed solum patri: unde que in generatione carna-

li distinctim patri et matri conueniunt omnia in generatione uerbi patri attribuuntur in sacris scripturis: dicitur enim pater et dare filio uitam et percipere et parturire.

Quo filius dei dicat dei sapia.

.XII.

Quia uero ea que de sapientia diuina dicuntur ad generationem uerbi adduximus. prius est ostendere quod per diuinam sapiam ex cuius persona premissa uerba proponuntur uerbum dei intelligi possit: et ut a rebus humanis ad diuinorum cognitionem perueniamus: considerare oportet quod sapia in homine dicitur habitus quidem quo mens nostra perficitur in cognitione altissimorum: et homini sunt diuina. cum uero secundum sapientie habitum in intellectu nostro aliquid formatum: conceptio de diuinitate ipsa conceptio intellectus qui est interius uerbum: sapientie nomen accipere solet secundum illud modum loquendi quo actus et spiritus nobis habituum a quibus procedunt nominantur: quod. n. iuste fit: interdum iusticia dicitur: et quod sit fortiter fortitudo: et generaliter quod uirtuose sit uirtus dicitur: et per hunc modum quod sapienter excogitatur dicitur sapia alicuius. in deo autem sapia quod dicitur dicitur ex eo quod se ipsum cognoscit: sed quod non cognoscit. se per aliquam spiritum nisi per essentiam quantum et ipsum eius intelligere est eius essentia: sapientia dei hitus esse non potest sed est ipsa dei essentia: manifestum est autem ex dictis quod dei filius est uerbum et conceptio dei intelligentis se ipsum: sequitur igitur quod ipsum dei uerbum tanquam sapienter mente diuina conceptum proprie concepta seu genita sapia dicatur: unde apostolus christum dei sapiam nominat. i. ad Cor. i. Ipsum autem sapientie uerbum mente conceptum est quidam manifestatio sapientie intelligentis: sicut et in nobis omnes hitus per actus manifestatur. Quia ergo diuina sapia lux dicitur. put in puro actu cognitionis consistit: lucis autem manifestatio splendor: ipsius est ab ea procedens: conuenienter et uerbum diuine sapientie splendor lucis nominatur secundum illud apostoli de filio dicitur. Lum sit splendor glorie: unde et filius manifestationem patris sibi ascribit Iohanne xvij. dicens. Pater manifestauit nomini tuum hominibus. Sed tamen licet filius qui est dei uerbum proprie sapientia concepta dicatur: nomen tamen sapientie absolute dicitur quod esse conuenit patri et filio: cum sapia que per uerbum respicitur sit patris essentia ut dictum est. essentia uero patris sit sibi et filio communis.

Quod non est nisi unus filius in diuinitate.

.XIII.

Quia uero deus in intelligendo se ipsum omnia alia intelligit ut in primo omnium est: se ipsum autem uno et

.u. 3

Liber.

simplici intuitu intelligit: cum suum intelligere sit suum esse: necesse est verbum dei esse unicum tantum: cum autem in diuino nihil aliud sit filij generatio quam verbi conceptio: sequitur quod una sola sit generatio in diuino et unicus filius solus a patre genitus: unde Ioan. primo dicitur. Vidimus eum quasi unigenitum a patre et iterum. Unigenitus qui est in sinu patris: ipse nobis enarrauit. Videtur tamen ex premissis sequi quod et uerbi diuini sit aliud verbum: et filij sit alius filius: ostensum est. n. quod verbum dei sit deus verus: igitur omnia que deo procedunt: verbo dei conuenire: deus autem ex necessitate se ipsum intelligit: et uerbum igitur dei se ipsum intelligit: si igitur ex hoc quod deus se ipsum intelligit verbum ab eo genitum in deo ponit: consequenter videtur quod et verbum in quantum se ipsum intelligit alud verbum attribuat: et sic verbi erit verbum. et filij filij: et illud ob id si deus est ita se ipse intelligit et habebit aliud verbum: sic in infinitum generatio diuina procedet. **D**iuinus autem solutio ex premissis haberi potest: cum n. ostensum sit quod verbum dei sit deus: ostensum tamen est quod non est alius deus a deo cuius est verbum: sed unus omnia: sed solo ab eo distinctum quod ab eo est ut verbum procedens: sicut autem verbum non est alius deus. ita nec est alius intellectus: et per consequens nec aliud intelligere: unde nec aliud verbum. nec tamen sequitur quod sit verbum sui ipsius: sicut quod verbum se ipsum intelligit: nam in hoc solo verbum a dicente distinguitur ut dictum est quod est ab ipso. omnia ergo alia committere attribuenda sunt deo dicenti qui est pater: et verbum quod est filius: propter hoc quod etiam verbum est deus: sed hoc solum ut ab eo sit verbum ascribendum est proprie patri: et hoc quod est esse a deo dicente: attribuendum est proprie filio. **E**x quo etiam patet quod filij non est ipotens: et si generare filium non possit cum tamen pater generet filium: nam eadem potentia est patris et filij sicut et eadem diuinitas. et cum generatio in diuino sit intelligibilis verbi conceptio sicut. s. quod deus intelligit se ipsum: igitur quod potentia ad generandum in deo sit sic potentia ad intelligendum se ipsum. et cum intelligere se ipsum in deo sit unum et simplex: igitur et potentia intelligendi se ipsum que non est aliud quam suus actus esse una tantum: ex eadem ergo potentia est et quod verbum concipiat et quod dicens verbum concipiat: unde ex eadem potentia est quod pater generet et quod filius generet: nulla ergo potentia habet pater quam non habeat filius: sed pater habet ad generare generatiua potentia: filij autem ad generari que sola relatione differre ex dictis patet. **S**ed quod apostolus filium dei dicit verbum habere: ex quo sequitur uidetur quod filij sit filius et verbi verbum: considerandum est qualiter verba apostoli hoc dicentis sunt intelligenda. dicit. n. **D**eb. primo **D**iebus istis loquutus est nobis in filio: et postea: qui cum sit splendor glorie et figura substantie eius portans omnia verba virtutis sue etc. huiusmodi autem intellectus summe oportet ex his que iam dicta sunt: dictum est. n. quod conceptio sapientie que est uerbum. sapientie sibi uendicat nomen. **A**terius autem precedentibus appetit quod etiam exterior effectus ex conceptione sapientie procedens: sapientia dici potest per modum quod effectus nomen cae

sibi assumit: dicit. n. sapientia al' cuius est non solum id quod sapienter excogitat sed etiam id quod sapienter facit ex quo procedit ut etiam explicatio diuine sapientie per opus in rebus creatis dei sapientia dicat: sicut illud **E**ccl. i. Ipse creauit illa. s. sapientia spiritus sancto: et post ea dicit. **E**t effudit illum super omnia opera sua: sic igitur et id quod ex verbo efficitur: verbi nomen accipit: nam et in nobis expressio inferioris verbi per uocem dicitur uerbum quod sit uerbum: ubi quod est interioris uerbi ostensum: sic igitur non solum diuini intellectus perceptio dei uerbum quod est filius: sed etiam explicatio diuini perceptus per opera exteriora uerbum ubi noiatur: et sic igitur intelligi quod filius portet omnia uerba uirtutis sue sicut et id quod in ps. legitur. **I**gnis grado nix glacies spiritus pcellarum que faciunt uerbum eius: quod. s. per uirtutes creaturarum explicat diuine perceptio effectus in rebus. **L**ux uero deus intelligendum se ipsum omnia alia intelligat ut dictum est: igitur quod uerbum in deo perceptus ex eo quod se ipsum intelligit sit etiam uerbum unum et idem omnia rerum: non tamen eodem modo est uerbum dei et alia rerum: nam dei quidem uerbum est sicut ab eo procedens: alia rerum non sicut ex eis procedens: non enim deus a rebus sciam sumit sed magis per suas sciam res in esse producit ut supra ostensum est: oportet igitur quod uerbum dei omnia que facta sunt ratio perfecta existat. **Q**ualiter autem singulari propria ratio esse possit: ex his que in primo libro tractata sunt manifestum est: ubi ostensum est quod deus omnia propria cognitione habet: quoniam autem facit aliquid per intellectum: oportet per rationem rerum factarum quam apud se habet: domus. n. que est in materia sit ab edificatore per domus rationem quam habet in mente: ostensum est autem supra quod deus res in esse produxit non naturali necessitate sed quasi per intellectum et uoluntatem agens: fecit igitur deus omnia per uerbum suum quod est ratio rerum factarum ab ipso. **H**inc est quod dicitur **Jo. i.** Omnia per ipsum facta sunt: cui resonat quod **M**oyses mundi originez describitur in sigillis opibus taliter ut modo loquedi. **D**ixit deus: fiat lux et facta est lux: dixit deus: fiat firmamentum et sic de alijs que omnia per prophetam dicitur. **D**ixit et facta sunt: dicere. n. est uerbum producere: sic ergo intelligendum est quod deus dixit et facta sunt: quod uerbum producit per quod res in esse produxit sicut per earum rationem perfectam: sed quia idem est causa preservationis rerum et productionis ipsarum: sicut omnia per uerbum facta sunt: ita omnia per dei uerbum conseruantur in esse: unde ps. dicit. **U**erbo domini celi firmati sunt: et apostolus dicit ad **Heb. i.** de filio quod portat omnia uerba uirtutis sue: quod quidem qualiter accipi oportet iam dictum est. **S**ciendum tamen quod uerbum dei in hoc differt a ratione que est in mente artificis: quia uerbum dei deus subsistens est: ratio autem artificiatum in mente artificis non est res subsistens sed solum intelligibilis forma forme autem non subsistenti non competit proprie ut agat: agere. n. rei perfecte et subsistentis est: sicut

et tunc ut ea agat: et n. forma proci
agere agere igitur domus in me
domus sed arbor per eaz domus fa
dei quod est res factarum a deo
agere non solum per ipsum aliquid agere
tu loquitur: pater. vii. **A**um eo tra
et Jo. n. omnia dicit. **P**ater meus op
re. **C**onsiderandum est etiam quod re
tum perceptus in ratione intellectus an
ipso: pater. n. domus est in ratione arbor
in actum: ubi autem dei est ratio
sunt facta ut ostium oportet igitur
facta a deo perceptus: in uerbo dei
propria natura: quod autem est in alio
dum eius in quod est: non per prop
n. in mente artificis intelligibiliter
res igitur intelligenda sunt in uerbo
modum ubi ipse: est autem modus
uini simplex: immutabile et non solu
pater cum sit suus esse: oportet igitur
perceptus in uerbo dei ab eterno
et ubi quod est ratio: propter quod di
tum est in ipso: ita erat. i. in uer
tunc per intellectum et per rationem quod
res in esse producit: ita etiam quod
omnem quod apud se habet sciam
sciam discipuli sit deducta a sciam
imago quam ipse: deus autem
intellectum suum omnia que natura
etiam omnia intellectus: cognitio
dicitur sicut ex superioribus
uerbum dei quod est ratio intellectus
lectus: cognitio: propter quod
lux domus: quod. i. ipse uerbum quod
omnia res sunt manifestat ut lux et
minu uirtutem. **N**ec ex defectu
homines ad uirtute cognitionem
uirtute: caput: pater autem huius
n. qui ad uerbum non pertinet nec
sunt: ubi ad hoc in uerbum: pater
loca ut. moneta sicut quod magis et
ad uerbum et caput: igitur: ubi
a manifestata ubi uirtute: et
quod uita lux domus: ubi uirtute:
et uirtute ea non perceptus: et
hoc quod uerbum non lauat sicut hoc
non caput: licet luce corporis: ubi
uirtute non sit nisi ea quod uirtute
habet. **D**ec igitur sit quod de generat
tunc uirtute filij dei et tunc
quod concipere possumus.

Solutio ad rationes sup
generacionem curiam

Quartus

est eius ut ea agat: est. n. foia pncipiuz actionis q̄ agens agit: rō igitur domus i mēte artificis n̄ agit domuz sed artifex p̄ eaz domū facit: vbum autez dei qd̄ ē rō rez factarum a deo cū sit subsistens agit nō solum p̄ ip̄m aliquid agit: r̄ ideo dei sapiētia loqtur: puer. viij. **A**um eo eram cūcta pponēs r̄ Jo. v. dñs dicit. **P**ater meus opatur: r̄ ego ope roz. **C**onsiderādum ē etiam q̄ res facta p̄ intellectum p̄existit in rōne intellectus an̄ etiam q̄ sit in se ipsa: pus. n. domus ē in rōne artificis q̄ pducatur in actum: vbum autē dei ē rō oium eozz que a deo sunt facta ut oñsum ē: oportet igit q̄ oia que sunt facta a deo p̄existit in vbo dei an̄q̄ sint etiam i ppria natura: qd̄ autē est in aliquo est in eo p̄ modum eius in q̄ est r̄ nō per pprium modū: dom⁹. n. in mēte artificis itelligibiliter r̄ imāliter existit res igitur itelligende sūt in vbo dei p̄existisse scōz modum vbi ipsius: est autē mod⁹ vbi ipsius q̄ sit vnū simplex immāle r̄ non soluz viuēs sed etiam vita cum sit suū esse: oportet igit q̄ res facte a deo p̄existit in vbo dei ab eterno immaterialiter r̄ absq̄ oi p̄positione: r̄ q̄ nihil aliud in eo sit q̄ ip̄z vbum q̄ est vita: ppter quod dī Joā. i. **Q**uod factum est in ip̄so: vita erat. i. in uerbo: sicut autē operans p̄ intellectum r̄ p̄ rōnem quā apud se habet res in esse pducit: ita etiam q̄ alium docet p̄ rationem quā apud se habet sciam causat in illo: cuz scia discipuli sit deducta a scientia docentis sicut imago qdam ipsius: deus autē nō solum ē causa p̄ intellectum suū oiu: que naturaliter subsistūt: s̄ etiaz ois intellectual cognitio ab intellectu diuino deriuatur sicut ex superioribus pz: oportet igit q̄ p̄ vbum dei qd̄ est rō intellectus diuini causat ois intellectualis cognitio: ppter quod dī Jo. i. **V**ita erat lux hominū: qz. i. ip̄sū vbum qd̄ vita est r̄ in quo oia vita sūt manifestat ut lux quedā mētibus hominū v̄tatem. **N**ec ē ex defectu vbi q̄ non omēs homines ad v̄tatis cognitionēz pueniūt sed aliqui tenebrozi existūt: puenit autē hoc ex defectu hominū qui ad v̄bū nō p̄uertunt nec eū plene cape possunt: vñ adhuc in hoibus tenebre remanēt ul̄ maiores uel minores s̄m q̄ magis r̄ minus p̄uertunt ad v̄bū r̄ capiūt ipsū: vñ Joānes ut oēm defectū a manifestatiua vbi virtute excludat cū dixisset: q̄ vita ē lux hominū subiūgit: q̄ in tenebris lucet r̄ tenebre eā nō p̄prehēderūt: nō. n. tenebre sūt ex hoc q̄ vbum nō luceat s̄ ex hoc q̄ aliq̄ lucez vbi nō capiūt sicut luce corporei solis per orbē diffusa tenebre nō sūt nisi ei q̄ oculos clausos uel debiles habz. **H**ec igit sūt q̄ de generatione diuina r̄ de v̄tute v̄nigeniti filij dei ex sacri scriptur̄ edocti utz q̄ concipere possumus.

Solutio ad rationes supra inductas contra generationem eternam XIII.

Nia vero veritas
Oēm falsitatem excludit r̄ dubietatez dissoluit in p̄mptu s̄z sit ea dissolue que circa generatiōez diuinaz difficultatē afferre videbantur: iam. n. ex dictis patet q̄ in deo genētionem intelligibilem ponimus: non autem talem qualis est in materialibus rebus quarum generatio mutatio quedam est corruptioni opposita: q̄ neq̄ verbū in intellectu nostro cum aliqua mutatione concipitur: nec h̄z oppositam corruptionēz cui quidē conceptioni similē ēē filij dei generatiō nē iam pz ex dictis. **S**imiliter etiā uerbum quod i mente nostra concipitur nō ex̄t de potentia i actu nisi quatenus intellectus noster procedit d̄ potentia in actū: nec tñ uerbum oritur ex intellectu nostro nisi prout existit in actu. simul autē cum i actu existit est in eo uerbum conceptū: intellect⁹ autē r̄ iuinus nūq̄ est in potentia: s̄z solū in actu ut supra ostensū est: generatio igitur uerbi ipsius nō ē s̄m ex̄tuz de potentia in actum. sed sicut orit̄ ex actu ac⁹ ut splendor ex luce: r̄ ratio intellecta ex intellectu in actu: vnde etiam apparet q̄ generatio nō p̄hibet dei filiū ēē ueruz deū: aut ip̄m ēē etnū quin magis necesse est ip̄m ēē coeternuz deo cui⁹ est uerbu: quia intellectus in actu nunquam est sine uerbo. **E**t quia filij dei generatio non est mālis sed in intellectu intelligibilis: stulte iam dubitatur si pater totam naturam dedit aut partem. manifestum est enim q̄ si deus se intelligit: opōtet q̄ tota plenitudo ipsius contineatur i uerbo: nec tñ subā filio data desinit esse in patre: quia nec ēt apud nos desinit̄ē ppria natura in re que intelligitur ex hoc q̄ uerbum nostri intellectus ex ipsa re intellecta habet ut intelligibiliter eandem nāz nūero contineat. **E**x hoc autem q̄ diuina generatio non est materialis. manifestum est q̄ non opōtet in filio dei ēē aliud recipiens r̄ aliud naturam receptam. hoc. n. in materialibus generationibus accidere necesse est in quantuz materia generati ēcipit formam generantis: in generatione autem i telligibili non sic est: non. n. sic uerbum ab intellectu exoritur q̄ ps eius p̄intelligatur ut recipiens et ps eius ab intellectu effluat. sed totaliter v̄bū ab intellectu originē h̄z: sicut et in nobis totaliter unuz vbum ex alijs oritur ut conclusio ex p̄ncipijs: ubi autez totaliter aliquid ex alio oritur: non est assignare recipiens r̄ receptū: sed totum qd̄ exoritur ab eo est a quo oritur. **S**imiliter etiam patet q̄ non excluditur diuine generatiōis vnitas ex hoc q̄ in deo pluriuz subsistentium distinctio ēē non possit: essentia enim diuina r̄ si subsistens sit. nō tñ potest separi a relatione quam ōz in deo intelligi ex hoc q̄ uerbum conceptum diuine mentis ē ab ip̄o deo dicente. nam r̄ uerbum est diuina eētia

Libet.

et ostensū ē r de^o dicēs a q̄ ē v̄bū ēt etiā dīna eēt
tia nō alia r alia s̄ cadē nūero: h̄mōi at̄ relatiōes
nō sūt accidētis in deo sed res subsistētes: deo
n. nihil accidere p̄t ut supra probatū est: sūt iḡ
plures res subsistētes si relationes cōsiderentur
est a una res subsistēs si consideretur eētia: et
propter hoc dicimus vnū deū eē: q̄ ē una essen
tia subsistēs r plures p̄sonas p̄pter distinctiōem
subsistētiū relatiōnū: p̄sonarū. n. distinctiō etiā
in rebus hūmāis nō attenditur s̄m eētia sp̄i s̄
s̄m ea q̄ sūt nā sp̄i aduēta: in oibus. n. p̄sona
hōmīnū est vna sp̄i natura: sūt t̄n plures p̄fōe
p̄pter hoc q̄ distinguuntur hōmīnes i his q̄ sunt
aduēta nature: nō ergo i dīnis dicenda est vna p̄
sona p̄pter unitatē eētie subsistētis sed plures
p̄pter relationes. Ex hoc autē p̄ q̄ id qd̄ ē qua
si indiuiduationis principiū nō seq̄tur eē in alio
nam neq̄ eētia diuina est in alio deo: neq̄ pater
nitas est in filio: quā autē due p̄sonae patris. s.
r filij nō distinguantur eētia. sed relatione: nō t̄n
relatiō est aliud q̄ eētia s̄m rem cū relatiō i deo
accēs eē nō possit. Nec hoc impossibile reputabi
tur si quis diligenter consideret ea que in primo
determinata sunt ubi ostēdū ē q̄ i deo sūt omniū
entiū p̄fectiones nō s̄m p̄pōēs aliquā sed s̄m s̄m
plūcis eētie unitatē: nam diuerse p̄fectiones q̄s
res creata permultas obtinet formas: deo cōpe
tūt s̄m vna r simplici eē eētia. h̄o. n. qd̄ ē al per
aliā formā uiuit r p̄ aliā est sapiēs: r per aliā ē
iustus: q̄ oīa deo p̄ eētia suā p̄ueniūt: sicut igitur
sapia r iusticia: in hōmīne quidē sūt accētia: i dō
at̄ sunt idē qd̄ dīna eētia: sic aliqua relatiō pura
p̄nitatis r filiationis r si i hōibus sit accēs: i deo
est dīna eētia: non autē iō dicitur q̄ dīna sapia sit
eius essentia cū in nobis sapia sup eētia addat q̄
si dīna sapia a nostra sapia deficiat: sed q̄ eē eēt
tia nostra essentia excedit ita q̄ id ad qd̄ essentia
nostra non sufficit. s. scire r iustū eē: de^o s̄m suam
essentia h̄z p̄fecte: ōz igitur q̄ quicqd̄ nobis p̄uēit
s̄m eētia r sapiam distinctū s̄m deo s̄m eēt
iam suā attribuat: r filius rō in alijs est obseruāda:
cū igit dīna eētia sit ip̄a p̄nitatis vel filiationis re
latiō: ōz q̄ qd̄ ē p̄nitatis p̄p̄iū deo p̄ueniat: licz
p̄nitatis sit ip̄a eētia: est at̄ hoc p̄p̄iū p̄nitatis ut
a filiatione distigat: dī. n. pat̄ ad filiū q̄si ad aliū
r hec est rō patris ut sit filij p̄. l̄z ergo de^o pat̄ sit
dīna eētia: r filij de^o filius: ex hoc t̄n q̄ est pat̄ dī
stinguit a filio l̄z sit vnū ex hoc q̄ v̄tq̄ est dīna esse
tia. Ex hoc etiā p̄ q̄ relatiō in dīnis nō est absq̄
absoluto: alij t̄n comparatur ad absolutū in deo
q̄ in rebus creatis: nam in rebus creatis compa
relatiō ad absolutū sicut accidens ad subiectum.
non at̄ in deo sic s̄ p̄ modum idēmp̄tatis: sicut
est r de alijs que de deo dicuntur: idē autēz sub
iectū non potest oppositas relationes in se habē

ut sit idem homo pater r filius s̄m idē sed essentia
dīna p̄pter oīdam eius p̄fectionē idē ē et sa
pientie r iusticie r alijs huiusmodi que apud nos
in diuersis generibus continentur. Et sic nihil p̄
hibet vnā essentiam eē idē r paternitati r filia
tioni r patrē r filiū vnū deū eē l̄z pater nō sit filij
eadē. n. eētia est q̄ est res h̄ns eē realr r v̄bū itelli
gibile sui ip̄i. Ex h̄is ēt q̄ dicta sūt p̄t eē manife
stū q̄ relationes i deo sūt s̄z rē r nō solo intellectu
ois. n. relatiō que confēq̄ p̄p̄ia opationē alicui
rei aut potētia aut quantatē aut aliquid h̄mōi re
aliter in eo existit: aliter. n. eēt in eo solo intellectu
sicut apparet de scia r scibili: relatiō. n. scie ad si
bile cōsequitur actionem scientis nō aut actionēz
scibilis: scibile. n. eodē mō se h̄z q̄tū in se est et q̄n
intelligitur r q̄n non intelligitur: r iō relatiō i scie
te realiter est: in scibili at̄ s̄m intellectū t̄n: dicitur
n. qd̄ intelligitur scibile ad sciam relatiue ex eo q̄
scia refertur ad ip̄z. Sile quoq̄z appet in dextro
r sinistro: in aialibus enim sunt distincte uirtutes
ex quibus relatiō dextri r sinistri cōsurgit: p̄pter
quod talis relatiō v̄t r realiter in animalī cōsistit
vnde qualitercūq̄z uertatur animal semper rela
tio eodem modo manet. nūq̄z enim pars dextra
sinistra dicitur. Res uero inanimata que predicti
v̄tutibus carent non habent in se huiusmodi ila
tōez realiter ex̄ntem sed nominat̄ s̄z relatiōē de
xtri aut sinistri ex eo q̄ animalia aliquo modo se
h̄nt ad ip̄am: v̄n eadē colūna nūc dextra nūc sini
stra dī s̄m q̄ aial ex diuerso situ ei cōpaf. Relatiō
at̄ v̄bi ad deū dicentē cuius est uerbum: in dō po
nitur ex hoc q̄ deus seip̄z intelligit: q̄ quidēz opa
tio in deo vel magis est ip̄e de^o ut supra ostensum
est: relinquuntur igitur predictas relationes i deo
eē uere r realiter r non solū s̄m intellectū nostrū
quā autem in deo ponatur esse relatiō non t̄n se
quitur q̄ in deo sit aliqd̄ h̄ns eē dependēs: i nobis
n. habēt relationes esse dependēs: q̄ earū esse ē
aliud ab esse substantie: vnde habent propriū
modū esse s̄m p̄p̄iā rōem sicut r in alijs accētī
bus contingit q̄. n. oīa accētia sūt forme quedāz
substantie superaddite r a p̄ncipijs substantie create
ōz q̄ eoz eē sit supadditū supra eē substantie et
ab ip̄o dependēs: r tanto uniuscuiusq̄ eoz eē ē
prius uel posterius quanto forma accētialis scōz
propriam rationem fuerit propinquior substan
tie uel magis perfecta propter quod r relatiō rea
liter substantie adueniens r postremū r imperfec
tissimū esse h̄z postremū qd̄ē: q̄ si solū p̄xigit
esse substantie: sed etiam eē aliōz accidētūz ex
quibus causatur relatiō. sicut vnum in quantita
te causat equalitatem et vnum in qualitate simili
tudinem imperfectissimum autem: q̄ p̄p̄ia re
lationis ratio consistit in eo q̄ est ad alterum: v̄n
eē eius p̄p̄iū quod substantie superaddit. non

selam dependet ab esse substantie
alicuius creaturæ: hoc autem in
h̄z quia non est i deo aliquid ad
tū: quicquid enim i deo est subst
tur esse sapientie in deo non est
a substantia quia esse sapientie
ita nec eē relatiōis esse esse de
stantia neq̄ ab aliquo creaturū:
lationis est esse substantie: nō iḡ
lari i deo ponitur sequitur q̄ s̄
dependēs sed solū q̄ in deo sit
in quo rō relatiō cōsistit: sicut
i deo ponitur nō sequitur q̄ s̄
tale sed solum p̄fectio quedā
entia cōsistit. Per quod etiam
one que i relatiōibus creatis est
q̄ p̄sonae diuine sint ip̄eritate
distinguitur. sed sequitur q̄ oī
ram minima sit creaturū. Pater
tis q̄ licet deus de patre r filio
dicatur non tamen sequitur si p̄
plures p̄sonae q̄ sint plures oīz
propter distinctiōem substantie
s̄z tamē sunt vnus deus propter
substantie: hoc autē in hōibus
plures aliqui sint vn̄ homo: q̄
nitatis nō est vna numero in u
humanitate est substantie ut
mo: ex hoc autem q̄ in deo est
latiōem distinctio: manifestat
bet in vno deo opposita quedā
tatur opposita que relatiōis
sequuntur ut generare r generari
tur relatiōe r generari r ueritate
tur ut affirmatio r negatio. ubi
distinctio oportet inuenire neg
tionis oppositiōne: que enim p̄
tionē r negatiōz distinguit: p̄tū
oportet enim qd̄ quantum ad
quod et alterum: r sic essent pe
lo modo distincta. Hoc igitur de
na dicitur substantie.

De spiritali factis q̄ sit in diuina
Duine autem
ture auctoritas
uis patrem r filij
duobus spiritum s̄m
minus dicitur: v̄t
eos in no. pa. r ii. r i. s̄. i. Jo.
stimonium dant in celo: pater
ius etiam spiritus sancti p̄fess
na scriptura cōmmonstratiōe

Quartus

solum dependet ab esse substantie sed etiam ab esse alicuius exterioris: hoc autem in diuinis locū nō habet quia non est in deo aliquod aliud esse quod substantie: quicquid enim in deo est substantia est: sicut igitur esse sapientie in deo non est esse dependens a substantia quia esse sapientie est esse substantie: ita nec esse relationis est esse dependens neque a substantia neque ab aliquo exteriori: quia etiam esse relationis est esse substantie: nō igitur per hoc quod relatio in deo ponitur sequitur quod sit in eo aliquod esse dependens sed solū quod in deo sit respectus aliquis in quo ratio relationis consistit: sicut ex hoc quod sapientia in deo ponitur nō sequitur quod sit in eo aliquod accū tale sed solum perfectio quedam in qua ratio sapientie consistit. Per quod etiam patet quod ex imperfectone que in relationibus creatis esse videtur: nō sequitur quod persone diuine sint imperfecte que relationibus distinguuntur. sed sequitur quod diuinarum personarum minima sit discretio. Pater etiam ex predictis quod licet deus de patre et filio substantialiter sit dicatur: non tamen sequitur si pater et filius sint plures persone quod sint plures dii: sunt enim plures: eo propter distinctionem subsistentium relationum: sed tamē sunt unus deus propter unitatem essentie subsistentis: hoc autē in hominibus nō contingit ut plures aliqui sint unus homo: quia essentia humanitatis nō est vna numero in utroque neque essentia humanitatis est subsistens ut humanitas: sicut homo: ex hoc autem quod in deo est essentie unitas et relationum distinctio: manifestum sit quod nihil prohibet in vno deo opposita quedam inueniri: illa dū taxat opposita que relationis distinctionem consequuntur ut generans et genitum que opponuntur relative et genitum et ingentum que opponuntur ut affirmatio et negatio. ubicumque enim est aliquid distinctio oportet inuenire negationis et affirmationis oppositionē: que enim sunt nullas affirmationis et negationis distinctio: pētuntur indistincta sunt. oportet enim quod quantum ad omnia unum esse quod et alterum: et sic essent penitus idem et nullo modo distincta. Nec igitur de generatione diuina dicta sufficiant.

De spiritu sancto quod sit in diuinis. XV

Diuine autem scripture auctoritas non solum nobis in diuinis patrem et filium annūciat sed his duobus spiritum sanctum connumerat: dicit enim dominus Math. vlt. *Et ecce docete omnes gentes. bab. eos in no. pa. et fil. et f. Et i. Jo. v. Tres sunt qui testimonium dant in celo: pater. verbum et f. f. Huius etiam spiritus sancti processionem quādam sacra scriptura commemorat: dicitur enim. Jo. xv. Si*

venerit pater quem ego mittam vobis a patre spiritum veritatis qui a patre procedit: ille testimonium perhibebit de me.

Rationes ex quibus aliqui spiritum sanctum estimauerunt esse creaturam. XVI

Ordinati sunt autem quidam spiritum sanctum creaturam esse alijs creaturis excellentem: ad cuius assertionem sacre scripture testimonijs utebantur dicitur enim. Amos. iij. *f. litteram septuaginta. Ecce formans montes et creans spiritum et annūciās homini verbum eius: et Zach. xij. dicit dominus. Extendens celum: et fundans terram: et creans spiritum hominis in eo: videtur igitur quod spiritus sanctus sit creatura.* Adhuc dicit dominus Joan. xvi. de spiritu sancto loquens. *Nō loquitur a semet ipso sed quecumque audierit loquitur: ex quo videtur quod nihil vltro nec potest auctoritate loquitur sed iubenti per mysterium famule: loquitur enim. que quod audit famulatur: esse videtur: videtur igitur spiritus sanctus esse creatura deo subiecta.* Item mitti inferioris esse videtur: cum i mittente importet auctoritas: spiritus autem sanctus a patre et filio mittitur: dicit enim. ois Jo. xij. *Paraclit' spiritus sanctus quem mit. pater in nomine meo. ille vos doceat omnia: et Jo. xv. Cum uenerit Paraclitus quem ego mit. vobis a patre: spiritus ergo sanctus et patre et filio minor esse videtur.* Adh. scriptura diuina filium patri associat in his que diuinitatis esse videtur de spiritu sancto mentionē nō facit ut patet Math. xi. cum dicit dominus. *Nemo nouit filium nisi pater: neque patrem quod non uit nisi filius: de spiritu sancto mentionē nō facit: et Jo. xvij. dicit. Hec est uita eterna ut cognoscatur deus ueritatem et quem mihi. Item christus: ubi etiam de spiritu sancto mentionē nō facit. Aplos etiam ad Rom. i. dicit. Gratia uobis et pax a deo patre. nō et dño Iesu christo: et i. ad Cor. vlt. *Robis vnus deus pater ex quo omnia: et nos in illo: et vnus dñs Iesus christus per quem omnia et nos per ipsum in quibus etiam nihil de spiritu sancto dicitur. videtur igitur spiritus sanctus deus nō esse.* Amp. oē quod mouet creatū esse: ois enim n. ē in pmo deū immobilem esse: spiritui autē scō scriptura diuina motum attribuit: dicit enim. Gen. i. *Spiritus dñi ferebatur super aquas et Job. ij. Effundam de spiritu meo super omnem carnem: videtur igitur spiritus sanctus creatura esse.* Preterea omne quod potest augeri uel diuidi mutabile ē et creatū: hoc autem spiritui sancto in scripturis sacris attribui videtur: dicit enim. dñs Thieri. xi. ad Moysen. *Congrega mihi septuaginta viros de senioribus israel: et auferam de spiritu tuo: tradamque eis: et iij. Regi. ij. dicit quod Beligeus ab Belia petiit. O beseco quod fiat spiritus tuus duplex in me: et Belias respondit. Si uideris quando tollar a te: erit quod petisti videtur ergo spiritus sanctus esse mirabilis et non esse**

Quartus

Mathe. xi. Nemo nouit filium nisi pater: neque patrem quis nouit nisi filius. et **Isaie. xliij.** ex persona dei dicitur. Secretum meum mihi. ergo spiritus sanctus non est creatura. Preterea per prophetas apostoli copatione spiritus sanctus se habet ad deum sic spiritus hominis ad hominem: spiritus autem hominis intrinsecus est homini et non est extraneus nature ab ipso: sed est aliquid eius. igitur et spiritus factus non est nature extraneus a deo. **Amp.** si quis dixerat uerba apostoli premissa uerbis **Isaie.** prophete: manifeste percipiet spiritum sanctum deum esse. dicit enim **Isa. lxiij.** Oculi non uidit deus absque te qui prepassi expectatibus te. qui quidem uerba apostoli cum introduxisset subiungit uerba premissa. scilicet quod spiritus scrutatur profunda dei. unde manifestum est quod spiritus sanctus illa profunda dei cognoscit qui prepaui expectatibus eius: si ergo deus nullus uidit preter deum ut **Isa.** dicit: manifestum est spiritum sanctum deum esse. **Item Isai. vi. di.** Audiuimus uocem dei dicentis: quem mittam et quis ibit nobis: et dixi. ecce ego sum: mitte me: et dixit: uade: et dices populo huic: audite audietes: et nolite intelligere: hec autem uerba **Paulus** spiritui sancto attribuit. unde dicit **Act. vlt.** quod **Paulus** dixit iudeis. Bene spiritus sanctus locutus est per **Isa.** prophetam dicens. Uade ad populum istum: et dic ad eos. Aure audietis et non intellegitis: manifestum est ergo spiritum sanctum deum esse. **Ad** huc ex sacris scripturis apparet deum esse qui locutus est per prophetas. dicit enim **Numeri. xij.** ex ore dei. Si quis fuerit inter uos propheta domini in uisione apparebo ei uel per somnium. id est per spiritum meum loquar ad illum: et in spiritu domini quod loquitur in me dominus deus: manifeste autem ostendit spiritus factus locutus esse in prophetis. dicit enim **Act. primo.** Operetur enim impleri scripturam quam predixit spiritus sanctus per **Dauid.** et **Mathe. xij.** dominus dicit. Quomodo dicit scilicet in beato christo filio **Dauid** esse: ipse enim dicebat in spiritu sancto **Dixit dominus domino meo** sede a dextris meis. et quod. **Pet.** primo dicit. Non enim uoluntate humana allata est aliquid prophetia: spiritus sancto in pirati locuti sunt facti dei hominea. manifeste ergo ex scripturis colligitur spiritum factum deum esse. **Item** reuelatio misteriorum proprium opus dei ostenditur in scripturis. dicit enim **Daniel. ij.** Est deus in celo reuelans mysteria: misteriorum autem reuelatio opus spiritus sancti ostenditur: dicitur enim in **1. ad Corin. ij.** Nobis reuelauit deus per spiritum. et **xliij. di.** Spiritus loquitur mysteria: spiritus ergo factus deus est. **Preterea** interius docet proprium opus dei est. dicit enim in **ps.** de deo. Qui docet hominem scientiam et **Daniel. ij.** Dat sapiam sapientibus et sciam intelligentibus disciplinam: hoc autem proprium opus spiritus sancti esse manifestum est: dicit enim dominus **Jo. xliij.** Paraclitus spiritus factus quem mittam per in nomine. id est uos doce omnia spiritus ergo factus est diuine nature. **Adhuc** quoque est eadem operatio filii et spiritus. enim christus in sanctis loquitur: apertus ostendit. **Item** ad **Corin. ult.** dicens. An exprimentum gratie eius qui in me loquitur christus: hoc est opus. scilicet esse manifeste apparet. dicit enim **Mathe. x.** Non uos estis qui loquitur

mini: sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. ergo ea deum nature filii et spiritus et per personam patris: cum ostensus sit pater et filium unam esse naturam. **Amp.** inhabitare mentes sancto: per prophetas dei est: unde apostolus dicit. **1. ad Corin. vi.** Uos estis templum dei uiui sicut dicit dominus: quoniam inhabitabo in illis. hoc autem idem apostolus spiritui sancto attribuit: dicit enim primo ad **Corin. iij.** Nescitis quomodo templum dei estis et spiritus sanctus habitat in uobis: est ergo spiritus sanctus deus. **Item** esse ubique proprium dei est: qui dicit **1. Thimo. xliij.** Celum et terram ego impleo: hoc spiritui sancto conuenit dicitur enim **Sapientie. primo.** Spiritus domini replet orbem terrarum: et in spiritu. **Quo** ibo a spiritu tuo: et qui a factus est. et si ascen. in celo. tu il. es. et dominus etiam discipulis dicit **Act. primo.** Accipietis uirtutem superuenientis spiritus sancti in uos et eritis mihi testes in iherosolima et in omni iudea et samaria et usque ad ultimum terre: ex quo patet quod spiritus factus ubique est qui ubique et ubique existens inhabitat: spiritus ergo factus deus est. **Preterea** expresse in scriptura spiritus sanctus nominatur dicit enim **Petrus Act. quinto.** Anania cur tentauit Sathanas cor tuum mentiri te spiritui sancto: et postea subdit. Non est mentibus hominum sed deo. spiritus ergo factus deus est. **Item** primo **1. Thimo. xliij.** dicitur. Qui loquitur lingua: non hominibus loquitur. sed deo: nemo enim audit: spiritus autem loquitur mysteria. ex quo dat intelligere quod spiritus loquebatur in his qui uariis linguis loquebantur: post modum autem dicit. in lege scriptum est: quoniam in alijs linguis et laibus alijs loquar populo huic: et nec sic exaudierunt me dicit dominus. spiritus ergo factus deus qui loquitur mysteria diuersis labijs et linguis deus est. **Adhuc** post pauca subditur. Si omnes prophetent: intret autem quis infidelis uel idiota conuocatur ab omnibus diiudicatur: oculi enim cordis eius manifesta fiunt. et ita cadens in faciem adorabit deum pronuncians quod uere deus in uobis sit patet autem per id quod premissit quod spiritus loquitur mysteria quod manifestatio occultorum cordis a spiritu sancto fit quod est proprium diuinitatis signum. dicitur enim **1. Thimo. xvij.** Prauum est cor hominis et inscrutabile quis cognoscet illud ego dominus scrutans corda et probans renes. unde ex hoc indicio etiam infidelis perpendere dicitur quod ille qui hec oculi cordium loquitur sit deus: ergo spiritus factus deus est. **Item** pariter post dicit. Spiritus prophetarum et prophetis subiecti sunt. non enim est discessionis deus sed pacis gratias autem prophetarum quas spiritus prophetarum noiat a spiritu sancto sunt. spiritus ergo factus deus huiusmodi gratias sic distribuit ut ex eis non sit discessio sed pax sequatur: deus esse ostendit in hoc quod dicit. **Non** est discessionis deus sed pacis. **Amp.** ad

optare in filios dei nō pōt eē op' aliū nisi dei. nulla. n. creatura spūalis dī filius dei p nām s3 p adoptōis grām: vñ 7 hoc op' filio dei qui uel' deus ē: apostolus attribuit ad Gal. iij. dicēs. **M**isit deus filiū suū ut adoptionē filiorū recipem': spū at scūs ē adoptōis cā: dicit. n. apłs ad Ro. viij. **A**ccepistis spūm adoptōis filiorū in q̄ clamam' ab ba pē: ergo spū factus nō est creatura sed deus. **I**tē si spū factus nō ē deus: o3 q̄ sit aliqua creatura: planū est autem q̄ non ē creatura corporalis nec ēt spūalis: nulla. n. creatura spūali creature i funditur cū creatura non sit participabilis s3 magis picipans: spūs at scūs i funditur sancto 22 mētibus q̄i ab eis picipatur: legitur. n. 7. christus plenus fuisse 7 ēt apli: n̄ est ergo spū factus creatura s3 deus. **S**i q̄s at dicat p̄dicta opa que sūt dei spū facti scō attribui n̄ p auctōitate ut dō s3 p misterium q̄i creatura: exp̄sse hoc eē falsū apper ex his q̄ apls dicit. i. Cor. xij. dicēs. **D**iuisiones opationū sūt: idē vō dē q̄ opatur oia i oib': 7 postea cōnūratia diuersis donis dei: subdit. **H**ec oia opat vn' atq; idē sps diuidēs singulis. put uult ubi manifeste exp̄ssit spm̄ sc̄m deū esse tū ex eo q̄ spm̄ sc̄m opari dicit que supra dixerat deū opari: tū ex h̄ q̄ eū p sue uolūtatis arbitrio operari p̄fitef: māifestum est igitur sp̄itū sanctum deum esse.

Qu spūs scūs sit subsistēs psona XVIII

Ed quia quidam

sp̄m̄ sc̄m asserūt nō eē persona subsistētē sed uel ipām dīnitatē patris et filij ut quidam macedoniani dixisse p̄bent: ul' etiā aliqua acc̄ntalē p̄fectionē mentis a deo nobis donata puta sapiām uel charitatē uel aliquid h̄ que p̄cipantur a nobis sicut quedā acc̄ntia creatā: q̄ hoc oñdēdū est sp̄m̄ sc̄m non eē aliqd h̄mōi. **N**ō. n. forme acc̄ntales p̄pe opant s3 magis habēt eas p sue arbitrio uolūtatis: hō. n. sapiēs utit sapientia cū uult: sed spūs scūs operat p sue arbitrio uolūtatis ut oñsū est: nō igit est estimādus sp̄itū sanctus uelut aliqua acc̄ntalis p̄fectio mētis. **I**tē spūs factus ut ex scripturis docemur cā ē omniū p̄fectionū hūane mētis. dicit. n. apłs ad Ro. v. **C**haritas dei diffusa est in cordib' nostris per sp̄m̄ sc̄m q̄ datus ē nobis. 7. i. ad Cor. xij. **A**lij p sp̄m̄ datur sermo sapie: alij sermo scientie fm̄ eū dē sp̄m̄ 7 sic de alijs: non ergo spūs scūs est estimādus q̄i aliqua acc̄ntalis p̄fectio mētis hūane: cum ip̄e oium h̄mōi p̄fectionū cā existat: q̄ at in nomine spūs facti designet eētia patris 7 filij et sic a neutro personalit̄ distinguatur. repugnat hie que dīna scriptura de spū scō tradit: dī. n. Jo. xv. qd spūs scūs p̄cedit a patre: 7 Joā. xvi. q̄ accipit a filio: qd nō pōt de dīna eētia intelligi cū eētia

diuina a patre nō p̄cedat nec a filio accipiat. opōtet igitur dicere q̄ spiritus sanctus sit subsistēs persona. **I**tem sacra scriptura manifeste d̄ sp̄itū sancto loq̄t̄ tāq̄ de persona diuina subsistente. dī. sc̄ur enim Act. xij. **M**inistrantibus illis domino et ieiunantibus dicit illis spiritus sanctus: se gregate mihi Barnabam 7 Saulum i opus ad quod assumpsi eos: 7. j. **E**t ipsi quidēz missi a sp̄itū sancto abierunt 7 Act. xv. dicitur. **D**icunt apostoli: uisum est sp̄itū sancto 7 nobis: nihil ultra iponere oneris uobis 7c. que de sp̄itū sancto non dicerentur: nisi eēt subsistēs psona: ē igit spūs scūs subsistēs persona. **A**mp. cū pater et filius sint p̄sone subsistentes 7 dīne nature: spūs scūs nō p̄nūeretur eisdem nisi ipse eēt p̄sōa subsistēs i dīna nā: cōnumeratur at eisdem ut pater **M**at. vlt. dicente domino discipulis. **E**ūtes do cete omnes gen. bap. eos in no. pa. 7 fi. 7 fl. 7. ij. ad Cor. vlt. **G**ratia domini nostri Jesu christi et charitas dei 7 cōicatio. ff. sit semper cum oib' uobis 7. i. Joā. vlt. **T**res sunt qui testimonium dant in celo: pater: uerbum: 7 sp̄itū sanctus: 7 hi tres unum sunt. **E**x quo manifeste ostenditur: q̄ non solum sit persona subsistēs sicut pater et filius: sed etiam cum eis eētē hēant unitatez. **P**ossēt autēz aliquis contra p̄dicta calumniā dicēns: aliud eē sp̄itū dei 7 aliud sp̄itū factum. nam in quibusdam p̄missarūz auctōitatū nominatur sp̄itū dei: in quibusdam uero sp̄itū sanctus: **S**ed q̄ idem sit sp̄itū dei 7 sp̄itū sanctus: manifeste ostenditur ex uerbis apostoli dicentis. i. ad Cor. iij. ubi cum p̄missis sūss nobis reuelauit deus per sp̄itū sanctum ad huius confirmationem inducit: spūs. n. omnia scrutatur etiam profunda dei: 7 postea cōcludit **I**ta 7 que sunt dei nemo nouit nisi sp̄itū dei ex quo manifeste apparet q̄ idem sunt spūs sanctus 7 spūs dei. **I**tē apparet ex hoc qd **M**at. x. dominus dicit. **N**on estis uos q̄ loq̄mini s3 spūs p̄is uestri qui loquitur in uobis: loco at istorū v̄borū **M**ar. dicit. **N**on estis uos loquentes sed spūs sanctus: manifestū est igitur idem eē sp̄itū sc̄m 7 sp̄itū dei. **S**ic ergo cū ex p̄missis auctōritatibus multipliciter appareat sp̄m̄ sc̄m non eē creaturam sed uerum deum. manifestum ē q̄ nō cogimur eodem modo esse intelligendūz q̄ spūs scūs mētēs sanctorū implet 7 eos inhabitat: sicut diabol' aliq̄s implere uel inhabitare dī: h̄. n. **J**o. an. xij. de **J**uda q̄ post bucellam introiuit in eo **S**athanas. 7 Act. v. dicit **P**etr' ut qdā libri h̄nt **A**nanias cur impleuit **S**athanas cor tuum. cuz enim diabolus creatura sit ut ex superioribus est manifestū: non implet aliquem p̄cipitatione sui: neq; pōt mētē inhabitare sua p̄cipitatione uel p sua subām sed dī aliquos implē p effectū sue malicie:

et Paulus dicit ad quēdam act...
dolo et oi fallacia spiritus autē...
per sua substantia i mētē inhabitat...
bonos facit ipse. n. est sua bonitas...
nulla creatura ree esse pōt. nec...
accipit qm̄ p effectum sue uolūtatis...
pleat mētēs.
Quomodo intelligenda sunt...
dī dicuntur. .XIX.

Ancitarum
Scriptura 22 testimonio...
māior de sp̄itū sancto...
nō sit deus subsistēs 7 p̄sonalis...
7 filio: o3 autē cōsiderare q̄lter...
uocis accipi debet: ut ab imp...
dē lū ostendatur ad cuius eētē...
i q̄libet intellectu nō o3 inueniri...
latus. n. sit actu p̄ forma i intell...
uolūtas. sicut res nō sit actu i e...
forma. res uōt nō sit forma q̄ p...
b̄ i dīnationē i p̄p̄tas opationes...
quē p opationē cōsequatur. s̄c. n...
nō opatur 7 i s̄c̄ p̄ueniētia tēd...
q̄ ex forma intellectu p̄sēq̄ar i...
natio ad p̄p̄tas opationes 7 p̄p...
i dīnationē i intellectu natura...
p̄ncipiū opationū q̄ i nobis...
cus p̄p̄t sine opat. finis. n. 7 b...
obiectū. o3 i q̄libet intellectu...
litate. cū autē ad uolūtātē p̄p̄t...
atur. ut desideratē dīctantē: o3...
omniū in amor 7 in p̄ncipiū 7...
nū. qd ex his accipi pōt. uolunt...
sicut h̄ in rebus intellectuālib' s̄c...
tio in re' nōlib' q̄ nō uolūt apper...
onit i dīnationē nōlib' q̄ res natura...
i cōuolūtātē fm̄ forma quā dī...
tūe p̄ncipiū: cū eo ad quod n...
uam loco inferiori. vñ ēt h̄nc o...
tū uolūtātē eo q̄ p̄ forma i intell...
apprehendat ut cōuolūtātē uel affic...
ad aliqd in q̄p̄t h̄mōi dī. 7 amar...
tur i dīnatio uolūtātē 7 i apper...
mote origiē h̄nt. ex. hoc. n. q̄ aliq̄...
sideram' illud si absq̄. quodam m...
flamur cuz ab eo impedimur. 7 o...
mato impedimur. 7 uolūtātē 7 ca...
mat' n̄ solū ē i intellectu uolūtātē...
te ip̄s. alit̄ in 7 alit̄. in intellectu. n...
nē h̄c sp̄i in uolūtātē ut uolūtātē...
mor' in p̄ncipiū motus p̄p̄t...
7 p̄p̄tione quā b̄ ad ip̄s. sicut...
i locus iurium rōe iuriam s3 q̄

Quartus

vñ 7 Paulus dicit ad quēdā act. xij. **O** plene oi dolo 7 oi fallacia. spiritus autē sanctus cū de sit per suā substā a mētē inhabitat 7 sui p̄cipatōe bonos facit. ipse. n. est sua bōitas cū sit deus. qđ o nulla creatura vez esse pōt. nec tñ per hoc remouetur quā p̄ effectum sue uirtutis sanctorūz impleat mētes.

Quomodo intelligenda sint que de spiritu scto dicuntur. .XIX.

Sanctarum igitur

scripturarū testimonijs edocti. hoc firmiter de spiritu sancto tenemus qđ ve tus sic deus subsistens 7 p̄sonaliter distinctus a p̄e 7 filio. o3 autē cōsiderare q̄liter huiusmodi v̄ras v̄tūq3 accipi debeat vt ab impugnationib⁹ infidelū defendatur. ad cuius euidentiā p̄m̄tū o3 qđ i q̄libet intellectu nā o3 inueniri voluntatē. intellectus. n. sit i actu p̄ formā intelligibile i q̄tū est intelligens. sicut res nālis sit actu i esse nāli p̄ p̄p̄riā formā. res autē nālis p̄ formā q̄ p̄ficitur i sua p̄p̄ h3 inclinationē i p̄p̄rias opationes 7 p̄p̄rium finē quē p̄ opatiōes cōsequitur. q̄le. n. est vñ quodq3 talia opatur 7 i sibi p̄ueniētia tēdit. vnde etiā o3 qđ ex forma intelligibili p̄sequitur in intelligēte incli natio ad p̄p̄rias opationes 7 p̄p̄riū finē. hec autē inclinatio in intellectuā natura voluntas est q̄ est p̄ncipiū operationū q̄ i nobis sunt quib⁹ intellectus p̄pter finē opaf. finis. n. 7 bonū ē voluntatis obiectū. o3 igitur i q̄libet intellectu inueniri ē 7 voluntatē. cū autē ad voluntatē plures act⁹ p̄tineat v. d̄ ātur. vt desiderare: delectari: odire: 7 huiusmodi omnū tñ amor 7 vñū p̄ncipiū 7 cōis radix inuenitur. qđ ex his accipi pōt. voluntas. n. vt dictū ē sic se h3 in rebus intellectuālib⁹ sicut nālis inclinatio in reb⁹ nālib⁹ q̄ 7 nālis appetitus d̄. ex hoc āt oritur inclinatio nālis qđ res naturalis h3 affinitatē 7 cōueniētiā fm̄ formā quā diximus esse inclinatiois p̄ncipiū: cū eo ad quod mouetur sic graue cum loco inferiori. vñ ē hinc oritur ois inclinatio voluntatis eo qđ p̄ formā intelligibile aliquid apprehenditur vt cōueniēs vel afficiēs affici autē ad aliqd in q̄tūz huiusmodi ē amare ipsuz. ois igitur inclinatio voluntatis 7 ē appetit⁹ sensibilis ex amore originē hēt. ex hoc. n. qđ aliquid amari de sideram⁹ illud si absit. gaudemus āt cū adest 7 tristamur cuz ab eo impedimur. 7 odim⁹ q̄ nos ab amato impediunt. 7 irascimur p̄ ea. sic igitur quod amari n̄ solū ē in intellectu amatis s̄t in voluntate ipsi. aliē tñ 7 aliē. in intellectu. n. est fm̄ s̄tudinē sue sp̄i. in voluntate āt amātiō ē sicut finis mot⁹ in p̄ncipio motiūo p̄portōato p̄ueniētiā 7 p̄portōnē quā h3 ad ipsuz sicut in igne qđāmō ē locus sursum rōne leuitatis s3 quā h3 p̄portio

nē 7 p̄ueniētiā ad talē locū. ignis vō gnār⁹ ē i igne generāte per similitudinē sue forme. Quia igitur ostensum ē qđ i omni natura intellectuāli est voluntas. deus autē intelligēs est ut in p̄mo ostensum ē o3 qđ in ipso sit voluntas. nō quidē qđ voluntas dei sit aiquid eius essentie superueniēs sicut nec intellectus ut supra ostensuz est. sed voluntas dei ē ipsa eius substantia. 7 cū intellect⁹ ē dei sit ipsa ei⁹ substantia. sequitur qđ vna res sint in deo intellectus 7 voluntas. qualiter autem hec que i alijs reb⁹ plures res sunt in deo sint una res. ex his que i p̄mo libro dicta sunt potest esse manifestuz. Et qđ ostēsum est in p̄mo libro qđ operatio dei sit ipsa eius essentia 7 essentia dei sit eius voluntas. sequit qđ i deo nō est voluntas fm̄ potentiam uel habitum sed fm̄ actum. ostensum est autem qđ omnis act⁹ voluntatis i amore radicitur. unde o3 qđ in deo sit amor. 7 quia ut i p̄mo ostensuz ē p̄p̄riū obiectū diuine voluntatis est eius bonitas. necesse ē qđ deus p̄mo 7 p̄ncipaliter suā bonitatē 7 seipsum amet. cum autē ostēsum sit qđ amatū necesse ē ali qualiter esse in voluntate amantis. ipse autē deus seipsum amat. necesse est qđ ipse deus sit i sua voluntate vt amatū i amante est autē amatū in amate fm̄ qđ amatur. amari autē quoddā velle est. vel le autē dei est eius esse sicut 7 voluntas eius est a⁹ esse: esse igitur dei in voluntate sua per modum amoris non est esse accitale sicut in nobis. sed esse tiale: vnde o3 qđ deus fm̄ qđ cōsideratur vt in sua voluntate existens sit vere 7 substantialiter deus. Quod autē aliquid sit in voluntate vt amatū i amante ordi nē quendā h3 ad cōceptionē qua ab intellectu cōcipitur 7 ad ipsam rē cuius intellectuālis conceptio dicitur verbum. nō. n. amaretur aliqd nisi aliquo modo cognoscere. nec solū amari cognitio amat sed fm̄ qđ in se bonum est. necesse est igitur qđ amor quo deus est in voluntate diuina vt amatū in amante: 7 a verbo dei 7 a deo cui⁹ ē v̄bū: p̄cedat. cū āt ostensum sit qđ amatū i amate n̄ ē s3 similitudinē speciei sicut intellectū in intellectu. omne autem quod p̄cedit ab altero p̄ modum geniti procedit fm̄ similitudinē speciei a generante. relinquatur qđ processus rei ad hoc qđ sit i voluntate sic amatū i amate n̄ sit per modum generationis sicut processus rei ad hoc qđ sit in intellectu habet rationem generationis vt supra ostensum est. deus igitur procedēs per modū amoris non procedit vt genitus. neq3 igitur filius dici potest. sed quia amatū in voluntate existit vt inclinans 7 quodāmodo impellens intrinsecus amātem in ipsam rem amatam. impulsus autem rei viventis ab interiori ad spiritum pertinet. conuenit deo per modum amoris procedenti vt spiritus dicatur eius spiratione quasi quādam aspiratione existente. Dūc est qđ apostolus

spūi 7 amorū ipulsum quēdā attribuit. dī. n. Ro. viij. Qui spū dei agūt. hī filij dei sunt. 7. ij. Cor. v. charitas xpī vtget nos. Quia vō oīs intellectua lis motus a termino denominat. amor autē pdictus est quo deus ipse amat: pueniēter deus p modū amoris pcedēs dī spūs scūs. ca. n. que deo dicata sunt: sancta dīci cōsueuerūt.

De effectibus attributis spūi scō in scripturis respectu totius creature. XX.

Quod dicitur autem se cū dū cōueniētā pdictōz cōsiderare effectus qō spūi scō sacra scriptura at tribuit. Quisum est. n. i superioribus qz bonitas dei est eius rō volendi qz alia sint. 7 per suā volūtate res i esse pducit amor igit qz suā bonitatē amat ē cā creationis rez. vñ 7 quidā antiqui pbi amorez deoz cām oīum rez esse posuerūt vt pz i primo metaph. 7 Dio. dīc. iij. c. d. diuī. no. qz dīn. amō nō pmisit ipsum sine germie esse. habitū est autē ex pmissis qz spūs sanctus pcedit p modū amoris qz deus amat seipsum. igit spūs scūs est pncipiū creatōis rez 7 hoc signat in ps. Emitte spūritum tuū 7 creabunt. Ex hoc ē qz spūs scūs p modum amoris pcedit. amor autē vim quādā impulsuaz 7 motuā habz motus qui est a deo in rebus spūi scō pprie attribui videt. pma autē mutatio i rebz a deo exns itelligit fm qz ex materia creata infor mi spēs diuersas pduxit. vñ hoc opz spūi scō sa cra scriptura attribuit. dī. n. Sen. i. Spūs dñi fe rebas sup aqs. vult. n. Aug. p aqs itelligi māz pī mā sup quā spūs dñi ferri dī: non qsi ipe moueat s3 qz est motiois pncipiū. Rursus rez guber natio a deo fm quādā motioē esse itelligit fm qz deus omnia dirigit 7 mouet in pprios fines. si igitur impulsus 7 motio ad spm scm rōne amorl ptinet. pueniēter rez gubernatio 7 pparatō spūi sancto attribuit. vnde Job. xxxij. dī. Spūs dñi fecit me 7 i ps. Spūritus tuus bo. de. me i terrā re ctā. Et quia gubernare subditos pprius actz dñi est: cōueniēter spūi sancto dominū attribuit. dīc n. apla. ij. ad cor. iij. Spūs autem dñs est. 7 i sym bolo fidei dī. Credo i spūm sanctū dñm. Itēz vita maxime i motu maifestat. viuētia. n. seipsa viuere dicimus 7 vltē quecūqz a seipsis agūtur ad opādū. si igit rōne amoris spūi sancto ipulsiō 7 motio ppetit. pueniēter ēt sibi attribuit vita. dī n. Joā. vi. Spūs ē qui viuificat. 7 Ezch. xxxvii. Dabo vobis spūritum 7 viuētis. 7 i simbolo fidei nos i spūm sanctū viuificatē credei pfitemur. qd etiam 7 nomini spūritus consonat. nam etiaz cor poralis vita aialū est p spūm vitalē a pncipio vi te in cetera membra diffusum.

De effectibz attributis spūi sancto i sacra scrip tura respectu rōnalis creature qz ad ea que de us nobis largitur. XXI.

Considerandum

Qd ē qz ad effectus qz pprie i nā rōna li facit qz ex hoc qz vine pfectōi vtcūqz assimilamur huiusmodi pfectio a deo nobis da ri dī sicut sapia a deo nobis donat fm qz vine sa piētie vtcūqz assimilamur. cū igitur spūs scūs pce dat p modū amoris quo deus seipsuz amat vt oñ sum ē. ex hoc qz huic amorū assimilamur dū amā tes. spūs scūs a deo nobis dari dī. Cū apls dicit. Ro. v. Charitas dei diffusa ē in cordibus nris per spūm sanctū qui dāt ē nobis. Sciēdū tñ ē qz ea que a deo in nobis sunt reducunt i deū sicut in cām efficiētē 7 exēplare. i cāz quidē efficiētē i qzū virtute opatiua dīna aliquid i nobis effici. i cām qdē exēplare fm qz id qd i nobis a deo est aliquo mō deū imitat. cū qz eadē vītus sit pūs 7 filij 7 spūi sancti sicut 7 eadē essentia o3 qz omne id qd deus in nobis efficit sit sicut a cā efficiente simul a pte 7 filio 7 spūritu sancto. verbū tamen sapiētie qz de um cognoscimus nobis a deo imūsum. est pprie representatiuum filij. 7 similiter amor quo deuz diligimus est ppriū representatiuū spūs sancti. 7 sic charitas que i nobis est lz sit effectus pūs 7 filij 7 spūritus sancti. tñ qdā spāli rōne dicit esse in no bis per spūm sanctum. Quia vō effectz dñi non solum diuina opatione esse icipiūt: sed ēt p eam tenentur in esse vt ex superioribz pz. nihil aut opazi pōt vbi nō est. o3. n. operās 7 opatum in actu esse simul sicut mouēs 7 motuz necesse ē vt vbiqz ē aliquis effectz dei. ibi sit 7 ipse deuz effectoz. vñ cū charitas qz deū diligimus sit i nobis p spm scm. o3 qz ipse ēt spūs factus i nobis sit qz diu charitas i nobis est. vñ apls dīc. i. cor. iij. Nescitis qm tem plū dei estis. 7 spūs sanctus habitat i vobis cū igitur per spūm sanctum dei amatores efficiamur. oē autē amatū i amate est i qzū huiusmōi necē ē qz p spm scm pē ēt 7 filius i nobis habitēt. vñ dñs dīc. Joā. xij. ad eum veniem. i. diligētī dū. 7 mē sionē apud eū faciem. 7. i. Joā. iij. oī i hoc scim qm manet i nobis de spūritu quē dedit nobis. Rū sus manifestum est qz deus maxime amat illos qz sui amatores per spm scm pstituit. nō. n. tantum bonū nisi amando pferret. vñ p. viij. dī ex perso na dñi. Ego diligentes me diligo nō qsi nos prius dilexerimus deum sed qm ipse prior dilexit nos vt dī. i. Joā. iij. omne autē amatū i amante ē. ne cesse est qz p spūm scm nō solum de sit i nobis: s3 ēt nos i deo. vnde dī. i. Joā. iij. Qui manet in charitate in deo manz 7 de in eo. 7 iterum. In hoc itelligimus quonīs in eo manem 7 ipse in

nobis qm de spū suo dedit nobis amicitie ppositū qz amico aliqde let. cū. n. amicitia cōiungat affect at quali cas rui non videtur car illud pualitē quod amico read colligat. Joā. xv. Jam non dic amicos meos: quia oīs que auis nota sēt vobis. Quia igitur per i nōi dī pstituitur: cōueniēter p i dei pstituitur: reuelari oīna m bodus dicuntur reuelari oīna m solus dīc. i. ad Cor. ij. scriptū est dīc nec auris audiat: nec in cor b que pparat deus diligētibz se le lauit deus per spūm sanctum. hō nouit formatur eius loquēda o3 per spm sanctū homo loquitur secundū illud. i. Cor. xij. Spūritus tur mterit. 7 dicit. 7 Non a loquū sed spūritus patz vobis qui bis 7 de pproprie dicitur. q. Pct tu sancto in pparat locuti sunt scī ciam in simbolo fidei. dicit de sp locutus est per pparat. Non lo pūi amicitie qz amico aliquis reu pparat mutam affectuaz: eadē rō qz oīa que habet amico col amicum habet vt se aliter necē ar sicut i sibi sua ei comunicana amicitie esse pōt velle 7 facere illud. i. Joā. tertio. Qui habuer itis mundi 7 videtis fratē suū nē. 7 claritē vltēra sua ab eo qz manet in eo: hoc aut maxime de cūis velle ē effectz. ad effectū. 7 iō vōta de p spūm sanctū nobis de fm illud. i. Cor. xij. Qui dāt p spū ritū alij autē pmo sciatie fm eund ite multas enumeratē au. Dec. oī usqz idem spūritus. oīuicōis singulū nōtū est aut qz sicut ad hoc qz coq locum ignis pueniat o3 qz igni affi dem acquirē: et qz motu ignis ppoio ad hoc qz hō ad dīc trānsitū locatū ppoia est fm sua natura puenit i neco qdem qz p spūales pfectiones ooz effi inde fm eae operat. 7 sic tandē spūritū cōstacquet. dona autē spūalia nobis p tū vānt vt ostendū est. 7 sic p spūm figuramur 7 p spūm ad bene opera reddimur. 7 p eundē ad beatitudinē pparat. que tria apostolus iūnat n pmo dīc. Cū ipse nos oīa 7 fig dedit pignus spūritus in cordibus nō pmo signat oīs spūritu pmissionē est pignus beatitudinis nobis. i. fig

Quartus

nobis: qm̄ de spū suo dedit nobis. Est autē hoca amicitie propriū q̄ amico aliq̄s sua secreta reuelat: cū. n. amicitia cōiungat affectus ⁊ duoz faciat quasi cor: vñ: non videtur extra cor: suū aliq̄s illud protulisse quod amico reuelat: vñ ⁊ dñs dicit discipulis **Joā. xv.** Jam non dicā vos seruos s; amicos meos: quia oia que audiui a patre meo: nota feci vobis. Quia igitur per spm̄ sanctū amici dei cōstitui: cōuenienter p̄ spiritū sanctum hoibus dicuntur reuelari diuina mysteria: vñ apostolus dicit. **i. ad Cor. ij.** scriptū est. q̄ oculus nō vidit nec auris audiuit: nec in cor hominis ascendit que p̄pauit deus diligentibus se: nobis autē reuelauit deus per spiritū sanctum. Et quia ex his q̄ hō nouit formatur eius loquela: cōuenienter etiā p̄ spm̄ sanctū homo loquitur diuina mysteria secundū illud. **i. Cor. xij.** Spiritus est qui loquitur mysteria. ⁊ **Math. x.** Non enim vos estis q̄ loq̄mi sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis ⁊ de prophetis dicitur. **ij.** Pet̄. primoḡ spiritus sancto inspirati locuti sunt sci dei hoies: vñ etiam in simbolo fidei dicit de spū sancto: Qui locutus est per prophetas. Non solū autem est p̄ priū amicitie q̄ amico aliquis reuelat sua secreta propter vnitatem affectus: s; eadem vnitatem requirit q̄ etiā ea que habet amico coicet: quia cū hō amicum habeat vt se alterz necesse est q̄ ei subueniat sicut ⁊ sibi sua ei comunicare: vñ ⁊ propriū amicitie esse ponit velle ⁊ facere bonū amico: fm̄ illud. **i. Joā. tertio.** Qui habuerit substantiā huius mundi ⁊ viderit fratrem suū necessitatē habentē. ⁊ clauerit viscera sua ab eo. quōd charitas dei manet in eo: hoc autē maxime in deo habet locum cuius velle ē efficac. ad effectū. ⁊ iō cōuenienter oia dona dei p̄ spiritū sanctū nobis donari dicuntur fm̄ illud. **i. Cor. xij.** Alii dat̄ p̄ spiritū s; fmo sapientie. alij autē fmo scientie fm̄ eundē spiritū. ⁊ potestatem multas enumeratis ait. **Dec** oia operat̄ vnus atq; idem spiritus. diuidēs singulis put vult. manifestū est autē q̄ sicut ad hoc q̄ corp̄ aliquod ad locum ignis perueniat o; q̄ igni assimulet̄ leuitatem acquirēs ex q̄ motu ignis proprio moueat: ita ad hoc q̄ hō ad diuine fructuōis beatitudinē q̄ deo p̄pria est fm̄ suā naturā pueniat necesse est p̄modum q̄ p̄ spūales p̄fectiones deo assimulet̄. ⁊ de inde fm̄ eas operet̄. ⁊ sic tandē p̄dictā beatitudinē consequet̄. **Dona** autē spūalia nobis p̄ spiritū sanctū dant̄ vt ostensum est. ⁊ sic p̄ spūm̄ sanctū deo cōfiguramur ⁊ p̄ ipsum ad bene operandū habiles reddimur. ⁊ p̄ eundē ad beatitudinē nobis viā p̄parat. que tria apostolus insinuat nobis. **ij. cor.** primo dicit. **Unxit** nos deus ⁊ signauit nos. ⁊ dedit pignus spiritus in cordibus nostris. ⁊ **Eph.** primo signat̄ estis spiritu p̄missionis sancto qui est pignus hereditatis nostre. signatio. n. ad similitudinē cōfigurationis p̄tinere videt̄. vnctio autē ad habilitationē hominis ad p̄fectas operatiōes. pignus autē ad spūm̄ qua ordinamur i celestē hereditatē que ē beatitudo p̄fecta. Et quia ex beniuolentiā quā dñs habet ad aliquē. cōtingit q̄ eū sibi adoptat i filiū vt sic ad eū hereditas adoptatiōis p̄tie at cōuenienter spiritus sancto adoptio filioz dei attribuit̄ s; illud. **Ro. viii.** Accepistis spiritū adoptionis filioz i q̄ clamam̄ abba pater. Per hoc autē q̄ aliq̄s alterius amicus cōstituit̄. ois offensa remouet̄. amicitie. n. offensa p̄iat. vnde dicit̄ **p̄. x.** **Unvsa** delicta operit charitas. cū igit p̄ spūm̄ sanctū dei amici cōstituamur p̄ns est q̄ p̄ ipm̄ nobis a deo remittant̄ p̄ctā. ⁊ iō dñs dicit discipulis **Joā. xx.** Accipite spūm̄ sc̄m. q̄z remiseritis p̄ctā remittent̄. ⁊ iō **Math. xi.** blasphemātibus spūm̄ sanctū peccatoz remissio denegat̄ q̄si nō habentibus illud p̄ qd hō remissionē p̄sequit̄ peccatoz. In et est q̄ p̄ spūm̄ sanctū dicimur renouari ⁊ purgari siue lauari s; illud **psal.** Emitte spiritū tuū ⁊ creabuntur: ⁊ renouabis faciē terre. ⁊ **Eph. iiii.** Renouamini spiritu mētis vestre. ⁊ **Esai. liij.** Si abluerit dñs sordes filioz syon ⁊ sanguinē filiaz lauerit de medio eius i ipū iudicij ⁊ spū ardoris.

De effectibus attributis spūi sancto fm̄ q̄ mouet creaturam in deum. XXII.

His igitur consideratis que per spiritum sanctum in scripturis nobis a deo fieri dicuntur oportet considerare quomodo per spiritum sanctum moueamur in deum. Et primo quidem hoc videt̄ esse amicitie maxime propriū si mul conuersari ad amicum. conuersatio autē hominis ad deum est p̄ contemplationē ipsius sic ⁊ apostolus dicebat **Phil. 3.** Nostra conuersatio in celis est. quia igit spiritus sanctus nos amatores dei facit. p̄sequēs est q̄ per spiritum sanctū dei cōtemplatores constituamur. vnde apostolus dicit **ij. Cor. 3.** Nos autem omnes reuelata faciē gloriā dei speculantes: in eandem imaginem transformamur a claritate in claritatem tanq̄ a domini spiritu. Est autem ⁊ amicitie propriū q̄ aliquis in presentia amici delectetur in eius verbis ⁊ factis gaudeat ⁊ i eo consolationez contra omnes anxietates inueniat. Unde i tristitijs maxime ad amicos cōsolationis causa cōfugimus. quia igit spiritus sanctus dei nos amicos cōstituit ⁊ eū in nobis habitare facit ⁊ nos i ipso vt oñsum est p̄ns est vt per spm̄ sc̄m gaudiū d̄ deo ⁊ p̄solatiōez hēam̄ p̄ oēs mūdi aduersitates ⁊ ipugnatiōes. vñ ⁊ i **ps. di.** Redde mihi letitiā salutari tui ⁊ spū p̄ncipali p̄firmame. ⁊ **Ro. iiii.** regnū d̄i ē iustitia ⁊ pax ⁊ gaudiū i

spū sancto et Act. viij. dicitur Ecclesia habebat pacē: et edificabat ambulās in timore dei et consolatione spūs facti replebatur: et iō dominus spm sanctū pacitū. i. consolatorē nominat. Joā. xiiij. Paracletus autē spiritus scūs et c. Sicut autē et amicitie propriū est consentire amico in his que uult: uolūtas autē dei nobis p precepta ipsius explicatur p̄tinet igitur ad amorē quo deū diligim⁹ ut eius mandata impleamus fm illud Jo. xiiij. Si diligitis me mandata mea seruate: unde cū per spm sctum dei amatores constituamur: per ipm etiam quodamō agimur ut precepta dei impleamus f3 illud apli Ro. viij. Qui spiritu dei aguntur: hi filij dei sūt. Considerandū tñ ē qd a spū sancto filij dei aguntur nō sicut serui sed sicut liberi: cum. n. liber sit qui sui cā ē illud libere agim⁹ quod ex nobis ipis agimus hoc vō ē ex uolūtate agim⁹: qd at agimus contra uolūtatem nō libere sed seruiliter agimus: siue sit uiolentia absoluta ut quando totum principū extra nihil conferentē vim passo. puta cum aliquis uī impellitur ad motus siue sit uiolentia uolūtario mixta ut cū aliquis uult facē uel pati quod min⁹ est contrariū uolūtati ut euadat quod magis uolūtati p̄riatur. Spūs autē factus sic nos ad agendū inclināt ut nos uolūtariē agē faciat i q̄tū nos amatores dei p̄stituit: filij igitur dei libere a spū sancto aguntur ex amore: nō seruiliter ex timore. Unde apls Ro. viij. dicit. Non accepistis spm seruitutis iterū in timore sed spm adoptionis filioꝝ: cum autē uolūtas ordinetur in id qd est uere bonū: siue ppter passionem siue propter malum habitū aut dispōnem homo ab eo quod est uere bonū auertatur seruiliter agit in q̄tum a quodam extraneo inclinatur si p̄sideretur ipse oīdo naturalis uolūtatis: sed si p̄sideretur actus uolūtatis ut inclinare in apparens bonum: libere agit cum sequitur passionē aut habitum corruptum: seruiliter autē agit si tali uoluntate manente ppter timorem legis in p̄trariūz posite abstinet ab eo quod uult: cum igitur spūs sanctus p amorem uolūtatem inclinēt in uerū bonū: in qd naturaliter ordiatur: et seruitutem q̄ seru⁹ passionis et peccati effectus p̄tra ordinem uolūtatis agit: et scōm uirtutem qua p̄tra motum sue uolūtatis fm legem agit quasi legis seruus nō amicus: ppter qd apls dicit. ij. Cor. iij. Ubi spūs domini: ibi libertas: et Gal. v. Si spūs ducimini nō estis sub lege. Vinc est qd spūs sanctus facta carnis mortificare dicitur secundum qd per passionem carnis a uero bono n̄ auertimur in quod spūs sanctus p amorem nos ordinat: fm illud Ro. viij. Si spiritu facta carnis mortificaueritis: uiuetis.

¶ Solutio rationum supra inductarum contra diuinitatem spiritus sancti. .XXIII.

Restat autē soluere supra positas rōnes q̄bus concludi uidebatur qd spūs sanctus sit creatura et nō deus. Circa quod p̄siderandum est primo qd nomen spūs a respiratione aialiuꝝ sūptū uidetur in quo aer cuz quodā motu infertur et emittitur unde nomē spūs ad omnem ipullū et motū uel cuiuscūq̄ aerei corpis trahitur: et sic uentus dicitur spiritus fm illud ps. Ignis grādo nix glacies et spiritus pcellarum q̄ faciunt uerbum eius: sic etiam uapor tenuis diffusus per mēbra ad eorum mot⁹ spūs uocatur. Rursus: qz aer uisibilis est: translatum ē ulterius spūs nomen ad omēs uirtutes et substantias et inuisibiles et motiuas: et propter hoc et anima rēfibilis et aia rationalis et angeli et de⁹ spiritus dicitur: et p̄prie deus p modū amoris p̄cedens: qz amor uirtutem quandā motiuaz insinuat sic igitur qd Amos dicit: et creans spm: de uēto intelligit ut nostra translatio exp̄ssius habet: quod etiam p̄sonat ei qd p̄mittitur: formans montes. Quod vō Zach. de deo dicit qd ē creans uel fugiēs spm hominis in eo: de aia hūana intelligit: unde p̄cludi nō potest qd spūs sanctus sit creatura. Si militer autē nec ex hoc qd dñs dicit de spū sancto: nō loquitur a semet ipso sed q̄cūq̄ audiet loquet̄ concludi p̄t qd sit creatura: oñsum ē. n. qd spūs sanctus est deus de deo p̄cedēs: vñ oportet qd essentiam suā ab alio habeat sicut et de filio dei dictum ē supra: et sic cū in deo et scia et uirtus et opatio dei sit eius eētias: omis filij et spūs sancti scientia et uirtus et operatio ē ab alio: sed filij a patre tantum: spūs autē sancti a p̄e et filio: quia igitur vna de opationibus spūs sancti est qd loquatur in sanctis uiris ut oñsum ē: ppter hoc dicitur qd nō loquitur a semet ipso qz a se nō opatur. Audi re autē ipsius est accipere sciam sicut et essentiam a patre et filio eo qd nos p̄ auditūz sciaz accipim⁹ est. n. p̄suetum in scriptura ut diuina p modum humanozum tradantur: nec mouē oportet qd dicit: audiet: quasi de futuro loquens: cuz accipere: spm sanctum sit eternum: nam eterno uerba cuiuslibet temporis aptari possunt: eo qd eternitas totum tempus complectitur. ¶ Secundum eadem etiam apparet qd missio qua spiritus sanctus mitti dicitur a patre et filio: non p̄t concludē eum esse creaturam: dictum est enim supra qd fili⁹ dei secundum hoc missus fuisse dicitur qd in carne uisibili hominibus apparuit: et sic nouo a quodam modo fuit in mundo quo prius non fuerat et uisibiliter: in quo tamen semper fuerat inuisibiliter ut deus: qd autem hoc filius ageret: ei a patre fuit: unde et secundum hoc a patre dicitur miss⁹: sic autem et spiritus sanctus uisibiliter apparuit et in spē columbe super xpm in baptismo: uel in

linguis super apollo: et non
ba uel ignis factus factus
quibusdā sp̄ in b̄ mōi uisibilis
et sic a spē q̄dā nouo mō. l. uisibilis
et hoc a spē a p̄e et filio. vñ
māfuoq̄ nō minoratiōne i ip̄e
ostēdit. Est tñ et al⁹ modus quo
inuisibiliter mitti dicitur: p̄. n. ex
de a p̄e per modū uocatiōe qua
et spūs scūs p̄dit a p̄e et filio
deus amat seipm. vñ sicut dicitur
scām amato: deo efficitur: spūs
to: ip̄i: et sic quodā nouo mō
uā p̄prie ostēdit ip̄m inuolūtar
tū in hōie facta: spūs scūs ē ei
hoc a p̄e et filio inuolūtarē dī mō
te hōis filius dī mō inuolūtarē
cognitiōe ostēdit: qd et talē cogniti
dicit hōie. m̄ p̄ qd nec uel ē mod
aut spūs scūs minoratiōne induc
sione ab alio. Sicut et nec sp̄ scūs
dicit qd p̄ et filij interdū cōnumerat
ne de ip̄o scūs scūs nec filius a dī
interdū in mōie de p̄e non fact
lo qd hoc enim tacite. Sc̄p̄ p̄
qd ad dīnitatē pertinet deo vñ
est intelligendū: eo qd sūt uisibilis
us p̄ sūt uisibilis et amore intelligi
hoc in mō trīs oēs tres intelligi
sit mōie de solo filio i eo qd
illud. Unde. ij. Neq̄ p̄iem qd
cū in et p̄ et spūs scūs p̄em cogit
de spūs scūs. i. Cor. ij. Que sūt
nū spūs dei: cū in certū sit qd ab
nos nec p̄ nec filij excludant
p̄t oñi spūs scūs esse creatura p
scriptura sacra aliq̄ ad mōie p̄
nāntē sūt. n. accipiēda metaph
alio scriptura sacra mōie attr
ū. Cum uisibiliter uocet oñi deam
filio: et. Vnde. et uisibiliter
oportet cōp̄terere. Qd ij p̄ spūs
aquis intelligendū ē eo mō qd dicitur
uolūtas sūt in uolūtate amoris
hoc quidā nō ē spūs scūs deo
qui h̄z nāz locū sup aqua. vñ ad
transmutatiōnes significatiōes
sup aq̄s. Qd itō ostēdit qd spūs
nec: ea rōe dicitur esse qd intelligi dī
ti uolūtas a p̄e uel filio ut oñi
sione: abundantia effect⁹ spūs scūs
stabit i uis: sed ad p̄es oñi
dā modo in alio uisibiliter: sicut
ter ostēdit. Sicut et qd dicitur
lāq̄ cis: nō ad ip̄m essentia su

Quartus

linguis super apostolos: et hinc non fuerit factus colūba vel ignis sicut filius factus homo: tamen sicut in signis quibusdam ipsi in hunc modum visibilibus speciebus appuit et sic est ipse quidam nouo modo. scilicet visibilis in mundo fuit: et hoc ei fuit a patre et filio. unde et ipse a patre et filio dicitur missus: quod non minorationem in ipso: sed processionem ostendit. Est tamen et alius modus quo tamen filius quod spiritus sanctus inuisibiliter mitti dicitur: per nomen ex dictis quod filius procedit a patre per modum noticie qua deo cognoscit se ipsum et spiritus sanctus procedit a patre et filio per modum amoris quod deus amat se ipsum. unde sicut dicitur: cum aliqis per spiritum sanctum amatores dei efficitur: spiritus sanctus est inhabitator ipsi: et sic quodam nouo modo in homine est. scilicet in nouo proprio effectu ipsi inhabitans: et quod hunc effectum in homine faciat spiritus sanctus est ei a patre et filio: et propter hoc a patre et filio inuisibiliter dicitur mitti: et pati rationem in mente hominis filius dicitur mitti inuisibiliter cum aliqis sic in diuina cognitione constituitur ex tali cognitione dei amor: procedat in homine. unde per nomen nec iste est modus missionis in filio aut spiritus sancto minorationem inducit: sed solum processionem ab alio. Sic et nec spiritus sanctus a diuinitate excludit quod per nomen et filii interdum connumerat non facta mentione de spiritu sancto: sicut nec filius a diuinitate excludit quod interdum fit mentio de patre non facta mentione de filio per hoc enim tacite scriptura insinuat quod quicquid ad diuinitatem pertinens de vno trium dicitur: de omnibus est intelligendum: eo quod sunt vnus deus. Nec et potest deus per se sine verbo et amore intelligi nec e conuerso: et propter hoc in vno trium omnes tres intelliguntur. unde et interdum fit mentio de solo filio in eo quod dicitur est tribus: sicut est illud Matthei xi. Neque pater quis nouit nisi filius: cum tamen et pater et spiritus sanctus patrem cognoscant. Sic etiam de spiritu sancto dicitur in I Corin. ij. Que sunt dei nemo nouit nisi spiritus dei: cum tamen certum sit quod ab hac cognitione omnino neque pater neque filius excludantur. Patet etiam quod non potest omnino spiritus sanctus esse creatus per hoc quod de ipso in scriptura sacra aliqis ad motum pertinentia dicta inueniuntur: sicut n. accipienda metaphorice: sic n. et deo aliqis scriptura sacra motum attribuit: ut est illud Sicut. Cum audissent uocem domini deambulantis in paradiso: et xviij. Descendat et videbo utrum clamorem opere compleuerint. Quod ergo dicitur spiritus domini ferebat super aquas: intelligendum est eo modo quod dicitur est: sicut dicitur quod uoluntas fert in uoluntate: et amor in amatum: quousque et hoc quidam non dicitur spiritus sancto: sed de aere intelligere uelit qui hinc nunc locum super aquam. unde ad eum multimodas transmutationes significandas dicitur est quod ferebatur super aquas. Quod est dicitur effundat in spiritu meo super omnes carnes: ea ratio dicitur esse omnia intelligi quod spiritus sanctus dicitur mitti hominibus a patre vel filio ut dicitur est in uerbo aut effusionis: abundantia effectus spiritus sancti intelligit: et quod non stabit in uero: sed ad plures deueniet a quibus est quodam modo in alios deriuat: sicut per in his quod corporaliter effundunt. Sic autem quod dicitur: auferat de spiritu tuo tradatque eis: non ad ipsam essentiam seu personam spiritus sancti

referendum est cum indiuisibilis sit: sed ad ipsi effectus fin quos in nobis habitat qui in homine potest augeri et minui: non tamen ita quod id quod subtrahit unum: et idem numero alteri conferat: sicut in rebus corporalibus accidit: sed quod aliquid sibi potest accrescere unum in quo aliquid decreuit: nec tamen requiritur quod ad hoc quod accrescat unum. id quod alteri subtrahatur: quod res spiritualis potest sibi absque de rimento cuiuslibet a pluribus possi deri. unde nec intelligendum est quod de donis spiritualibus oportuit aliquid subtrahi. Moysi ad hoc quod alijs conferret: sed ad actum siue ad officium referendum est: quia quod spiritus sanctus prius per solum Moysen effecerat: postea per plures impleuit. Sic et nec Helise petijt ut spiritus sancti eentia seu persona duplicata auget sed ut duos effectus spiritus sancti quod fuerat in Helia scilicet prophetia: et operatio miraculorum eent et in ipso quousque uis et non sit inconueniens quod effectus spiritus sancti unde alio abundanti participet. scilicet in duplicata uel quatuordecim alijs proportionem: cum mensurata sit uirtus uniuscuiusque atque finita: non tamen hoc presumpsisset Helise petere ut in effectu spirituali superaret magistrum. Per et ex consuetudine sacre scripture quod per quendam similitudinem humana ai passionem transferunt in deum: sicut dicitur in psalmo. Iratus est furor domini in populum suum: dicitur n. de irato per similitudinem effectus: puniunt n. quod et irati faciunt. unde et ibidem subdit: Et tradidit eos in manus gentium: sic et spiritus sanctus contristari dicitur per similitudinem effectus: de ferit n. peccatores sicut contristati deserunt contristatos. Est et consuetus modus loquendi in sacra scriptura ut illud deo attribuat quod in homine facit: scilicet in illud Sicut. Nunc cognoui quod timeas dominum. id nunc cognosce feci. et hoc modo dicitur quod spiritus sanctus postulat quod postulantes facit: facit n. amore dei in cordibus nostris ex quo desideramus ipso frui: et desiderantes postulamus. cum autem spiritus sanctus procedat per modum amoris quod se ipsum deus amat. eodem autem amore deus se et alia propter suam bonitatem amat. manifestum est quod ad spiritum sanctum pertinet amor: quod deus nos amat: sicut et amor quo nos deum amamus: cum nos deus faciat amatores ut ex dictis per: et quousque ad utrumque spiritus sancto competit donari: ratio quidem amoris quo deus nos amat eo modo loquendi quod unusquisque dicitur dare amoris suum aliquid cum eum amare incipit: quousque deus neminem ex tempore amare incipiat si respiciat ad uoluntatem diuinam quod nos amat: effectus tamen sui amoris ex tempore caritatis in aliquo cum eum ad se trahit. ratio autem amoris quo nos deum amamus: quod hunc amoris spiritus sanctus facit in nobis. unde scilicet hunc amoris in nobis habitat ut ex dictis per: et sic eum habemus ut cui ope fruimur: et quod hoc est spiritus sancto a patre et a filio quod per amoris quem in nobis causat sit et habeat a nobis: conuenienter dicitur a patre et filio nobis dari: nec per hoc patre et filio minor ostendit: sed ab ipsis hinc originem: dicitur et a se ipso dari nobis in quantum amorem fructus quem nos inhabitat sibi cum patre et filio in nobis caritatis.

Libet

Quāuis autē spūs sanctus verus sit deus et veraz naturam diuinam hēat a patre et filio: non tamē o3 q3 filius sit: filius. n. dicit aliquis ex eo q3 genit^o est. vñd si res aliqua naturā alterius ab eo accipe ret non per geniturā: sed per aliū quēcuq3 modū: rōe filiariōis carēt: ut puta si aliq3 hō viute sibi dī uinitus ad hoc cōcessa hoicm facēt ex aliqua sui co3poris pte ul' ēt exteriori mō sicut facit artificia ta: pductus hō producentis filius non diceret: q3a non procederet ab eo ut natus. pcessio autē spūs scti rōem natiuitatis nō h3 ut supra oñsū ē. vñ spūs scūs h3 a pte et filio diuinam naturam habeat: nō tñ eoz3 filius dici pōt. Q3 at in sola natura diuina pluribus modis nāta cōicat rōnabile est: q3 i solo deo eius ope rō est suuz esse. vnde cum in eo sicut et in qualibet intellectuali nā sit intelligere et velle id quod pcedit in eo per modū intellectus vt vñū aut amoris et voluntatis vt amor: o3 q3 hēat eē diuinum et sit deus: et sic tam filius q3 spūs sanctus est verus deus. Hec igitur de spūs sancti diuinitate dicta sint. alia vō q3 circa eius pcessionē difficul tatē hnt: ex his q3 de natiuitate filij dicta sūt cōsō rare oportet.

Q3 spūs sanctus procedat a filio. **XXIII.**

Quidaz neio circa spūs sancti pcessionē errare iueniūtur dicentes spūm scūm a filio non proce dere: et ideo ostendendum ē spūm scūm a filio pce dere. Manifestū est. n. ex sacra scriptura q3 spūs scūs est spūs filij: dī. n. Ro. viij. Si quis spūm xpī nō h3 hic non est eius. Sed ne aliquis posset dicē q3 alius sit spūs q3 pcedit a pte et alius qui est filij: ostenditur ex verbis eiusdē apli q3 idē spūs scūs sit patris et filij. nam hoc q3 inductum est. Si q3 spūm christi non h3 hic non est ei: subiunxit post q3 dixerat: si spūs dei habitat in nobis et c. Nō at potest dici spūs sanctus eē spūs xpī ex hoc solo q3 eū habuit tanq3 hō: fm illud Luce. iij. Jesus ple nus spū scūs regressus ē a iordane: dī. n. Gal. iij. Qm estis filij dei misit deus spūm filij sui i corda vīa clamante abba pater. Ex hoc q3 spūs scūs nos facit filios dei in quātū est spūs filij dei. efficiuntur at filij dei adoptiui per assimilationē ad filiū dei nālē: fm illud Ro. viij. Quos pfectiuit et pdesti nauit fieri cōformes imaginis filij eius. vt sit ipse p mogenitus in multis fratribus: sic igit est spūs scūs spūs christi in quātū est filius dei nālīs. nō potest autē fm aliā habitudinē spūs scūs dici spūs filij dei nisi fm aliquā originē: q3 hec sola distinctio in diuinis inuenitur: necesse est igitur dicē q3 spūm scūs sic sit filij q3 ab eo procedat. Itē spūs scūs a filio mittitur: fm illud Jo. xv. Cum venerit pa

tracitus quem ego mittā vobis a patre. mittēs at auctoritatem aliquam h3 in missū: o3 igit dicere q3 filius habeat aliquam auctē respectu spūs scī. non autē dominij vel maioritatis: sed fm solā ori ginem: sic igitur spūs scūs ē a filio. Si quis at dicat q3 ēt filius mittitur a spū scūs: q3 dī Luce q3to: q3 dñs dixit in se ipleū illud. Ita. Spūs dñi super me euangelizare pauperibus misit me. S3 considerandū est q3 filius a spū scūs mittit scdm nām assumptam. spūs autē scūs non assumpsit nām creatam vt fm eam possit dici missus a filio vel filius habere auctoritatem respectu ipsius: re linquitur igitur q3 respectu persone eterne filius super spūm scūm auctoritatem habeat. Am plius Jo. xvi. dicit filius de spū scūs. Ille me cla rificabit: q3 de meo accipiet: et annūciabit vobis. n. aut potest dici q3 accipiat id q3 ē filij: non tñ acci piat a filio: ut puta si dicatur q3 accipiat essentiam diuinam que est filij a patre. vnde et subdit. Qia quecuq3 h3 pī mea sunt: ppterca dixi vobis: q3a d meo accipiet: si. n. oia que patris sunt et filij sunt: o3 q3 auctoritas patris fm quā ē pncipium spiritū scūs accipit d eo q3 ē patris a patre: ita accipit d eo q3 est filij a filio. Ad hoc et induci pnt auc toritates doctoz ecclesie et grecoz. dicit. n. Atha nāsius. Spūs sanctus a patre et filio nō fact^o nec creatus nec genitus: sed procedens. Cirillus etiam in epla sua quam synodus Calcedonensis recepit dicit spūs veritatis noiatur et est spūs vitatis et p fluit ab eo sicut deniq3 et ex deo patre. Vidimus etiam dicit in lib. de spū scūs. Neq3 quid est ali ud filius exceptis his que ei dantur a patre: neq3 alia est spūs sancti substantia preter id quod qdā concedunt videlicet spūm scūm esse a filio et pro flurre ab ipso: vbum enim processionis inter oia que ad originem pertinent magis inuenitur eē cō mune: quicquid enim quocūq3 mō est ab aliquo: ab ipso procedere dicimus: et q3 diuina mel^o per cōia q3 per specialia designantur: vbum processio nis in originem diuinarum personarum maxime est attendendū. vnde si concedatur q3 spūs scūs sit a filio vel profluat ab eo: sequitur q3 ab eo pro cedat. Itē habetur in determinatione quiti concily. Sequimur per oia scūs patres et doctōes ecclesie: Anathanasium. Hilarium. Basilium. Gre gorium theologum: Gregorium nissenum: Am brosium: Augustinum: Theophilum. Joannem Cōstantinopolitanū: Cirillū: Leonē: Probum: et suscipimus omnia que de recta fide et damnatiōe hereticoz exposuerunt. manifestum est autem ex multis auctoritatibus Augu. et precipue in libro de trini. et super Joāne: q3 spūs sanctus sit a filio: o3 igitur concedi q3 spūs sanctus sit a filio. Hoc etiam eidentibus rōibus apparet. In rebus enīz remota materiali distinctione que in diuinis psonis

beatam habere non potest non
distingui nisi per aliquā oppo
lam oppositionem hnt ad inu
vnde per ea distinctio causalit
transgularē h3 dicitur a sint: q3
in eodē eē cōtingit: o3 autē sup
tolice docemur q3 spūs sanct
aliter. n. non eēt trinitas sed o
o3 igit h3 modi distinctioem per
ri. non autē oppone affirmatio
sic ostinguntur eia a non en
ne pationis et habitus: q3 sic
ta ab imperfectis: neq3 et oppo
tis: q3 sic distinguntur que lun
nam dicitur ut pbi docent est
quidē dīa diuina personis nō
sit una forma sicut ma essentia
li Phil. q. de filio dei dicitur
de dīa pater: relinquitur igit
nō ab alia non distingui nisi o
enī filius a pte ostinguntur fm
pūs et filij. non. n. in oia per
oppositio et pōt nisi fm originē
ita ut super quantitatē fundan
tū: vel super actōem et passio
mouens et mouē: pī et filij.
que super quantitatē fundan
super ouerā: quantitatē ut dī
lūa et minus: quedā super ipi
significat vñd in solā et equa
in quantitate: et simile q3 signi
tō: vñd igit persone distingui
fundatis super diuinitatē qua
trium personarum equalitatis:
bus que fundantur super vñd
distinctioem non causalitimo: nī
nā pōt inuicem: in relatiō
tione pōt opponant: in relatiō
tione vel passione fundatis spūs
et equalitē fm virtutē nisi solū
nisi dōna nulla minoratio desig
tur aliquid pōtēre sicut illa et o
et vñd relatiōem q3 q3 dicitur p
non possunt nisi oppone relati
igit q3 si spūs scūs a filio disti
nō n. ē dicere q3 filij sit a filio
gis filij est dicat et a filio relati
et spūs scūs: igit pater relati
scdm ut pncipium ad id q3 est
atē ad filij rōe paternitatis: nō
q3 tunc spūs scūs effect filius
dī nisi ad filij: igitur in pan
qua referatur ad spūm scūm et
mūter cū in filio sit quedam
ad patre que dī filius: o3 q3

Quartus

locum habere non potest non inueniant aliqua
distingui nisi per aliquam oppositionem: que. n. nul
lam oppositionem hnt ad inuicem sicut est pater in eodem
vnde per ea distinctio causari non potest: alibi. n. et
triangulare s; diuersa sunt: q; tñ non opponuntur:
in eodem eē cōtingit: o; aut supponere fm fidei ca
tolice documenta q; spūs sanctus a filio distinguitur
aliter. n. non esset trinitas sed dualitas in personis:
o; igit h' modi distinctioem per aliquam oppōne fieri.
non aut oppōne affirmationis et negationis: q; sic
distinguntur entia a non entibus: nec et oppōne
pauationis et habitus: q; sic distinguntur perfec
ta ab imperfectis: neq; et oppositione contrarieta
tis: q; sic distinguntur: que sunt fm foiaz diuersa:
nam p̄rietates ut p̄bi docent est dīa fm formā que
quidē dīa diuini personis nō cōuenit: cū earum
sit vna forma sicut vna essentia: fm illud aposto
li Phil. ij. de filio dei dicentis: qui cum in forma
dei eēt. s. patris: relinquitur igitur vnā p̄sonā diuī
nā ab alia non distingui nisi oppōne relatiōis: sic
enī filius a p̄re distinguitur fm oppōne relatiuaz
p̄ris et filij. non. n. in diuinis personis alia relatiua
oppositio eē potest nisi fm originē. nā relatiue oppo
sita ul' super quantitate fundantur: ut duplū et dimi
diū: vel super actōem et passionē vt oīs et seruus:
mouens et motus: p̄ et fili'. Rursus relatiuoz
que super quantitate fundantur: quedam fundantur
super diuersaz quantitate ut duplū et dimidiū: ma
ius et minus: quedā super ipsā vnitatē ut idē: qd
significat vnū in subā et equale qd significat vnū
in quāritate: et simile qd significat vnū in qualita
te: diuine igitur persone distingui non p̄nt relatiōib'
fundatis super diuersitate quāritatis: q; sic tollē
trium personarum equalitas: neq; itez relatiōi
bus que fundantur super vnū: q; h' modi relatiōes
distinctioem non causat: imo magis ad conuenien
tiā pertinē inueniuntur: nisi forte aliqua eorū disti
ctionē presupponunt: in relatiōibus vero oib' sup
actōe vel passione fundatis sp̄ alterū ē vt subiectū
et inequale fm virtutē nisi solū i relatiōibus origi
nis i qbus nulla minoratio designatur eo q; inuēi
tur aliquid p̄ducere sibi sile et equale fm naturā
et virtutē: relinq̄tur igit qd diuine persone distingui
non possunt nisi oppōne relatiua fm originē: o; igit
q; si spūs scūs a filio distinguitur q; sit ab eo
nō n. ē dicere q; filius sit a spū scō cū spūs scūs. ma
gis filij esse dicat et a filio des. Itē a p̄re ē et fili'
et spūs scūs: o; igit patrē referri et ad filiū et ad sp̄
scm ut p̄ncipium ad id qd est a p̄ncipio. refertur
aut ad filiū rōe paternitatis. non aut ad spm scūz
q; tunc spūs scūs esset filius. paternitas. n. non
dī nisi ad filiū: o; igitur in patre esse aliā relatiōez:
qua referatur ad spm scūz et vocetur spiratio: s; si
militer cū in filio sit quedam relatio qua refertur
ad patrē que dī filiatio: o; q; in spū scō sit etiaz

alia relatio qua referatur ad patrē et dicat pro
cessio: et sic fm originem filij a patre sint due rela
tiōes. vna in originante: alia in originato. s. p̄ntas
et filiatio: et alie due ex parte originis spūs sancti: scz
spiratio et p̄cessio: paternitas igit et spiratio nō cō
stituent duas personas: sed ad vnā personā pa
tris pertinent: q; non habēt oppositōem ad inuicem:
neq; igitur filiatio et p̄cessio duas personas
constituerent: sed ad vnā pertinerent nisi haberēt
oppositōem ad inuicē. non est aut dare aliā oppō
nē nisi fm originē: o; igitur q; sit oppositio originis
inter filij et spm scūz: ita qd vnus sit ab alio.
Ad hec quecūq; cōueniunt in aliquo cōsi de
stinguantur ad inuicem: o; q; distinguantur scōz
aliquas oīas per se et non per accidens pertinentes
ad illud cōe: sicut homo et equus conueniunt i aīa
li et distinguantur ab inuicem non per album et nī
grum que se hnt per accidēs ad aīal: sed per rōnā
le et irratiōnale que per se ad aīal pertinent: q; cuz
animal sit habet animam: oportet quod hoc
distinguat per hoc qd est habē animam talem
vel talē utputa rōnālē vel irratiōnālē. manifestuz
est autē q; filij et spūs sanctus conueniunt in hoc
qd est esse ab alio: q; vterq; est a patre: et fm hoc
p̄ cōuenienter differt ab vtroq; i quantū est ina
scibilia: si igitur spūs sanctus distinguitur a filio:
o; q; hoc sit per differentias que per se diuidant
hoc qd est esse ab alio: que quidem non possūt eē
nisi differentie eiusdem generis. s. ad originem pe
tinentes ut vnus eorum sit ab alio: relinquit igit
q; ad hoc ut spūs scūs distinguitur a filio: necesse
est q; sit a filio. Amp. si quis dicat spiritum scūz
distingui a filio non quia sit a filio: sed prop
ter diuersam originem vtriusq; a patre: in idem
hoc realiter redire necesse est: si enim spūs sanctus
est alius a filio: o; qd alia sit origo vel p̄cessio
vtriusq;. due autem origine non possunt distin
gui nisi per terminum vel p̄ncipium vel subiectū:
sicut origo equi differt ab origine bouis ex parte
termini s; qd he due origine terminantur ad na
turas sp̄ diuersas. ex parte autē p̄ncipij vt si sup
ponamus in eadem specie aīalis quedam genera
ri ex virtute actiua solis tantū. quedam autem sil
cum hac ex virtute actiua seminis: ex par. e vero
subiecti differt generatio h' equi et illius fm q; nā
speciei in diuersa materia recipitur. hec autem di
stinctio que est ex parte subiecti in diuinis perso
nis locum habere non potest cuz sint omnino im
materiales: similiter etiaz ex parte termini: ut ita
liceat loqui: non potest esse processionum distinc
tio: quia vnā et eandem diuinā naturā quā
accipit filius nascendo: accipit spiritus sanctus p̄
cedendo: relinquitur igitur qd vtriusq; originis di
stinctio non potest esse nisi ex parte p̄ncipij. ma
nifestum est autem qd p̄ncipium originis filij est

Libet

pater solus: si igitur processio spiritus sancti principium sit solus pater non erit alia processio spiritus sancti a generatione filii: et sic nec spiritus sanctus distinctus a filio: ad hoc igitur quod sint alie processiones et alii procedentes necesse est dicere quod spiritus sanctus non sit a solo patre: sed a patre et filio. Si quis vero iterum dicat quod differunt processiones secundum principium in quantum per se producit filium per modum intellectus ut verbum. Spiritus autem factus per modum voluntatis quasi amore: secundum hoc oportebit dici quod secundum differentiam voluntatis et intellectus in deo patre distinguantur due processiones et duo procedentes: sed voluntas et intellectus in deo patre non distinguuntur secundum rem: sed solum secundum rationem ut in primo libro ostensum est: sequetur igitur quod due processiones et duo procedentes differant solum ratione: ea vero que solum ratione differunt de se inuicem predicantur: verum. non est dicere quod omnia voluntas est intellectus eius: et e converso. verum ergo erit dicere quod spiritus sanctus est filius et e converso: quod est sabelianice impietatis: non igitur sufficit ad distinctionem spiritus sancti et filii dicere quod filius procedat per modum intellectus et spiritus factus per modum voluntatis nisi cum hoc dicatur quod dicatur quod spiritus sanctus sit a filio. **P**reterea ex hoc ipso quod dicitur quod spiritus sanctus procedit per modum voluntatis et filius per modum intellectus: sequitur quod spiritus sanctus sit a filio. nam amor procedit a verbo eo quod nihil amare possumus nisi verbo cordis illud concipiamus. **I**tem si quis diversas species rerum consideret: in eis quidam ordo ostenditur prout videtur sunt supra non viventia: et animalia supra plantas et homo super alia animalia: cum in singulis horum diversis gradus inveniuntur secundum diversas species. unde et plato species rerum dixit esse numeros qui specie variantur per additionem vel subtractionem unitatis. unde in substantiis immutabilibus non potest esse distinctio nisi secundum ordinem. in divinis autem personis que sunt omnia immutabiles non potest esse alius ordo nisi originis: non igitur sunt due persone ab una procedentes nisi una earum procedat ab altera: et sic oportet nisi una earum procedat ab altera: et sic oportet spiritum sanctum procedere a filio. **A**d hoc pater et filius quantum ad unitatem essentie non differunt nisi in hoc quod pater est pater et filius est filius: quicquid igitur propter hoc est commune patri et filio. esse autem principium spiritus sancti est preter rationem paternitatis et filiationis. nam alia relatio est qua pater est pater et qua pater est principium spiritus sancti: ut supra dictum est: esse igitur principium spiritus sancti est commune patri et filio. **A**mplius. quicquid non est contra rationem alicuius non est impossibile ei convenire nisi forte per accidens. Cum autem esse principium spiritus sancti non est contra rationem filii neque in quantum est deus: quia pater qui est deus est principium spiritus sancti: neque in quantum est filius eo quod alia est processio spiritus sancti: et alia filii. non est autem repugnans id quod est a principio secundum unam processionem esse principium processionis alterius: relinquatur igitur quod non sit impossibile

filium esse principium spiritus sancti. quod autem non est impossibile potest esse. in divinis autem non differt esse et posse: ergo filius est principium spiritus sancti.

Rones ostendunt volentium quod spiritus sanctus non procedat a filio: et solutio ipsarum. **XXV.**

Quidam vero pertinet

Quodammodo veritati resistere volentes quedam in principio inducunt que vix responsione sunt digna. Dicunt enim quod omnia de processione spiritus sancti loquens: cum a patre procedere dixit nulla mentione facta de filio: ut patet in Jo. xv. ubi dicitur. Cum venerit paraclitus quem ego mittam vobis a patre spiritum veritatis qui a patre procedit. unde cum de deo nihil sit sentiendum nisi quod scriptura tradidit: non est dicendum quod spiritus sanctus procedat a filio. Sed hoc omnino frivolum est. nam propter veritatem essentie quod in scripturis dicitur una persona dicitur et de alia omnino intelligi nisi repugnet proprietati personali ipsius etiam si dictio exclusiva adderet: scilicet non dicatur. **M**atth. xi. quod nemo novit filium nisi pater: non tamen in cognitione. si filius vel ipse filius vel spiritus sanctus excludit. unde etiam si diceretur in evangelio quod spiritus sanctus non procedit nisi a patre: non per hoc removeretur quod procederet a filio cum hoc proprietati filii non repugnet ut ostensum est. **N**ec est mirum si omnia spiritum sanctum a patre procedere dixit de se mentione non facta: quia omnia ad patrem referre solet a quo habet quicquid habet sicut cum dicitur Jo. vij. **M**ea doctrina non est mea: sed eius qui misit me patris: et multa huiusmodi in verbis domini inveniuntur ad commendam in patre auctoritate principii. **N**ec tamen in auctoritate premissa omnino obicitur se esse spiritus sancti principium cum dixit cum spiritum veritatis. se autem pater dixerat veritatem. **O**bjiciunt etiam quod in quibusdam conciliis invenitur sub interminatione anathematis prohibitum ne aliquid addat in simbolo in concilio ordinato: in quo tamen de processione spiritus sancti a filio mentio non habetur. unde arguitur latios anathematis reos qui hoc in simbolo addiderunt. **S**ed hec efficacia non habetur. nam in determinatione synodi Chalcedonensis dicitur patres apud Constantinopolim congregati doctrinam Nicene synodi corroboraverunt non quasi aliquid minus esset inferentes: sed de spiritu sancto intellectum eorum aduersum eos qui omnem eorum respicere tentauerunt scripturarum testimonio declarantes. **E**t sicut dicendum est quod processio spiritus sancti a filio implicite continetur in Constantinopolitano simbolo in hoc quod ibi dicitur quod procedit quia quod dicitur patre intelligitur et de filio intelligi videtur dicitur. **E**t ad hoc addendum sufficit auctoritas romani pontificis per quam et inveniuntur antiqua concilia esse confirmata. **I**nducunt etiam quod spiritus sanctus cum sit simplex non potest esse a duobus

et spiritus sanctus si perfecte procedat a filio et alia huiusmodi que parum in theologia exercitatio. nam unum principium spiritus sancti potest esse et una productio productio autem tres persone sunt unum: et una actione creaturam producit

et sunt tres persone. scilicet pater. filius et spiritus sanctus

Et bis igitur

Et sunt accipere operatione substituit per se et hi tres sunt unum deus solus unice distincti: pater. nam a filio dicitur et in alio dicitur. filius a ratione filiationis. pater autem et filius ratione: ut dicitur spiritus sanctus a filio processione amoris qua ab utroque dicitur tres personas non est quod non potest persone. nam divine cum i dicitur non potest distinguere nisi per relationem dicitur per se aut origina relatione secundum processionem. in exteriora tamen dicitur non esse coeternale suo patre filio interioris consistat. quod autem aliter in se suam principium in ratione intellectus et voluntatis persone divine multiplicari non igitur processio intellectus et voluntatis aut possibile quod in deo sit nisi unum: ut dicitur quod dicitur intelligere et in facti: quod intelligendo se intelligit potest esse in deo nisi una ratio processione amoris et una ratio: quod una ratio: simplex: amado. nam est igitur possibile quod sint in deo rationes una per modum intellectus et alia per modum amoris. scilicet per una persona non procedat. scilicet per tres personas divinas distinctas: quamvis ad processionem non potest scilicet sit aut omnia non procedat quod procedente procedente: quod filius procedente quod spiritus sanctus est: nec plures que tres personas: quibus possunt relationes originis sunt in natura hanc plures personas nam hoc omnino impossibile est esse una nam sit unum spiritus non potest esse aut subiectum: sicut est cum in deo non sit natura aut sit natura sunt substantia ut ex supra

Quartus

et quod spiritus sanctus si perfecte procedat a patre: non procedat a filio et alia huiusmodi: que facile est solui et parum in theologia exercitatis. nam pater et filius sunt unum principium spiritus sancti propter unitatem diuine virtutis: et una productio producit spiritum sanctum sicut et tres persone sunt unum principium creature et una actione creaturam producant.

Quoniam sunt tres persone in diuinitate. scilicet pater et filius et spiritus sanctus. XXVI.

His igitur que dicta sunt accipere oportet quod in diuina natura tres persone subsistunt pater et filius et spiritus sanctus: et quod hi tres sunt unus deus solis relationibus ab invicem distincti: pater enim a filio distinguitur per unitatem relatione et innascibilitate. filius autem a patre relatione filiationis. pater autem et filius a spiritu sancto per rationem: ut ita dicatur: spiritus autem sanctus a patre et filio processionem amoris qua ab utroque procedit. Preter has tres personas non est quarta in diuina natura ponenda: persone enim diuine cum in essentia conueniant: non possunt distingui nisi per relationem originis ut ex dictis patet. has autem originis relationes accipere oportet non secundum processionem in exteriora tendentem: sic enim procedens non est coessentialis suo principio: sed oportet quod processio interius consistat. quod autem aliquid procedat manens intra suum principium: inuenitur solum in operatione intellectus et voluntatis ut ex dictis patet. unde persone diuine multiplicari non possunt nisi secundum quod exigit processio intellectus et voluntatis in deo. non est autem possibile quod in deo sit nisi una processio secundum intellectum: eo quod suum intelligere est unum et simplex et perfectum: quod intelligendo se intelligit omnia alia: et sic non potest esse in deo nisi una verbi processio. sicut autem oportet et processionem amoris esse unam tantum: quod est diuinum uelle est unum tantum: et simplex: amando enim se amat omnia alia: non est igitur possibile quod sint in deo nisi due persone procedentes. una per modum intellectus ut verbum scilicet filius: et alia per modum amoris scilicet ut spiritus sanctus: et etiam et una persona non procedens scilicet pater: solum igitur tres persone in trinitate esse possunt. Item si secundum processionem oportet personas diuinas distingui. modus autem persone quantum ad processionem non potest esse nisi triplex ut scilicet sit aut omnia non procedens quod patris est: aut a non procedente procedens: quod filii est: aut a procedente procedens quod spiritus sancti est: impossibile est igitur ponere plures quam tres personas. Item autem in alijs viucentibus possunt relationes originis multiplicari ut scilicet sunt in natura humana plures patres et plures filii: in diuina natura hoc omnino impossibile est esse. nam filiatione cum in una natura sit unius speciei non potest multiplicari nisi secundum materiam aut subiectum: sicut est et de alijs formis. unum cum in deo non sit materia aut subiectum et ipse relationes sint subsistentes ut ex supra dictis patet: impossibile

est quod in deo sint plures filiationes: et eadem ratio est de alijs: et sic in deo sunt solum tres persone. Si quis autem obijciens dicat quod in filio cum sit perfectus deus est virtus intellectiua perfecta: et sic potest producere verbum: et sicut cum in spiritu sancto sit bonitas infinita que est conuocationis principium: poterit alteri diuine persone naturam diuinam conuocare: considerare debet quod filius est deus ut genitus non ut generans. unde virtus intellectiua est in eo ut in procedente per modum verbi non ut in producente verbum: et similiter cum spiritus sanctus sit deus ut procedens est in eo bonitas infinita ut in persona accipiente non ut in conuocante alteri bonitatem infinita: non enim distinguntur ab inuicem nisi solis relationibus ut ex supra dictis patet: tota igitur plenitudo diuinitatis est in filio et eadem numero que est in patre. Item cum relatione natiuitatis sicut in patre: cum relatione generationis actiue. unde si relatio patris attribueretur filio: omnis distinctio tolleretur et eadem ratio est de spiritu sancto. Quismodi autem diuine trinitatis similitudinem in mente humana possumus considerare: ipsa enim mens ex hoc quod se actu intelligit verbum suum concipit in se ipsa quod nihil aliud est quam ipsa intentio intelligibilis mentis que et mens intellecta dicitur in mente existens que dum ulterius se ipsam amat: se ipsam producit in voluntate ut amatum. ulterius autem non procedit intra se: sed concludit circulo dum per amorem redit ad ipsam substantiam a qua processio inceperat per intentionem intellectam: sed sit processio ad exteriores effectus dum ex amore sui procedit ad aliquid faciendum: et sic tria in mente inueniuntur: mens ipsa que est processionis principium in sua natura existens. Et mens concepta in intellectu: et mens amata in voluntate: non tamen hec tria sunt una natura: quod intelligere mentis non est eius esse: nec eius uelle est eius esse aut intelligere: et propter hoc etiam mens intellecta et mens amata non sunt persone cum non sint subsistentes: mens etiam ipsa in sua natura existens non est persona cum non sit totum quod subsistit sed pars subsistentis scilicet hominis: in mente igitur nostra inuenitur similitudo trinitatis diuine quantum ad processionem que multiplicat trinitatem: cum ex dictis manifestum sit esse in diuina natura deum ingenitum que est totius diuine processionis principium. scilicet patrem et deum genitum per modum verbi in intellectu concepti scilicet filium: et deum per modum amoris procedentem scilicet spiritum sanctum: ulterius autem intra diuinam naturam nulla processio inuenitur sed solum processio in exteriores effectus. in hoc autem deficit a repetitione diuine trinitatis quod pater et filius et spiritus sanctus sunt unius nature: et singulis horum est persona perfecta eo quod intelligere et uelle sunt ipsi esse diuinum ut omnibus est: et propter hoc sic consideratur diuina similitudo in homine sicut simili

Liber

rudō Herculis in lapide q̄tam ad repetitionem forme nō q̄tum ad p̄ueniētiā nature: vnde ⁊ in mēte hominis dicit esse imago dei: fm̄ illud **Gen. i.** **F**aciamus hoīez ad imaginē ⁊ similitudinē nām. Inuenitur etiā in alijs rebus dīne trinitatis similitudo put̄ q̄libet res in sua substātia vna est et sp̄e quādā formatur ⁊ ordinem aliquem h̄z: sicut autem ex dictis patet: p̄ceptio intellectus in esse intelligibili est sicut informatio sp̄e in esse naturali: amor autem est sicut inclinatio uel ordo in re naturali: vnde ⁊ species naturalium reruz a re motis representat filium: ordo autē sp̄itum factū ⁊ ideo p̄pter remotam repetitionem ⁊ obscuraz in irrationabilibus rebus dicitur in eis esse trinitatis vestigiū nō imago: fm̄ illud **Job. xi.** **N**unquid vestigia dei cōprehendes ⁊c. Et hoc de diuina trinitate ad p̄sens dicta sufficiant.

De incarnatione verbi secundum traditionē sacre scripture. .XXVII.

Joniam autem supra cum de diuina generatione ageretur dictum est dei filio domino **Je**su christo quedam fm̄ diuinam naturam quedā secundum humanam p̄uenire quam ex tempore assumendo dei eternus filius voluit incarnari: de ipso nunc incarnationis mysterio restat dicenduz quod quidam inter diuina opera maxime rōnem excedit: nihil. n. mirabilius excogitari potest diuinitus factum q̄ q̄ verus deus dei filius fieret homo verus: ⁊ quia inter oīa mirabilissimū est: consequitur q̄ ad hui⁹ maxime mirabilis fidem oīa alia mirabilia ordinent: cum id quod est in vno q̄ q̄ genere maximū causa alioz esse videat. **H**anc autem dei incarnationē mirabilez auctoritate diuina tradente p̄stetur: dicitur enim **Joā. i.** **V**erbum caro factum ē: ⁊ habitauit in nobis: ⁊ ap̄lus **Paulus** **Philip. ij.** dicit de filio dei loquens. **C**um in forma dei esset nō rapinam arbitratus est esse se equalē deo: sed semet ipm̄ exinanīuit formam serui accipiens: in similitudinē hoīum factus ⁊ h̄tu inuentus ut homo. **H**oc etiā ⁊ ip̄ius domini **Je**su christi verba manifeste ostendunt cum de se quandoq̄ loquatur humilia ⁊ humana: ut ē illō **P**ater maior me est: ⁊ tristis est anima mea vsq̄ ad mortē: q̄ ei secunduz humanitatem assumptā conueniunt: q̄nq̄ veto sublimia ⁊ diuina: ut est illud. **E**go et pater vnum sumus: ⁊ omnia que habz pater mea sūt: que certum est ei secunduz naturā diuinam competere. **O**stendunt etiā hoc ip̄s domini facta que de ip̄o leguntur: q̄. n. timuit: tristatus est: esuriit: mortuus est: pertinet ad hūanam naturam: q̄ propria potestate usumq̄ sanas

q̄ mortuos suscitauit: ⁊ q̄ elementis mūdī efficaciter imperauit: q̄ demones expulit: q̄ peccata dimisit: q̄ a mortuis cum voluit resurrexit: q̄ dens q̄ celos ascendit: diuiaz in eo v̄ritē demonstrat

De errore Fotini circa icarnatiōez. XXVIII.

Quidaz autē scrip-
turarum solum d̄pauantes circa oīē
nostri **Je**su christi diuinitatē ⁊ hūanita-
tem p̄uērsū icarnatōis m̄ysteriū tollit. **N**ō
n. fm̄ pōnē huiusmodi d̄s carnē assūpsisset ut fie-
ret hō: s̄ magis hō carnalis deus factus fuisset: et
sic non verū esset qd̄ **J**ohānes dicit: v̄bū caro factū
est s̄ magis ecōuerio. caro v̄bū facta fuisset s̄līter
etiā non cōuenirent dei filio exianitio aut descen-
sio s̄ magis homini gloriificatio ⁊ ascētio: ⁊ sic nō
verum eēt qd̄ ap̄lus dicit: **Q**ui cū in forma dei eēt
exinanīuit semetip̄sū formam sui accipiens: s̄ sola
exaltatio hoīs in diuina gloriā: de qua postmoduz
subditur: **P**rop̄ qd̄ ⁊ de⁹ exaltauit illū: neq̄ v̄p̄
est qd̄ d̄ns dicit: **D**escēdit de celo: sed solum quod
ait. **A**scēdo ad patrē meū: cū in v̄ritēq̄ scriptura
coniungat: dicit. n. d̄ns **Jo. ij.** **N**emo ascēdit in ce-
lū nisi qui de celo descendit: filius hoīs qui ē i celo
⁊ **Ap̄l. iij.** **Q**ui descendit ipse ē ⁊ qui ascendit sup̄
oēs celos: sic ēt non cōueniret filio q̄ missus esset
a p̄re neq̄ qd̄ a p̄re exiuerit ut veniret in munduz
s̄ solū q̄ ad patrē iret: cū tñ ipse v̄tr̄q̄ cōiun-
gat dicens: **Jo. xvi.** **V**ado ad cū qui misit me: ⁊ ue-
rū. **E**xui a patrē ⁊ veni i mūdū: ⁊ iterū reliq̄ mū-
dū ⁊ vado ad patrē. i quorum v̄tr̄q̄ ⁊ humani-
tas ⁊ diuinitas comprobatur.

De errore māicheoz circa icarnatiōez. XXIX.

Herunt at̄ et alii
qui v̄ritate icarnatiōis negata quādam
ficticiā icarnatiōis similitudinē introduxe-
runt. **D**ixerūt. n. manichei dei filiū non verū cor-
pue: sed fantasticum assumpsisse. vnde nec verus
homo esse potuit sed apparens: neq̄ ea que scōz
hoīem gessit: sicut qd̄ natus est: qd̄ comedit: bibit:
ambulauit: passus est: ⁊ sepultus: in v̄ritate fuisse:
sed in quādā assimulatione consequit: ⁊ sic patz q̄
totum icarnatiōis m̄ysteriū ad quādam fictiōez

deducit: hoc autem positio fm̄
re auctoritatem tuam: cum e
caso nō licet: similitudo ab
necesse in ceteris similitudine: men
bono caso factum ē. si solum
monē etiam dicens: fm̄ d̄ns
medisse: monē fuisse: ⁊ sepul
tastica apparitione p̄tingerit:
eo auctoritatem sacre scripture
fictis in fide nostra eē poterit q̄
inuenitur: s̄m̄ illud **Joan. x.**
ut credatis. **P**otest autē ali
quidam sacre v̄ritate nō d̄fē
paratē referat ac si factum fuisset
dines equivoce ac figurate ip̄s
nūcupantur: sicut homo p̄ter
mo: ⁊ ip̄s sacre scripture d̄fē
quidā v̄ritate est illud. **Cor. x.**
christus: plurima autē corpali
inuenitur d̄fē p̄pter similitudine
q̄ nominatur agnus uel leo uel
d̄fē. **S**ed licet rerum similitudine
s̄i nomina interdū assument:
eo sacre scripture ut narratio
s̄o tali equivoce p̄pon
pture loca manifesta v̄ritas h̄z
et hoc nō traditio hominū s̄
querit: cum tamē apostolus
cōz scripta s̄c ad nostram
⁊ ad **Rom. ij.** **O**m̄is scrip-
tūra est ad docendū ⁊ tradidit
tota cūq̄q̄ narratio ponit
similitudine apparet: quasi
cum tñ dicitur. **1. Pet. i.** **N**ō
h̄scent: notā faciemus vobis
s̄u christi v̄ritatem. **S**icut
aliqua que apparentia ⁊ nō
barrat: ip̄o moze narratio
circūdit. n. **Gen. xij.** **L**ame-
cham. **S**ed apparuit tres
v̄ritatē q̄ s̄m̄ apparitionem v̄rit-
in eis eum aduocit ⁊ v̄ritatem
Loquar ad oīm mecum cū sim-
iterum. **N**on ē tuum hoc qui
Q veto **Ysa. ⁊ Ezechiel** ⁊ a
descriptis que imaginari
generat q̄ huiusmodi possit
b̄thode sed in descriptione
aliquid addit per quod app-
1. Jo. vi. **V**idi domitū sed
cta est super me manū domi-
Emissa similitudo manus
dupit: ⁊ veni in v̄ritate in v̄ritate
qua in scripture de rebus
non dicitur errorem gener-

Quartus

deducit: hec autem positio primo quidem scripturae auctoritatem euacuat: cum enim carnis similitudo caro non sit: neque similitudo ambulatio: et in ceteris similiter: mentis scriptura dicens verbum caro factum est. si solum fantastica caro fuit: mentis etiam dicens Iesum christum ambulasse: commedisse: mortuum fuisse: et sepultum si hec in sola fantastica apparitione protingerent: si autem uel in modo auctoritati sacre scripture derogetur: iam nihil fixum in fide nostra esse poterit que sacris scripturis innititur: secundum illud **Joan. xx.** **Dec scripta sunt ut credatis.** ¶ Potest autem aliquis dicere scripture quidem sacre veritatem non desse: dum id quod apparuit refert ac si factum fuisset: quia rerum similitudines equivoce ac figurate ipsarum rerum nominibus nuncupantur. sicut homo picus equivoce dicitur homo: et ipsa sacra scriptura consuevit hoc modo loqui: ut est illud. **i. Cor. x.** **Petra autem erat christus:** plurima autem corporalia in scripturis de bono inveniuntur dici propter similitudinem solam sicut quod nominatur agnus uel leo uel aliquid huiusmodi. ¶ Sed licet rerum similitudines equivoce reze sibi nomina interdum assumant: non tamen competit sacre scripture ut narrationem unius facti totam sub tali equiuocatione proponat: ita quod ex alijs scripture locis manifesta veritas haberi non possit: quia ex hoc non eruditio hominum sed magis deceptio sequeret: cum tamen apostolus dicat **Ro. xv.** quod que cumque scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt: et ad **Ihmo. iij.** **Omnia scriptura dñi spiritus inspirata utilis est ad docendum et erudiendum.** Est propterea tota euangelica narratio poetica et fabularis si reze similitudines apparentes quasi res ipsas narraret: cum tamen dicatur. **ij. Pet. i.** **Non enim in doctas fabulas secuti notam faciemus vobis domini nostri Iesu christi virtutem.** ¶ Sicubi vero scriptura narrat aliqua que apparentia et non rerum existentia habuerunt: ex ipso more narrationis hoc intelligere facit: dicitur. **n. Gen. xvij.** **Quomodo eleuasset oculos: Abraham. s. apparuerunt tres viri: ex quo datur intelligi quod secundum apparentiam viri fuerunt: unde et in eis deum adorauit et deitatem professus est dicens Loquar ad dominum meum cum sim puluis et cinis.** Et iterum. **Non est tuum hoc qui iudicas omnem terram.** ¶ Vero **Ysaas et Ezechiel et alij prophete alij alia descriperunt que imaginarie visa sunt: errores non generat quia huiusmodi ponunt non in narratione historie sed in descriptione prophetie: et tamen semper aliquid addunt per quod apparitio designat: sicut **Na. vi.** **Vidi dominum sedentes etc.** et enim primo facta est super me manus domini vidi etc. **Ezech. viij.** **Emissa similitudo manus apprehendit me et adduxit: et veni in iherusalem in visione dei.** ¶ Quod etiam aliqua in scripturis de rebus diuinis per similitudinem dicitur errorem generare non potest: tunc quia**

similitudines sumuntur a rebus tam viliibus: de solum sit hoc quod secundum similitudinem: et non secundum rerum existentiam dicuntur: tum quia inveniuntur aliqua proprie dicta in scripturis per que veritas expresse manifestatur que sub similitudinibus in locis alijs occultantur: quod quidem in proposito non accidit. nam nulla scripture auctoritas veritatem eorum que de humanitate christi leguntur excludit. Forte autem quis dicat quod hoc datur intelligi per hoc quod apostolus dicit **Roma. octauo.** **Missit deus filium suum in similitudine carnis peccati: vel per hoc quod dicit **Philip. scdo.** **In similitudinem hominum factus et habitu inuentus ut homo.** Dic autem sensus per ea que hic adduntur excluditur. non enim dicit solum: in similitudinem carnis: sed addit peccati: quia christus veram quidem carnem habuit: sed non carnem peccati: quia in eo peccatus non fuit: sed similem carni peccati: quia carnem passibilem habuit qualis est facta caro hominis ex peccato.** ¶ Similiter fictionis intellectus excluditur ab hoc quod dicit in similitudinem hominum factus: per hoc quod dicitur formam serui accipiens. manifestus est autem formam pro natura poni et non pro similitudine: ex hoc quod dixerat qui cum in forma dei esset: ubi pro natura ponitur forma: non enim ponitur quod christus fuerit similitudinarie deus. ¶ Excluditur etiam fictionis intellectus per hoc quod subdit: factus obediens usque ad mortem non igitur similitudo accipitur pro similitudine apparentie: sed pro natura similitudine speciei sicut omnes homines similes specie dicuntur. ¶ Magis autem sacra scriptura expresse fantasmatum suspicionem excludit. Dicitur enim **Mathe. decimo quarto.** quod videntes discipuli Iesum ambulantes supra mare. turbati sunt dicentes: quia fantasma est: et pro timore clamauerunt: quam quidem eorum suspensionem dominus conuenienter remouit. unde subditur statim que Iesus locutus est eis dicens. **Habete fiduciam: ego sum. nolite timere: quod uis non rationabile videatur quod aut discipulos lateret: quod non nisi corpus fantasticum assumpsisset cum eos ad hoc elegerit ut de eo testimonium perhiberet veritatis ex his que viderant et audierant aut si eos non latebat extimatio fantasmatum non incussisset tunc eis timorem.** ¶ Adhuc autem expressius suspicionem fantastici corporis a mentibus discipulorum remouit dominus post resurrectionem: dicit enim **Luce vltimo.** quod discipuli conturbati et conterriti extimabant se spiritum videre: dum scilicet viderunt Iesum: et dixit eis. **Quid turbati estis et cogitationes ascendunt in corda vestra: videte manus meas et pedes meos: quia ego ipse sum: palpate et videte: quia spiritus carnem et ossa non habet sicut me videtis habere. frustra enim**

se palpandum prebuit si non nisi corpus fantasti-
cum habuisset. **I**tem apostoli se ipsos idoneos
christi testes ostendunt: dicit. n. Petrus Act. x.
hunc scilicet Jesum: deus suscitavit tertia die: et
dedit eum manifestum fieri non omni populo: sed
testibus preordinatis a deo: nobis qui manducaui-
mus et bibimus cum illo postquam resurrexit a mor-
tuis: et Joannes apostolus in principio sue epistole
dicit. Quod vidimus oculis nostris: quod perspe-
ximus et manus nostre contrectauerunt de verbo
vite: hoc testamur. non potest autem efficax sumi
testimonium veritatis per ea que non in rei existe-
tia: sed solus in apparentia sunt gesta: si igitur cor-
pus christi fuit fantasticum et non vere manduca-
uit et bibit neque vere visus est et palpatum est: san-
ctissime tantum: inuenitur non esse idoneum testi-
monium apostolorum de christo: et sic inanis est
eorum predicatio: inanis est et fides nostra: vt di-
cit Paulus primo Corin. xv. **A**mplius autem:
si christus verum corpus non habuit: non vere
mortuus est: ergo nec vere resurrexit: sunt igitur
apostoli falsi testes christi predicantes mundo ip-
sum resurrexisse. vnde apostolus ibidem dicit. In-
uenimur autem et falsi testes dei: quoniam testi-
monium diximus aduersus deum quod suscitauerit Je-
sum quem non suscitauit. **P**reterea falsitas non
est idonea via ad veritatem: secundum illud Eccl.
trigesimo quarto. **A** mendace quid verum dicitur
aduentus autem christi in mundum ad veritatis
manifestationem fuit: dicit enim ipse Joan. decimo
octauo. Ego autem in hoc natus sum: et ad hoc
veni in mundum: vt testimonium perhibeam
veritati: non igitur in christo fuit aliqua falsitas.
fuisse autem illa ea que dicuntur de ipso: in appa-
rentia tantum fuissent. nam falsum est quod non
est vt videtur: omnia igitur que de christo dican-
tur: secundum rei existentiam fuerunt. **A**d hec
Roma. tertio dicitur: quod iustificati sumus in sangui-
ne christi: et Apocalip. quinto. dicitur. Redemisti
nos domine in sanguine tuo: si igitur christus non
habuit verum sanguinem neque vere pro nobis ip-
sum fudit: neque igitur vere iustificati neque vere re-
dempti sumus: ad nihil igitur vtile est esse in christo
Item si non nisi fantasia intelligendus est adue-
ntus christi in mundum: nihil nouum in christi ad-
uentu accidit. nam et in veteri testamento deus ap-
paruit Moysi et prophetis secundum multiplices
figuras: vt etiam scriptura noui testamenti testa-
tur. hec autem totam doctrinam noui testamenti
euacuat: non igitur corpus fantasticum: sed verus
filius dei assumpsit.

Dis autem et Valerini
tinus propinque de mysterio incarna-
tionis sensit: dixit enim quod christus non
terrenum corpus habuit: sed de celo portauit: et
quod nihil de virgine matre accepit: sed per eam qua
si aque ductum transiuit. **O**ccasionem autem sui
erroris ex quibusdam verbis sacre scripture acce-
pisse videtur: dicitur enim Joan. tertio. Nemo as-
cendit in celum nisi qui de celo descendit: filius ho-
minis qui est in celo: qui de celo venit: super om-
nes est: et Joan. sexto. dicit dominus. Descendi de
celo non ut faciam voluntatem meam: sed volun-
tatem eius qui misit me: et primo Corin. xv. Pri-
mus homo de terra terrenus. secundus homo de
celo celestis: que omnia sic intelligi volunt vt chri-
stus de celo: etiam secundum corpus descendisse
credatur. **P**rocedit autem tam hec Valerini po-
sicio quam manicheorum premissa: ex vna falsa radi-
ce: quia credebant quod hec omnia terrena a diabo-
lo sint creata. **U**nde cum filius dei in hoc appa-
ruit: vt dissoluat opera diaboli sicut dicitur primo
Joan. iij. non ei competeat vt de creatura diaboli cor-
pus assumeret: cum etiam Paulus dicat. ij. Cori-
vi. **Q**ue societas lucis ad tenebras: que autem con-
uentio christi ad bella. **E**t quia que ab eadem ra-
dice procedunt. similes fructus producent idem
falsitatis inconueniens relabitur hec positio cum
predicta. **U**niuscuiusque enim speciei sunt determi-
nata essentialia principia: materiam dico et for-
mam ex quibus constituitur ratio speciei in his
que sunt ex materia et forma composita: sed sicut
caro humana et os et huiusmodi: sunt materia p-
pria hominis: ita ignis aer aqua et terra et huius-
modi qualia sentimus sunt materia carnis et ossium
et huiusmodi partium. si igitur corpus christi non
fuit terrenum non in ipso vera caro et verum os
sed omnia secundum apparentiam tantum. et ita
etiam non fuit verus homo sed apparens: cum ta-
men ut dictum est ipse dicat: spiritus carnem et
ossa non habet sicut me videtis habere. **A**d
hec corpus celeste secundum suam naturam est
incorruptibile et inalterabile et extra se ubi non
potest transferri: non autem decuit quod dei filius di-
gnitati nature assumptæ ad peius aliquid: detra-
beret sed magis quam eam exaltaret: non igitur cor-
pus celeste aut corruptibile ad inferius posuit
sed magis assumptum terrenum corpus et passibile
incorruptibile reddidit et celeste. **I**tem.
apostolus dicit Ro. primo de filio dei quod factus est
ex semine David secundum carnem: sed corpus
David terrenum fuit: ergo et corpus christi.

Amplius idem apostolus
to. quod dicitur filium suum
et dicitur primo dicitur quod
nomen Marie de qua natus
est christus. non autem vt
natus diceretur si solum per
transisset nihil ex ea assumens
assumpsit. **P**reterea non po-
tuit Maria quod euangelista tu-
quid accepit. **A**d hec ap-
secundo qui sanctificat sollicito
causatur: sicut fides christi
per quam causam non cont-
fratres dicens: Narrabo non
mois: et ita. **Q**uia ergo pueri-
ni et sanguis: et ipse similiter
si autem christus corpus celeste
natum est cum nos corpus ter-
et non sumus et vno cum ipso
noque fratres eius possumus
ipse participauit: carni et sangui-
est ipse caro: et sanguis et elem-
componantur: et non sunt na-
igitur contra apostolicam sen-
positionem esse. **E**a vero qui
natum est trivola esse. **N**on
dit de celo secundum corpus
candum quod deus: et hoc et
accipi potest: cum enim dicitur
mo ascendit in celum nisi quod
Ad iungit filius hominis
stendit se ita descendisse de celo
esse non ostendit: hoc autem po-
ut ita in terra sit: quod et celum
illud. **D**icunt. viginti tertium
ego impleo: non ergo filio de-
est descendere de celo compo-
localis. **N**am quod localiter
locum accedit: quod ab altero r-
filio deo descendisse secundum
soluuntur: sicut corpus humanum
et inanimatum dicitur quantum si-
ple: ita tamen quod unitatis
didit. **A**d vero quod per rati-
assumant et superioribus pos-
sum est enim in secundo libro
non a diabolo sed a deo factum.

De errore Apollinariano
corpus christi.

Item Ratio

Quartus.

Amplius idem apostolus dicit Galatib. quarto. quod deus misit filium suum factum ex muliere: et Math. primo dicitur quod Jacob genuit Ioseph virum Marie de qua natus est Iesus qui vocatur christus. non autem vel ex ea factus vel ex ea natus diceretur si solum per eam sicut per fistulam transisset nihil ex ea assumens: ex ea igitur corpus assumptum. Preterea non posset dici mater Iesu Maria quod euangelista testatur: nisi ex ea aliquid accepisset. Ad hec apostolus dicit Heb. secundo. qui sanctificat scilicet christus: et qui sanctificantur: scilicet fideles christi ex vno omnes propter quam causam non confunditur eos vocare fratres dicens: Narrabo nomen tuum fratribus meis: et Isra. Quia ergo pueri communicauerunt carni et sanguini: et ipse similiter participauit eisdem si autem christus corpus celeste solum habuit. manifestum est cum nos corpus terrenum habeamus quod non sumus ex vno cum ipso: et per consequens: neque fratres eius possumus dici: neque etiam ipse participauit carni et sanguini. Nam notum est quod caro: et sanguis ex elementis inferioribus componuntur et non sunt nature celestis: patet igitur contra apostolicam sententiam predictam positionem esse. Ea vero quibus inniuntur. manifestum est frivola esse. Non enim christus descendit de celo secundum corpus aut animam: sed secundum quod deus: et hoc ex ipsis verbis domini accipi potest: cum enim diceret Ioan. tertio. Nemo ascendit in celum nisi qui descendit de celo. Adiungit filius hominis qui est in celo: in quo ostendit se ita descendisse de celo: quod tamen in celo esse non desierit. hoc autem proprium deitatis est ut ita in terris sit quod et celum impleat: secundum illud Hieremi. vigesimotertio. Celum et terram ego impleo: non ergo filio dei in quantum deus est descendere de celo competit secundum motum localem. Nam quod localiter mouetur sic ad vnum locum accedit quod ab altero recedit: dicitur igitur filius dei descendisse secundum hoc quod terrenam substantiam sibi copulauit: sicut et apostolus eum exinanitum dicit in quantum formam serui accepit: ita tamen quod diuinitatis naturam non perdidit. Ad vero quod pro radice huius positionis assumunt ex superioribus patet esse falsum: ostensum est enim in secundo libro: quod ista corporalia non a diabolo: sed a deo sunt facta.

De errore Apollinaris circa corpus christi. .XXXI.

Ratiōabilis at

his circa incarnationis mysterium Apollinaris errauit: in hoc tamen cum predictis concordans quod corpus christi non fuit de virgine assumptum: sed quod est magis impium aliquid verbi dicit in carnem christi fuisse conuersum: occasionem erroris summens ex eo quod dicitur Ioannis primo. Verbum caro factum est: quod sic intelligendum putauit: quasi ipsum verbum sit conuersum in carnem: sicut et intelligit illud quod legitur Ioannis secundo. Ut gustauit architrachelinus aquam vinum factum: quod ea ratione dicitur: quia conuersa est aqua in vinum. Duius autem erroris impossibilitatem ex his que supra ostensa sunt facile est deprehendere. Ostensum est enim supra quod deus oio imutabilis est. omne autem quod aliud conuertitur manifestum est in illud mutari: cum igitur uerbum dei sit verus deus ut ostensum est: impossibile est quod uerbum dei fuerit in carne: mutatum. Item uerbum dei cum sit deus: simplex est: ostensum est enim supra in deo compositionem non esse: si igitur aliquid uerbi dei est conuersum in carnem: oportet totum uerbum conuersum esse: quod autem in aliud conuertitur definit esse id quod prius fuit: aqua enim conuersa in uinum: iam non est aqua sed uinum: igitur post incarnationem si in positioem predictam uerbum dei penitus non erit quod apparet impossibile: tum ex hoc quod uerbum dei est eternum secundum illud Ioan. primo. In principio erat uerbum: tum quia post incarnationem christus uerbum dicitur: secundum illud Apoca. decimonono. Uestitus erat veste aspersa sanguine: et vocabatur nomen eius uerbum dei. Amplius eorum que non coincidunt in materia et in genere vno: impossibile est fieri conuersionem in inuicem: non enim ex linea fit albedo: quia sunt diuersorum generum: neque corpus elementare potest conuerti in aliquod corpus celestium: uel in aliquam incorpoream substantiam aut econuerso: cum non conueniunt in materia: uerbum autem dei cum sit deus non conuenit neque in genere neque in materia cum quocumque alio eo quod deus in genere non est neque materiam habet: impossibile est igitur uerbum dei fuisse in carnem conuersum: uel in quodcumque aliud. Preterea de ratione carnis ossium et sanguinis et huiusmodi partium est quod sit ex determinata materia: si igitur uerbum dei sit in carnem conuersum secundum positionem predictam. sequitur quod in christo non fuerit uera caro nec aliquid aliud huiusmodi: et sic etiam non erit uerus homo sed apparens tantum et alia huiusmodi que supra contra uelentinum posuimus: patet igitur hoc quod Ioannes dicit: uerbum caro factum est: non sic intelligendum esse quasi uerbum sit uersum in carnem sed quod carnem assumpsit ut cum hominibus uersaret et eis uisibilis appareret: uerum et subdit

Liber

Et habitabit in nobis: et vidimus gloriam eius
et sic. sicut et in Baruth de deo dicitur: quod in terris
visus est: et cum hominibus conuersatus est.

De errore arrii et Apollinarii circa aiaz xpi. XXXII.

Non solum autem
circa corpus christi: sed et circa eius aiaz
aliqui male sensisse inueniunt. Posuit
enim Arrius quod in christo non fuit anima: sed quod sola carnes
assumpsit cui diuinitas loco anime fuit: et ad hoc pone-
dum necessitate quadam vix fuisse inductus. *L. n.*
vellet asserere quod filius dei sit creatus et minor parte: ad
hoc probandum illa scripturarum assumpsit testimonia
que infirmitatem humanam ostendunt in christo: et ne
aliquis eius probationem refellat dicendo assumpta ab eo
testimonia: christo non secundum diuinam naturam: sed huma-
nam conuenire. neque animam remouit a christo ut cum
quodam corpore humano conuenire non possint: sicut
quod miratus est: quod timuit: quod orauerit: necessarium
fuit huiusmodi in filium dei minorationem inferre.
assumpsit autem in sue probationis affirmatione premissum
Joan. dicentis: verbum caro factum est. ex quo accipere vo-
lebat quod solam carnem verbum assumpsit. non autem animam.
In hac parte est Apollinarius cum securus est. manife-
stum est autem ex premissis hanc probationem impossibile esse:
ostensum est enim supra quod deus forma corporis esse non potest: cum
igitur verbum dei sit deus ut ostensum est: impossibile est
quod verbum dei sit forma corporis ut sic carni per animam esse
possit. *Utilis autem est hec ratio ad Apollinarem quod verbum
dei verum deum esse confitebatur: et licet hoc Arrius
negaret: tamen est etiam predicta procedit ratio: quod non solum
deus non potest esse forma corporis: sed nec est aliquis
super celestium spirituum iter quos supremum filium dei
Arrius ponebat nisi forte secundum probationem Origenis qui
posuit aiaz humanas eiusdem spiritus et nature cum super cele-
stibus spiritibus esse. *L. ius opinionis falsitatem
supra ostendimus. Item subtracto eo quod est de
ratione hominis verus homo esse non potest. manifestum est autem aiaz
principaliter de ratione hominis esse cum sit eius forma: si igitur
christus animam non habuit verus homo non fuit:
cum tamen cum hominibus apertius asserat dicens. i. ad Thimoth. i.
ii. Unus est mediator dei et hominum homo christus Je-
sus. Ad hec ex anima non solum ratio hominis: sed et sin-
gularium partium eius dependet. vix remota anima oculo
lucis caro et os hominis motui equiuoce dicuntur: sic oculo
lucis pictus aut lapideus: si igitur in christo non fuit
anima necesse est quod nec vera caro in eo fuerit nec aliqui
alia partium hominis: cum tamen hoc dominus in se esse perhibe-
at dicens: Luce ult. Spiritus carnem et ossa non
habet sicut me videtis habere. Amplius quod
generatur ex aliquo viuente filius eius dici non
potest nisi in eadem specie procedat: non enim ver-
mis dicitur filius animalis ex quo generatur: sed**

si christus animam non habet: non esset eiusdem spiritus cum alijs
hominibus: quod enim secundum forma aiaz differunt: eiusdem spiritus esse non
possunt: non igitur dici poterit quod christus sit filius Marie et
genitus: aut quod illa sit mater eius: quod tamen in euangelica
scriptura asseritur. Preterea in euangelio expressse
dicitur quod christus animam habuit: sicut est illud *Matth. xvi.*
Tristis est anima mea usque ad mortem: et Jo. xij.
*Nunc anima mea turbata est. Et ne forte dicant ipsi
filium dei animam dici eo quod secundum eorum positionem loco
anime et carnis sit: sumendum est quod dominus dicit Jo. x.
Potestatem habeo ponendi animam meam: et ire-
rum sumendi eam: ex quo intelligitur aliud quam
animam esse in christo quod habuit potestatem
ponendi animam suam et sumendi. non autem fu-
it in potestate corporis quod uniretur filio dei vel se-
pararetur a deo cum hoc etiam nature potestate
excedat: oportet igitur intelligi in christo aliud fu-
isse animam et aliud diuinitatem filij dei cui meri-
to talis potestas tribuitur. Item tristitia ira et
huiusmodi passiones: sunt anime sensitue ut pa-
tet per philosophum in septimo physico. hec autem
in christo fuisse ex euangelijs comprobatur: oportet
igitur in christo fuisse animam sensitiuam: de
qua planum est quod differt a natura diuina filij dei.
Sed quia potest dici: humana in euangelijs me-
taphorice dici de christo: sicut de deo in plerisque
locis sacre scripture loquitur: accipiendum est ali-
quid quod necesse sit ut proprie dictum intelli-
gatur: sicut enim alia corporalia que de christo eu-
geliste narrant proprie intelliguntur et non meta-
phorice: ita oportet non metaphorice de ipso intel-
ligi quod manducauerit et per consequens quod esuri-
erit. esurire autem non est nisi habentis animam
sensitiuam cum esurire sit appetitus cibi: igitur quod
christus habuerit animam sensitiuam.*

De errore Apollinarius dicens animam rationalem non
fuisse in christo: et de errore Origenis dicens animam
christi ante mundum fuisse creatam. XXXIII.

Nis autem testimo-
nia euangelicis Apollinarius conuictus
confessus est in christo animam sensitiuam fuisse
se tamen sine mente et intellectu: ita quod verbum dei
fuerit illi anime loco intellectus et mentis. Sed nec istud
sufficit ad inconuenientiam predicta vitanda: homo
enim speciem sortitur humanam: ex hoc quod men-
tem humanam et rationem habet: si igitur christus
hoc non habuit: verus homo non fuit. nec eiusdem
speciei nobiscum. anima autem rationem carens ad
aliam speciem pertinet quam anima rationem habens
et enim secundum philosophum in viij. metaph. dicitur quod
in diffinitionibus et speciebus quelibet differen-
tia essentialis addita. Vel subtracta variat:

Speciem licet in numeris unitas
 speciem licet in xpo fuit aiaz
 no haurit de spei cu aiaz nostra
 me ipse igit christus fuit eiusdem
 hec inter ipsas aiaz sensitivas
 itas fm ipem existit: qd ex aiaz
 que ab inuice spe differunt: quor
 pportam animas ipem hysic igit
 none carens est quali vno genui
 cios comprehendens. nihil autem
 sit in aliqua eius specie: si igitur
 in genere anime sensitue ratio
 qd continetur sub aliqua spec
 qd fuerit in specie anime leoni
 ius aliter bode: quod est on
 Amp corpus comparat ad aiaz
 mam et licet instrumentum ad
 oportet autem miaz compositione
 instrumenta principalia agentia
 animarum oportet et compositum
 qd s fm sensum apparer nam
 leuis in actum dicitur dicitur
 ram scdm qd continent dicitur
 aiaz: si ergo in christo non fu
 anima nostra: nec membra hab
 bra humana. Preterea cu se
 perbum dicit verus deus: aiaz
 non potest nam ea admiramur
 ignoramus. sicut aut nec ad
 tunc competret cum ad anim
 pertinet solitari de cogni
 christo ad admiratio fuit sic ex
 dicitur enim *Matth. octavo* q
 admirationis miratus est: igitur
 vobis et aiaz sensitiuam in chr
 fm qd admiratio ei coepit possi
 manifestu est igit ex predictis q
 cup' humanu et vera aiaz huma
 Joan. dicit: verbum caro factu est
 quali verbum sit in carum con
 qd verbum carum solum assum
 sensitiuas sine mente: sed scdm con
 re modum ponitur pars pro toto
 verbum caro factum est: ac si
 homo factum est. nam et anima
 pro homine in scripture dicitur
 omnes anime: que egredietur
 septuaginta: similiter etiam et
 ponitur dicitur n. *Ma. 40. Un
 pariter qd os homini locum
 caro pro toto homine ponitur
 humane nature infirmitatem
 assumptis. Et autem christus
 et humanam animam habuit
 scdm est animam christi non si*

Quartus.

speciem sicut in numeris unitas. rationale autem est omnia
specifica: si igitur in christo fuit anima sensitiva sine ratione
non fuit eiusdem spiritus cum anima nostra que est rationem habens:
nec ipse igitur christus fuit eiusdem spiritus nobiscum. Ad
hec inter ipsas animas sensitivas ratione carentes diuer-
sitas secundum spiritum existit: quod patet ex animalibus irrationalibus
que ab invicem specie differunt: quorum tamen unumquodque secundum
propriam animam spiritum habet: sic igitur anima sensitiva ra-
tione carens est quasi unum genus sub se plures spe-
cies comprehendens. nihil autem est in genere quod non
sit in aliqua eius specie: si igitur anima christi fuit
in genere anime sensitivae ratione carentis: oportet
quod contineretur sub aliqua specierum eius utpote
quod fuerit in specie anime leonis vel equi aut alicuius
alterius bestie: quod est omnino absurdum.

Amplius corpus comparat ad animam sicut materia ad for-
mam et sicut instrumentum ad principale agens.
oportet autem materiam proportionatam esse forme et
instrumentum principali agenti: ergo secundum diuersitatem
animarum oportet et corporum diuersitatem esse:
quod et secundum sensum apparet. nam in diuersis anima-
libus inveniuntur diuersae dispositiones membro-
rum secundum quod conueniunt diuersis dispositionibus
animarum: si ergo in christo non fuit anima qualis est
anima nostra: nec membra habuisset sicut sunt mem-
bra humana.

Proterea cum secundum Apollinarem
verbum dei sit verus deus: ei admiratio competere
non potest. nam ea admiramur quorum causam
ignoramus. similiter autem nec admiratio anime sensi-
tivae competeret cum ad animam sensitivam non
pertineat sollicitari de cognitione causarum. in
christo autem admiratio fuit sic ex euangelio probatur:
dicitur enim Mattheo octavo quod audies Ihesus
Centurionis miratus est: quod igitur preter diuinitatem
uerbi et animam sensitivam in christo aliquid ponere:
secundum quod admiratio ei competere possit. scilicet mentem humanam:
manifestum est igitur ex predictis quod in christo verum
corpus humanum et vera anima humana fuit: sic igitur quod
Joan. dicit: verbum caro factum est: non sic intelligitur
quasi verbum sit in carnem conuersum: neque sic
quod verbum carnem solam assumpsit: aut animam
sensitivam sine mente: sed secundum consuetum scriptu-
re modum ponitur pars pro toto: et sic dicitur sit:
verbum caro factum est: ac si diceretur: verbum
homo factum est. nam et anima interdum ponitur
pro homine in scriptura: dicitur enim Exo. primo. Erant
omnes anime: que egressae sunt de femore Jacob
septuaginta: similiter etiam et caro pro toto homine
ponitur: dicitur enim Isa. 40. Videbit omnis caro
pariter quod os domini locutum est: sic igitur et hic
caro pro toto homine ponitur ad exprimendam
humane nature infirmitatem quam verbum dei
assumpsit. Si autem christus humanam carnem
et humanam animam habuit ut ostensum est: mani-
festum est animam christi non fuisse ante corporis ei

conceptionem: ostensum est enim quod humane anime propriis
corporibus non preexistunt. nisi per falsum esse Orige-
nis dogma dicentis animam christi ab initio ante
corporales creaturas cum omnibus alijs spiritalibus
creaturis creatam et a verbo dei assumptam
et demum circa fines seculorum pro salute homi-
num carne fuisse indutam.

De errore Theodori mosuiceni circa unionem
verbi ad hominem. XXXIII.

Hec premissis igitur
apparet quod christo nec diuina natura
defuit ut Abion Cerintus et Fotinus
dixerunt: nec verum corpus humanum secundum errorem Ma-
nichei atque Valentini: nec est humana anima sicut po-
suerunt Artius et Apollinaris. Vis igitur tribus
substantijs in christo conuenientibus. scilicet diuinitate anima
humana et vero humano corpore: circa horum unionem
quod sentiendum sit secundum scripturarum documenta inquirere
dum restat. Theodorus igitur mosuicenus et Nestorius
eius sectator: tale sententiam de predicta unionem per-
tulit. Dixerunt enim quod anima humana et corpus humanum naturali
unionem conueniunt in christo ad constitutionem unius ho-
minis eiusdem spiritus et nature cum alijs hominibus: et quod in
hoc homine deus habitauit sicut in templo suo:
scilicet per gratiam sicut et in alijs hominibus sanctis.
unde dicitur Joan. secundo. quod ipse iudeis dixit. Sol-
uite templum hoc et in tribus diebus excitabo illud
et postea euangelista quasi exponens subdit. Ille
autem dicebat de templo corporis sui: et apostolus
sol. primo dicit. quod in ipso conplacuit omnem ple-
nitudinem habitare: et ex hoc consecuta est viceri-
us quedam affectualis unio inter hominem illum
et deum dum et homo ille bona sua voluntate do-
minabitur et deus sua voluntate illum acceptauit: se-
cundum illud Joan. octavo. Qui misit me: me-
cum est: et non reliquit me solum: quia que placu-
ta sunt ei facio. Imper: ut sic intelligatur talis esse
unio hominis illius ad deum qualis est unio de
qua apostolus dicit primo Corin. sexto. Qui ad-
heret deo unius spiritus est: et sicut ex hac unionem
nomina que proprie deo conueniunt ad homines
transferuntur ut dicantur dei et filij dei et domini
et sancti et christi sicut ex diuersis locis scripture
patet: ita et nomina diuina homini illi conueni-
unt ut propter dei inhabitationem et unionem af-
fectus dicatur deus et dei filius et deus et scilicet et christus: sicut tamen
quod in illo homine maior plenitudo gratie fuit quam in alijs
hominibus sanctis: fuit pre ceteris templum dei: et artius
deus secundum affectum unitus: et singulari quodam prius
legio diuina nomina participauit: et propter hanc
excellentiam gratie constitutus est in participatioe
diuine dignitatis et honoris: ut scilicet coadoreretur

deo: 7 sic fm predicta opoitet q̄ alia sit persona
 verbi dei et alia persona illius hois qui verbo dei
 coadorat: 7 si dicatur una persona vtriusq̄: hoc
 erit ppter vnionē affectualem predictam: vt sic di
 catur homo ille 7 dei verbum vna persona: sic dō
 de vizo et muliere q̄ iam non sunt duo sed vna ca
 ro: 7 q̄ talis vnio non facit vt qd̄ de vno dō de al
 tero dici possit: non. n. quicquid conuenit vizo ve
 rū est de muliere aut ecoue: so. ideo in vnione vbi
 7 illius hominis hoc obseruandū putant q̄ ea q̄
 sunt propria illius hois ad hūanā nām pertinen
 tia: de verbo dei aut de deo conuenienter dici nō
 possunt sicut homini illi conuenit q̄ sit natus de
 virgine q̄ passus mortuus 7 sepultus 7 huiusmo
 di que omnia asserunt de deo uel de dei verbo di
 ci non debere: sed quia sunt quedam nomina que
 etsi deo principaliter conueniant: cōicātur tamē
 hominibus per aliquem modum: sicut christus
 dñs sanctus: 7 etia; filius dei: de huiusmōi nōib'
 scdm̄ eos nihil prohibet predicta predicari: cōue
 nienter. n. dicitur scdm̄ eos q̄ christus dñs glie vī
 sanctus sanctorū vel dei filius sit natus de virgine
 passus mortuus et sepultus. vnde et beatam virgī
 nem non matrem dei vel verbi dei: sed matrem
 christi nominandam esse dicunt. Sed si q̄s dō
 ligenter consideret: predicta positio veritatē icar
 nationis excludit: non. n. scdm̄ predicta verbum
 dei fuit homini illi vnium nisi fm̄ inhabitatiōez
 per gratiam ex qua consequitur vno voluntatu:
 inhabitatio autem verbi dei in homine non est v̄
 bum dei incarnati. habitauit enim verbum dei
 et deus ipse in oibus sanctis a constitutione mun
 di: secundum illud apostoli scdo Corin. vi. Vos
 estis templum dei viu: sicut dicit dominus: qm̄ in
 habitabo in illis: que tamen inhabitatio incarna
 tio dici non potest. alie quā frequēter ab initio
 mundi deus incarnatus fuisse. Nec etiam ad in
 carnationis rationem sufficit si verbum dei aut
 deus pleniori gratia habitauit in illo homine: q̄
 magis 7 minus speciem non diuersificant vniois:
 cum igitur christiana religio in fide incarnationis
 fundetur: euidenter apparet qd̄ predicta positio
 fundamentū christiane religionis tollit. Pre
 terea ex ipso modo loquendi scripturarum falsi
 tas predicte positiois apparet: inhabitatiōem enī
 verbi dei in sanctis hominibus consuevit sacra
 scriptura his modis significare: locutus est domi
 nus ad Moisen vel dicit dominus ad Moisen:
 factum est verbum domini ad Hieremiam aut
 ad aliquem aliorum prophetarum: factum ē ver
 bum domini in manu Aggei p̄phete. nunquā
 autem legitur q̄ verbum domini factum sit vel
 Moises vel Hieremieae vel aliorum. hoc
 autem modo singulariter vnionem dei verbi ad
 carnem christi designat euangelista dicens: Ver

bum caro factum est ut supra expositum est: ma
 nifestum est igitur q̄ non solum per modum inha
 bitationis verbum dei in homine christo fuit fm̄
 traditiones scripture. Item omne quod factū
 est aliquid est illud quod factum est sicut quod fa
 ctum est hō: est hō. 7 qd̄ factum est album: est al
 bū s; v̄bū dei factū est homo vt ex premissis hēt:
 igitur verbum dei est homo: impossibile est autē
 ut duorum differentū persona aut Ipostasi vel
 supposito vnum de altero predicetur: cum enim
 dicitur: homo est animal: id ipsū quod animal ē:
 homo ē: 7 cum dicitur: hō est albus: ipse homo
 albus esse signatur s; albedo sit extra rōez huma
 nitatis: 7 ideo nullo modo dici potest q̄ fortis sit
 Plato vel aliquid aliud singularium eiusdem vī
 alterius speciei: si igitur verbum caro factum est
 .i. hō vt euangelista testatur: impossibile ē q̄ vbi dō
 7 ill' hois sunt due p̄sone vel due Ipostales l duo
 supposita. Ad hec p̄noia demonstratiua ad p̄
 sonā referuntur vel Ipostasim uel suppositum: ne
 mo enim dicēt ego curro alio corrente nisi forte si
 guratiue vtpote q̄ alius loco eius curreret: sed ille
 hō qui dicitur est Jesus dicit de se: anteq̄ Habraā
 fieret ego sum: Joan. viij. et Joan. x. Ego et pater
 vnum sumus: et plura alia que manifeste ad diuī
 nitatem verbi pertinent: ergo manifestum est qd̄
 persona illius hominis loquentis et Ipostasis est
 ipsa persona filij dei. Amp. ex superioribus p̄
 q̄ neq; corpus christi de celo descendit secundum
 errorem Valentini: neq; anima secundum errorem
 Origenis. vnde restat q̄ ad verbum dei pertinet
 qd̄ dicitur descendisse non motu locali: sed ratioē
 vnionis ad inferiorē naturam ut supra dictū
 est: sed ille homo ex persona sua loquens dicit se
 descendisse de celo Joan. vi. Ego sum panis viuus
 qui de celo descendit: necesse est igitur personam 7
 Ipostasim illius hominis esse personāz verbi dei
 Item manifestū est q̄ ascendit in celum christi
 homini conuenit qui videntibus apostolis ele
 uatus est: vt dicitur Act. primo. descendere autē
 de celo verbo dei p̄uenit: sed apostolus dicit Ep̄bc.
 quarto. Qui descendit ipse est 7 qui ascen
 dit: ipsa igitur est persona 7 Ipostasis illius hominis que
 est persona et Ipostasis verbi dei. Ad hec ei q̄
 originem habet ex mundo et q̄ n̄ fuit antequam
 esset in mundo: non conuenit uenire in mun
 dum: sed homo christus secundum carnem ori
 ginem habet ex mundo: quia verum corpus hu
 manum 7 terrenum habuit ut ostensum est: fm̄
 animam vero non fuit anteq̄ esset in mundo: ha
 buit enim veram aiām humanam de cuius nā ē:
 ut non sit anteq̄ corpori vnatur: relinquitur igit
 q̄ hōi illi ex sua humanitate non cōueniat venire
 in mundū. ipse autem se dicit venisse in mundū.
 Exiui inquit a patre 7 vni in mundum: Jo. xvi.

manifestum est igitur id quod verbum
 de hōie illi si vere. nā q̄ verbo dei
 re in mōi: manifeste ostēdit Joan
 dicitur. In mundum erat 7 mundus p
 est: nā. cū n̄ cōp̄. p̄p̄a venit n̄ cō
 Ipostasim illius hois loquens ce p
 itatem verbi dei. Ipsi apostolus
 In predica mandū dicit. hostiam
 n̄ dicit. corpus autē aptū mibi. i.
 mandū verbi dei est vt ostēdit est: ip
 corpus ap̄tatur vt. s. sit p̄p̄tū corp
 dici non possit nisi esset eadē Ipost
 ill' hois. s; igit ē eandem Ipost
 7 illi hois. Amp. ois mutatio ve
 ens corpori aliam potest attri
 puzi enī corpus. Vtri vultum
 modatur potest dici q̄ Pater vult
 latur aut moitur: sed corpus illius
 corpus verbi dei vt ostēdit est: et
 ho que in corpore illius hominis fa
 verbo dei attribuit: recte igitur pot
 dei 7 deus est passus crucifixus mo
 tur: quod ipsi negabant. Item ap
 ad dōnos scdo. Decretum cum
 omnia: 7 per quem omnia: qui mu
 riam addiderat: auctorem saluti
 sionem consumarēt: quo habet
 ter qui sunt omnia: et per quem
 homines in gloria adducit: 7 qu
 tis humane: passus est et mortu
 tuus: singulariter sunt dei 7 nulli
 dicitur enī p̄uerti. xvi. Unuer
 ipsam operans est dominus: 7 Jo
 bo dei dicitur: Omnis per ipsam
 plā. Gratiam et gloriam dabit do
 Salus autem iustorum a domino
 igitur recte dici deum dei verbum
 mortuum. Preterea licet aliqu
 quōis dicitur dominus dominus
 lue homo tamen neq; creatura aliq
 dominus glorie: quia gloriam futuram
 solus deus ex natura possidet. aliq̄
 gratie. male et p̄l. dicitur. Homini
 ipse est rex glorie: sed apostolus dicit
 glorie esse crucifixum. l. Corin. lxxij.
 cognouissent: nāquā comunem glo
 son: vert igitur dici potest q̄ deus sit
 ram ut et. supra dicitur pater homo
 ter inhabitatiōem dei dicitur ve
 am adoptionis: sic igitur in romano
 secundum positioē predictā est nec
 filiationis modum. nam verbum
 da filius per naturam homo intus
 filius per gratiam adoptionis. p̄l.

Quartus.

manifestum est igitur id quod verbo dei conuenit
de hoie illo de vere. nā q̄ verbo dei conueniat vēi
re in mūdū: manifeste ostēdit Joanes euangelista
dicens. In mūdū erat et mundus per ipsū factus
est: et mūdū. eū n̄ cogit. p̄p̄a venit et. o3 igit p̄sona et
Ipostasim illius hois loquētis eē personā et Ipo
stasim uerbi dei. **I**tem apostolus dicit Hebre. x.
Ingrediens mūdū dicit. hostiam et oblationem
noluisti. corpus autē aptasti mihi. ingrediens autē
mūdū uerbū dei est ut oīsū est: ipsi ergo dei v̄bo
corpus aptatur ut. f. sit p̄p̄riū corpus eius: quod
dici non possit nisi esset eadē Ipostasim v̄bi dei et
illū hois. o3 igit eē eandem Ipostasim dei uerbi
et illū hois. **A**mp̄. oīs mutatio vel passio conueni
ens corpori alicuius potest attribui ei cuius ē cor
pus: si enī corpus Petri vulneretur flagelletur aut
morietur potest dici q̄ Petrus vulneratur flagel
latur aut moritur: sed corpus illius hominis fuit
corpus uerbi dei ut ostensum est: ergo omnis pas
sio que in corpore illius hominis facta fuit potest
uero dei attribui: recte igitur potest dici q̄ v̄bus
dei et deus est passus crucifixus mortuus et sepul
tus: quod ipsi negabant. **I**tem apostolus dicit
ad Hebreos secūdo. Decēbat eum propter quem
omnia: et per quem omnia: qui multos filios i glo
riam adduxerat: auctorem salutis eorum per pas
sionem consumari: ex quo habetur qd̄ ille prop
ter quē sunt omnia: et per quem sunt omnia: et q̄
homines in gloria adducit: et qui est auctor salu
tis humane: passus est et mortuus: sed hec quat
tuor singulariter sunt dei et nulli aliū attribuunt:
dicitur enī prouerb. xvi. Anuerſa propter semet
ipsum operatus est dominus: et Joā. primo de v̄
bo dei dicitur: Omnia per ipsum facta sunt: et in
psal. Gratiam et gloriam dabit dominus: et alibi.
Salus autem iustorum a domino: manifestum ē
igitur recte dici deum dei uerbum esse passum et
mortuum. **P**reterea licet aliquis homo parti
cipatiōe diuini domini dominus dici possit: nul
lus homo tamen neq̄ creatura aliqua potest dici
dominus glorie: quia gloriam future beatitudinis
solus deus ex natura possidet. alij uero per donū
gratie. unde et psal. dicitur. Dominus virtutum
ipse est rex glorie: sed apostolus dicit dominum
glorie esse crucifixum. i. Corin. secūdo. Si enim
cognouissent: nūquā dominum glorie crucifixis
sent: vere igitur dici potest q̄ deus sit crucifixus.
Ad hec uerbum dei dicitur dei filius per natu
ram ut ex supra dictis patet. homo autem prop
ter inhabitationem dei dicitur dei filius per grati
am adoptionis: sic igitur in domino Iesu christo
secundum positionē predictā est accipere utriūq̄
filiationis modum. nam uerbum inhabitans est
dei filius per naturam homo inhabitatus est dei
filius per gratiam adoptionis. unde homo ille nō

potest dici p̄p̄rius vel vnigenitus dei filius: sed
solum dei uerbum: quod fm̄ proprietatez natiui
tatis singulariter a patre genitū est. attribuit autē
scripta p̄p̄rio et vnigenito dei filio passionem
et mortem: dicit enī apostolus Ro. viij. P̄p̄rio
filio suo non pepercit: sed pro nobis omnibus tra
didit illum: et Joā. tertio. Sic deus dilexit mun
dum ut filium suum vnigenitum daret: ut omnis
qui credit in illum non pereat sed habeat uitam
eternam: et q̄ loquatur de traditione ad mortem:
patet per id qd̄ eadem uerba supra premiserat de
filio hominis crucifixo dicens: Sicut Moyses ex
altauit serpentem in deserto: ita oportet exaltari
filium hominis ut omnis qui credit in illū et.
et apostolus mortem christi iudicium diuine dile
ctionis ad mundum esse ostendit dicens Roma.
quinto. Commendat suam charitatem deus in nobis
quoniam cum adhuc inimici essemus christus p̄
nobis mortuus est: recte igitur dici potest q̄ uerbum
dei deus sit passus et mortuus. **I**tem ex hoc dī
citur aliquis filius alicuius matris quia corpus ei:
sed ea sumitur licet anima non sumatur ex matre:
sed ab exteriori sit. corpus autem illius hominis
ex uirgine matre sumptum est. ostensum est autē
corpus illius hominis esse corpus filij dei natura
lis. i. uerbi dei: conuenienter igitur dicitur q̄ bea
ta uirgo sit mater uerbi dei: et etiam dei licet diu
nitas uerbi a matre non sumatur: non enim oportet
qd̄ filius totum quod est de sua substantia a
matre sumat: sed solum corpus. **A**mplius apo
stolus dicit ad Gal. quarto. Misit deus filium su
um factum ex muliere: ex quibus uerbis ostendit
tur qualiter missio filij dei sit intelligenda: eo enī
dicitur missus quo factus est ex muliere: quod qui
dem uerum esse non posset nisi filius dei ante fu
isset quā factus esset ex muliere: quod enim in ali
quid mittitur prius esse intelligitur q̄ sit in eo in
quod mittitur: sed homo ille qui est filius adopti
uus secundum Nestorium non fuit anteq̄ natus
esset ex muliere: qd̄ ergo dicit misit deus filium su
um: non potest intelligi de filio adoptiuo: sed o
portet q̄ intelligatur de filio naturali: id est de deo
dei uerbo: sed ex hoc qd̄ aliquis factus est ex mu
liere dicitur filius mulieris. deus ergo dei uerbum
est filius mulieris. **S**ed forte diceret aliquis nō
debere uerbum apostoli sic intelligi q̄ dei filiū ad
hoc sit missus ut sit factus ex muliere: sed ita qd̄
dei filius qui est factus ex muliere et sub lege ad
hoc sit missus ut eos qui sub lege erant redime
ret: et secundum hoc quod dicit filium suum:
non oportebit intelligi de filio naturali: sed de
homine illo qui est filius adoptionis: sed hic sen
sus excluditur ex ipsis apostoli uerbis. **N**on
enim a lege potest absolueri: nisi ille qui su
pra legem existit: qui est actor legis. **L**ex

Liber

ante a deo posita est: solius igitur dei est a fratre
te legis eripere. hoc autem attribuit apostolus filio
dei de quo loquitur: filius ergo dei de quo loquitur
est filius naturalis. verum ergo est dicere quod naturalis
dei filius. id est deus dei verbum est factus ex muliere.
Preterea idem patet per hoc quod redemptio huius
modi generis ipsi deo attribuitur in psalmo. Redemisti me
domine deus veritatis. **A**d hec adoptio filiorum
dei fit per spiritum sanctum secundum illud Romanorum. viij. Ac
cepistis spiritum adoptionis filiorum. spiritus autem
sanctus non est donum hominis: sed dei. adoptio
ergo filiorum non causatur ab homine sed a deo: cau-
tur autem a filio dei misso a deo et facto ex mulie-
re: quod patet per id quod apostolus subdit: et ad
optionem filiorum recipemus: ideo igitur verbum
apostoli intelligi de filio dei naturali: deus igitur dei
verbum factus est ex muliere id est ex virgine ma-
tre. **I**tem Joannes dicit. Verbum caro factus
est. non autem habet carnem nisi ex muliere. vbi
igitur factus est ex muliere: id est ex virgine matris:
virgo enim est mater dei verbi. **A**mplius apo-
stolus dicit Romanorum. nono. quod christus est ex patribus:
secundum carnem qui est super omnia deus benedictus
in secula. non autem est ex patribus nisi mediante
virgine. deus igitur qui est super omnia est ex vir-
gine secundum carnem: virgo igitur est mater dei:
secundum carnem. **A**d hec apostolus dicit Philippi. ij. de
christo Jesu: qui cum in forma dei esset exinanivit
semetipsum formam servum accipiens in similitudinem
hominum factus. vbi manifestum est si secundum Nesto-
rium christum dividimus in duos. scilicet in hominem il-
lum qui est filius adoptivus: et in filium dei naturalem
qui est verbum dei: quod non potest intelligi de homine illo:
ille enim homo si purus homo sit non prius fuit in forma dei
et postmodum in similitudinem hominum factus:
sed magis e converso: homo existens divinitatis pro-
prie factus est: in quo non fuit exinanitus: sed ex-
altatus: ideo igitur quod intelligatur de verbo dei quod prius
fuerit ab eterno in forma dei: id est in natura dei:
et postmodum exinanivit semetipsum in similitu-
dinem hominum factus. non potest autem intelli-
gi ista exinanitio per solam inhabitationem ver-
bi dei in homine Jesu christo. nam verbum dei in
omnibus sanctis a principio mundi habitavit pro
gratiam: nec tamen dicitur exinanitum: quia deus sic sua
bonitatem creaturis communicat quod nihil ei subtra-
bitur sed magis quodammodo exaltatur secundum
quod eius sublimitas ex bonitate creaturarum appa-
ret: et tanto amplius: quanto creature fuerint me-
liores. unde si verbum dei plenius habitavit in ho-
mine christo quam in alijs sanctis: minus etiam homo quam in
alijs conveniet exinanitio verbi. manifestum est igitur
quod unio verbi ad humanam naturam non est
intelligenda secundum solam inhabitationem ver-
bi dei in homine illo ut Nestorius dicebat: sed se-

cundum quod verbum dei vere factum est homo: sic
enim solum habebit locum exinanitio ut scilicet
dicatur verbum dei exinanitum id est parvum fa-
ctum non amissione proprie magnitudinis sed as-
sumptione humane parvitas: sicut si anima pre-
existeret corpori et diceretur fieri substantia corpea
que est homo non mutatione proprie nature: sed
assumptione nature corpee. **P**reterea mani-
festum est quod spiritus sanctus in homine christo
habitavit. dicitur enim Luce quarto. quod Jesus ple-
nus spiritu sancto. regressus est a iordane: si igitur
incarnatio verbi secundum hoc solum intelligenda
est quod verbum dei in homine illo plenissime habi-
tauit: necesse erit dicere quod etiam spiritus sanctus
erit incarnatus: quod est omnino alienum a doc-
trina fidei. **A**d hec manifestum est verbum dei
in sanctis angelis habitare qui participatioe ver-
bi intelligentia replentur: dicit enim apostolus De-
bre. secundo. Nusquam angelos apprehendit: sed se-
men Habrahe apprehendit: manifestus est igitur
quod assumptio humane nature a verbo non est secun-
dum solam inhabitationem accipiendam. **A**d
hec si secundum positionem Nestorii christus separatur
in duos secundum Ipostasim differentes: id est in ver-
bum dei et hominem illum: impossibile est quod ver-
bum dei christus dicatur: quod patet tum ex mo-
do loquendi scripture que nunquam ante incarnatio-
nem domini deum aut dei verbum nominat christum:
tamen etiam ex ipsa nois ratione: dicit enim christus qua-
si unctus. christus unctus autem intelligit oleo
exultationis. id est spiritu sancto ut petrus exponit Actuum. ij.
Non autem potest dici quod verbum dei sit unctus spiritu sancto: quia
sic spiritus sanctus esset maior: filio ut sacrificas sacrificata
to: oportebit igitur quod hoc nomen christus solus
pro homine illo possit intelligi. **E**rgo dicit apostolus
ad Philippi. ij. Hoc sentite in vobis quod et in christo
Jesu: ad hominem illum referendum est. sub-
dit autem. Qui cum in forma dei esset non rap-
nam arbitratus est esse se equalis deo. verum igitur
est dicere quod homo ille est in forma dei: id est in na-
tura dei et equalis deo. licet autem homines dicantur
deum vel filij dei propter inhabitantem deum:
nunquam tamen deum vel filium deum: propter quod homo
christus non per solam inhabitationem deum deum. **I**tem
nomen dei ad sanctos homines transfertur. propter inha-
bitionem gratie: nunquam tamen omnia que sunt solius dei si-
cut creare celum et terram aliquid huiusmodi: de alio
quo sanctorum propter inhabitationem gratie deum
christo autem homini attribuitur in quantum creatio: deum
enim Debre. ij. Considerate apostolum et pontificem
concessionis nostre Jesum christum qui fidelis est
ei qui fecit illum: sicut et Moyses in omni domo
illius quod oportet de homine illo et non de dei ver-
bo intelligi: tum quia ostensum est quod secundum positionem
Nestorii verbum dei christus dici non potest: tum quia

verbum dei non est factum sed genitum
apostolus gloria ille pre Moyses
quoniam amplexus honorem hunc
causatum: homo igitur christus
nam dei: quod consequenter
fides. Omnis namque domus
liqua. qui autem omnia creavit de
apostolus probat quod homo christus
nam dei per hoc quod deus creavit
nulla esset: nisi christus esset deus
igitur hoc illi attribuitur creatio
est proprium opus dei: est igitur
se deus secundum Ipostasim et non ratio-
nis tantum. **A**mplius manifestum est
stas loquens de se unctus divina
turalis: ut est illud Jo. vi. Ego non
in novissimo die: Joan. demo-
nam deo dicit: quod quidem esset su-
si ille homo loquens non esset secun-
dum ipse deus: sed solum haberet
tum hoc autem homini christo non
de se dicitur Mathei. xi. Dicitur a
et humilis conditio igitur eadem pro
illius et dei. **P**reterea sicut legimus
quod homo ille est exaltatus. dicitur
Dicitur igitur de exaltatus et
sit exaltatus Philippo secundo. **E**rgo
sum et. sicut igitur sublimitas po-
mine illo ratione unionis quod sit
mortuus et alia huiusmodi. ita de
humilia: ut quod sit natus de virgine
us et sepultus. **A**d hec relatio
pronominis idem suppositum referri
apostolus ad. primo loquens de
lo cordis sunt unctus in celis
lia et invidiosa: et postea subdit.
corporis ecclesie qui est principium
et mortuus. **M**anifestum est autem
dicitur: ipse condita sunt unctus
de perit. et ante dicitur: primo
tas. homini christo competat. sic igitur
et homo christus non enim suppo-
scipiens una persona. et oportet quod
de homine illo dicatur de verbo de
Item apostolus dicit. I. ad Corin-
dominus Jesus christus per quem
est autem quod istus christus nomen
per quem omnia. convenit verbo
verbum dei et homo ille sunt unctus
duo domini nec duo filij ut Nesto-
ex hoc vicarius loquitur quod verbi
una persona. **S**i quis autem dicit
hoc Nestorii opinio quantum a
mysterij parum distat ab opinione
hominem illi deum asserere solam

Quartus.

verbum dei nō est factum sed genitum. Addit atē aplē: apliori gloria iste pre Moise dignus hūc ē: quanto amplioz honorem hz domus qui fabri cauit illam: homo igitur christus fabricauit domum dei: quod consequenter apostolus probat: subdens. Omnis nanqz domus fabricatur ab aliquo. qui autem omnia creauit deus est: sic igitur apostolus probat qd homo christus fabricauit domum dei per hoc qd deus creauit oia. que pbatio nulla esset: nisi christus esset deus creans oia: sic igitur hōi illi attribuitur creatio vniuersorū qd est propriū opus dei: est igitur homo christus ipse deus sū postquam et non ratione inhabitatio nis tantum. ¶ Amp. manifestū est qd homo christus loquens de se: multa diuina dicit et superna turalia: vt est illud Joā. vi. Ego resuscitabo illuz in nouissimo die: et Joan. decimo. Ego vitaz eternam do eis: quod quidem esset summe superbie si ille homo loquens non esset secundum postquam ipse deus: sed solum haberet deum inhabitatē. hoc autem homini christo nō competit qui de se dicit Mathei. xi. Discite a me quia mitis sū et humilis corde: est igitur eadem persona hominis illius et dei. ¶ Preterea sicut legitur in scripturis qd homo ille est exaltatus. dicitur enim Act. ij. Altera igitur dei exaltatus rē. ita legitur qd deus sit exinanitus Philip. scdo. Exinanit semetipsum rē. sicut igitur sublimia possunt dici de homine illo ratione unionis qd sit deus qd resuscitet mortuos et alia huiusmodi. ita de deo possunt dici humilia: vt qd sit natus de virgine: passus: mortuus et sepultus. ¶ Ad hec relatiua tam verba qd pronomina idem suppositum referunt. dicit enī apostolus Col. primo: loquens de filio dei. In ipso condita sunt vniuersa in celis et in terra visibilia et inuisibilia: et postea subdit. Et ipse est caput corporis ecclesie qui est principium primogenitus ex mortuis. Manifestum est autem qd hoc quod dicitur: in ipso condita sunt vniuersa: ad verbum dei pertinet. qd autē dicitur: primogenitus ex mortuis. homini christo competit. sic igitur dei verbum et homo christus sunt vnum suppositum: et p cōsequens vna persona. et oportet qd quicquid dicit de homine illo. dicatur de verbo dei et econuerso. ¶ Item apostolus dicit. i. ad Corin. viij. Unus ē dominus Iesus christus per quem oia. manifestū est autem qd Iesus christus nomen illius hominis per quem omnia. conuenit verbo dei. sic igitur verbum dei et homo ille sunt unus dominus nec duo domini nec duo filij ut Nestorius dicebat: et ex hoc vltius sequitur qd verbi dei et hominis sit vna persona. Si quis autem diligenter consideret. hec Nestorij opinio quantum ad incarnationis mysterij parū differt ab opinione Fotini: qz vtrqz boiem illū deum asserbat solum ppter inhabitatē

tionē grē: quā Fotinus dixerit qd ille hō nomē diuinitatē et gloriā per passionē et bona opa meruit Nestorius autem cōfessus est qd a principio sue cōceptiōis huiusmodi nomē et gloriā habuit propter plenissimam habitationē dei in ipso. Circa generationem autem eternam uerbi multum differēbant. nam Nestorius eam confitebatur. Fotinus vero negabat omnino.

Contra errorem euticetis.

XXXV.

Quia ergo sicut multipliciter oñsum est. ita oq. mysteriū incarnationis intelligi qd vbi dei et hominis sit vna eadēque psona: relinquatur tamē qdā circa huius ueritatis considerationē difficultas. naturā enim diuinā necesse est ut sua psonalitas consequatur. ¶ Similiter autem uidetur: et de humana natura. Nam omne qd subsistit in intellectuali uel rationali natura habet rationem persone. unde nō uidetur esse possibile qd sit una persona et sint due nature diuina et humana. Ad huius autem difficultatis solutionē diuersi diuersas positiones attulerunt. Eutices. n. ut unitatem persone ptra Nestorij fuaret in xpo: dicit in xpo esse etiā unā naturā ita qd quā ante unionē eēt due nature distincte diuina et hūana. i. in unionē tñ coierūt in unā naturā. et sic dicebat xpi psonam ex duabus naturis esse nō autē ex duabus naturis subsistere. ppter quod in Calcedonensi synodo ē cōdenatus. Huius autē positionis falsitas ex multis apparet. oñsū. n. est supra qd in xpo Ihu et corpus fuit et aia rationalis et diuina. et manifestū est qd corpus xpi etiā post unionē non fuit ipsa uerbi ditas. Nā corp⁹ xpi etiā post unionem passibile fuit et corporeis oculis uisibile et liniamētis membrorum distinctum. que omnia aliena sunt a diuinitate uerbi ut ex superioribus patet similis etiā anima christi post unionē aliud fuit a diuinitate uerbi. quia anima christi etiā post unionē passionibus tristitię et doloris et ire affecta fuit que etiā diuinitati uerbi nullo modo conuenire possunt ut ex premissis patet. anima autem hūana et corpus constituunt humanam naturam. sic igitur etiā post unionem. humana natura in christo fuit aliud a diuinitate uerbi que ē natura diuina. Sunt igitur in christo etiā post unionē due nature. ¶ Item natura est secundum quam res aliqua dicitur res naturalis. dicitur autem res naturalis ex hoc quod habet formam sicut et res artificialis. Non enim dicitur domus ante quam habeat formam artis. et similiter non dicitur equus antequā habeat formam nature sue. forma igitur rei naturalis est eius natura. oportet

Liber

¶ dicitur quod in christo sint due forme et post unionem dicitur enim apostolus Philip. secundo de christo Iesu quod cum in forma dei esset formam serui accepit. Non autem potest dici quod sit eadem forma dei et forma serui: nihil enim accipit quod iam habet: et sic si eadem est forma dei et forma serui cum iam forma dei habuisset non accepisset formam serui: neque iterum potest dici quod forma dei et christo per unionem sit corrupta: quod sic christus post unionem non esset deus: neque iterum potest dici quod forma serui sit corrupta in unionem quod sic non accepisset formam serui. Sed nec dici potest quod forma serui sit mixta forme dei: quod que simul esse non manent integra sed partim utriusque corrumpitur: unde non diceret quod accepisset formam serui sed aliquid eius: et sic oportet dici secundum uerba apostoli quod in christo etiam per unionem fuerunt due forme: ergo due nature. ¶ **A**mplius. non me nature primo impositum est ad signandum ipsam generationem nascendum: et ex inde translatum est ad signandum principium generationis hominis: et inde ad signandum principium motus intrinsecum mobili et quod hominis principium est materia uel forma: ulterius nam dicitur forma uel materia rei naturalis habet in se principium motus: et quod forma et materia constituit essentiam rei natura extendit est nomen nature ad significandum essentiam cuius cuius rei in natura existens ut sic natura alicuius rei dicitur essentia quod significat diffinitio: et hoc modo habet de natura est questio: sic. n. dicitur humana natura esse in christo et diuina: si igitur ut Eutices posuit humana natura et diuina fuerunt due ante unionem sed ex eis in unionem constituta est una natura: quod hoc esse aliquo modorum secundum quos ex multis natura est unum fieri. Fit autem unum ex multis uno quodam modo secundum ordinem rationis sicut ex multis domibus fit ciuitas: et ex multis militibus fit exercitus. Alio modo ordinis et proportionis: sicut ex partibus domus coniunctis et proportionem colligationem domus fit sed hi duo modi non competunt ad constitutionem unius nature ex pluribus: ea igitur quatuor forme est ordo uel proportio non sunt res naturales ut sic eorum unitas possit dici unitas nature. ¶ **T**ertio modo ex pluribus fit unum per mixtionem: sicut ex quatuor elementis fit corpus mixtum: hic etiam modo nullo modo competit ad propositum: primo quod quod mixtio non est nisi eorum que concitant in materia et que agere et pati ad inuicem nata sunt: quod quod hic esse non potest: omnium est. n. in primo libro quod deus immutabilis et oino impassibilis est. Secundo quod ex his quatuor unum multum excedit aliud mixtio fieri non potest: si quis. n. guttam uini mittat in mille amphoras aqua: non erit mixtio sed corruptio uini: propter quod etiam nec ligna in fornace ignis missa dicimus misceri igni sed ab igne consumi. propter excellentem ignis virtutem: diuina autem natura in infinitum humanam excedit: cum uirtus dei sit infinita ut in primo omnium est: nullo igitur modo posset fieri mixtio utriusque nature. Tertio quod dato quod fieret mixtio neutra natura remaneret saluata

miscibilia. n. in mixto non saluantur si sit una mixtio: facta igitur per mixtionem utriusque nature diuine. s. et humane: neutra natura remanet sed aliquid inter: et sic christus non esset deus neque homo. non igitur sic potest intelligi quod Eutices dixit ante unionem fuisse duas naturas post unionem uero unam in domino Iesu christo quod ex duabus naturis sit constituta una natura. relinquitur quod si intelligatur hoc modo quod altera tantum earum per unionem remaneret: aut igitur fuit in christo sola natura diuina: et id quod uidebatur in eo humanum: fuit fantastici ut Manicheus dixit: aut diuina natura conuersa est in humanam naturam: ut Apollinarius dixit quod supra disputauimus. relinquitur igitur hoc esse impossibile ante unionem fuisse duas naturas in christo: per unionem uero unam. ¶ **A**mplius. nunquam uenit ex duabus naturis manentibus fieri una eo quod quilibet natura est quoddam totum. ea uero ex quibus aliquid constituit cadunt in rationem partium. unde cum ex anima et corpore fiat unum: neque corpus neque anima natura dici potest sicut nunc loquimur de natura: quod neutrum habet spiritum completum: sed utriusque est pars unius nature: cum igitur natura humana sit quoddam completa et sicut natura diuina: impossibile est quod concurrat in unam naturam nisi uel utraque alia conueniat quod esse non potest cum ex supra dictis pateat unum christum et uerum deum et uerum hominem esse: impossibile est igitur in christo unam esse tantum naturam. ¶ **P**roter ex duobus manentibus: una natura constituit uel sicut partem corporalem sicut ex membris constituitur anima: quod hic dici non potest cum diuina natura non sit aliquid corporeum uel sicut ex materia et forma constituitur aliquid unum: sicut ex anima et corpore anima: quod esse non potest in proposito dici: omnium est. n. in primo libro. quod deus neque materia est neque alicuius forme esse potest: si igitur christus est uerus deus et uerus homo ut ostensum est: impossibile est quod in eo sit una natura tantum. ¶ **A**d hec subtractio uel additio alicuius essentialis principii variat speciem rei: et per consequens mutat naturam: que nihil est aliud quam essentia quam significat diffinitio ut dictum est: et propter hoc videmus quod differentia specifica addita uel subtracta diffinitioni facit differre secundum speciem: sicut animal rationale et ratione carens specie differunt: sicut et in numeris unitas addita uel subtracta facit aliam: et aliam speciem numeri. forma autem est essentialis principium: omnibus igitur forme additio facit aliam speciem et aliam naturam: sicut nunc loquimur de natura: si igitur diuinitas ubi addat humane nature sicut forma facit aliam naturam: et sic christus non erit humane nature: sed cuiusdam alterius sicut corpus animatum est alterius nature quam id quod est corpus tantum. ¶ **A**d hec ea que non conueniunt in natura non sunt filia: secundum spiritum ut homo et equus. si autem natura christi sit composita ex diuina et humana: manifestum est quod non erit natura christi in alio hominibus: ergo non erit filius nobis secundum spiritum: quod est per apostolum dicitur: Debre. ij. quod debuit per omnia fratribus assimilari. ¶ **P**roter ea ex forma et materia sepe constituit una species

que est predicabilis de pluribus
gratias est de ratione: si igitur h
una natura quod forma aduen
et compositio utriusque quedam
que sit a materia participabilis
non. n. est nisi unus iesus christus d
diuina et humana natura in christo conuen
ra. ¶ **A**mplius. hoc est ut a fide ali
dicitur dicit ante unionem in christo
n. humana natura ex anima et corpore
quod anima uel corpus aut utriusque
non fuerit: quod per supra dicta
tur fidei contrarium dicere quod
due nature: christus post unionem

De errore Manichei
una in uoluntatem in christo.

Here at u
dire et Manichei
suo dicitur in christo

operatione et uoluntatem. Cui
aliqua operatio propria: materia
propter se: sicut qui unaqueque natura
unde quod sicut dicitur natura
ita sunt et dicitur actiones: si igitur
actio: loquitur quod in eo sit una natura
ane bonis: relinquitur igitur f
una tantum operatio. ¶ **I**tem in
fecta: per quem conuoluntatem
na natura perfecta sicut quod est u
sed de perfectione diuine nature
et in primo libro omnium est
humane nature est quod beat uolun
ho liberi arbitrii: quod igitur in christo
us. ¶ **A**d hoc: uoluntas est un
ait humane nature: et intellectus: si u
alia uoluntas preter uoluntatem
nec fuit in eo intellectus preter in
redibit positio Apollinarius. ¶
in una uoluntas: quod quod in eo sit
tas diuina: non. n. uerum uolun
ab eterno uoluntate potuit: a
diuina non pertinet materia: m
tas in perfectionem tendentis: si igitur
quod sicut nobis sua perfectione
trarium docet apostolus Philip. ij. d
dies per uisus ad motum: propter
uit illam. ¶ **P**roter. si in christo uolun
it sequitur quod neque secundum nomen aut
fuit: nam secundum uoluntatem est homo
non agitur christus homo ad modum
alio eorum aialium: que libero ag
igitur in eius actibus uirtus: si
bis imitanda fuit: frustra igitur

Quartus

que est predicabilis de pluribus actu uel potētia: quāz est de rōne sp̄ei: si igitur humane nature diuina natura quasi forma adueniat: oportebit q̄ ex cōmixtione utriusq̄ quedā cōis sp̄es resultet: que sit a multis participabilis: qd̄ p̄ esse falsum: non. n. est nisi unus iesus xp̄s deus et hō: non igit̄ diuina et humana nā in xp̄o constituerunt unā naturā. ¶ **Amp̄.** hoc ē v̄ a fide alienum esse qd̄ **Eutices** dixit ante unionem in xp̄o fuisse duas nās: cū n. humana nā ex aīa et corpore constituitur: sc̄q̄ q̄ uel aīa uel corpus aut utriusq̄ aīa xp̄i incarnationem fuerit: qd̄ per supradicta p̄ esse falsū: est igitur fidei contrarium dicere q̄ aīa unionem fuerit due nature xp̄i: et post unionē vna.

¶ **De errore Macharij antiocheni ponētis vna tñ uoluntatem in xp̄o. XXXVI.**

Here at in idez re
dire v̄ et Macharij antiocheni positio dicentis in xp̄o esse unam tantū operationē et uoluntatem. Cuiuslibet. n. nature ē aliqua operatio propria: nā forma est operatiōis p̄ncipiū: sc̄dm̄ quā unaqueq̄ nā h̄z propria sp̄ez: vnde ōz q̄ sicut dīfarū nārū sunt diuerse forme ita sint et dīse actiones: si igitur in xp̄o sit una tñ actio: sequitur q̄ in eo sit una tñ nā: qd̄ est **Eutici** ane heresis: reliquitur igitur falsū esse q̄ in xp̄o sit vna tñ operatio. ¶ **Item** in xp̄o est diuina nā perfecta: per quam consubstantialis est patri: et humana nā perfecta sc̄dm̄ quā est unius sp̄ei nobiscuz: sed de perfectione diuine nāe est uoluntatē h̄ere: vt in primo libro oñsum est: s̄l̄r̄ ē de perfectione hūane nature est q̄ h̄eat uoluntatem per quā est hō liberi arbitrij: ōz igitur in xp̄o esse duas uoluntates. ¶ **Adhuc** uoluntas est una pars potentialis aīe hūane sicut et intellectus: si igitur in xp̄o non fuit alia uoluntas preter uoluntatē uerbi: pari rōne nec fuit in eo intellectus preter intellectum uerbi: et sic redibit positio **Apollinaris**. ¶ **Amp̄.** si in xp̄o fuit tñ una uoluntas: ōz q̄ in eo fuerit solum uoluntas diuina: non. n. uerbum uoluntatē dinam quā ab eterno hūit amittere potuit: ad uoluntatē aut̄ diuinā non pertinet mereri: q̄ meritum est alicuius in perfectionē tendentis: sic igitur xp̄s nihil neq̄ sibi neq̄ nobis sua passione meruisset: cui⁹ cōtrarium docet ap̄ls **Phil. ij.** dicens. Factus ē obediēs p̄i usq̄ ad mortē: propter qd̄ et deus exaltauit illum. ¶ **Pre.** si in xp̄o uoluntas hūana nō fuit sequitur q̄ neq̄ fm̄ nām assūptā liberi arbitrij fuit: nā fm̄ uoluntatē est hō liberi arbitrij: sic igitur non agebat xp̄s hō ad modū hoīs sed ad modū aliorum aīaliū: que libero arbitrio carent: nihil igitur in eius actibus uirtuosus et laudabile aut nobis imitādū fuit: frustra igitur dicit **Mat. xi.** Di-

scite a me: q̄ mitis suus et humilis corde: et **Jo. xij.** Exemplū dedi uobis: vt quēadmodū ego feci: ita et vos faciatis. ¶ **Adhuc** in uno hoīe puro quīs sit supposito unus: sunt tñ plures et appetitus et operationes fm̄ diuersa nālia p̄ncipia: nā fm̄ rōnalem partem inest ei uoluntas: fm̄ sensitīuā uest ei irascibilis et cōcupiscibilis: et rursus nālis appetitus q̄nā uires nāles: s̄l̄r̄ autē et fm̄ oculū uidet: fm̄ aurē audit: pede ambulat: lingua loquitur: et mente itelligit: que sunt opationes dīse et hoc id ē qd̄ operationes nō multiplicātur solū fm̄ dīsa subiecta opatiua: sed et h̄z dīsa p̄ncipia: quibus unū et idem subiectum operatur: a quibus et operatiōnes sp̄em trahunt: diuina uero nā multo plus distat ab humana q̄ nālia p̄ncipia humane nāe ab inuicem: est igitur alia et alia uoluntas et opatio diuine et humane nāe in xp̄o: h̄z ipse xp̄s sit in utraq̄ nā unus. ¶ **Item** ex auctoritate scripture manifeste oñditur in xp̄o duas uoluntates fuisse: dicit n. ipse **Jo. vi.** Descendi de celo non vt facia et uoluntatem meam: sed uoluntatē eius qui misit me. Et **Luce. xxij.** Non mea uoluntas sed tua fiat: ex quibus p̄z q̄ in xp̄o fuit quedā uoluntas pp̄ria ei⁹ p̄ter uoluntatē p̄is: manifestū est at̄ q̄ in eo fuit uoluntas quedam cōis sibi et p̄i: p̄is. n. et filij sicut ē vna nā: ita et est una uoluntas: si igitur in xp̄o due uoluntates. Idem at̄ et de opationibus p̄z. fuit. n. in xp̄o una operatio sibi et p̄i cōis: cuz ipse dicit **Jo. v.** Quęcunq̄ pater facit: hec et s̄l̄r̄ filius facit. Est at̄ in eo et alia operatio que non conuenit p̄i: vt dormire esurire comedere et alia huiusmodi: que xp̄s humanitus fecit uel passus est: vt euangeliste tradunt: non igitur fuit in xp̄o una tñ operatio. ¶ **Uidetur** at̄ hec positio ortum habuisse ex hoc q̄ eius auctores nescierūt distinguere in id qd̄ est simpliciter unū et ordine unū: uoluntatē hūana in xp̄o oīo sub uoluntate diuina ordinatā fuisse ita q̄ nihil uoluntate hūana xp̄s uoluit nisi h̄z q̄ eum uelle uoluntas diuina disposuit: similiter etiaz nihil xp̄s secundū humanā nām operatus est uel agendo uel patiendo nisi q̄ uoluntas diuina disposuit sc̄d̄ illud **Jo. viij.** Que placita sunt ei: facio sp̄. Humana etiaz operatio xp̄i quādā efficaciam dinam ex vn̄ōe dīnitatis cōsequēbatur: sicut actio secundarij agentis consequitur efficaciam quādam ex principali agente ex hoc contingit q̄ quelibet eius actio uel passio fuit salubris: p̄pter quod **Dyo⁹** humanā xp̄i operationem uocat theandricā. i. dei vtilem: et etiaz quia est dei et hoīs. Uidentes igitur hūanam uoluntatē et opationes xp̄i sub diuina ordinari infallibili ordine iudicauerunt in xp̄o esse tñ uoluntatem et opationes vnā quīs non sit idem ut dictum est ordinis vnum et simpliciter vnum.

Contra eos qui dixerunt ex aia et corpore non esse aliquid vni constitutum in xpo. XXXVII.

Ex premissis igitur

manifestus est quod in christo est una persona secundum fidei assertionem et due nature contra id quod Nestorius et Eutices posuerunt. Sed quia hoc alienum videtur ab his que naturalis ratione experitur: fuerunt quidam posteriores tales de unione positionem asserentes: quod n. ex unione anime et corporis constituitur homo: scilicet ex hac anima et ex hoc corpore hic homo quod per hypostasim personam hypostasim et personam designat: uolentes. n. euitare ne cogere in christo ponere aliquam hypostasim uel personam ubi dixerunt quod anima et corpus non fuerunt unita in christo: nec ex eis aliqua substantia facta est: et per hoc Nestorius heresim uitare uolebant. Rursus quod hoc impossibile uidetur: quod aliquid sit substantiale alicui: et non sit de natura quam prius habuit absque mutatione ipsius: uerbis autem omnino inmutabile est: ne cogentur ponere animam et corpus assumpta pertinere ad naturam uerbi quam habuit ab eterno: posuerunt quod uerbum assumpsit animam humanam et corpus modo accidentali: sic homo assumit indumentum per hoc errorem Eutices excludere uolentes. Sed hec positio omnino doctrine fidei repugnat: anima. n. et corpus sua unione hominem constituunt: forma. n. materie adueniens species constituit: si igitur anima et corpus non fuerint in christo unita: christus non fuit homo contra apostolum dicentem. i. ad Thimo. ij. Mediator dei et hominum homo christus iesus. Item unusquisque nostrum ea ratione homo dicitur quod est ex anima rationali constitutus: si igitur christus non ea ratione dicitur homo: sed solum quod habuit animam et corpus: sed non unita: equiuoce dicitur homo: et non erit eiusdem speciei nobiscum: contra apostolum dicentem hebre. ij. quod debuit per omnia fratribus assimilari. Adhuc non omne corpus pertinet ad humanam naturam sed solum corpus humanum: non autem est corpus humanum: nisi quod est per unionem anime rationalis uiuificatum neque. n. oculus aut manus aut pes uel caro et os anima separata dicuntur nisi equiuoce: non igitur poterit dici quod uerbum assumpsit naturam humanam: si corpus anime non unitum assumpsit. Amplius anima humana naturaliter unibilis est corpori: anima igitur que nunquam corpori unitur ad aliquid constituendum non est anima humana: quod quod est preter naturam non potest esse species: si igitur anima christi non est unita corpori eius ad aliquid constituendum: relinquatur quod non sit anima humana: et sic in christo non fuit humana natura. Preterea. si uerbum unitum est anime et corpori accidentaliter sicut indumento: natura humana non fuit natura uerbi: uerbum igitur post unionem non fuit subsistens in duabus naturis: sicut neque homo indutus dicitur in duabus naturis

subsistere: quod quod Eutices dicit in Calcidonensi synodo est danatus. Item indumenti passio non refertur ad indutum: non enim dicitur homo nasci quando induit neque vulnerari si uestimentum laceretur: si igitur uerbum assumpsit animam et corpus sicut homo indumentum: non poterit dici quod deus sit natus aut passus propter corpus assumptum. Adhuc si uerbis assumpsit humanam naturam solum ut indumentum: quo posset hominum oculis apparere frustra animam assumpsisset: que secundum suam naturam inuisibilis est. Amplius. secundum hoc non aliter assumpsisset filii carnem humanam quam spiritus sanctus columbe speciem in qua apparuit: quod potest esse falsum: nam spiritus sanctus non dicitur factus colubina neque minor parte secundum naturam assumptam. Item si quis diligenter consideret ad hanc positionem: disparum heresim inconuenientia sequitur. Ex eo. n. quod dicit filium dei unitum anime et carni accidentaliter modo sicut hominem uestimento: conuenit opinioni Nestorius qui secundum inhabitationem uerbi dei hanc in homine unionem esse factam asseruit: non enim deum esse indutum potest intelligi per tactum corpus reum sed solum per gratiam inhabitantem. Ex hoc etiam quod dicitur accidentalem unionem uerbi ad animam et carnem humanam sequitur quod uerbum post unionem non fuit subsistens in duabus naturis: quod Eutices dixit: nihil enim subsistit in eo quod sibi accidit taliter unitur. Ex eo uero quod dicitur animam et carnem non uniri ad aliquid constituendum: conuenit partim quidem cum Arrio et Apollinari qui posuerunt corpus christi non aiatum anima rationali: et partim cum Manicheo qui posuit christum non uerum hominem sed fantasticum fuisse. Si enim anima non est unita carni ad alicuius constitutionem: fantasticum erat: quod uidebatur in christo sicut alij hominibus ex unione anime et corporis constituit. Sumpsit autem hec positio occasionem ex uerbo apostoli dicentis Phil. ij. Habitu inuentus ut homo: non enim intellexerunt hoc secundum metaphoram dici: que autem metaphorice dicuntur: non omnino secundum omnia similia esse: sed igitur natura humana assumpta quandam indumentum et similitudinem in quantum uerbum per carnem uisibilem uidebatur: sicut homo uidetur per indumentum: non autem quantum ad hoc quod unio uerbi ad humanam naturam in christo fuerit modo accidentali.

Contra eos qui ponunt duo supposita uel duas hypostasim in una persona christi. XXXVIII.

Hanc igitur positionem propter predicta inconuenientia alij quidem uitantes posuerunt ex anima et carne in domino iesu christo unam substantiam constitutam esse. scilicet hominem quendam eiusdem speciei

alij homines quem quidem hominem uerbo dei non quidem in natura si sit una persona uerbi dei et illi homini quendam idem quidem substantiam et suppositum dicitur animam hypostasim illius hominis et personam utriusque ratione cuius uerbo dei de homine illo predicari uerbo dei et sit scilicet uerbum dei ne quicquid de uerbo dei predicari uerbo dei est persona hominis et eodem modo illo posse predicari et eodem modo replicari ut dicitur deus in homine qui est deus propter unitatem et homo creatus thelas. i. ille qui est deus de necessitate in errorem et n. dua persone et hypostasim at persona esse non alienum ab homine dicitur. n. aliud est per tale nature. i. rationalis: quod per ex dicitur et persona est rationalis natura: et quo per per non ois lona ois in hypostasim humanam si igitur et sola unio anime et corporis quodam substantia particula sit. i. ille homo sequitur quod et una persona: sic igitur in christo una illius hominis de nouo constituitur dicitur et est methoriane in si hypostasim illius hominis non tamen idem est hypostasim uerbi dei hypostasim uerbi dei non est persona uerbi dei et persona illa utriusque. Ad hoc dicitur quod ab hypostasim uerbi dei uel hominis: nisi quod persona supra personam aliquam: nihil enim personam addere potest: cum hypostasim in genere substantie: quod dicitur uerbo dei est persona italem: loquitur quod non sit facta uel personam uel personam: non contemnat carnem secundum hominem deo patre uerbum unitum esse eandem uidetur dicitur similitudinem: sicut et fere ubique in synodalibus Nestorius deputat dicitur posuit de se. Propterea Damascenus in naturis personam uicinas esse: scilicet personam et personam Nestorius scilicet dicitur hypostasim et per hoc fuit positio Nestorius

Quartus

aljs hōibus: quem quidē hōiem unitum dicunt uerbo dei nō quidem i natura sed in persona: ut s. sit una persona uerbi dei et illius hōis: sed quia hō ille quedam idiuidua substantia ē: qd est esse hypostasim et suppositū: dicunt quidā i xpo esse aliam hypostasim illius hōis et uerbi dei: s3 unaz personam utriusq3: rōne cuius unitatis dicūt uerbum dei de hōie illo predicari et hōiem illum de uerbo dei: ut sit sensus: uerbū dei est hō. i. persona uerbi dei est persona hōis et econuerso: et hac rōne quicquid de uerbo dei predicatur: dicūt de hōmine illo posse predicari et econuerso cuz quadā tñ replicatione ut cū dī: deus est passus: sit scūs: hō qui est deus propter unitatē persōe est passus et hō creauit stellas. i. ille qui est hō. Sed hec positio de necessitate in errorem Nestorij dilabitur: si n. dīa persone et hypostasis attendatur: iuenitur persona esse non alienum ab hypostasi: sed qdaz pars eius: nihil. n. aliud est persona q̄ hypostasis talis nature. s. rōnalis: qd p3 ex diffinitōe Boetij dicentis q̄ persona ē rōnalis nature idiuidua substantia: ex quo p3 q̄ l3 non oīs hypostasis sit persona oīs tñ hypostasis humane nature persona ē si igitur ex sola unōe aie et corpis cōstituta est in xpo quedā substantia particularis: que est hypostasis. s. ille hō: sequitur q̄ ex eadē unione sit cōstituta persona: sic igitur in xpo erunt due persone: vna illius hōis de nouo constituta: et alia eterna uerbi dei: qd est nestoriane impietatis. **I**tem et si hypostasis illius hōis non posset dici persona: tñ idē est hypostasis uerbi dei qd persōa: si igitur hypostasis uerbi dei non est illius hōis neq3 etiā persona uerbi dei erit persona illius hōis: et sic fl3 erit quod dicunt q̄ persona illius hōis est persōa uerbi dei. **A**d huc dato q̄ persona esset aliud ab hypostasi uerbi dei uel hōis n̄ posset alia dīa iueniri: nisi q̄ persona supra hypostasim addit p̄rietatem aliquam: nihil. n. ad genus substantie pertinens addere pōt: cum hypostasis sit completissimū i genere substantie: qd dī substantia p̄ma: si igitur unio scā est fm personam et non f3 hypostasim: sequitur q̄ nō sit facta unio nisi f3 aliqua p̄rietatem accēntalem: qd iterum redit i errorem Nestorij. **A**mp̄. Cirillus dicit i epla ad Nestorij que est in effesina approbata synodo. Si q̄ non confiteretur carni fm subsistentiam uniu ex deo patre uerbum unūq3 esse xpm cū sua carne: eundem uidelicet deū simul et hōiem anathema sit: et fere ubiq3 in synodalibus scriptis hoc erroi Nestorij deputat q̄ posuit duas i xpo hypostasias. **P**reterea Damascen⁹ in. iij. li. dīc̄ Ex duab⁹ naturis p̄fectis dicimus esse factam unionez non secūdū p̄sō: hīcā. i. personalem ut deī iūmic⁹ dicit Nestorius s3 secūduz hypostasim: vnde p3 exp̄es se q̄ hec fuit positio Nestorij confiteri vna p̄sonā

et duas hypostasias. **I**tem hypostasis et suppositū oportz idē eē: nā de prima substantia que est hypostasis oia alia predicant. s. et vltā in genē substantie et accēntia f3 p̄m in predicamētis: si igitur in xpo nō sint due hypostasies p̄ rōis neq3 duo supposita. **A**d huc si uerbū et hō ille supposito differunt oportz q̄ supposito hōie illo non supponat vbi dei nec econuerso s3 distincti suppositi necesse est et ea que de ipsis dicunt distinguī: nā supposito hōminis nō subueniūt p̄dicta dīa nisi p̄pter vbum neq3 econuerso seperatī igit accipiendā erunt que d̄ xpo in scripturis dicuntur dīa. s. et humana: qd est p̄tra sniam Cirilli in synodo p̄firmatā dicentis Si quis p̄sonis duabus vlt subsistētis vel eas que sunt i euāgelicis et ap̄licis scripturis ipartit voces aut de xpo a scīs dictas aut ab ipso de se et q̄sdaz q̄dem velut hōi p̄ter illud ex deo uerbū sp̄aliū itellecto applicat: q̄sdā vō velut deo docibiles soli ex deo p̄ie uerbo anathema sit. **A**mp̄. f3 pōnē p̄dictā ea que uerbo dei p̄ueniūt p̄ nām de illo hōmine non dicerentur nisi p̄ quadā associationē in vna p̄sona hoc. n. signat replicatio interposita cū sic exponūt: hō ille creauit stellas. i. fili⁹ dei qui est hō ille: et sic de alijs hōmōi: vñ cum dī hō ille ē de⁹: sic intelligitur hō ille uerbo eius deus existit hōmōi aut locutiones p̄denat Cirillus dīcēs. Si quis audet dicere assūptū hōiem adorari oportere dei vbo p̄glorificari et coappellari deum q̄ alterum alterius. id. n. quod est semper quotiens ad dicitur hoc intelligi cogit: et non magis vna adoratione honouificat emanuelē et vna cū glorificatiōe adhibet fm q̄ factuz est caro vbi: anathema sit. **P**re. si hō ille supposito est aliud a dei uerbo nō pōt ad personam uerbi pertinere nisi per assūptiōnez qua assūptus est a uerbo: sed hoc est alienū a recto sensu fidei: dī. n. in Effesina synodo ex uerbis felicitis pape et martyris. **A**redimus in deū n̄z Jesum de uirgine Maria natum: qz ipse est dei sēpiternus filius et uerbum et nō hō a deo assumptus. ut alī sit preter illum: neq3. n. hōiem assūpsit dei filius: ut sit alter preter ipsuz: sed deus ex n̄s p̄fectus factus sil et hō perfectius icarnatus de uirgine. **I**tem que sunt plura supposito: simplr plura sunt: nec sunt unum nisi f3 quid: si igitur i xpo sunt duo supposita: sequitur q̄ sit simplr duo et non sit unum nisi scdm quid: qd est soluere iesū: qz unūq3q3 i tñ est: i q̄tum unum est: qd igitur non est simplr unum: nō est simplr ens.

Quid fides catholica sciat de incarnatione christi. XXXIX.

Et supradictis igitur manifestum est: q̄ scdm catholice fidei traditionem oportz dicere q̄ i xpo sit

Libet

una nā diuina perfecta: 7 humana natura perfec-
ta ex aia. s. rōnali 7 humana carne cōstituta: 7 q
he due nāe unite sunt in xpo non per solā inhabi-
tationem neq; accīdentiā mō: vt hō unitur uestimēto
neq; i sola personali bitudine et pprietate s; scōz
vnam hypostasim et suppositum vnū: hoc. n. so-
lum mō saluari pnt ea que i scripturis circa icar-
nationem traūdntur: cū. n. scriptura sacra idistice
que sunt dei hōi illi attribuat. 7 que sunt illi? ho-
minis deo ut ex pmissis p3: o3 unum et eundem
esse: de quo utraq; dicantur: s; q; o3 pposita de eo
dē scōm idem dici uere non pnt: dīna at 7 huma-
na que de xpo dicuntur: oppositionē hnt: vtpote
passum 7 ipassibile: mōrtuū 7 imortale 7 cetera
h^o necē est q; scōm aliud et aliud dīna ēt humana
predicētur de xpo: sic igitur q̄tum ad id de quo
vtraq; predicantur: non est distinctio faciēda: sed
iuenitur unitas: q̄tum at ad id scōm qd predicāf
distinctio est faciēda: nāles at pprietates predicā-
tur de unoquoq; fm eius nām: sicut de hoc lapī
de ferri deo: s; fm nām grauitatis: cum igitur
aliud 7 aliud sit fm q; diuina 7 humana predicā-
tur de xpo: necē est dicere i xpo esse duas nās icō-
fusas 7 ipermixtas: id at de quo predicātur pprie-
tates nāles fm nām ppriam ad gen^o substantie p-
tinentem est hypostasis 7 suppositum illius nāe:
q; igitur indistinctum est 7 unū id de quo huma-
na 7 dīna predicantur circa xpo: necē ē dicere xpo
esse unam hypostasim et unū suppositum huma-
ne 7 diuine nāe: sic. n. uere 7 pprie de hoīe illo p-
dicabuntur dīna fm hoc q; hō ille iportat suppo-
situm nō solū humane nāe sed diuine 7 econuer-
so de uerbo dei predicantur humana in q̄tuz est
suppositum humane nature. Ex quo ēt p3 q; h; fi-
lius sic incarnatus: non tñ o3 ptem uel spm factū
esse incarnatum: cū icarnatio non sit facta scōm
vntionem in nā: in qua tres persone diuine conue-
niūt sed fm hypostasim et suppositum: put tres
persone distinguntur: 7 sic sicut in trīnitate sunt
plures persone subsistētes in una nā: ita i myste-
rio incarnationis est una persona subsistēns i plu-
ribus naturis.

Obiectiones contra fidem incarnationis. XL.

Ed contra hanc
catholice fidei sniam plures difficul-
tates cōcurrūt: propter quas aduer-
sarij fidei incarnationem ipugnant. Oñsum ē. n.
in primo libro q; deus neq; corpus est neq; uirt^o
i corpore: si at carnem assūpsit: sequitur q; uel sit
mutatus in corpus: uel q; sit uirtus in corpore post i-
carnationem: impossibile igitur uidetur deum fuis-
se icarnatum. **I**te oē qd acquirat nouam nām
est substantiali mutationi subiectum: fm hoc. n.

aliquid generatur: q; naturā aliquam acquirat: si
igitur hypostasis filij dei fiat de nouo subsistēns i
nā humana: uidetur q; esset substantiali mutata.

Ad huc nulla hypostasis alicuius nature extē-
ditur extra nām illā quā potius nā inuenitur ex-
tra hypostasim: vtpote multas hypostases sub se
hnt: si igitur hypostasis filij dei sit per incarnatio-
nez facta hypostasis humane nature: sequitur q;
filius dei nō sit ubiq; post icarnationem: cū hu-
mana nā ubiq; non sit. **A**mp. rei unius 7 eius-
dem non est nisi unū qd quid est: hoc en. m signi-
ficat substantiam rei que vnus vna est: sed natu-
ra cuiuslibet rei est quod quid ē eius: nā. n. rei est
quam signat distinctio: impossibile est igitur ut vī
q; una hypostasis i duabus naturis subsistat.
Pre. in his que sunt sine mā nō pōt esse aliud qd
ditas rei 7 aliud res ut supra oñsum est: 7 hoc p-
cipue est i deo: qui non est solum sua quidditas s;
ēt suum esse: sed humana natura non pōt cē idē
qd oīna hypostasis: ergo impossibile esse vī q; dīna
hypostasis subsistat in humana nā. **I**te nā est sim-
plicior et formalior hypostasi: que in ea subsistit:
nam per additionē alicuius mālis nā cōis indiui-
duatur ad hanc hypostasim: si igit dīna hyposta-
sis subsistat i humana nā: vī sequi q; humana nā
sit simplicior 7 formalior q; diuina hypostasis qd
est oīo impossibile. **A**d huc i his solū que sūt ex
mā et forma composita differre iuenitur singula-
re et quidditas eius: ex eo q; singulare est indiuidu-
atum per mā designatā: q; in quidditate et natu-
ra spēi non icluditur: in signatiōe. n. socratis iclu-
ditur hec mā: nō at in rōne humane nāe: oīs igit
hypostasis in nā humana subsistēns est constitu-
ta per mā signatā: qd de dīna hypostasi dici
non pōt: non ē igitur possibile ut vī: q; hypostasis
uerbi dei subsistat i hūana nā. **A**mp. aia 7 cor-
pus i xpo nō fuerunt minoris uirtutis q; i alijs ho-
minibus: sed in alijs hoibus ex sua unione consti-
tuūt suppositum hypostasim et personā: igitur 7
in xpo ex unione aie 7 corporis cōstituitur suppo-
sitū hypostasis et personā: nō at suppositum hy-
postasis et persona uerbi dei que ē eterna: igitur
in xpo est aliud suppositum hypostasis et persōa
p̄ter suppositum hypostasis 7 personam uerbi
dei: vt vī. **P**re. sicut ex aia et corpore cōstituit
hūana nā in cōi: ita ex hac aia 7 ex hoc corpore con-
stituitur hic hō: qd est hypostasis hoīs: sed i xpo
fuit hec aia 7 hoc corpus: igitur ex eorum unione
cōstituta ē hypostasis: vt vī: 7 sic idem qd prius.
Ite hic hō qui est xps. put cōsideratur ex aia
solum 7 carne cōsistens est quedā substantia: nō at
vltis ergo particularis: ergo est hypostasis. **A**d
huc si idem est suppositum hūane et diuine nāe i
xpo: o3 q; de intellectu hoīs qui ē xps sit hyposta-
sis dīna: non at est de intellectu alioz hoīum: hō

igitur conuocet de xpo dicitur
erit eisdem spā nobilitatem
inuentur: vt ex dicit p3. l. c.
aia at cum sit nobilitas corpore
conuocet magis forma eius: n.
et distinctum est suppositum
magis formaliter se hnt ad q;
quod aduenit alicui post esse
n. accīdenti: sed cum uerbum
manifestum ē q; caro assūpta
completur igitur aduenit ei a

Quomodo oportet
nacione hūi dei.

Ad hanc
soluētionem con-
tūctū hōndū
omz da et hoīs facta esse possi-
bitas at nec in natura nec in
tholica hoc tenet q; sit facta
in natura: nācūm vi peccog
i natura: 7 quid sit uirtū in po-
h; multo modis dicitur: a 7
7 p̄cipuum generationis 7 vī
ma natura dicitur. **I**te 7 dī-
quid rā cōtōnes ea que ad-
fuit. n. dīm^o natura huma-
minibus 7 s; i ceteris illa e-
ex quibus cōstituitur icgrū
aia et corpus humanū unū
spem aiaie: 7 vī quocūq;
possibile q; alicui spēi in sua
te aliquid ceterāz uniatū
si spēs solatur: cū. n. spēs sim-
dos opōllet unitas addita
spem: n. quid ad spem iam p-
esse est iā alia spēs dīctū
tū a dīctur s; hō: erit iā a
ta dīctur spēs sunt: cōtōnē
negate spēs in aliquo idē
to reperit: alioz 7 uirtū i
vī quocūq; uel aliquid h^o: vī
viri i dīctū: o3 non uniat
spēs: sicut humana natura ex
sente 7 h^o mōiū dicitur esse
diuiduum i genere substantie
statis at rōnalibus dīctū p-
modi dicitur unū fm hō
sona: sic igitur p3 q; nō bō-
ta esse scōm natura: vnū
personam. **A**d hanc hō
dei 7 hoīs esse sic: cōtōnē
exponendum p̄ter mō
n. hanc unione cōtōnē

Quartus

igitur equiuoce de xpo dicitur et alia: et sic non erit eiusdem spei nobiscum. **A**mp. in xpo tria inueniuntur: ut ex dictis pz. s. corpus aia et dinitas aia at cum sit nobilior corpore: non est suppositum corporis sed magis forma eius: neqz igitur id quod est diuinum est suppositum humane nature sed magis formaliter se hns ad ipsam. **P**re. omne quod aduenit alicui post esse completum: aduenit ei accidentaliter: sed cum uerbum dei sit ab eterno: manifestum e qd caro assumpta aduenit ei post esse completum: igitur aduenit ei accidentaliter.

Quomodo oporteat intelligere incarnationem filij dei. **XII.**

Ad horum igitur resolutionem consideranda paulo altius ichoanduz e. **C**u. n. Eutices unionem dei et hois factam esse posuerit in natura. Nestorius at nec in natura nec in persona: fides at catholica hoc teneat qd sit facta unio in persona non in natura: necium ut recognoscere quid sit uniri in natura: et quid sit uniri in persona: natura igitur lz multis modis dicitur: na et generatio uiuentiu et principium generationis et motus et materia et forma natura dicitur. **I**tem et aliquam naturam dicitur quod quid rei continens ea que ad spei pertinet integritate: sicut. n. dicitur natura humana com esse oibz hominibus et silis: ceteris illa ergo uniuertur in natura ex quibus constituitur integritas spei alicuius sicut aia et corpus humanum uniuertur ad constituendam spem aialis: et vlr quecumqz sunt partes spei: est at im possibile qd alicui spei in sua integritate iam constituta aliquid extraneum uniatum in unitatem nature: nisi spes soluat: cu. n. spes sint sicut numeri in quibus quelibet unitas addita uel subtracta uariat spem: si quid ad spem iam perfectam addatur: necesse est iam aliam spem esse: sicut si substantie aiate tm addatur sensibile: erit iam alia spes: na aial et plata diuerse spes sunt: contingit tm id qd non est de integritate spei in aliquo indiuiduo sub illa spei cometo repiri: sicut albus et uestitum in forte uel plone aut digitus sextus uel aliquid h: vn nihil phibet aliq uniri in indiuiduo: q non uniuertur in una integritate spei: sicut humana natura et albedo et musica in forte et h: motus: q dicitur esse unum subiecto et qz in diuuum in genere substantie dicitur hypostasis: in substantia at rationalibus dicitur persona: ueniunt oia h: modi dicitur uniri fm hypostasim uel et scdm personam: sic igitur pz qd nihil phibet aliqua unita esse scdm naturam: uniri at scdm hypostasim vlr personam. Audientes at heretici in xpo unionem dei et hois esse scdm contrarium uisum cessauerunt ad hoc exponendum pretermisso tramite ueritatis. Aliq n. hanc unionem estimauerunt ad modum eorum que

uniuntur in una natura sicut **A**rrius et **A**pollinarius ponentes: qd uerbum erat corpus xpi p aia siue p mente: et sicut **E**tices qui posuit an incarnationem duas naturas dei et hois: p incarnationem uo una. **S**ed eorum dem oio impossibilitatem pmet: manifestum e. n. naturam uerbi ab eterno in sua integritate pfectissima esse: nec oio corrupti aut mutari posse: vn impossibile est aliquid extrinsecum a natura diuina: utpote naturam humanam uel aliquam partem eius in unitatem nature ei aduenire. **A**liq uero h: ponis impossibilitatem uidentes in uia contrariam diuerterunt: ea. n. qd hnt aliquam naturam adueniunt: nec tm pertinent ad integritatem nature illius uel accidentia esse uidentur ut albedo et musica: uel accidentaliter se hnt ad ipsum: sicut anullus uestitum domus et filia. **C**onsiderauerunt at qd cum humana natura uerbo dei adueniat: nec ad eius nature integritatem pertineat necesse esse putauerunt. qd humana natura accidentalem unionem haberet ad uerbum: et qd manifestum e qd non pot iee uerbo ut accidens: tum quia deus non est susceptiuum accidentis: ut supra probatum est: tum quia humana natura cum sit de genere substantie nullius accidens esse pot: unde relinqui uidebatur: qd humana natura adueniret uerbo non sicut accns: sed sicut accidentaliter se hnt ad ipsum. **P**osuit igitur **N**estorius qd humana natura et xpi se hnt ad uerbum sicut templum quoddam: ita qd hz sola inhabitantionem erat intelligenda unio uerbi ad humanam naturam: et qz templum seorsu hz sua indiuiduationem ab eo qui inhabitat templum: indiuiduatio autem conueniens humane nature est personalitas: reliquum erat qd alia eet personalitas humane nature et alia ubi et sic uerbum et ille ho erat due persone. **Q**uod quidem inconueniens alij uirare uolentes circa humanam naturam talem dispositionem introduxerunt ut ei personalitas proprie uenire non possit dicentes aia et corpus in quibus integritas humane nature consistit a uerbo sic ee assumpta ut corpori aia non esset unita ad aliquam substantiam constituendam ne cogeretur illam substantiam sic constituta rationem persone hie: unionem uero uerbi ad aiam et corpus posuerunt sicut ad ea que accidentaliter se hnt puta induta ad indumentum: in hoc quodammodo **N**estorium imitantes. **H**is igitur remotis per supra dicta necium e pone tale fuisse unionem ubi et hois ut neqz ex duabz una natura plata sit neqz ubi ad humanam naturam tal fuerit unio sicut est alicuius substantie puta hominis ad exteriora q accidentaliter se hnt ad ipsum ut domus et uestitum: s3 ubi in humana natura sicut in sibi propria persona facta p incarnationem subsistit ponat ut et corpus illud uere sit corpus ubi dei: et siliter aia et uerbum dei uere sit ho. **E**t quis hec unio perfecte ab hoie non valeat explicari: tm fm modum et facultatem naturam conabimur aliqd dicere ad edificandam fidem

Liber

vt circa hoc mysteriū fides catholica ab infidelib' defendatur. In oib' at reb' creat' nihil inuenitur huic vniōi tā sile sicut vniō aie ad corp': et maior est silitudo vt etiā. Au. dic' s' felicianū: si eēt vn itellet' in oibus hominibz vt qdā posuerūt fm qd opozēt dicere q' itellet' p'p'is hoc mō de nouo cōceptū hoīs vniatur vt ex vtroqz fiat vna perso na sicut ponimus verbum p'p'is hūmane nature in psonam vnam vniri: vnde ppter hanc silitudī nem vtriusqz vniōis Athanas' dicit in simbolo q' sicut aia rōnal' z caro vnus est hō: ita de' z hō vnus est xp's: s' cū aia rōnal' vniatur corpori z sic cut mae z sicut instio: nō pōt esse silitudo q' tū ad p'mū modum vniōis sic. n. ex deo z homine fieret vna nā cum mā z foia p'p'ie nāz constituant sp'ei relinqueret q' vt attēdatur silitudo secūdū q' aia vniatur corpori ut instio: ad qd etiāz dicta antiqz doctoz concordant qui humanā nām in xpo oz ganum qdā vnitatis posuerunt sicut z ponitur corpus organū aie: aliter. n. est aie organū corpus z eius ptes: z aliter exteriora instrumēta: hec enīz dolabra non est propriū instrumētū sic hec manus: per dolabram. n. multi pnt opai: s' hec manus ad propriam opationē hui' aie deputatur: ppter quod man' est organū vnitū z propriū: dolabra autē instm extrinsecū z cōe: sic igitur z in vniōe dei z hominis p'derari pōt: oēs. n. hoīs p'pantur ad deū vt qdā instia quibus opat. Ipse enim est qui opatur in nobis velle z p'ficē p bona voluntate: fm aplm Phil. q. s'z aliq' hoīs p'paratur ad deū quasi instia extrinseca z separata: mouentur enī a deo nō ad opationes p'p'ias sibi tm s'z ad operationes cōes oī rōnali nāe: vt est intelligere vītatem: diligere bona z operari iusta: s'z hūana nā in xpo assūpta est vt instialit operetur ea q' sunt opationes p'p'ie solius dei sicut est mundare p'ctā illuminare mentes per g'iaz: z introducē in p'fectionē vite eterne: p'parat igit' hūana nā xpi ad dūm sicut instm p'p'ium z coniūctum vt manus ad animā. Nec discrepat a rerū nālīum p'suetudī ne q' aliquid sit nālīter p'p'iu instm alicui' qd tm non sit forma ipsi': nā lingua put est instm locutionis est propriū organū intellect' qui tamē vt p'ha pbat nullius p'is corporis act' est. Silit' etiā inuenitur aliqō instm qd ad nām sp'ei non pertinet: z tm ex parte mae p'petit huic idiuiduo vt sex' l' d'igit' vel aliqūid h' mōi: nihil igitur prohibet hoc mō ponē vniōē humane nāe ad verbum q' humana nā sit quasi verbū instm non separatuz s'z cōiūctū: nec tm hūana nā ad nāz vbi pertinet nec verbū est eius forma: p'tinet tm ad eius perso nā. P'cedā tm exēpla non sic posita sūt: vt oīoda silitudo sit in his requirēda. intelligendū est. n. verbū dei multo sublimius et iūmīus hūane nāe potuisse vniri q' aia qualicunqz p'p'io instio: preci

pue cū toti hūane nāe mediante intellectu cōiūctū dicitur: z lz verbū dei sua uirtute penetret oīa vtpote oīa conseruās et portans: creaturis tm intellectualibus q' p'p'ie verbo p'frui pnt z et' particeps esse ex quadam silitudinis affinitate z emine tius et ineffabilius pōt vniri.

Quasi assumptio humane nature maxime competeat verbo dei. XII.

Ex quo et patet q' hūane nāe assūptio potissime cōpetit p'sone vbi. Nāz si assūptio nāe hūane ad salutē hoīum ordinatur: vltima at salus hoīs est: vt scōm intellectuā prem p'ficiatur cōtēplatio ne veritatis p'me: oportuit p' verbū q' scōz emanationē intellectuāle a p'ie p'cedit humanā nāz assumpti. **R**ursus affinitas quedā vī maxime verbū ad humanā nām: hō. n. p'p'ia sp'cm sortitur scōz q' rōnalis est: verbū at rōni affine ē: vñ apud grecos logos verbū z rō dī: conuenientissime igit' verbū rōnali nāe unitum est: nā z ppter affinitatem predictā dina scriptura nomē imaginis et verbo attribuit z hōi: dicit. n. apls Col. i. de verbo: q' est imago inuisibilis dei. z idē de hoīe dicit. i. Cor. xi. q' uir est imago dei. **D**z ēt uerbum nō soluz ad rōnale nām sed et vlr ad oēm creaturā quandā affinitatis rōnem: cū verbū cōtineat rōnes oīuz creatorū a deo: sicut artifex hō p'ceptione sui intellect' rōnes artificiatorū cōprehendit: sic igitur oēs creature nihil aliud sunt q' realis quedā expressio et rep'ntatio eorū q' in cōceptiōe diuī uerbi cōprehēdūt: ppter qd z oīa p' verbū scā esse dicuntur: conuenienter igitur uerbum creature. i. humane nature unitum est.

Quasi hūana nā assūpta a verbo nō p'extitit assūptiō: sed i ipsa cōceptiōe fuit assūpta verbo dei. XIII.

Quasi aut uerbum hūana nāz assūpsit i vnitatē p'fōe ut ex dictis iam patet: oportuit hūana naturā nō p'existere anq' verbo vniretur. **S**i n. p'existet cū nā p'existere nō possit nisi i indiuiduo: oportuisset eē aliqō idiuiduū illius hūane nāe p'existētis an vniōē: idiuiduū autē hūane nature ē hypostasis z p'fōa erit igitur dicit q' hūana nā assumēda a verbo in aliqua hypostasi uel p'fōa p'extitisset: si igitur natura illa assūpta fuisset manēte p'oz hypostasi v' p'fōa: remansisset tūc p' vniōē due hypostases ul p'fōe: vna vbi z alia hoīs z sic nō esset facta vniō i hypostasi uel p'fōa: qd ē cōtra sentētiā fidei: si vero hypostasis ul p'fōa illa nō remaneret i ea nā i q' assumēda a verbo p'extitisset: hoc sine corruptiōe accidere nō potuisset: nullū. n. siglare desinit eē hoc qd ē: nisi p' cōruptiōē

sic igitur oportuisset illam homini p'existere: et per p'is hūane creaturam: possibile igitur fuit i unitatem persone aliquem hōiē: et derogaretur perfectioni ica si aliqd corp' que nālia sūt hōi: ut nascatur natiuitate hōi: de non hēret si hōiem p'extitisset nam ille hōi sicut natiuitate p'extitisset: natiuitas uerbo non possit: uirgo mater uerbi oīi possit: p'ccō s'itōm cum nobis i nālibus um del scōm aplm scōm ex mut genem matre dei: non igit' hōi hōiem afflueret. **D**ic' et app' cōp'ōis p'p'io: nām humanā sicut humanano dei uerbi rōni natum natiuitate humana hōi nālia per oīs i nālibus nō requirit q' dei uerbum sit conuenienter: nō. n. scōm nature nām p'p'is cōceptatur: si at nā hōi p'p'is i quālibet statu fuisset q' illa cōceptiō uerbo dei attribueretur cōceptiō cōceptiōe igitur q' hōi uerbo cōceptiōis humane nature vniretur. **R** hūana aut' actiua agit ad cō nature in aliquo determinatū bum dei non a principio cōceptiō nām assūpsit: uirtus actiua vniōē sūa actione ordinatū humane nature: qd est hypostasis: p' uniōem at ordinatū ad illa hypostasi uel p'fōa qd nascatur in humana nā vna numero generatio utpote ordinata: nec fuisset uirtus ordinatū: v' alienum: non igitur hōi p' cōceptiōē humane nature sicut i ipsa cōceptiōe cōceptiō humane uerbo requireret: sicut nā nascatur: nō aliter: uirtus ordinatū: v' si filius deus et humana: oīz q' filius deus nā cōceptus: nō non p'p'is hōi. **Q**uasi natura humana i ipsa cōceptiōe hūane nature unita z corpus. **U**terius hoc mandatum omni p'ncipiū ē: uerbum. n. dei motu assūpsit: corpus. n. hōi nā

Quartus

sic igitur oportuisset illum hominē cōtūpi q̄ uni
oni preexistisset: et per p̄ns humanā naturā in eo
existentem: impossibile igitur fuit q̄ uerbū assumēt
i unitatem persone aliquem hoiez p̄existentē. **Sil**
āt et derogaretur perfectiōi icarnatiōis dei uerbi
si aliqd̄ eoz que nālia sūt hōi ei dēssēt: est at nāle
hōi: vt nascatur natiuitate hūana: hoc at uerbu
dei non hēret si hoiem p̄existentem assūpsisset:
nam ille hō i sua natiuitate pur⁹ hō existisset. vñ
eius natiuitas uerbo non posset attribui nec b̄ia
uirgo mater uerbi dici possit: fides at per oia sine
p̄ccō silem eum nobis i nālibus cōfiteretur dicēs fili
um dei scōm aplm sc̄m ex muliere et natum et uir
ginem matrē dei: non igit hoc decuit ut p̄existēt
hoiem assumeret. **D**inc et apparet q̄ ab ipso con
ceptiōis p̄ncipio: nām humanā sibi uniuert: quia
sicut humanatio dei uerbi requirit q̄ uerbu dei
sit natum natiuitate humana ad hoc q̄ sit uerus
hō et nālis per oia i nālibus nobis conformis: ita
requirit q̄ dei uerbum sit conceptū conceptione
humana: non. n. scōm nature ordinem hō nascit
nisi prius cōcipiatur: si at nā humana assumēda
prius i qualicūq̄ statu fuisset q̄ uerbo uniretur:
illa conceptio uerbo dei attribui nō posset: vt di
ceretur conceptū conceptione humana: oportuit
igitur q̄ ab ipso conceptiōis p̄ncipio uerbum dei
humane nature uniretur. **R**ursū in generatione
hūana uirt⁹ actiua agit ad cōplementū humane
nature in aliquo determinato idiuiduo: si at uer
bum dei non a p̄ncipio cōceptionis humanam
nām assūpsisset: uirtus actiua i generatione ante
unionē suā actionē ordinasset ad aliqd̄ idiuiduū
humane nature: qd̄ est hypostasis uel p̄sona hūa
na: p̄ unionem at ordinasset totā generationem
ad aliā hypostasim uel personam. i. dei uerbum:
qd̄ nascebatur in humana nā: sic igitur nō fuisset
vna numero generatio utpote ad duas personas
ordinata: nec fuisset uniformis fm totū: qd̄ a nāe
ordinē vñ alienum: non igitur fuit cōueniētia q̄ uer
bū dei p̄ conceptionē humanā nām assumeret:
sed simul i ipsa cōceptione. **I**te hoc vñ genera
tionis humane ordo requirere: vt qui concipitur
ipse idē nascatur: et non aliue: cū cōceptio ad nati
uitatē ordinetur: vñ si filius dei natus est natiuita
te humana: oī et q̄ filius dei sit conceptione hūa
na conceptus: et non purus hō.

Que natura humana assumpta a uerbo
i ipsa cōceptione fuit p̄fecta quantum ad
aiam et corpus. **XLIII.**

Ultimus autem ex
hoc manifestum ē q̄ i ipso concepti
onis p̄ncipio aia rōnalis corpori fu
it unita: uerbum. n. dei mediante aia rōnali corp⁹
assūpsit: corpus. n. hois non magis assūptibile est

a deo q̄ alia cōposita nisi p̄pter aiam rōnalem: nō
igitur uerbu dei assūpsit corpus absq̄ aia rōna
li: cū igitur uerbum dei assūpsit corpus ab ip
so conceptionis p̄ncipio: oportuit q̄ in ipso cōcep
tionis p̄ncipio aia rōnalis corpori uniretur. **I**te
posito eo qd̄ est posterius in generatione necesse est
et id quod ē prius fm generationis ordinē poni:
posterius at i generatione est id qd̄ est perfectissi
mum: perfectissimum at ē ipsū idiuiduū genera
tū qd̄ in generatione hūana ē hypostasis uel per
sona: ad cuius cōstitutionē ordinatur et aia et cor
pus: posita igitur personalitate hois generati ne
cesse est quidē existere et corpus et aiam rōnalem:
p̄sonalitas at hois xpi nō ē alia q̄ p̄sonalitas uer
bi dei: uerbu at dei i ipsa cōceptione uniuert sibi cor
pus humanū: fuit igitur ibi p̄sonalitas illi⁹ hois:
ergo oportuit q̄ et aia rōnalis adesset. **I**ncōueni
ens et fuisset ut uerbu qd̄ est fons et origo oīum p
fectionū et formarū alicui rei informi et nondū p
fectionem nature hūti uniretur: quicquid autem
sit corporum ante animationē est informe: et nō
dum perfectionem nature hūti: nō igitur fuit cō
ueniens ut uerbu dei uniretur corpori nondū aiato
et sic a p̄ncipio cōceptionis oportuit aiam illā cor
pori uniri. **E**x hoc et apparet q̄ corpus illud assū
ptū a p̄ncipio cōceptionis fuit formatū: q̄ nihil in
forme dei vbi assumere debuit. **Sil** at aia requirit
p̄p̄riam materiā sicut et quilibet alia forma natu
ralis: est at p̄p̄ria materia aie corpus organizatum
est. n. aia endelechia corporis organizati p̄fici potē
tia uitā hūti: si igit aia a p̄ncipio cōceptionis cor
pori sit unita ut oīsum ē: necium fuit ut corpus
a p̄ncipio cōceptionis organizatū et formatū eēt.
Et et q̄ organizatio corporis ordine generationis
p̄cedit aie rōnalis introductionē. vñ posito poste
riori necesse fuit et ponere p̄us: cremētū at q̄ritatis
usq̄ ad debitā mēsurā nihil p̄hibet sequi corporis
aiationē: sic igit circa cōceptionē hois assūpti setiē
dū ē q̄ in ipso cōceptionis p̄ncipio fuit corp⁹ orga
nizatum et formatū: s̄ nōdū hūti debitā quantitātē.

Que xpm decuit nasci ex uirgine. **XLV.**

Per hoc autem patet

q̄ necesse fuit hominē illū ex uirgine m̄re
nasci absq̄ nāli seie. **S**emē. n. uiri re
q̄ritur in generatiōe hūana tanq̄ p̄ncipiū actiuū
p̄pter uirtutē actiuā: q̄ in ipso ē: s̄ uirt⁹ actiua in
generatiōe corporis xpi non potuit esse nālis s̄ p̄
dca: q̄ uirt⁹ nālis nō subito p̄ficit totā corporis for
mationē: s̄ ad hoc indiget t̄pe: corp⁹ at xpi i ipso
p̄ncipio sue cōceptionis fuit formatū et organizatū
vt oīsum ē: relinq̄ igitur q̄ generatio xpi hūana fu
it absq̄ nāli semie. **I**te semē maris i generatione
aialis cuiuscūq̄ trahit ad se māz quā m̄ m̄strat
q̄ uiri q̄ ē i seie maris itēdat sui ipsi cōplementū

ut sine toti generationis: vñ 7 cõpleta generatiõe ipsũ semen imutatũ 7 completũ est. pleas q̄ nascit: sed i generatione humana xpi fuit ultimus generatiõis terminus unio ad personã diuinã: nõ at aliqua psona seu hypostasis hũana p̄stitueda: ut ex dictis pz: non igitur i hac generatiõe potuit eẽ actiuũ p̄ncipiũ semen uiri sed sola uirtus diuina: ut sicut semen uiri in generatiõe coi hoĩuz in suã substantiã trahit mãm a m̄e ministratã: ita eadẽ mãm i generatione xpi uerbũ dei ad suã unionez assũpsit. **S**ilr at manifestũ e q̄ cõueniens erat: ut in ipsa generatione hũana uerbi dei aliqua p̄prietas spualis generatiõis uerbi reduceret: uerbum at fm q̄ a dicente p̄greditur siue interi cõceptũ siue exterius platum corruptionẽ dicẽti nõ affert sed magis p̄fectiõis plenitudo p uerbũ attẽdit in dicẽte: pueniens igitur fuit: ut sic v̄bũ dei fm hũanam generatiõẽ p̄cipere 7 nascere: ut m̄is integritas nõ corũp̄t. **C**ũ hoc et manifestũ est q̄ uerbum dei quo oia constituta sunt 7 quo oia in sua integritate p̄seruaret: pueniens igitur fuit hac generatiõne fuisse ex uirgine. **N**eque tñ hĩc generatiõis modus v̄e et nãli hũanitati xpi derogat: lz alr q̄ alij hoĩes generat̄ sit: manifestũ e at cũ uirtus diuina infinita sit: ut supra p̄batum e: 7 per eã oẽs eãe uirtutẽ pducendi effectũ fortĩatur: q̄cunqz effectus p quacunqz cãz pducitur: p̄t p deũ abiqz illi cãe amiculo pducit eiusdẽ spei 7 nãe: sic igitur uir nãlis q̄ est in hũano semie pducit hoĩem uerũ: spem 7 humanã naturã hĩtem: ita uir d̄ina q̄ talẽ uirtutẽ semini d̄dit abiqz h̄ m̄oi v̄tute p̄t effectum illi uirtutĩ pducere p̄stituendo uerũ: hoĩem spem 7 naturã huamanã hĩtem. **S**i v̄o ali quis dicat: q̄ cũ hõ nãlr generat̄ h̄at corp̄ nãlr p̄stitutum ex semie maris: 7 eo qd̄ femina subministrat q̄cqd̄ sit illud: corpus xpi nõ fuit eiusdẽ nature cũ nõ: si non e ex maris semie generatũ. **A**d hoc manifesta r̄sio e fm **A**z. p̄ncz dicẽtis q̄ semen maris nõ intrat mãlr in p̄stitutionẽ cõcepti: lz est solũ actiuũ p̄ncipiũ: mã v̄o corp̄is tota ministrat a m̄e: 7 sic q̄tũ ad mãz corp̄ xpi ñ differt a corp̄e nõ: nã et corp̄a nãa mãlr p̄stituta sũt: ex eo qd̄ est sumptũ ex m̄e. **S**i v̄o aliq̄s p̄d̄te positiõni **A**z. repugnet: adhuc p̄dicta obiectiõ efficitur nõ h̄z: silitudo. n. aliquoz aut dissilitudo i mã nõ attendit fm statũ mãe in p̄ncipio generatiõis sed scdm cõditiõnẽ mat̄ie iã p̄parate. put est i termino generatiõis: nõ. n. differt scdm mãz aer ex ira uel ex aq̄ generat̄: qz lz aq̄ et terra in p̄ncipio generatiõis d̄ntia sint: tñ p actionẽ generat̄ ad vnã dispõnem reducũtur: sic igitur d̄ina v̄tute mã q̄ solũ ex muliere sumit: p̄t reduci i fine generatiõis ad eandẽ dispositiõnẽ quam h̄z mã: si sumat silr ex mare 7 semia: vñ non erit aliqua dissilitudo

pp̄ter diuersitatẽ materĩe iter corp̄ xpi: qd̄ d̄ina v̄tute formatum e ex mã a sola m̄e assũpta: et corp̄a nãa q̄ v̄tute nature formatũ ex mã et si ab utroqz parente assumatur: manifestũ est. n. q̄ p̄ differt a mã q̄ ex uiro et muliere silr assumitur: li mus terre de quo deus p̄mũ hoĩez formauit: quẽ v̄tuz constã fuisse uerũ hoĩem 7 nobis per oia si milẽ q̄ mã supra solum ex femina ex q̄ corp̄ xpi formatum e. vñ natiuitas xpi ex v̄gine nihil derogat v̄tati hũanitati ipsius nec silitudini eius ad nos: lz. n. v̄tus nãlis requirit determinatã mãm ad determinatũ effectum ex ea. pducendũ: v̄ tñ d̄ina q̄ p̄t ex nihilo cuncta pducere in agẽdo ad mãm determinatã nõ coartat. **S**ilr et nec p hoc aliquid depit dignitati matris xpi: q̄ uirgo cõcepit 7 pepit: qn̄ uera 7 nãlis m̄i filij dei dicatur uirtute. n. d̄ina faciente mãm nãlem ad generatiõnẽ corp̄is xpi ministrat: qd̄ solum ex pte mãis requiritur: ea uero que in alijs mãibus ad corruptionẽ v̄ginitatis faciunt: nõ ordinatur ad id qd̄ mãis e: sed solum ad id qd̄ p̄is est: ut semen maris ad locum generatiõis perueniat.

Ch̄ps natus est de spu sancto. XLVI.

Quanuis autẽ ois d̄ina opatiõ qua aliquid in creaturis agit: sit toti trinitati cõis: ut ex supra hitis oĩsum est: formatiõ tñ co. pis xpi q̄ d̄ina v̄tute p̄fecta est pueniẽter sp̄ui scõ attribuitur lz sit toti trinitati cõis: hoc. n. cõgruere v̄e incarnatiõĩ uerbi: nã sicut uerbũ nãm in m̄e conceptũ inuisibile e: exterius at uoce platum s̄sibile fit: ita uerbũ dei scdm generatiõnẽ eternã in corde p̄is inuisibiliter existit: p incarnationẽ at nobis s̄sibile sc̄tz e: vñ uerbi dei icarnatiõ est sicut uocalis uerbi nãt̄ expressiõ: expressiõ at uocalis uerbi nostri sit per sp̄m nãm per quẽ uox uerbi nostri formatur: conueniẽter igitur 7 p sp̄m filij dei eius carnis formatiõ d̄i sc̄a. **C**õuenit et hoc et generatiõĩ hũane: uirtus. n. actiua que e i semie hũano ad se trahẽs mãm q̄ fuerit a matre p sp̄z opatur: fundat. n. h̄ modi v̄tus in sp̄u pp̄ter cuius continentiam semẽ spumõsũ oĩ esse 7 albu: uerbũ igitur dei sibi carnẽ assumens ex v̄gine cõueniẽter hoc p sp̄m sc̄m dz carnem assumẽdo formare. **C**õuenit et hoc ad insinuandã cãm ad icarnationem uerbi mouentẽ: q̄ quidẽ nulla alia esse potuit nisi amor dei ad hoĩez cuius naturã sibi uoluit i unitate p̄sone copulare: i d̄inis at sp̄s sc̄us est qui p̄cedit ut amor: ut supra d̄õn est: conueniẽs igitur fuit: ut icarnatiõis opus sp̄ui scõ attribuat. **S**olet et in sacra scriptura ois ḡa sp̄ui scõ attribui: qz qd̄ grati dat ex amore donãtis v̄e esse collatuz: nulla at mator e ḡa hoĩ collata: q̄ q̄ deo in persona uniretur: cõ

uenerit igitur hoc opus sp̄u scõ
 Opus non sit filius sp̄u
 eandem carnem.

Quanuis autẽ ois

Opus de spu scõ 7 uirtus
 actiua: non pot tñ d̄i
 xpi scdm generatiõnẽ humanã
 tur mat̄e eius: p̄d̄at at sp̄u scõ
 nãm i xpo ex sua substantia: se
 operatũ est ad eius pducendũ
 a sp̄u scõ p̄ xpi scdm humanã
 eãe d̄ictiũ in errorem: si xps i
 creetur: manifestũ e. n. q̄ uerbi
 sonam d̄ictam: q̄ est filius de
 humanã mãm sp̄u scõ filius d̄i
 telligi q̄ xps esse duo sũt: nã uo
 bus esse non pot: 7 sic cõsiliatiõ
 nã p̄ncipat non ad nãz: sequeret
 p̄sone: qd̄ a fide catholica
 ens. n. effectus sacrosanas patris
 nã allam transferretur: quod co
 mo p̄ter xpi d̄icetur.

Quod sit d̄ictiõ xpi et cõ

Terminũ

Terminũ e q̄ opus bu
 assũpta sit aliqua
 et simple enunciari xps esse
 est fieri qd̄dam. **C**um at fieri re
 plicat: ens est fieri qd̄ h̄z esse
 di est d̄ictiõem cõplem in ḡnẽ
 dem i nã intellectuali d̄i p̄sone
 forme uero 7 accidentia 7 et p̄p
 nũ fm quidẽ: et esse non h̄at
 sed substantia: i alio: vñ cum ali
 fieri simple sed fm quidẽ: in xpo
 ita uel p̄sone nũ uerbi dei
 et p̄missa manifestũ e: non igitur
 cãri q̄ xps h̄z creatura: lz cũ ad d̄
 cõ: d̄icatur creatura fm q̄ h̄z
 nãm. **L**z at de subiecto qd̄ est id
 substantia nõ simple d̄icatur fieri
 p̄ter accidentia uel p̄ces sed solũ
 plicat p̄cedit de subiecto igitur
 ad acciõnẽ uel ad p̄ces scdm
 sumit h̄z eã uidens: qz hoc cõ
 quidẽ crispus p̄ter capillẽ
 loĩẽ: igitur et ea que cõsuetu
 nã nãm: simple p̄nc̄ enunciari
 h̄z q̄ e uisibilia q̄ ambulauit
 est p̄sone p̄prium de xpo ñ en
 nãm: cũ aliã additiõẽ xpi

Quartus:

ueniēter igitur hoc opus spū scō aptopriatur.

Quod xpus non sit filius spūs sancti secundum carnem. XLVII.

Quoniam autē christus de spū scō et uirgine conceptus dicitur: non potest tamen dici spūs scūs pater tur mater eius: produxit autē spūs scūs non humanā nām in xpo ex sua substantia: sed sola sua uirtute operatus est ad eius productionē: non igitur potest dici spūs scūs pater xpi scdm humanā generationē: est et iduciū in errorem: si xps spūs sancti filius diceretur: manifestū ē. n. qd uerbū dei fm hoc h3 personam distinctam: qd est filius dei patris: si igitur fm humanā nām spūs scūs filius diceretur: daretur intelligi qd xps esset duo filij. nā uerbū dei spūs scūs filius esse non potest: et sic cū filiationis nomē ad psonā pūneat non ad nām: sequeretur qd xpo esset due persone: qd est a fide catholica alienum: iconueniens. n. esset ut auctoritas patris et nomē ad psonā aliam transferretur: quod contingit: si spūs scūs pater xpi diceretur.

Quod non sit dicendū xpm esse creaturā. XLVIII.

Uterius et manifestū ē qd quicquid humana nā a uerbo assumpta sit aliqua creatura non tamen potest simpliciter enunciarī xps esse creaturā. Creari. n. est fieri quoddam. Cum autē fieri terminetur ad esse simpliciter: eius est fieri quod habet esse subsistens: et hoc modus est idiuuuum completū in genere substantie: quod quidem in nā intellectuāli dicitur persona aut est hypostasis: forme uero et accidentia et et pres non dicitur fieri nisi fm quid: cū et esse non habeant in se subsistens: sed subsistat in alio: vñ cum aliq̄ sit albus non dicitur fieri simpliciter sed fm quid: in xpo autē non est alia hypostasis uel persona nisi uerbi dei: q̄ est increata: ut ex premissis manifestū ē: non igitur simpliciter potest enunciarī qd xps sit creatura: h3 cū additiōe potest hoc dici: ut dicatur creatura fm qd hō uel fm humanā nām. h3 autē de subiecto quod est idiuuuum in genere substantie non simpliciter dicatur fieri quod est proprius ei: propter accidentia uel pres sed solū scdm qd: tñ simpliciter predicat de subiecto quocumque sequitur naturaliter ad accētia uel ad pres scdm ppriā rōnem: dicitur enim simpliciter hō esse uidens: qd hoc consequitur ad oculū: et quidē crispus propter capillos: et uisibilis propter colorē: sic igitur et ea que consequuntur pprie ad hūanā nām: simpliciter pnt enunciarī de xpo: sicut qd est hō qd est uisibilis qd ambulauit et oīa hōi: qd autē est psona pprium de xpo nō enūciatur rōne hūane nāe: nisi cū aliq̄ additiōe exp̄ssa uel subintellecta.

Solutio rationum contra incarnationē superius positārum. XLIX.

His igitur habitis

ea que in incarnationis fidem supra posita sunt: facile soluitur. Quidum est. n. incarnationē uerbi non sic esse intelligendā: qd uerbū sit in carnē cōuersum aut sit corpore unitū ut forma: vñ non est p̄ns ex hoc qd uerbū est incarnatū: qd uere deus sit corpus uel uirtus in corpore: ut prima rō pcedebat. Sicut et nō sequitur qd uerbū sit substantialiter mutātū: p hoc qd nām humanā assūpserit: nulla. n. mutatio in ipso uerbo dei facta est: solū in hūana nā q̄ est a uerbo assumpta: fm quam cōperit uerbo et generatū esse t̄paler et natū: non autē fm seipsū. Quid et tertio pponitur: incōtinentia non h3: hypostasis. n. nō extenditur extra terminos illius nāe: ex q̄ subsistentiā h3: nō autē uerbū dei subsistentiā h3 ex nā hūana sed magis nām hūanā ad suā subsistentiā uel psonalitātē trahit: nō. n. per illā: sed in illa subsistit: vñ nihil prohibet uerbū dei esse ubiq̄: h3 hūana nā a uerbo dei assumpta ubiq̄ non sit. // Et hoc et soluitur quartū: cuiuslibet n. rei subsistentis o3 esse unā nām tm̄: p quā simpliciter esse hēat: et sic uerbū dei p solā naturā diuī nā simpliciter esse h3: non autē p humanā naturā: sed p eā h3 qd sit hoc. f. qd sit hō. Quintum et soluitur p hoc idē: impossibile ē. n. qd nā p quam uerbū subsistit: sit aliud q̄ ipsa psona uerbi: subsistit autē per naturā diuinā non autē p naturā humanā: sed eam ad suā subsistentiā trahit ut in ea subsistat: ut dicitur est: vñ non o3 qd natura humana sit idē qd persona uerbi. // Hinc etiam excluditur id quod sexto obiebat: hypostasis enim est minus simplex uel re uel intellectu q̄ natura per quam constituitur in esse: re quidem: cum hypostasis non sit sua natura: intellectu autē solo in illis in quibus idē est hypostasis et natura: hypostasis autem uerbi non constituitur simpliciter per humanam naturam: ut per eam sit: sed per eam solum habet uerbū qd sit hō: non igitur o3 qd natura hūana sit simplicior q̄ uerbū in q̄tum est uerbum: sed solum in q̄tum uerbū ē hīc hō. // Ex quo et p3 solutio ad id quod septimo obiebat: nō. n. o3 qd hypostasis dei uerbi simpliciter sit cōstituta p mām signatā sed solum in q̄tum est hīc hō: sic. n. solū per humanā naturā constituitur ut dictum est. // Quod autem anima hūana et corpus in xpo ad personalitatem uerbi trahuntur non constituentia aliquam personā: preter personā uerbi: non pertinet ad minorationē uirtutis: ut octaua rō pcedebat sed ad dignitatem maiorem: unumquodq̄ enim melius esse habet cum suo digniori unitur q̄ cum per se existit sicut aīa sensibilis nobilior esse habet in homine q̄ in

alijs aialibus: i quibus est forma principalis: non tñ in hoie. **D**inc et soluitur qd nono obijciebat: i xpo. n. uere fuit hoc aia 7 hoc corpus: no tñ ex eis constituta est persona aliqua pter personaz uerbi dei: qz sunt ad personalitate dei uerbi assupta sicut 7 corpus: cum est sine aia ppriam spem hz: sed cu unitur aie ab ea spem sortitur. **E**x hoc etiam soluitur: qd xpo pponeretur: manifestu e. n. qz hic ho qui est xps: substancia quedaz est no vls sed particularis: 7 hypostasis quedaz e: no tñ alia hypostasis q hypostasis uerbi: qz humana na ab hypostasi uerbi assupta est ut uerbum subsistat tam i humana na q in dina: id at qd in humana na subsistit est hic ho: unde ipsum uerbum supponitur cum dicitur hic ho. **S**ed si quis eandem obiectionem ad humanam nam transferat dicens eaz esse substantiam quandam non vlem sed particularem 7 per pns hypostasim: manifeste decipitur: na humana na et in sorte uel plone non est hypostasis: sed id qd in ea subsistit: hypostasis est: qz at substantia sit 7 particularis non fm illam significationem dz qua hypostasis est particularis substantia: substantia. n. scdm phz dz duplr. s. de substantia in genere substantie: qd dz hypostasis: 7 de eo qd quid est qd est na rei: sed neqz partes alicu? substantie sic dicitur particulares substantie qsi sint per se subsistentes: sed subsistunt i toto: vnde nec hypostases pnt dici: cu nulla earuz sit substantia completa: als sequeretur qz in uno hoie tot essent hypostases: quot sunt partes. // **Q**uero. xi. oppositum fuit: ex eo soluitur qz equiuocatio in ducitur ex diuersa forma signata per nomen: no at ex diuersitate supponis: non. n. hoc nomen ho equiuoce sumitur: ex eo qz qnqz supponit pro platonis qnqz pro sorte: hoc igitur nomen ho de xpo 7 de alijs hoibus dcm sp eandem formam significat e. nam humanam: vn uniuoce predicatur de eis: sed suppo tñ uariatur in hoc qz scdz qz p xpo sumitur supponit hypostasim increatam: icdm uero qz pro alijs sumitur: supponit hypostasim creatam. **N**eqz at hypostasis uerbi dz esse suppositum humane nae quasi subijciatur ei ut formaliori: si cut duodecima ro pponeretur: hoc. n. esset necessarium: si hypostasis uerbi per naturam humanam simplr constitueretur in esse: qd p3 esse flz: dz. n. hypostasis uerbi humane nae supponi put cam ad sua subsistentiaz trahit: sicut aliquid trahitur ad alteru nobilius cui unitur. **N**o tñ sequitur qz humana na accidentaliter uerbo adueniat: ex hoc qz uerbu ab eterno preexistit: sicut ultima ro concludat: sic. n. uerbum humanam na assuplit: ut uere sit ho: esse at hoie est esse in genere substantie: qz igitur ex unione nae humane hypostasis uerbi hz qz sit ho: non aduenit ei accidentaliter: naz accidentia esse substantiale non conferunt.

Q peccatum originale traducatur a primo parente in posteros.

Ostensu est igitur ex pmissis non esse impossibile qz fides catholica de incarnatione filij dei p dicat: pns at est ondere qz conueniens fuit filium dei nam assumpsisse humanam: h? at conuenientie ronem apls assignare v: ex pccō originali: qd i oēs ptransit: dicit. n. **R**o. v. Sicut per inobedientiam unius hois peccatores constituti sunt multi: ita 7 per unius hois obedientiam iusti constituetur multi. **S**ed qz pelagiani heretici pccō originale ne gauerit: ondendū est hoies cum peccato originali nasci: 7 primo quidem assumendum e qd dicit **Gene. ij.** Tulit dñs deus hoie: 7 posuit euz i paradiso: pceptiqz ei dicens. **E**x oi ligno paradisi comedere: de ligno at scie boni 7 mali ne comedas: in quacūqz at die comederis ex eo: morte morieris: sed qz **Adā** nec eo die quod comedit actu mortuus est: o3 sic intelligi: qd dz morte morieris. n. necitati morti eris addictus: qd quid frustra diceretur si ho ex institutione sue nature necitatem moriēdi hēret: o3 igitur dicere qz mors 7 necessitas moriēdi sit pena hoī p pccō inflicta: pena at non infligitur iuste nisi p culpa: i qbuscuqz igitur iuenitur hec pena: necesse est ut in eis iueniatur aliqua culpa sed i oi hoie iuenitur hec pena et a pccipio sue natiuitatis: ex tūc. n. nascitur necitati morti addic? vñ 7 aliq mox p natiuitate moriūtur de uio traslati ad tumultu: g i eis e aliq pccm: s3 non pccm actuale: qz no hnt pueri usu liberti arbitrij sine q nihil iputatur hoī ad pccm vt ex his que dicta sūt in. ij. li. apparet necesse est igitur dicē qz in eis sit peccatu p origine traductū. **H**oc etiaz expresse apparet ex uerbis apli **R**o. v. Sic per vnu homine in huc mundum pccm intrauit: 7 per pccm mors: ita 7 in oēs hoies mors per: in quo oēs pec. **N**on pot aut dici qz per vnu homine in mundum pccm intrauit per modū imitationis: quia sic peccatu no peruenisset nisi ad eos qui peccado pmū hoiez imitatur: 7 euz mors p pccm unūduz itrauerit: no puenit et mors nisi ad eos q peccat in similitudinem pmū hois peccatis. **S**ed ad hoc excludēdu apls subdit qz regnauit mors ab **Adā** vsqz ad **Moysē** et i eos q n peccauerit i similitudine puaricationis **Adē** n g intellexit apls qz per vnu hoiez pccm i mundū intrauit p modū imitationis s3 p modū origis. **P**reterea si s3 imitationē apls loqret d itroitu pccm in mundum: potius dixisset per diabolum peccatu3 intrasse in mundum qz per vnum hominem: si cut expresse dicitur **Sapientie. ij.** Inuidia oia boli mors introiuit in orbem terrarum: imitant autē illum qui sunt ex pte illius. **A**d hec i pō

David dicit. Ecce in iniquitate peccatis concepit me mater mea: et in iniquitate conceptus est in matris utero. **Q**uia pot facere multum homine: nonne tu qui solus sic accipi pot: qz ex imunditia hōis imunditia ad hoie et hōis nonat: qd o3 intelligi de imunditia hōis iudicium deducitur: peccatum dicitur huiusmodi: qz adducere ad eum i iudicium pot est: qd hōis contrahit ab origine de. **I**tem baptisimū sic sunt quedam remedia contra peccatū: qd dicitur at baptisimus: sicut dicitur pccm recitat natus heretur: nisi in eis esset aliquod peccatum actuale: qz carere usu quo nullus actus hōis i culpa3 dicitur in eis esse pccm per origiē in oporibus dicit et ecclesie nra. **S**i at dicitur qz baptisimus non at a peccato mundetur: le peruenit: quo perueniri no cum dicitur Jo. ij. Nisi qui aqua et spu scto non pot introire in regnum dei. **N**ullus n. a regno dei ter aliquam culpa3 finis. n. ois vt ad otulionem perueniat o i regno dei: qd quidem nihil e soetas eoz qui diuina uoluntate hōmudo constituti: vt ex or oia: nihil at a fine suo deficit: pccm: igitur pueri non dū bapto peruenire non pnt: o3 dicitur pccm. **S**ic igitur fm catholice tenendum e hoies nasci cum

Questiones contra peccatum originale. **Q**uint at e. **S**ed hoc que ueritati pccm. n. unius alij culpam. **C**hōe. **E**xceptū. vñ. potat iniquitatem pccm: n. b? mur neqz uisoperamur nulli: hec at sunt que nostra uoluntate igitur pccm primi hois totū hōitatur. **S**i uero quis dicit qz peccauerunt in iplo: vt apls dicitur: qz iputatur peccatu3 alterius: ut vt stare non pot: qz illi qui qd **Adā** peccauit: i co non

Quartus:

Dauid dicit. *Ecce in iniquitatibus conceptus sum: et in peccatis concepit me mater mea: quod non potest intelligi de peccato actuali: cum Dauid ex legitimo matrimonio conceptus et natus dicatur: igitur ut hoc ad peccatum originale referatur.* *Amp. Job xiiij. di. Quis potest facere mundum de mundo conceptum semine: nonne tu qui solus es: ex quo manifeste accipi potest: quod ex immunditia humani seminis aliqua immunditia ad hominem ex semine conceptus perueniat: quod igitur intelligi de immunditia peccati: per qua sola homo iudicium deducitur: premititur. n. Et dignum ducis super huiusmodi aperire oculos tuos: et adducere eum tecum i iudicium: sic igitur aliquod peccatum est: quod homo contrahit ab ipsa sui origine: quod originale dicitur.* *Item baptismus et alia sacra ecclesie sunt: quedam remedia contra peccatum: ut infra patebit: exhibetur autem baptismus secundum coeque ecclesie consuetudinem pueris recentem natis: frustra igitur exhiberetur: nisi in eis esset aliquod peccatum: non est autem in eis peccatum actuale: quia carent usu liberi arbitrii: sine quo nullus actus homini in culpa imputatur: igitur dicere in eis esse peccatum per originem tractum: cum in operibus dei et ecclesie nihil sit uanum et frustra.* *Si autem dicatur quod baptismus infantibus datur non ut a peccato mundetur: sed ut ad regnum dei perueniant: quo perueniri non potest sine baptismo cum dominus dicat Jo. iij. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto: non potest introire in regnum dei: hoc uanum est. Nullus. n. a regno dei excluditur nisi propter aliquam culpam: finis. n. omnis rationalis creature est: ut ad beatitudinem perueniat que esse non potest nisi in regno dei: quod quidem nihil est aliud quam ordinata societas eorum qui diuina uisione fruuntur: in qua uera beatitudo consistit: ut patet ex his que in tertio scripturae omnia: nihil autem a fine suo deficit: nisi propter aliquod peccatum: si igitur pueri nondum baptizati ad regnum dei peruenire non possunt: igitur dicere esse in eis aliquod peccatum. Sic igitur secundum catholicam fidei traditionem tenendum est homines nasci cum peccato originali.*

Obiectiones contra peccatum originale. II.

Ante autem quedam adhuc que ueritati aduersari uidentur. *Peccatum. n. unius aliquis non imputatur ad culpam. Unde Ezechiel. xvij. dicit quod filius non portat iniquitatem patris: et hoc ratio est: quia non laudamur neque uituperamur nisi ex his que in nobis sunt: hec autem sunt que nostra uoluntate committimus: non igitur peccatum primi hominis toti humano generi imputatur. Si uero quis dicat quod uno peccante omnes peccauerunt in ipso: ut apostolus dicit: ut sic uni non imputatur peccatum alterius sed suum peccatum: hoc etiam ut videtur stare non potest: quia illi qui ex Adam nati sunt quando Adam peccauit: in eo nondum erant actu: sed*

virtute tamen sicut in prima origine: peccare autem cum sit agere non competit nisi existens in actu: non igitur in Adam omnes peccauimus. Si autem ita dicatur nos in Adam peccasse quasi originaliter ab eo in nos peccatum proueniat sicut cum natura: hoc etiam impossibile videtur: accidens. n. cum de subiecto ad subiectum non transeat: non potest traduci nisi subiectum traducatur: subiectum autem peccati anima rationalis est: que non traducitur in nos ex primo parente sed a deo sigillatim creatur in uno quoque: ut in secundo omnino est: non igitur per originem peccatum ad nos ab Adam derivari potest. Ad hoc si peccatum a primo parente in alios derivatur: quod ab eo originem trahit: cum Christus a primo parente originem duxit: ut quod ipse est peccatum originali subiectus fuerit quod est alienum a fide. Pre. quod consequitur aliquid secundum suam originem naturalem est ei naturale: quod est alicui naturale non est peccatum in ipso: sicut in talpa non est peccatum quod visu caret: non igitur per originem a primo homine peccatum ad alios potest derivari. Si autem dicatur quod peccatum a primo parente in posterum derivatur per originem: non in quantum est naturalis: sed in quantum est uiciata: hoc est ut videtur stare non potest: defectus. n. in opere nature non accidit nisi per defectum alicuius naturalis principii sicut per corruptionem aliquam que est in semine cantur monstruosi partus animalium: non est autem dare alicuius naturalis principii corruptionem in humano semine: non uidetur igitur quod aliquod peccatum ex uiciata origine deriuetur in posterum a primo parente. Item peccata que proueniunt in operibus nature per corruptionem alicuius principii non sunt semper uel frequenter sed ut in paucioribus: si igitur per uiciatam originem peccatum a primo parente in posterum deriuetur: non deriuatur in omnes sed in aliquos paucos. Pre. si per uiciatam originem aliquis defectus in prole proueniat: eiusdem generis oportet esse illum defectum cum uicio: qui est in origine: quia effectus sunt conformes suis causis: origo autem siue generatio humana cum sit actus potentie generatiue: que nullo modo participat rationem: non potest habere in se uicium: quod pertineat ad genus culpe: quia in his solis actibus potest esse uirtus uel uicium: qui subduntur aliquo modo rationi: unde non imputatur homini ad culpam: si propter uiciatam originem nascatur leprosus uel cecus: nullo igitur modo defectus culpabilis prouenire potest a primo parente in posterum per uiciatam originem. Adhuc nature bonum per peccatum non tollitur: unde etiam in demonibus manent naturalia bona: ut Dionysius dicit: generatio autem est actus nature: non igitur per peccatum primi hominis uiciari potuit humane generationis origo: ut sic peccatum primi hominis ad posterum deriuaretur. Amp. homo generat sibi similem secundum species

Liber

in his ergo que non pertinent ad generationem
spei nō o3 filium affilari parentibus: pccm at nō
pōt pertinere ad rōnem spei: q3 pccm nō est eorū
que sunt fm nām: sed magis corruptio naturalis
ordinis: non igitur o3: q3 ex primo hoie peccante
ali3 peccatores nascatur. ¶ Pre. filij magis sumi
latur proximis parētibz q3 remotis: contingit at
qñq3 q3 proximi parentes sūt sine pccō: et in actu
generationis nullum pccm cōmittitur: non igitur
ppter pccm pmi parentis pccōes oēs nascuntur.
Deinde si peccatum a pmo hoie i aliis deriuatū est
maioris at uirtutis in agendo ē bonū q3 malum:
vt supra oñsum est: multo magis satisfactio Ade
et iusticia eius per eum ad alios transiuit. ¶ Ad
huc si pccm pmi hois p uirginem ppagatur i po
steros: pari ē rōne peccata aliorū parētum ad po
steros deueniunt: et sic sp posteriores essent magis
onerati peccatis q3 pccōes: qd pccpue ex hoc sequi
neceffe est si peccatum transit a parente in plem:
et satisfactio transire non pōt.

Solutio obiectionum positarum. II.

Ad horum igitur
solutionem pmittendū est q3 peccati
originalis i humano genere pbabili
ter quedam signa apparent. Cum. n. deus huma
norū actuum sic curā gerat: vt bonis opibus pre
mium et malis penam retribuat: et ut i superioribz
ē oñsum: ex ipsa pena possumus certificari de culpa
patitur at cōiter humanū genus diuersas penas
et corporales et spuales: iter corporales potissima est
mors ad quam oēs alie tendunt et ordinantur. f.
fames sitis et alia h3 modi: inter spuales at est po
tissima debilitas rōnis: ex qua contingit q3 hō dif
ficulter peruenit ad ueri cognitionem: et de facili
labitur i errorem: et appetitus bestiales oio supe
rare non pōt: sed multoties obnubilatur ab eis.
Pōt tñ aliquis dicere h3 modi defectus taz cor
porales q3 spuales non esse penales sed naturales
defectus ex necessitate mae pntes: nec est. n. corp
humanum cum sit ex cōtrarijs cōposituz corrup
tibile esse: et sensibilem appetitū i ea que sunt f3 sē
sum delectabilia moueri: que iterdum sunt cōtra
ria rōni: et intellectum possibile: cum sit i potentia
ad oia itelligibilia nullum eorū hñs in actu s3 ex
sensibus natum ea acquirere: difficulter ad sciam
veritatis ptingere: et de facili propter fantasmata
a uero deuiare. Sed tñ si quis recte consideret sa
tis pbabiliter poterit estimare dina puideria sup
posita: que singulis perfectionibus congrua pfect
tabilia coaptauit q3 deus superiore naturam infe
riori ad hoc coniunxit: vt ei dñaretur: et si qd h3
dñij ipedimentum ex defectu nature contingeret:
eius spali et supnaturali bñficio tollerē: vt. f. cu3

aia rōnalis sit altioris nature q3 corpus: tali pditi
one credatur corpus esse coniuncta: q3 in corpore ali
quid esse non possit cōtrarium aie per quā corp
uiuit: et sicut si rō in hoie appetitui sensuali coniun
gitur et alijs sensitiuis potētis: q3 rō a sensitiuis po
tētis nō ipediatur: sed magis eis dñetur. Sic igitur
scdm doctrinam fidei ponimus hoiem a prin
cipio taliter esse institutz: q3 q3 diu rō hois deo ef
set subiecta et inferiores uires ei sine ipedimento
deseruirent: et corpus ab eis subiectione ipediri nō
posset p aliquod ipedimentuz corpale: deo et sua
g3a supplente qd ad hoc perficiendū natura min
hēbat: rōne at auersa a deo et inferiores uires a rō
ne repugnarent: et corpus uite que est per aiaz cō
trarias passiones susciperet: sic igitur h3 modi de
fectus quibus naturales hōi uideantur absolute cō
siderando humanam naturā ex pte eius qd est in
ea inferius: tñ considerando dinam prouidentiaz
et dignitatem superioris partis humane nature sat
pbabiliter pbari pōt h3 modi defectus esse pena
les: et sic colligi pōt humanū gen3 peccato aliquo
originaliter esse infectum. ¶ His igitur uisibz rñdē
dum est ad ea que i cōtrarium sunt obiecta. Nō
n. est inconueniens q3 uno peccante peccatū i oēs
dicimus per originem esse ppagatum: quibus unus
quilibz ex proprio actu laudatur uel uituperatur
vt prima rō procedebat: aliter. n. est in his que sūt
vnius indiuidui: aliter in his due sunt totius nāe
spei: nā picipatione spei sunt plures hoies uelut
vnus hō: vt Porphyrius dicit: peccatuz igitur qd
ad aliqd indiuiduum siue personam hois pnter:
alteri nō iputatur ad culpā nisi peccati: eo q3 per
sonaliter vnus ab alio diuisus ē. Si qd at pccm ē
qd ipsā naturā spei respiciat: non ē inconueniens q3
ex vno ppagetur i alterz: sic et nā spei p vnuz alijs
cōicatur: cū at pcc3 malum qdōdam sit rōnal nāe
malum qd est priuatio boni secundū illud bonū
qd priuatur: iudicandū ē pccm aliqd ad nāz cōez
uel ad aliquam personā ppriam pnter: peccata
igitur actualia q3 cōiter ab hoibus agūt: adimunt
aliqd bonū psonē peccantis: puta g3am et ordinē
debituz prium aie: vnde personalia sunt: nec uno
peccante alteri imputatur: primum autem pecca
tum primi hominis non solum peccantem desti
tuit proprio et personali bono. f. g3a et debito or
dine anime: sed etiam bono ad naturam commu
nem pertinente: vt enim supra dictuz est: sic natu
ra humana fuit instituta i sui primordio q3 inferio
res uires perfecte rōni subijcerentur: ratio deo et
anime corpus: deo per gratiaz supplente id quod
ad hoc deerat per naturam. Huiusmodi autem
beneficium quod a quibusdaz originalis iusticia
dicatur: sic primo homini collatum fuit: vt ab eo
simul cum nā humana ppagaretur in posteros:
rōne at per peccatum primi hois se subtrahēte a

subiectione dñi: subiectuz est
res postur rōni subiacent nec
non in primo peccante: sed
non ad posteros: ad quos et d
ai prouentura erat: sic igitur
quo oēs ali3 fm doctrinam ho
personale fuit in q3ram ipsam
pno bono pnter: et nāe in q3
et suis posteris pnter bñficio
ne nāe. Sic igitur h3 modi de
primo parente et in alijs rōne
hois cōputatur vnus hō pe
nāe cōisic. n. uenitur uolunt
uolūate primi parentis que
nāe rōnem culpe h3 ex uolunt
qd est rō: vt sic estimatur i pcc
nes quali nāe cōis partes: sicut
diuere vnus hois partes. Sic
i dicere q3 uno peccante oēs pe
vt ap3 dicit: scdm q3 scō a rō
sunt actu in iplo ali3 hoies sed
ginali principio: nec dicitur p
aliquem actu cōtrarietate: sed i
nām ipsas que per peccatum
tñ sequitur: in pccm a primo
posteros: cum subiecto pecca
aia rōnalis: sicut cum somie pp
terre rōnis: hoc. n. mō ppaga
re: qd originale dicitur et ipi
per aiaz rōnalem perficiatur
semine: sed solum corpus ad
apum nātū: vt in scō oñsum
parente scdm carnē descendit
oio originalis peccati incurrit
dubio: q3 nām humani cor
parente suscipit: virtus at for
nō fuit a primo parente deri
spue sancti: vt supra oñsum
non ab Adā accepit: sicut ab
suscepit: sicut de mali princip
et ē q3 producti defectus pcc
traducuntur: ex eo q3 nā dicitur
qd ei fuerat in primo parente
sicut cum nā deriuandam: et q3
luntario pccō peccat: sed cōtra
rōnem: sic igitur defectus h3
comparationem ad primum
Adā: et nāe sunt per corpus
destitutam: vnde et ap3 dicit
sicut ire. Et per hoc soluitur
predicta q3 uicium originie
catur: prouenit ex defectu
tutū dōni: q3 nāe humane
collatum: q3 quidem dōni
k. non quasi ex principijs

Quartus:

subiectione dīna: subsecutus est q̄ nec inferiores ui
rea perfecte rōni subiciant nec aīe corpus: 7 hoc
non tm̄ in primo peccante: sed idē defectus cōis p
uenit ad posteros: ad quos ē dca originalis iusti
cia peruentura erat: sic igitur pccm̄ p̄mi hoīs a
quo oēs alij fm̄ doctrinam fidei sunt deriuati: et
personale fuit in q̄tum ipsum p̄mū hoīem pro
prio bono p̄iuauit: 7 nāle in q̄tum abstulit sibi
7 suis posteris p̄nter b̄nificium collatum toti hūa
ne nāe. Sic igitur h̄ modi defectus in alijs p̄ns ex
primo parente ē in alijs rōnez culpe h̄z: put oēs
hoīes cōputantur unus hō per participationem
nāe cōis: sic. n. iuenitur uoluntarium h̄ mōi pccz
uolūtate p̄mi parentis quēadmodū 7 actio ma
nus rōnem culpe h̄z ex uoluntate p̄mi mouētis
q̄d est rō: ut sic estimetur i pccō nāe diuersi homi
nes quasi nāe cōis partes: sicut in pccō personali
diuerse vniūs hoīs partes. Scōz hoc igitur uezz
ē dicere q̄ uno peccante oēs peccauerunt in ipso:
ut ap̄s dicit: scōm q̄ scōa rō p̄ponebat: non q̄ ef
sent actu in ipso alij hoīes sed uirtute sicut in ori
ginali p̄ncipio: nec dicitur peccasse in eo quasi
aliquem actū exercentes: sed in q̄tum pertinet ad
nām ipsius que per peccatum corrupta est. Nec
tm̄ sequitur: si pccm̄ a p̄mo parente p̄pagatur i
posteros: cum subiectū peccati sit aīa rōnalis: q̄
aīa rōnalis sū cum semie p̄pagetur scōm p̄cessu
tertie rōnis: hoc. n. mō p̄pagatur hoc pccm̄ natu
re: q̄d originale dī: sicut 7 ipsa nā sp̄ci: que quāuis
per aīaz rōnalem perficiatur: nō tm̄ p̄pagatur cū
semie: sed solum corpus ad susceptionē talis aīe
aptum natū: ut in scōo oñsum ē. Et lz xps a p̄mo
parente scōm carnē descenderit: non tm̄ inquinatū
onē originalis peccati incurrit: ut quarta rō con
cludebat: q̄ nām humani corporis solū a p̄mo
parente suscepit: uirtus at̄ formatiua corporis eius
nō fuit a p̄mo parente deriuata: sed fuit uirtus
sp̄s sancti: ut supra oñsum ē: vñ nām humanaz
non ab Adā accepit sicut ab agente lz eā de Adā
susceperit sicut de māli p̄ncipio. Considerandum
est ē q̄ predicti defectus per naturalem originem
traducuntur: ex eo q̄ nā destituta est aīa rō: q̄
q̄d ei fuerat in primo parente collatū ad posteros
sū cum nā deriuandum: 7 q̄ hec destitutio ex uo
luntario pccō p̄cessit: defectus p̄ns suscipit culpe
rōnem: sic igitur defectus h̄ et culpabiles sunt p
comparationem ad p̄mum p̄ncipiū: q̄d ē pccz
Adē: 7 nāles sunt per cōparationem ad nām iam
destitutam: vnde 7 ap̄s dicit Ep̄he. ij. Eram⁹ nā
filij ire. Et per hoc soluitur rō quinta. Pz igit fm̄
predicta q̄ uicium originis ex quo pccz originale
catur: prouenit ex defectu alicuius p̄ncipiū. s. gra
tuiti doni: q̄d nāe humane in sui institutione fuit
collatum: q̄d quidem donum quodamō fuit nā
le non quasi ex p̄ncipijs nāe catur: sed q̄ sic fu

it hōi datum: ut sū cū nā propagaretur: obiectio
at̄ sexta procedebat fm̄ q̄ nāle dī: q̄d ex p̄ncipijs
nāe catur. ¶ Procedit ē septima rō per modū
eundē de defectu p̄ncipiū nālis q̄d pertinet ad na
turam sp̄ci: q̄d. n. ex defectu h̄ nālis p̄ncipiū pro
uenit: accidit ut i paucioribus: sed defectus origi
nalis pccī prouenit ex defectu p̄ncipiū superadditi p̄n
cipio sp̄ci: ut dcm̄ ē. ¶ Sciendum est ē q̄ in actu
generatiue uirtutis nō pōt esse uicium de genere
actualis pccī: q̄d ex uoluntate singularis persone
dependet. eo q̄ actus generatiue uirtutis nō obe
dit rōni uel uoluntati: ut octaua ratio p̄cedebat:
sed uicium originalis culpe que ad nām pertinet
nihil p̄hibet in actu generatiue potentie inueniri
cū 7 actus generatiue potētie nāles dicantur. Qd
vero nono obicit: de facili solui pōt fm̄ p̄missa.
per pccm̄. n. nō tollitur hōi bonū nāe: q̄d ad sp̄ez
nāe pertinet: sed bonum nature q̄d per grām sup
additum fuit: potuit per pccz p̄mi parentis au
ferri: ut supra dcm̄ est. ¶ Pz ē ex eisdem de facili
solutio ad decimam rōnem: q̄ cum p̄iuatio 7 de
fectus sibi inuicem corresponsdeant: ea rōne i pec
cato originali filij parentibus sūnt: q̄ ē donū a
p̄ncipio nāe p̄stitū fuisse a parētib⁹ i posteros p̄
pagatū: q̄ lz ad rōez sp̄ci nō p̄tinet: tm̄ ex dīna grā
datū fuit p̄mo hōi ut ab eo i totā sp̄cie deriuā
tū. similiter peccatū per quod illud bonū p̄uaf
i totā sp̄cie deriuatur. Considerandū est etiam
q̄ licet aliquis per gratie sacramta sic ab origina
li peccato mūdetur ut ei nō imputetur ad culpā
quod est personaliter ipsū a peccato originali libe
rari: nō tamē natura totaliter sanatur. et ideo se
cūdū actū nature peccatū originale trāsmittitur
in posteros. sic igitur in homine generāte inquan
tū est persona quedā non est originale peccatū et
cōtingit ē in actu generationis nullum esse actua
le peccatum: ut undecima rō proponebat: sed in
quantum homo generans est naturale generatio
nis p̄ncipium infectio originalis peccati: quod
naturam respicit in eo manet et in actu generati
onis ipsius. ¶ Sciendum etiam est q̄ peccatum
actuale p̄mi hominis in naturam transiuit: q̄
natura in eo erat beneficio nature p̄stito adhuc
perfecta: sed per peccatum ipsius nature hoc be
nificio destituta actus eius simpliciter naturalis
fuit. Unde non potuit satisfacere pro tota na
tura: neque bonum nature reintegrare per suum
actum: sed solum satisfacere aliquatenus potu
it pro eo quod ad ipsius personam spectabat: ex
quo patet solutio ad duodecimam rōnem. ¶
Similiter autem et ad decimamtertiam: quia
peccata posteriorum parentum inueniunt natu
ram destitutam beneficio p̄mitus ipsi nature
c̄fisso: vnde ex eis non sequitur aliquis defectus q̄
p̄paget i posteros lz solū q̄ p̄sonā peccatis ificiūt

Liber

sic igitur non est inconueniens neq; contra rationem peccatum originale in hominibus esse: ut pelagianorum heresis confundatur: quae peccatum originale negauit.

Rationes quibus uideatur probari quod non fuit conueniens deum incarnari. **LIII.**

Quia uero incarnatio fides ab infidelibus stulticia reputatur secundum illud apostoli. i. cor. p. placuit deo per stultitiam predicationis saluos facere credentes: stultum autem uideatur aliquid predicare non solum quod est impossibile sed et quod est indecens: insistant infideles ad incarnationis impugnationem non solum nitentes ostendere esse impossibile quod fides catholica predicat: sed et incongruum esse et diuinae bonitatem non decere: est enim diuinae bonitati conueniens: ut omnia suum ordinem teneant: est autem hic ordo rerum: ut deus sit super omnia exaltatus: homo autem inter infimas creaturas contineatur: non igitur decet diuinam maiestatem humane nature uniri. **I**tem si conueniens fuit deum homines fieri: oportuit hoc esse propter aliquam utilitatem inde prouentem: sed quaecumque utilitas datur: cum deo omnipotens sit hanc utilitatem producere: potuit sola sua voluntate: cum igitur unquam fieri conueniat quod breuissime potest: non oportuit quod deo propter hominum utilitatem humanam naturam sibi uniret. **A**d hoc cum deus sit uisus omnium causa: ad utilitatem totius uniuersitatis rerum eum precipue intendere oportet: sed assumptio humane nature solus ad utilitatem hominis pertinet: non igitur fuit conueniens quod si alienam naturam deus assumere debuit: quod solum naturam humanam assumpsit. **A**mplius. quanto aliquid est alicui magis simile: tanto ei conuenientius unitur: deo autem similior et propinquior est angelica natura quam humana: non igitur conueniens fuit assumere naturam humanam angelicae pretermissa. **I**tem id quod est principium in homine est intelligentia ueritatis in quo uidetur homini impedimentum prestari: si deus humanam naturam assumpsit: datur enim ei ex hoc erroris occasio ut consentiat his qui posuerunt deum non esse super omnia corpora exaltatum: non igitur hoc ad humane nature utilitatem conueniebat: quod deus humanam naturam assumeret. **I**tem experimeto dicere possumus quod circa incarnationem dei plurimi errores si exhorti: uideatur igitur humane salutis conueniens non fuisse quod deus incarnaretur. **A**d hoc inter omnia que deus fecit: istud uideatur esse maximum: quod ipsemet carnem assumpsit: ex maximo autem opere maxima debet expectari utilitas: si igitur incarnatio dei ad salutem hominum ordinatur: uideatur fuisse conueniens quod ipse totum humanum genus saluasset: cum et omnium hominum salus uideatur esse competens utilitas: pro qua tantum opus fieri debuisset. **A**mplius. si deus propter salutem hominum

minum humanam naturam assumpsit: uideatur fuisse conueniens: ut eius diuinitas hominibus per sufficientiam indicata manifestaretur: hoc autem non uideatur contigisse: nam per aliquos alios homines solo auxilio diuinae uirtutis absque unione dei ad eorum mentes inueniuntur scripta miracula effecta: uel et maiora quam fecerit Christus: non igitur uideatur dei incarnatio sufficienter procurata fuisse ad humanam salutem. **P**reterea. si hoc necessarium fuit humane salutis: saluti quod deus carnem assumeret: cum a principio mundi homines fuerint: uideatur quod a principio mundi homines assumere debuit et non quasi sine tempore: uideatur enim omnium precedentium hominum salus pretermissa fuisse. **I**tem pari ratione usque ad finem mundi debuisse cum hominibus conuersari: ut homines sua potentia erudiret et gubernaret. **A**d hoc hoc maxime hominibus utile est: ut future beatitudinis in eis spes fundetur: hanc autem spem magis ex deo incarnato conceperunt: si et carnem imortalem et impassibilem et gloriosam assumpsisset: et omnibus ostendisset: non igitur uideatur fuisse conueniens: quod carnem mortalem et infirmam assumpsisset. **A**mplius. uideatur fuisse conueniens ad ostendendum quod omnia que in mundo sunt: sunt a deo: quod ipse abundantia rerum mundanarum usus fisset in diuitiis et in maximis honoribus uiuens: cuius contraria de ipso leguntur: uidelicet quod pauper et abiectionem uitae duxit et probrosam mortem sustinuit: non igitur uideatur fuisse conueniens: quod fides de deo incarnato predicat. **P**reterea. ex hoc quod ipse abiecta passus est: et diuinitas maxime fuit occulta: cum tamen hoc maxime necessarium fuerit hominibus: ut eius diuinitatem cognoscerent si ipse fuit deus incarnatus: non igitur uideatur quod fides predicat humane salutis conuenire. **S**i quis autem dicat quod propter obedientiam patris filius dei mortem sustinuit: hoc non uidetur rationale: obedientia enim impletur per hoc quod obediens se conformat uoluntati precipientis: uoluntas autem dei patris irrationabilis esse non potest: si igitur non fuit conueniens deum hominem factum mortem pati: quod mors contraria esse uidetur diuinitati que uita est: huius rei ratio ex obedientia ad patrem conuenienter assignari non potest. **P**reterea. uoluntas dei non est ad mortem hominum etiam peccatorum: sed magis dicitur ad uitam: secundum illud **Ezechiel. xviij.** Nolo mortem peccatoris: sed ut magis conuertatur ad uitam et uiuat: multo igitur minus potuit esse uoluntas dei patris: ut homo perfectissimus morti subiceretur. **A**mplius. ipsius et crudele uidetur innocentem precepto ad mortem inducere et precipue propter quod qui morte sunt digni: hoc autem Christus innocens fuit: ipsum igitur fuisse: si procepto dei patris mortem subiisset. **S**i uero alius quis dicat hoc necessarium fuisse propter humilitatem demonstrandam: sicut apostolus uidetur dicere **Phil. ij.** quod Christus humiliatus semetipsum factus obediens usque ad mortem: nec hec quidem

ro conueniens uideatur: primum quidem quod
danda est hominibus qui per superiores
possit: quod de deo dici non potest: non
os fuit de uerbum humiliari ut
etiam homines ad humilitatem
etiam uerbis diuinitis quibus est fide
bona et exemplis humane nature
franda humiliatis exemplum nec
di aut carnem sumere aut morte
quis autem uerbi dicitur quod propter
purgabone uerbum fuit ipse mo
que uidetur esse abiecta: sicut ap
tas est propter peccata nostra: et
ad multos conuertenda peccata:
unione primo quidem quod per sola
peccata purgantur. **D**einde quod
tio requiritur: conueniens fuit
ret qui peccatis: et in isto deo in
onus fuit de peccatis. **I**tem si
ut aliquis hominem puro maior pro
sufficiens uideatur fuisse si angelica car
di sanctificatione impletur: cum ang
perio homine. **P**reterea. peccatum non e
sed magis augetur: igitur per
ere debuit: talis debuit eius mo
lus peccata: et non uolentia
moritur. **A**d hoc si pro pe
mori oportet: et frequenter ho
isset et frequenter mortem sub
cat quod ipse propter peccatum
si ipse nasci et pati: quod quidem
nas uideatur homine primo pecca
le uideatur. **S**i alii homines ad sanctifica
originali. **S**ufficiens non sunt me
cans humane generis sanctifica
ipse in humane naturam mortuus
Preterea. si ipse peccatis humane
ter sanctificationem uideatur: quidem est
peccata patientur: quas pro pecca
tibus esse commemorat. **A**d
citur pro peccatis humane gene
est ut ultra remedia pro absolua
querenda queruntur: et ad oib
curam hominum igitur uideatur
homine absolute. **D**einde igitur
alicui uideri potest ea que de
tholica predicat: diuina maiesta
nientia non fuisse.

Quoniam fuit deus
Quoniam fuit deus
ter et sic incarnatio
retinuerit tanta

Quartus:

rō conueniens vī: primum quidē qz i eo commen-
danda est hūilitas qui hz superiorē: cui subijci
possit: qd de deo dici non pōt: non igitur cōueni-
ens fuit dei verbum hūiliari usqz ad mortem.
Ite satis hoies ad hūilitatem iso: mari pote-
rant uerbis diuinis quibus ē fides oimoda adhi-
benda z exemplis humanis: nō igitur ad demon-
strandū hūilitatis exemplū nccūm fuit uerbis
dei aut carnem sumere aut mortem subire. **S**i
quis autem iterū dicat qz ppter peccatū nōzuz
purgationē nccūm fuit xpm mortē subire z alia
que uidentur esse abiecta: sicut apls dicit: qz tradī-
tus est propter peccata nostra: z iterū mortu^s est
ad multoz exhaurienda pccā: nec hoc vī esse cō-
ueniens: primo quidē qz per solam dei grāz hoīuz
peccata purgantur. **D**einde qz si aliqua satisfac-
tio requirebatur: conueniens fuit: vt ille satisfac-
ret qui peccauit: qz i iusto dei iudicio unusquisqz
onus suū dz portare. **I**tem si conueniens fuit:
vt aliquis hoīe puro maior pro hoīe satisfaceret:
sufficiens vī fuisse si angelus carne assūpta h^o mo-
di satisfactionē i pleisset: cum angelus nālīter sit su-
perior hoīe. **P**re. pccm non expiatur peccato
sed magis augetur: si igitur per mortē xpi satisfac-
cere debuit: talis debuit eius mors esse in qua nul-
lus peccaret: vt. s. non uiolenta morte sed nālīter
moreretur. **A**dhuc si pro peccatis hoīum xps
mori oportuit: cū frequēter hoies peccēt: oportu-
issimē eū frequēter mortem subire. **S**i qd at di-
cat qz spālīter propter peccatū originale nccūm fu-
it xpm nasci z pati: qd quidem totaz nām huma-
naz i seccrat hoīe primo peccante: hoc impossibi-
le vī: si. n. alij hoies ad satisfaciendum p peccato
originali. sufficientes nō sunt: nec mors xpi p pec-
catis humani generis satisfactoria fuisse vī: qz et
ipse fm humanā nām mortuus est non fm dinā.
Pre. si xps p peccatis humani generis sufficiē-
ter satisfecit: iniustū vī quidē esse qz hoies adhuc
penas patiantur: quas pro pccō dina scriptura in-
ductas esse commemorat. **A**dhuc si xpus suffi-
cienter p peccatis humani generis satisfecit: non
essent ultra remedia pro absolutione peccatoruz
querenda: queruntur at ab oibus qui sue salutis
curam hnt: non igitur vī sufficienter xps peccata
hoīum abstulisse. **D**ec igitur sunt z silia ex qbus
alicui uideri pōt ea que de incarnatione fides ca-
tholica predicat dine maiestati et sapientie conue-
nientia non fuisse.

Conueniens fuit deū incarnari. **LIII.**

Siquis at diligen-
ter et pie incarnationis mysteria cōside-
ret: inueniet tantam sapie profundita-

tem: qz omnez humanam cognitionem excedat:
fm illud apli. **Q**ō stultum est dei: sapiētius ē ho-
minibus: vī sit: vt pie p̄sideranti sp magis ac ma-
gis admirabiles rōnes h^o modi mysterij manife-
stentur. **P**rimū igitur hoc considerandum
est qz icarnatio dei efficacissimum fuit auxiliū ho-
mini ad bñitudinem tendēti. **O**nsum est. n. tertio
qz p̄fecta bñtudo hoīs i imediata dei uisione con-
sistit: possit at alicui uideri qz hō ad hunc statum
nunq̄ possit pertingere: qz intellectus human^o im-
mediate ipsi diuine essentie uniretur: vt intellect^o
itelligibili propter imensam distantiam nārum:
z sic circa iquisitionem bñtudinis homo tepescēt
ipsa desperatione detentus: p hoc at qz deus hūa-
nam nām sibi unire uoluit in persona euidentissi-
me hoibus demonstratur: qz hō per intellectū deo
pōt uniri ipsum imediate uidendo: fuit igitur cō-
uenientissimum qz deus humanam nām assume-
ret ad spem hoīs i bñtudinē subleuandam: vī
post icarnationem xpi hoies ceperunt magis ad
celestem bñtudinē aspirare: fm qz ipse dicit Jo.
x. Ego ueni ut uitam hēant: z abundantius habe-
ant. **S**il ēt per hoc hōi auferuntur impedimēta be-
atitudinē adipiscendi: cum. n. perfecta hoīs be-
atitudo i sola dei fruitione consistit: vt onsum est
nccūm est qz quicunqz his que infra deum sunt:
inheret: finaliter a uere bñtudinē p̄ticipatione i-
pediatur. **A**d hoc at hō deduci poterat: qz re-
bus infra deum exñtibz inhereret: vt fini ignozā-
do sue nature dignitatē: ex hoc. n. cōingit qz qui-
dam considerantes se fm nām corpoream et sen-
sitiuāz quam cum alijs animalibus habent com-
munem i rebus corporalibus et delectatiōib^o car-
nis quandam beatitudinē bestialem requirūt.
Quidam uero considerantes quarūdam creatu-
rarum excellentiam super homines quantum ad
aliqua eorum cultui se astrinxerunt colentes mū-
dum z partes eius propter magnitudinem quan-
titatis et temporis diuturnitatem uel spirituales
substantias angelos z demōes propter hoc qz ho-
mines excedere inueniuntur tam in immortalita-
te qz i acumine intellectus estimantes in his utpo-
te supra se existentibus hominis beatitudinē cē-
querendam. **Q**uanuis at q̄tū ad aliquas conditi-
ones homo aliquibus creaturis existat inferior: ac
etiā infimis creaturis i quibusdam assimiletur
tamen secundum ordinem finis nihil homine exi-
stit altius nisi solus deus: in quo solo perfecta ho-
minis beatitudo consistit: hanc igitur hominis di-
gnitatem qz scilicet i imediata dei uisione beati-
ficandus sit: conuenientissime deus ostendit per
hoc qz ipse imediate naturam humanāz assump-
sit: vnde ex incarnatione dei hoc consecutū uide-
mus qz magna ps hoīum cultu angeloz demonū
z q̄rūcūqz creatūz p̄missio sp̄tis ēt uoluptatib^o

Liber

carnis et corporibus omnibus ad solum deum colendum se dedicauerunt: in quo solo beatitudinis complementum expectant: secundum quod apostolus monet ad collo. iij. c. **Q**ue sursum sunt querite: ubi christus est in dextera dei sedens: que sursum sunt sapite non que super terram. **A**dhuc quod beatitudo perfecta hominis in tali cognitione dei consistit: que facultatem omnis intellectus creati excedit: ut in tertio omnium est: necessarium fuit quaedam huiusmodi cognitionis prelibationem in homine esse qua dirigeretur in illam plenitudinem cognitionis beate: quod quidem fit per fidem: ut in tertio omnium est: cognitionem autem qua homo in ultimum finem dirigitur: oportet esse certissimam: eo quod est principium omnium que ordinantur in ultimum finem: sicut et principia naturalium nota certissima sunt: certissima autem cognitio alicuius esse non potest: nisi uel illud sit per se notum: sicut per demonstrationis principia: uel in ea que per se nota sunt resoluatur: qualiter nobis certissima est demonstrationis conclusio: id autem quod de deo nobis per fidem tenendum proponitur: non potest esse homini per se notum: cum facultatem humani intellectus excedat: oportuit igitur hoc homini manifestari per eum cui sit per se notum: et quibus omnibus diuinam essentiam uidentibus sit quodammodo per se notum: tamen ad certissimam cognitionem huiusmodi oportuit reductionem fieri in primum huiusmodi cognitionis principium. scilicet in deum cui est naturaliter per se notum: et a quo omnibus innotescit: sicut et certitudo scire non habetur nisi per resolutionem in prima principia idemonstrabilia: oportuit igitur hominem ad perfectam certitudinem consequendam de fidei ueritate ab ipso deo instrui homine facto ut homo secundum modum humani diuinam instructionem perciperet: et hoc est quod dicitur **Jo. primo. Deum nemo uidit unquam: unigenitus qui est in sinu patris ipse enarrauit: et ipse dominus dicit Jo. xviij. Ad hoc natus sum in mundum: ut testimonium perhibeam ueritati: propter quod uidemus post christi incarnationem euidentius et certius homines in diuina cognitione esse instructos secundum illud **1a. xi. Repleta est terra scientia domini. Item cum beatitudo hominis perfecta in diuina fructione consistat: oportuit affectum hominis ad desiderium diuine fructitionis disponi: sicut uidemus homini beatitudinis desiderium naturaliter esse: desiderium autem fructitionis alicuius rei ex amore illius rei capitur: necessarium igitur fuit hominem ad perfectam beatitudinem tendentem ad amorem diuinum induci: nihil autem sic ad amorem alicuius nos inducit: sicut experimentum illius ad nos: amor autem dei ad homines nullo modo efficacius homini potuit demonstrari quam per hoc quod homini uniri uoluit in persona: est. n. proprium amoris unire amantem cum amato: in quantum possibile est: necessarium igitur fuit homini ad beatitudinem perfectam tendenti: quod deus fieret homo. **A**mp. cum amicitia in quadam equalitate consistit: ea que multum inaequalia sunt: in amicitia copulari non posse uidentur: ad hoc****

igitur quod familiarior amicitia esset inter homines et deum: expediens fuit homini quod deus fieret homo: quod et naturaliter homo homini amicus est: ut sic dum uisibiliter deum cognoscimus in uisibilium amorem rapiamur. **S**icut et manifestum est quod beatitudo uirtutis est premium: oportet igitur ad beatitudinem tendentes secundum uirtutem disponi: ad uirtutem autem et uerbis et exemplis prouocamur: exempla autem alicuius et uerba tanto efficacius ad uirtutem iducunt: quantum de eo firmior bonitatis habetur opinio: de nullo autem homine puro infallibilis opinio bonitatis haberi poterat: quod et sanctissimi uiri in aliquibus inueniuntur defecisse: unde necessarium fuit homini ad hoc quod in uirtute firmaretur quod a deo huiusmodi nato doctrinam et exempla uirtutis acciperet: propter quod ipse dominus dicit **Jo. xij. Exemplum dedi uobis ut quemadmodum ego feci: ita et uos faciatis. Item sicut uirtutibus homo ad beatitudinem disponitur: ita et peccatis impeditur: peccatum autem uirtuti contrarium impedimentum affert beatitudini non solum inordinacionem quandam anime inducens secundum quod eam ab ordine debiti finis abducit: sed et deum offendens a quo beatitudinis premium expectatur: secundu quod deus humanorum actuum curam habet: et peccatum contrarium est charitati diuine ut in tertio plenius ostensum est. **E**t insuper huiusmodi offense homo conscientiam habens per peccatum fiducia accessit ad deum amittit que necessaria est ad beatitudinem consequendam: necessarius est igitur humano generi quod peccatis abundat: ut ei remedium aliquid quod adhibeatur contra peccata: hoc autem remedium adhiberi non potest nisi per deum: qui et uoluntatem hominis mouere potest in bonum: ut eam ad debitum ordinem reducat: et offensam in se commissam potest remittere: offensa enim non remittitur nisi per eum in quem offensa committitur: ad hoc autem quod homo a conscientia offense preterite liberetur oportet quod sibi de remissione offense per deum consistat: non autem per certitudinem eius consistere potest nisi a deo de hoc certificetur: ueniens igitur fuit et humano generi ad beatitudinem consequendam expediens quod deus fieret homo ut sic et remissionem peccatorum consequeretur per deum: et huius remissionis certitudinem per homines deum: unde et ipse dominus dicit **Matth. ix. Ut autem sciatis quod filius hominis preteritem habet dimittendi peccata etc. et apostolus ad Hebr. dicit quod sanguis christi emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis ad seruendum deo uiuenti. Ad hec. ex traditione ecclesie docemur totum humanum genus peccato esse infectum. **D**is igitur uisus respondendum est ad ea que incontra rium sunt obiecta: non enim est inconueniens etc. **H**abet tamen hoc ordo diuine iusticie ut ex superioribus patet quod peccatorum sine satisfactione non remittatur a deo: satisfactio autem pro peccato totius humani generis nullus homo purus poterat: quia quilibet****

homo purus aliquid minus est
uirtutibus oportuit igitur ad be
a peccato liberaretur quod aliquis
esse: cui satisfactio competeret
ne sit et meritis sufficiens esset a
peccato totius humani generis
mine gratiam ad ordinem beati
suis oculis. nam angeli huiusmodi
diuina nature: non in quantum ad o
eodem beatificat. **N**ecessarius
animum consequenda quod de be
humani generis tollenda: et hoc
p illa uirtute de ipso. **E**cce agnus
peccata mundi: et apostolus ad Ro.
et uno in omni in peccatoribus
oia ad iustificationem. **H**ec igitur
aliquid prope potest non fuisse in cog
oia hominem fieri sed expediens
ne salui. **S**olutio rationis supra
niam incarnationis. **A. V.**

A nero
tra hoc super
difficile est lo
trarium ordin
ri et prima ratio procedebat: quod
infiniti nature a humana exced
sue nature huiusmodi deum per fin
cum uirtutibus uirtutibus exempl
dam fuit ratio dei ad hominem
peccata uirtutibus nature ut nec per
re aliquid oportet: nec humana
one aliquid extra terminos sue
sideranda est quod poterit perfecti
diuine bonitatis nihil cognita
quod aliqua creatura quamcumque
hoc creature accretat: sic enim
nanti coactat quod hoc ipse me
Sicut etiam huiusmodi ad oia facienda
in omnia sapia respicit ut res
gratia. uidentur a deo res
coactant uirtutibus. unde huiusmodi
efficere poterit in humano gen
ex dei incarnatione uidentur
proponitur: quod gratia human
di uirtutibus inducerent quod de
ductio rationis: aliquid minus app
et rationis per rationem. homo enim
et corporali natura quod quodam
nature: ad totam creaturam per
mis salute. nam inferiores crea
mis credere uidentur et quodam
pior autem creatura spiritualis
nunc uicini finis procreatione

Quartus.

homo purus aliquid minus est tota generis humani
vniuersitate. oportuit igitur ad hoc quod humanum genus
a peccato communi liberaretur quod aliquis satisfaceret quod et hoc
esset cui satisfactio competeret. et aliquid supra homi-
nem ut eius meritum sufficiens esset ad satisfaciendum pro
peccato totius humani generis: maius autem ho-
mine quantum ad ordinem beatitudinis nihil est nisi
solus deus. nam angeli sunt superiores quantum ad con-
ditionem nature: non tamen quantum ad ordinem finis: quia
eodem beatificantur. Necessarium igitur fuit homini ad be-
atitudinem consequendam quod deus homo fieret ad peccatum
humani generis tollendum: et hoc est quod Iohannes ba-
ptista dixit de christo. Ecce agnus dei ecce qui tollit
peccata mundi: et apertus ad Romanos dicit. Sicut petrus
ex vno in omnibus in condemnatione. ita gratia ex vno in
omnibus ad iustificationem. Dec igitur sunt et illa ex quibus
aliquis percipere potest non fuisse incongruum bonitati diuine
deum hominem fieri sed expedientissimum fuisse huma-
ne salutis. Solutio rationum supra positarum contra que-
runtiam incarnationis. **L. V.**

Et uero que con-
tra hoc superius sunt opposita non
difficile est soluere. Non enim est con-
trarium ordini rerum deum hominem fie-
ri ut prima ratio precebat: quia quous natura diuina in
infinitum natura humanam excedat: tamen homo secundum ordinem
sue nature habet ipsum deum pro fine et natum est ei pro intelle-
ctu uniri: cuius uniois exemplum et documentum quod
dam fuit unio dei ad hominem in persona. seruata tamen pro-
prietate utriusque nature ut nec excellentie diuine natu-
re aliquid deperiret: nec humana natura per exaltati-
onem aliquam extra terminos sue spei traheret. **Ad**
siderandum est etiam quod propter perfectionem et immobilitatem
diuine bonitatis nihil dignitatis deo deperit ex hoc
quod aliqua creatura quantumcumque ei appropinquet nisi
hoc creature accrescat: sic enim ipsi creature sua bo-
nitate conicitur quod ex hoc ipse nullum patitur detrimentum
Sicut etiam habet ad omnia facienda dei voluntas sufficit
tamen diuina sapientia exigat ut rebus singulis secundum eorum con-
gruentiam prouideat a deo. rebus enim singulis proprias causas
conuenienter instituit. unde habet de sola sua voluntate
efficere potuerit in humano genere omnes utilitates que
ex dei incarnatione dicimus prouenisse ut scilicet ratio
proponebatur: tamen congruebat humane nature ut huiusmodi
diuinitates inducerentur pro deum hominem factum sic ex in-
ductis rationibus aliquatenus apparere potest. **Ad** itaque
est ratione per rationem. homo enim cum sit constitutus ex spirituali
et corporali natura quasi quoddam coniunctum tenens utriusque
nature: ad totam creaturam pertinere videtur quod fit pro ho-
minis salute. nam inferiores creature corporales in usum ho-
minis cedere videntur et ei quoddam modo esse subiecte: su-
pior autem creatura spiritualis. scilicet angelica conuenienter habet cum ho-
mine ultimi finis perfectionem ut ex superioribus patet:

et sic conueniens videtur ut vltis omnium causa illam creaturam
in vnitatem persone assumeret in qua magis conueniens erat cum
omnibus creaturis. **C**onsiderandum est etiam quod solius ratio-
nalis nature est per se agere: creature enim irrationalis ma-
gis agunt naturali impetu quam agunt per seipsas. unde
magis sunt in ordine instrumentalium causarum quam se ha-
beant per modum principalis agentis: assumptionem
autem talis creature a deo oportuit esse quod per se agere
posset tanquam agens principale. nam ea que agunt sic instru-
menta agunt in quantum sunt mota ad agendum. principale ve-
ro agens ipsum per se agit: si quid igitur agendum fuit diuini-
tus per aliquam irrationalem creaturam iufficit secundum hunc modum
creature conditionem quod solum moueret a deo: non autem
quod assumeret in persona ut ipse ageret: quia hoc est
naturalis conditio non recipit sed solum conditio rationalis
nature: non igitur fuit conueniens quod deus aliquam irrationalem
creaturam assumeret sed rationalem. scilicet angelicam vel hu-
manam. **E**t quis angelica natura quantum ad natura-
les proprietates inueniat excellentior quam humana na-
tura ut quarta ratio proponebat: tamen humana congruentius
fuit assumpta. primo quod quod in homine potius exprimi-
bile est se potest eo quod eius electio non immobiliter fertur in aliquid
sed a bono potest peruenire in malum et a malo reduci in
bonum: sic est in hominis ratione contingit quod ex sensibili-
bus et per signa quedam colligitur veritas: viam habet ad
vtrumque oppositorum. angelus autem sic habet immobiles
apprehensionem: quia per simplicem intellectum immobiliter co-
gnoscit: ita est habet immobilem electionem. vnde vel in malum
omnino non fertur: vel si in malum feratur: immobiliter fertur. vnde
eius potest exprimi-
bile esse non potest: cuius igitur precipua cau-
sa videatur diuine incarnationis esse expiatio peccato-
rum ut ex scripturis diuinis docemur: congruen-
tius fuit humanam naturam quam angelicam assumi
a deo. scilicet quia assumptio creature a deo est in per-
sona non in natura ut ex superioribus patet: con-
uenientius igitur assumpta est hominis natura quam
angelica: quia in homine aliud est natura et aliud
persona cum sit ex materia et forma compositus
non autem in angelo quia immaterialis est. tertio
quia angelus secundum proprietatem sue nature propinquior
erat ad deum cognoscendum quam homo cuius co-
gnitio a sensu oritur: sufficiebat igitur quod angelus
a deo intelligibiliter instrueretur de veritate diuina:
sed conditio hominis requirebat ut deus sensibi-
liter hominem de seipso hominem instrueret quod
per incarnationem est factum: ipsa etiam distantia
hominis a deo magis repugnare videbatur frui-
tione diuine: et ideo magis indiguit homo quam ange-
lus assumi a deo ad spem de beatitudine concep-
endam: homo etiam cum sit creaturarum termi-
nus quasi omnes alias creaturas naturali genera-
tionis ordine presupponens conuenienter primo re-
rum principio vnitur etiam ut quadam circulari
one perfectio rerum concludatur. **E**t hoc autem
quod deus humanam naturam assumpsit non datur

erroris occasio ut quinta ratio p̄p̄ob̄at. q̄ assū
prio humanitatis ut supra habitū est facta est in
vnitatē persone nō vnitatē nature ut sic nō o
porteat nos cōsentire his qui posuerunt deū nō
esse super oīa exaltatum dicētes deū esse aīaz mō
dī vel aliquid huiusmōi. Licet autē circa icarna
tionē dī sint aliqui errores exortī vt. vi. obijciēba
tur. tñ manifestū est multo plures errores post in
carnatiōem fuisse sublato. sicut. ex creatiōe rez
a dīna bonitate p̄cedere aliqua mala sunt cōsecu
ta quod p̄petebat cōdictioni creaturaz que desi
cere possunt. ita ē nō est mīz si manifestata dīna
veritate sunt aliqui errores exortī ex defectu mē
tium humanaz qui tñ errores exercuerūt fidelīū
īgenīa ad diligentius dīnoz veritatē exquirēdam
et itelligendā. sicut et mala que i creaturis accidūt
ordinat deus ad aliquod bonū. Quāuis autē bonū
omne creatū dīne bonitati compatī exīguum in
uenīat tñ quia in rebus creatis nihil pōt esse ma
ius q̄ salus rōnalis creature que cōsistit in fructio
ne ipsius bonitatis dīne cū ex incarnatiōe dīna p̄
secuta sit salus humana: nō parū vtilitatis predi
cta incarnatio attulit mundo vt septīa ratio p̄ce
debat. nec oportuit p̄pter hoc q̄ ex incarnatione
dīna omnes homines saluarent. sed tñ illi qui p̄
dicte incarnationi adhererēt p̄ fidē et fidē sacra mē
ta. Est siquidē incarnatiōis dīne virtus sufficiens
ad omniū hominū salutē. sed q̄ nō omnes ex hoc
saluant. ex eoz idīspositiōe cōingit q̄ icarnatiōis
fructū i se suscipere nolūt icarnatio deo p̄ fidem
et amorē nō inherēdo. nō. n. erat hominibus sub
trahēda libertas arbitriū per quā p̄nt uel inherere
vel nō inherere deo icarnato ne bonū hominī
coactū esset. et prop̄ hoc absq̄ merito et illauda
bile redderetur. **P**redicta ē dei incarnatio suf
ficiētibus indicijs hominib⁹ manifestata est. diuī
nitas. n. nullo mō conuenientius manifestari pōt
q̄ per ea que sunt p̄pria dei. est autē dei p̄prium
q̄ nature leges imutare possit supra naturā aliqd
operādo cuius ipse est auctor. cōueniētissime igit
p̄bat aliquid esse dīnum p̄ opera que supra leges
nature fiunt. sicut q̄ ceci illūminētur. leprosi mū
dentur. mortui suscitentur. huiusmodi quidem
opera christus effecit. vnde et ipse per hec opera
querētibus. Tu es qui uenturus es an aliu⁹ expe
ctamus: suaz dīnitatē demonstrauit dicēs. **F**eci vi
dēt. claudi ambulāt. surdi audiūt. et. Aliū autez
mūdū creare necesse nō erat. nec rō diuine sapien
tie nec rez natura hoc habebat. **S**i autem dicat
vt octaua ratio p̄ponebat q̄ huiusmodi miracu
la etiam p̄ alios esse facta legunt. tamen cōsiderā
dum est q̄ multo differentius et diuini⁹ xp̄us effe
cit. nam aliq̄ orādo hoc fecisse leguntur. xp̄us autē
imperando quasi ex propria potestate. et nō solū
ipse hoc fecit: sed et aliq̄ eadem et maiora faciendū

tribuit potestate qui ad solā iuocationē nominis
christi huiusmodi miracula faciēbat. et nō solū
corporalia miracula per christū facta sunt sed et
spūalia que sunt multo maiora. s. q̄ p̄ xp̄m et ad
iuocationem nominis eius spiritus sanctus daret
quo accenderentur corda charitatis diuine affectu
et mētes instruerent subito i sciētia dīnoz. et lique
simpliciū redderēt diserte ad dīnam vritatez ho
minibus p̄ponēdā. huiusmodi autem opa idicia
sunt expressa dīnitatis xp̄i que nullus purus hō
facere potuit. vnde apostolus ad **Heb.** dicit q̄ sa
lus hominū cū initium accepisset enarrari p̄ do
minū per eos qui audierunt in nos confirmata ē
attestata deo signis et virtutibus et varijs san
cti distributionibus. Licet autem saluti totius hu
mani generis deī incarnatio necessaria foret. non
tamen oportuit q̄ deus a principio mundi incar
naret ut. ix. obijciēbatur. primo quidem quia p̄
deum incarnatum oportebat hominibus medicū
nam afferrī contra peccata ut superius habitum
est. Contra peccatum autem alicui cōuenient me
dicina non affertur nisi prius suum defectum re
cognoscat vt sic per humilitatē homo de seipso
nō presumēs iactet spem suam in deum a quo so
lo potest sanari peccatum vt supra habitum est.
poterat autem homo de seipso presumere et q̄rū
ad scientiam et q̄rū ad virtutem. relinquendus
igitur aliquādo sibi vt experiret q̄ ipse sibi nō
sufficeret ad salutem neq̄ per scientiam naturalē
quia ante tempus legis scripte homo legē nature
transgressus est. neq̄ per virtutē propriam quia
data sibi cognitōe peccati per legem: adhuc ex in
firmirate peccauit. et sic oportuit vt demuz homi
ni neq̄ de scientia neq̄ de virtute presumendi da
retur efficac̄ auxilium contra peccatum per xp̄i i
carnationem. et gratia christi per quam et instrue
retur in dubijs ne in cognitione deficeret. et robo
raretur contra tentationum insultus ne per infir
mitatem deficeret. sic igitur factum est q̄ essent
tres status humani generis. primus ante legem. se
cūdu⁹ sub lege. tertius sub gratia. deinde per deū
icarnatum precepta et documēta perfecta homi
nibus dāda erant. requirit autem hec cōditio hu
mane nature q̄ nō statim ad perfectum ducatur
sed manuducatur per imperfecta vt ad perfectio
nem perueniat. quod et in instructiōe puerorum
videmus qui primo de minimis instruūtur. nam
a principio perfecta capere non valent. Similiter
etiam si alicui multitudī aliqua inaudita p̄po
nerentur et magna: nō statim caperet nisi ad ea as
suesceret prius per aliqua minora. sic igitur cōue
niēs fuit a principio vt humanū genus instrueretur
de his que pertinet ad suam salutem p̄ aliqua le
uia et minora documēta p̄ patriarchas et legē et p̄phe
tas et tādē in cōsummatione temporum perfecta

coarctā xp̄i p̄poneret i terris.
Sol. iij. de rōi renig plenitudo
us filium cum i terris. et ibidē
notor sit in xp̄o. s. iā nō sum
simul et cōsiderādū est q̄ fuit
q̄ aliquos nuncios p̄cedē
subdit ad eum reuerentius su
le aduētū dei i terris multa p̄
essent parati ad eū icarnatū
quidē factū est eū p̄ cōcedētē
ta hominum mentes eū p̄posi
credere qui ante pronuncia
tio susciperet p̄pter p̄p̄ia
dei icarnati in mūdum esset
humane salutis. nō fuit ne
nē mūdū cū hōib⁹ conuerter
bat. hoc. n. doro gasser reuer
debat deo icarnato reuer
ipsum carne indutum aliq̄ hō
nihil de eo extra alios hominū
post mira que gessit in terris
minibus subtrahente magis
runt. p̄pter quod et iūis dicit
fuit iūis sancti nō dedit q̄ dū
fuit quasi q̄ eius absentia eo
lia mūta magis p̄paratū
Si nō abierit p̄paratū nō
abierit. mīa ei ad vos. Tu
nō ip̄sibile et immortalē
ponebat. sed magis passibilē
quidē quia necessariū erat
icarnatiōis cognoscere et
amorē inflāmare. oportuit
carnationis manifestandā q̄
minib⁹ sumeret. i. passibilē
passibilē et immortalē carnē
hominibus qui talē carnē
fanta esset et non veritas
collariū fuit deus carnem at
humani generis sacrificeret.
alio fatū sacre vi terro offe
nā p̄ peccato dīni dōmīa ip̄e
tanē assumat. p̄nā et dīlegi
peccatum: est more et alie p̄
sicut supra dictū est. vñ et ap
vñ hominē peccatū i bono
peccatū more oportuit i
et mortale oca assumere
tando et moriēdo p̄ nobis
auferret. et hoc est q̄d ap̄
mūit filii sui in similitudine
habētē carnē similem pe
et mortale et subdit. vt o
in carne. i. vt p̄ p̄nā quar
suscipit peccatū a nobis

Quartus.

doctrina xpi pponeret i terris. fm qd aplos dic ad
Gal iij. **A**t vbi venit plenitudo teporis misit de
us filium uum i terris. r ibide dicit qd lex pedagogus
noster fuit in xpo. s; ia no sumus sub pedagogo.
Simul et considerandu est qd sicut aduentu magni re
gis oz aliquos nuncios precedere vt pparentur
subditi ad eum reuerentius suscipiendu ita oportu
it aduentu dei i terris multa precedere quibz hoies
essent parati ad deum incarnatum suscipiendu. qd
quidem factu est ou p precedetia pmissa r docum
ta hominum mentes disposita sunt vt facilius ei
crederent qui ante prenuiciatus erat r desideran
tius suscipere ppter priora pmissa. **E**t lz aduentu
dei incarnati in mundum esset maxime necessarius
humane saluti. tn no fuit necessariu qd vsqz ad fi
ne mundi cu hoibus conuerfaretur. vt. x. ro. ppo
bat. hoc. n. derogasset reuerentie quam homines
debent deo incarnato exhibere: dum videntes
ipsum carne indutum alio hominibus similem:
nihil de eo vltra alios homines estimassent. s; eo
post mira que gessit in terris suam presentiaz ho
minibus subtrahente magis ipsum reuereri cepe
runt. ppter quod et suis discipulis plenitudinem
spiritus sancti no dedit qd diu cum eis puerfatus
fuit: quasi p eius absentia eoz animis ad spiritua
lia munera magis pparatis. vn r ipe eis dicebat.
Si no abiero: paraclitus no veniet ad vos. si autem
abiero. mittam eu ad vos. **N**o oportuit at deuz car
ne ipassibile r mortalem suscipere fm qd. xi. ro. p
ponebat. sed magis passibilem r mortalem. primo
quidem quia necessariu erat hominibz qd beneficiu
incarnationis cognoscerent vt ex hoc ad diuinum
amorem inflamarent. oportuit at ad veritatem in
carnationis manifestanda qd carne similem alio ho
minibz sumeret. s. passibilem r mortalem. si. n. im
passibile r mortalem carne suscepisset: visus fuisset
hominibus qui tale carne no nouerat qd aliquod
fantasma esset r non veritas carnis. secundo qd ne
cessariu fuit deuz carnem assumere vt p peccato
humani generis satisfaceret. contingit at vnu pro
alio satisfacere vt i tertio ostensum est. ita tn qd pe
na p peccato alteri debita ipe sibi no debita volu
tarie assumat. pena at r sequens humani generis
peccatum: est mors r alie passibilitates vite pscnti
sicut supra dictu est. vn r apostolus dic ad Ro. p
vnu hominem peccatu i hunc mundum intravit r p
peccatu mors. oportuit igit vt carnem passibilem
r mortalem deus assumeret absqz peccato vt sic pa
tiendo r moriendo p nobis satisfaceret r peccatu
auferret. r hoc est qd apostolus dic ad Ro. qd de
misse filiu suu in similitudinem carnis peccati. i.
habentem carne similem peccatoribz. s. passibilem
r mortalem. r subdit. vt o: peccato danar: peccatu
in carne. i. vt p pena quam i carne p peccato no
sustinuit peccatu a nobis auferret. tertio qd p hoc

qz carne passibile r mortalem habuit efficacius de
dit nobis exempla virtutis. passiones carnis forti
ter superando r eis virtuose stedo. quarto qd p
hoc magis ad spem immortalitatis erigimur qd ipe
de statu carnis passibilis r mortalis mutatus est i
impassibilitate r immortalitate carnis. qd et de no
bis sperare possumus qui carne gerimus passibi
lem r mortalem. si vero a principio carne impassi
bile r mortalem assumpsisset: nulla nobis o: retur
ocasio immortalitatem sperandi his qui in seipsis
mortalitate r corruptibilitate experiunt. **H**oc etia
mediatoris officium requirebat qd cum comune
haberet nobiscum passibile carne r mortalem. cu
deo vero virtutem r gloriam: vt auferret a nobis
quod nobiscum comune habebat. s. passionem r
mortem: ad id nos duceret quod sibi r deo erat
comune fuit enim mediator ad iungendum nos
deo. **S**imiliter etiam non fuit expediens qd deus
incarnatus vitam in hoc mundo ageret opulenta
r honoribus seu dignitatibus sublimem vt. xij.
ratio condebat. primo quidem quia ad hoc ve
nerat vt mentes hominum terrenis deitas a ter
renis abstraheret r ad diuina eleuaret. vnde opo
tuit vt suo exemplo homines in contemptum di
uitiarum r aliorum que mundani o: siderant tra
heret r qd inopem r priuata vitam ageret i hoc
mundo. secundo quia si diuitijs abundasset r in
aliqua maxima dignitate constitutus fuisset: id qd
diuine gessit magis potentie seculari qd virtuti di
uinitatis fuisset attributum. vnde efficacissimum
argumentum sue diuinitatis fuit qd absqz amini
culo potentie secularis totum mundum in meli
commutauit. **U**nde patet etiam solutio ad id qd
xij. obieciatur. **N**on est autem procul hoc a ve
ro qd filius dei incarnatus obediens precepto pa
tris mortem sustinuit fm doctrinaz apostoli. pre
ceptum enim dei est ad homines de operibus vir
tutum. r quanto aliquis perfectius actuz virtutis
exequitur: tanto magis deo obedit. inter alias at
virtutes pscipua charitas est: ad quaz omnes alie
referuntur. **C**hristus igitur dum actuz charitatis
perfectissime impleuit: deo maxime obediens fuit
nullus eni est actuz charitatis perfectior qd qd ho
mo pro amore alicuius etiam mortem sustineat
secundum quod ipsemet dominus dicit. **M**aiore
charitatem nemo habet qd qd animam suam po
nat quis pro amicis suis. sic igitur inuenitur chri
stus mortem sustinens pro salute hominum r ad
gloriam dei patris: deo maxime obediens fuisse
actum charitatis perfectum exequendo. nec hoc
repugnat diuinitati ipsius vt. xij. ratio procedebat
sic eni facta est vnio in persona vt proprietates vtri
usqz nature maneret vne. s. r humane vt supra
habitu est. r ideo patiente **C**hristo etiam mor
tem r alia q humanitatis sunt. diuinitas ipassibilis

Liber

mansit. quous propter unitatem persone dicamus deum passum et mortuum. cuius exemplum aliquo liter in nobis apparet. quia moriente carne anima remanet immortalis. Sciendum est etiam quod licet voluntas dei non sit ad mortem hominum. ut. xv. ratio proponebat. est tamen ad virtutem per quam homo mortem fortiter sustinet et ex charitate periculis mortis se obicit. et sic voluntas dei fuit de morte Christi in quantum Christus eam ex charitate suscepit et fortiter sustinuit. Unde patet quod non fuit impium et crudele quod deus pater Christum mori voluit ut. xvi. ratio concludebat. non enim cogit inuitum. sed complacuit ei voluntas qua ex charitate Christus mortem suscepit. et hanc etiam charitatem in eius anima operatus est. Similiter etiam non inconuenienter dicitur quod propter humilitatem demonstrandam Christus mortem crucis voluit pati. et reuera quidem humilitas in deum non cadit ut. xvij. ratio proponebat. quia virtus humilitatis in hoc consistit ut aliquis infra suos terminos a se contineat ad ea que supra se sunt non se extendens sed superiori se subiciat. unde patet quod deo humilitas conuenire non potest qui superiorem non habet sed ipse super omnia existit. si autem aliquis uel equali uel inferiori se ex humilitate aliquando subiciat. hoc est quidem secundum aliquid. cum qui simpliciter equalis uel inferior est superiorem se arbitratur. Quous igitur Christo secundum diuinam naturam humilitatis uirtus non competat. competit tamen sibi secundum humanam naturam et eius humilitas ex eius diuinitate laudabilior redditur. dignitas enim persone abiicit ad laudem humilitatis puta quando pro aliqua necessitate expedit aliquem magnum aliqua infirma pati. nulla autem tanta dignitas esse potest hominis quam quod sit deus. unde hominis dei humilitas maxime laudabilis inuenitur dum abiecta sustinuit que pro salute hominum ipsum pati expediebat. erant enim homines propter superbiam mundane glorie amatores. ut igitur hominum animos ab amore mundane glorie in amorem diuine glorie transferret. uoluit mortem sustinere non qualemcumque sed abiectissimam. sunt enim quidam qui et si mortem non timeant. abhorrent tamen mortem abiectam: ad quam etiam contemnendam dominus homines animauit sue mortis exemplo. Et licet homines ad humilitatem informari potuerint diuinis sermonibus instructi. ut. xvij. ratio proponebat. tamen ad agendum magis prouocantur facta quam uerba. et tanto efficacius facta mouent quanto certior opinio bonitatis habet de eo qui huiusmodi operatur. unde licet aliorum hominum multa humilitatis exempla inuenirentur. tamen expedientissimum fuit ut adhuc homines dei prouocarent exemplo quem constat errare non potuisse. et cuius humilitas tanto est mirabilior quam

to maiestas sublimior. Manifestum est etiam ex predictis quod oportuit Christum mortem pati non solum ut exemplum preberet mortem contemnendi propter uirtutis amorem. sed ut etiam aliorum peccata purgaret. quod quidem factum est dum ipse qui absque peccato erat mortem peccato debitam pati uoluit ut in se penam aliorum debitam per alios satisfaciendo susciperet. Et quous sola dei gratia sufficiat ad remittendum peccata ut. xviii. ratio proponebat. tamen in remissione peccati exigitur etiam aliquid ex parte eius qui peccatum remittit. ut. s. satisfaciatur ei quem offendit. et quia alii homines per seipsos hoc facere non poterant: Christus per omnibus hoc fecit mortem uoluntariam ex charitate patiendo. Et quous in puniendo peccata oporteat illum puniri qui peccauit ut. xx. ratio proponebat. tamen in satisfaciendo unus potest alterius penam ferre. quia dum pena per peccatum infligitur pensatur eius qui punitur iniquitas in satisfacione uero dum quis ad placendum eum quem offendit uoluntarie penam assumit. satisfaciens charitas et beniuolentia estimatur que maxime apparet cum quis pro alio penam assumit. et ideo deus satisfactionem unius pro alio acceptat ut etiam in tertio libro ostensum est. Satisfacere autem pro toto humano genere ut etiam supra ostensum est nullus homo purus poterat nec ad hoc angelus sufficiebat ut. xxi. ratio proponebat. angelus enim licet quantum ad aliquas proprietates naturales sit homine potior. tamen quantum ad beatitudinis participationem in quam per satisfacionem reducendus erat est ei equalis. et iteque non plene reintegraretur hominis dignitas si angelo pro homine satisfaciens obnoxius redderetur. Sciendum autem est quod mors Christi uirtute satisfaciendi habuit ex charitate ipsius qua uoluntarie mortem sustinuit non ex iniquitate occidentium qui eum occidendo peccauerunt. quia peccatum non ueleretur peccato ut. xxij. ratio proponebat. Et quous mors Christi pro peccato satisfactoria fuerit. non tamen totiens eum mori oportuit quotiens homines peccant ut. xxij. ratio concludebat. quia mors Christi sufficiens fuit ad omnium expiationem peccata. tum propter eximiam charitatem qua mortem sustinuit. tum propter dignitatem persone satisfaciens que fuit deus et homo. Manifestum est autem etiam in rebus humanis quod quanto persona est altior tanto pena quam sustinet pro maiori computatur siue ad humilitatem et charitatem patientis siue ad culpam inferentis. Ad satisfaciendum autem per peccatum totius humani generis mors Christi sufficiens fuit. quia quous secundum humanam naturam solum mortuus fuerit ut. xxiiij. ratio proponebat. tamen ex dignitate persone patientis que est persona filii dei mors eius redditur preciosa. quia ut supra dictum est sicut maioris est criminis alicui

plone uirtutis q̄ maioris
uoluntate et ex maiori chari
tate p̄ alios se subiciat uol
at ipse p̄ peccato originali sua
fuit. no e in iconuentione. re
to originali conuenientes. re
qui et redemptio xpi p̄ncip
pedebat. hoc. n. p̄gauer et
remancer et culpa subolata. p̄
formam fidei ad xpm sic
unde sicut xps p̄us multas
sic ad immortalitatis gloriam
deus eius p̄us subiaceret p̄
mortalitate p̄uenit q̄i p̄
passionis xpi ut similitudim
rentur. sicut ap̄tholus ad 1
dei cobedes ut xpi. si in p̄p
rificemur. scido q̄ si hōies
si immortalitate et impassibilitate
hōies ad xpm accederet ma
beneficia q̄ p̄p̄t sp̄alia b̄
xpi uentura in mundū ut b̄
raū ad sp̄alia transferret.
ad xpm statim impassibilis et
hoc q̄dammodo cōpelleret h̄
p̄mā. et sic mortis fidei m
ficiam p̄ peccatis hōiū gen
cerit ut. xxvi. ratio p̄pono
media p̄p̄t saluam quere
si quous uis cā saluta sic
is quali ueritatis cā dā
unuerſale causam applica
lit ut effectus unuerſalis cā
peccati primi parentis per
carnis origine. affectus at m
unio p̄p̄t sp̄ialem regere
homo xpo quodammodo p̄
et ideo oportet q̄ unūquod
xpm et alia suscipere ut qui
operat. Et quo p̄ q̄ c̄ flux
non est q̄ nature p̄p̄anem
uoluntatis qua homo xpo a
xpo unūquodq̄ conueniat
unde non occurrat ad p̄
primi parentis quod cum
ducitur. et inde est q̄ h̄ p̄
genali mandati per xpm.
ens q̄ eorum filij cum p̄
et sacramentis salutis indi
claudat. Sic igitur ex p̄
q̄ ea que circa mysteriū
lica p̄dicat: neq̄ impossibi

De necessitate sacram

Quartus.

plone iſerre iuriã q̄ maioris dignitat̄ exiſtit. ita
vtuoſus ẽ 7 ex maiori charitate pcedẽs q̄ maior
pſona p alijs ſe ſubiſciat uolũtarie paſſioni. q̄uiſ
ãt x̄p̄s p pctõ originali ſua morte ſufficient̄ ſatis
fecerit. nõ ẽ tñ iconueiõs q̄ penalitates ex pecca
to originali conſequentes. remaneãt ad huc i oib̄
qui ẽt redẽptionis x̄p̄i p̄ticipes ſũt ut. xxv. ratio
pcedebat. hoc. n. p̄gruet̄ 7 utiliſ factũ ẽ ut pena
remaneret ẽt culpa ſublata. p̄mo q̄d̄ ut eſſet con
formitas fidelũ ad x̄p̄m ſicut mẽbroz ad caput.
unde ſicut x̄p̄s p̄us multas paſſiones ſuſtinuit 7
ſic ad immortalitat̄ gloriã p̄uicit. ſic decuit ut ſi
deleas eius p̄us ſubiacerent paſſionib̄ 7 ſic ad im
mortalitatẽ puenirẽt q̄ ſi portãtes i ſeipſis iſignia
paſſionis x̄p̄i ut ſimilitudinẽ gloriã eius cõſeque
rentur. ſicut apoſtolus ad Ro. vij. Hẽdes quidez
dei cohẽdes ẽt x̄p̄i: ſi tñ p̄patimur ut 7 ſimul glo
rificemur. ſecũdo q̄: ſi hoies ueniẽtes ad x̄p̄m ita
ſi immortalitatẽ 7 ipaſſibilitatẽ cõſequerent: pluꝛs
hoies ad x̄p̄m accederẽt magis p̄p̄i hec corporalia
beneficia q̄ p̄pter ſpũalia bona. q̄d̄ ẽ 7 itentionẽ
x̄p̄i ueniẽtis i mundũ ut hoies ab amore corpo
raliũ ad ſpũalia transferret. tertio q̄: ſi accederẽs
ad x̄p̄m ſtatim ipaſſibiles 7 immortales redderent:
hoc q̄d̄ammodo cõpelleret hoies ad fidẽ x̄p̄i ſuſci
piendã. 7 ſic meritũ fidei minueret. quãuis ẽt ſuf
ficiẽt̄ p̄ peccatis hũani generis ſua morte. ſatiſſe
cerit ut. xxvi. ratio p̄ponebat. ſunt tñ unicuiq̄z re
media p̄p̄rie ſalutis querenda. mora. n. x̄p̄i ẽ qua
ſi queda uis cã ſalutis ſicut peccatũ p̄mi hois ſu
it̄ quaſi uerĩſimilis cã dõnationis. oportet autem
uniuerſalẽ cauſam applicari ad unũquodq̄z ſpẽa
liũ ut effectũ uniuerſalis cãe p̄ticipat. effectus igit̄
peccati primi parentis peruenit ad unũquẽq̄z pec
carnis originẽ. effectus ẽt mortis x̄p̄i pertingit ad
unũquẽq̄z p̄ ſpũalem regenerationẽ per quam
homo x̄p̄o quodãmodo p̄iungitur 7 incorporat̄.
7 ideo oportet q̄ unusquiſq̄z querat regenerari p̄
x̄p̄m 7 alia ſuſcipere in quibus uirtus mortis x̄p̄i
operat̄. Ex quo p̄z q̄ ei flux̄ ſalutis a x̄p̄o i hoies
non ẽt p̄ nature p̄p̄aginem ſed per ſtudũz bone
uoluntatis qua homo x̄p̄o adheret. 7 ſic quod a
x̄p̄o unusquiſq̄z conſequitur ẽt personale bonũ.
unde non deriuatur ad poſteros ſicut peccatum
primi parentis quod cum nature p̄p̄agine pro
ducitur. 7 inde ẽt q̄ l̄z parentes ſunt a peccato ori
ginali mundati per x̄p̄m. non tamen ẽt incõueni
ens q̄ eorum filij cum peccato originali naſcant̄
7 ſacramentis ſalutis indigeant. ut. xxvij. ratio cõ
cludebat. Sic igitur ex premiſſis aliquatenus p̄z
q̄ ea que circa myſterũ incarnationis fides catho
lica p̄dicat: neq̄z ipõſſibilia neq̄z icõgrua iueniũt.

De neceſſitate ſacramẽtoꝝ. LVI.

Quia uero ſicutiã

Quidẽt̄ eſt mora x̄p̄i eſt q̄ ſi uniuerſaliſ
cã humane ſalutis. uniuerſalẽ ẽt cau
ſam oportet applicari ad unũquẽq̄z effectũ: necel
ſariũ iuit exhiberi hominib̄ quedam remedia p̄
que eis beneficiũ mortis x̄p̄i quodãmodo p̄iungẽ
tur. huiusmodi autem eſſe dicunt̄ eccleſie ſacramẽ
ta. huiusmodi autem remedia oportuit cuꝛz aliq̄
bus uisibilibus ſignis tradi. primo quidem quia
ſicut ceteris rebus ita etiam homini deus p̄uidet
ſm̄ eius cõditionem. eſt ẽt talis hominis cõditio
q̄ ad ſpiritalia 7 itelligibilia capiẽda naturalĩ
ter p̄ ſenſibilia õducitur. oportuit igitur ſpiritalia
remedia hominibus ſub ſignis ſenſibilib̄ dari
ſecũdo q̄: iſtrumenta oportet eſſe prime cauſe
p̄portionata. prima autẽ 7 uerĩſimilis cauſa hũa
ne ſalutis eſt v̄bũ icarnatum ut ex premiſſis appa
ret. cõgruũ igitur fuit ut remedia quibus uniuerſa
lis cauſe uirtus pertingit ad homines: illius cauſe
ſimilitudinẽ haberent ut. ſ. i. eis uirtus diuina i
uſibiliter operaretur ſub uisibilibus ſignis. tertio
q̄: homo in peccatum lapſus erat reb̄ uisibilib̄
indebite inherendo. ne igitur crederetur uisibilia
ex ſui natura mala eſſe 7 p̄pter hoc ei inherẽtes
peccaſſe. per ipſa uisibilia congruum fuit q̄ hoĩ
bus remedia ſalutis adhiberentur ut ſic apparẽt
ipſa uisibilia ex ſui natura bona eſſe uelut a deo
creata ſed hominibus noxia fieri ſm̄ q̄ eis inordi
nate inherẽt. ſalutifera uero ſm̄ q̄ ordinate eis
uuntur. Ex hoc autem excluditur error quorũ
dam hereticõꝝ: quĩ omnia huiusmodi uisibilia
a ſacramentis eccleſie uolunt eſſe remouenda. nec
mirum. q̄ ipſi opinantur omnia uisibilia ex ſui
natura mala eſſe 7 ex malo actore p̄ducta: quod
i ſecundo libro reprobauius. Nec eſt inconueni
ens q̄ per res uisibiles 7 corporales ſpũalis ſalus
minuſtetur. q̄ huiusmodi uisibilia ſunt quaſi q̄
dam iſtrumenta dei icarnati 7 paſſi. iſtrume
tum autem non operatur ex uirtute ſue nature: ſz
ex uirtute principalis agẽtis a quo applicatur ad
operandum. ſic igitur 7 huiusmodi res uisibiles
ſalutem ſpiritualem operantur non ex p̄p̄rietate
ſue nature ſed ex iſtitutione ipſius x̄p̄i ex qua uir
tutem iſtrumentalem conſequuntur.

**De diſtinctione ſacramẽtoꝝ ueteris 7 noue
legis. LVII.**

Deinde considerã

Dum eſt q̄ cum huiusmodi uisibilia
ſacramenta ex paſſione x̄p̄i efficacĩã
habeãt 7 ipſam quodãmodo representent. talia
ea eſſe oportet ut congruant ſaluti. acte per x̄p̄z.

Liber

hoc autem salus ante christi incarnationem et mortem erat quidem promissa sed non exhibita: sed verbum incarnatum et passum est salutem huiusmodi operatum. facta igitur quae incarnationem christi precesserunt talia esse oportuit ut significarent et quodammodo repromitterent salutem. facta autem quae christi passionem consequuntur talia esse oportet ut salutem hominibus exhibeant et non solum signando demonstrant. Per hoc autem evitatur iudeorum opinio quae credunt sacramenta legalia propter hoc quod a deo sunt instituta in perpetuum esse servanda. cum deus non peniteat neque mutet. Sit autem absque mutatione disponentis vel potius quod diversa disponat secundum congruentiam temporum diversorum. sicut paterfamilias alia precepta tradit filio parvulo. et alia iam a dulto. sic et deus congruenter alia facta et precepta ante incarnationem tradit ad significandum futura alia post incarnationem ad exhibendum presentia et rememorandum praeterita. Magis autem irrationabilis est nazareorum et helonitarum error qui facta legalia simul cum evangelio dicebant esse servanda. quia huiusmodi error quasi contraria implicat. dum enim servat evangelica facta praesententur in carnatione et alia christi mysteria iam esse perfecta. dum autem etiam facta legalia servat praesentent ea esse futura.

De numero sacramentorum nove legis. LVIII.

Quia vero ut dictum est remedia spiritualis salutis sub signis sensibilibus sunt hominibus tradita. consequens est sicut ut distinguerent remedia quibus praevidetur spirituali vite secundum similitudinem corporalem. In vita autem corporali duplicem ordinem invenimus. sunt enim propagatores et ordinatores corporalis vite in alijs. et sunt qui propagant et ordinantur secundum corporalem vitam. vite autem corporali et naturaliter sunt per se necessaria. et quartum per accidens. oportet enim primo quod per generationem seu natiuitates res aliquam vitam accipiat. secundo quod per augmentum ad debitam quantitatem et robur perveniat. tertio ad preservationem vite per generationem adeptae. et ad augmentum productae. est necessarium nutrimentum et haec quidem sunt per se necessaria naturali vite quia sine his vita corporalis perfici non potest. unde et anime vegetative quae est vivendi principium tres vires naturales assignantur. scilicet generativa augmentativa et nutritiva. Sed quia contingit aliquod impedimentum circa vitam corporalem ex quo res viva infirmatur. per accidens necessarium est quartum quod est sanatio rei vivantis egrote. sic igitur et in vita spirituali primam est spiritualis generatio per baptismum. secundum est spirituale augmentum productum ad robur perfectum per sacramentum confirmationis. tertium est spirituale nutrimentum per eucharistie sa-

cramentum. restat quartum quod est spiritualis sanatio quae fit vel in anima tantum per penitentie sacramentum vel ex anima derivat ad corpus quum fuerit opportunum per extremam unctionem. haec igitur pertinent ad eos qui in vita spirituali propagant et servant. propagatores autem et ordinatores corporalis vite secundum duo attenduntur. secundum originem naturalem quod ad parentes pertinet. et secundum regimen politicum per quod vita hominis pacifica conservatur. hoc pertinet ad reges et principes. sic igitur est et in spirituali vita. sunt enim quidam propagatores et servatores spiritualis vite secundum spirituale ministerium tantum ad quod pertinet ordinis sacramentum. et secundum corporalem et spiritualem simul quod fit per sacramentum matrimonii quo vir et mulier conveniunt ad prolem generandam et educandam ad cultum divinum.

De baptismo. LIX.

Secundum hoc igitur apparere potest circa sacramenta singula et effectus proprii uniuscuiusque et materia proveniens. Et primo quidem circa spirituales generationem que per baptismum fit. Considerandum est igitur quod generatio rei vivantis est mutatio quaedam de non vivente ad vitam. vita autem spirituali praevius est homo in sua origine per peccatum originale ut supra dictum est. et ad haec quaecumque peccata sunt addita abducit a vita. oportuit igitur baptismum qui est spiritualis generatio talem virtutem habere quod etiam peccatum originale et omnia actualia peccata commissa tollat. et quia signum sacramenti sensibile congruum debet esse ad representandum spirituale facti effectum. feditatis autem ablutio in rebus corporalibus facilius et convenientius fit per aquam. ideo et baptismus convenienter in aqua confertur per verbum dei sanctificata. Et quia generatio unius est alterius corruptio. et quod generat formam amittit et proprietates ipsam consequentes: necesse est quod per baptismum qui est spiritualis generatio non solum peccata tollantur quae sunt spirituali vite contraria sed etiam omnes peccatorum reatus. et propter hoc baptismus non solum a culpa abluat sed etiam ab omni reatu peccati absoluit. unde baptismi satisfactio non iungitur per peccatum. Item cum per generationem res formam accipiat: simul acquirit et operationem consequentem formam et locum ei congruentem. ignis enim motus generatus tendit sursum sicut in proprium locum. et ideo cum baptismus sit spiritualis generatio. statim baptizati idonei sunt ad spirituales actiones sicut ad susceptionem aliorum sacramentorum et ad alia huiusmodi. et statim eis debetur locus congruus spirituali vite qui est beatitudo eterna. et propter hoc baptizati si decedant statim in beatitudine recipiuntur. unde dicitur quod baptismus

aperit lanam celli. Consideratio
viresca est in una generatio
musa spiritualis generatio: mus
baptizandus. manifestus est et
immediatus iterum semel in bove
et baptismus qui est spiritualis
ri non debet. Hoc etiam coe est
semel in coe etiam est per omnia
ri non debet ne consecratio in
cum baptismus sit quaedam coe
ti non est iterum baptismus. P
ror nonnullis vel rebaptizatio

De confirmatione.

Perfectio
spiritualis roboratio
homo sic est
baptizatio nec inde retrahatur: per
qua ut terrori. fortitudo. n.
repellit. sacramentum igitur quod
generatio conferatur cum quodam
prope propagatore. et quia propagator
capit eius in omnia ostendit: hoc
sacramentum suscipiant signum
licet signo crucis quo pugna
signum in fronte suscipiant
christi confiteri non erubescant
confessione: omnia etiam ballamini
irritatio abluat. nam per oleum sp
tur quod et spiritus vivens non
dicantur quasi sub ipso millio
propter odorem bona fama o
est habere eos qui in mundo
prope publice coherenda quali
de sacramento ecclesie finis. p
hoc sacramentum a solis pot
quodammodo ducet exercitum
secularium militum ad duces quod
luna elongando quodammodo alerbe
mentum suscipiant ad spiritual
videntur aliquid. unde et in
genitum ducuntur virtutem

De eucharistia.

Sicut
corporalis vita
get non solum
rum sed et ad non corpo
refectiones: piasas cult
at. ita necessarium fuit i
mona habere quo rigore

Quartus.

aperit ianua celi. Considerandum est etiam quod vnica rei est tñ vna generatio. vnde cum baptis mus sit spūal generatio: vnus homo est semel tñ baptizandus. manifestū est et quod infectō q̄ p̄ Adā i mandā i trauit semel tñ hōiem inquinat. vnde et baptis mus qui ē eā p̄ncipaliter ordinatur itera ri nō debet. Hoc etiam cōe est quod ex quo res aliq̄ semel cōsecrata est: q̄ diu manet vltterius cōsecra ri non debet ne consecratio inefficax videatur. vñ cum baptis mus sit quedā cōsecratio hōis baptiza ti nō est iterādū baptis ma. Per quod excludit er ror donatistaz vel rebaptizantiū.

De confirmatione. LX.

Perfectio autem

Pspūalis roboris i hoc pprie consistit quod hō fide xp̄i cōfiteri audeat corā qui buscūq̄ nec ide retrahat ppter cōfusionem ali quā uel terrorē. fortitudo. n. inordinatū timorē repellit. sacramentū igitur quo spūale robur re generato conferitur eū quodāmodo instituit p̄ fidē xp̄i. ppugnatorē. et quia pugnantē sub aliq̄ prin cipe eius insignia oserūt: hī qui confirmationis sacramentū suscipiunt signo xp̄i insiguntur vñ licet signo crucis quo pugnavit et vicit. Hoc autē signū i fronte suscipiunt i signū q̄ publice fidē xp̄i cōfiteri nō erubescant. hec at insignitio fit ex confectōne olei et balsami que crisma vocat non irratiōabiliter. nā p̄ oleū spūs sancti vras designa tur q̄ et xp̄us vinctus nominat ut sic a xp̄o xp̄iani dicantur quasi sub ip̄o militantes. i balsamo autē ppter odorem bona fama ostenditur quā necesse est habere eos qui int̄ mūdānos p̄uertant ad fidē xp̄i publice cōfiteudā quasi in campū certaminis de secretis ecclesie finit̄ p̄ducti. Conueniēt etiam hoc sacramentū a solis pontificib⁹ cōfert qui sūt quodāmodo duces exercitus xp̄iani. nam et ap̄d secularem militiā ad ducē exercitus p̄tinet ad mi litiā eligendo quosdā ascribere ut sic p̄ hoc sacra mentum suscipiunt ad spūalē militiā quodāmo videant ascripti. vnde et eis manus iponit ad deli gnādā deriuatōne virtutis a xp̄o.

De eucharistia. LXI.

Sicut autem cor poralis vita materiali alimento idiget non solū ad quāritatis augmen tum sed et ad nām corporis sustentandā ne p̄p̄t resolutiones p̄tinuas dissoluat et eius vras opere at. ita necessarium fuit i spiritali vita spūale ali mentū habere quo regeneratū et i vras p̄crue

tur et crescant. Et quia spūales effectus sub similitudine visibilib⁹ fiunt p̄gruū fuit nobis tradi ut dicitur sub speciebus illarum rerum quibus hōies coius ad corporale alimentum vtunt. huiusmodi autem sunt panis et vinum. et ideo sub speciebus pa nis et vini hoc tradit sacramentum. Sed conside rādum est quod aliter generans generato coniungit et aliter nutrimentum nutritio icorporalib⁹ reb⁹ generas. n. nō oportet fm substantiā generato cō iungi sed solum fm similitudinem et virtutem. s̄ alimentum oportet nutritio fm substantiā p̄iūgi. vnde ut corporalibus signis spūales effect⁹ respō deant mysteriū uerbi incarnati aliter nobis cō iungit in baptismo qui ē spūalis regeneratō. atq̄ aliter in hoc eucharistie sacro quod est spūale ali mentū. in baptismo. n. continet uerbuū incarnatū solū fm virtutē. sed in eucharistie sacramēto con fitemur ipsum fm substantiā contineri. Et quia completum nostre salutis factū est per passio nem xp̄i et mortem per quā eius sanguis a carne sepatus est: sepatim nobis tradit sacramentū cō poris eius sub spē panis et sanguis sub spē vini ut sic in hoc sacramento passionis dominice memo ria et representatio habeatur. et fm hoc impletur quod dominus dixit Joā. vi. Caro mea vere ē ci bus: et sanguis meus vere est potus.

De errore infidelium circa sacramentum eu charistie. LXII.

Sicut autem chri stus proferente hec verba quidam di scipuloz turbati sunt dicentes. Du rus est hic sermo quis potest eum audire. ita et cō tra doctrinam ecclesie insurrexerunt heretici vī ratem huius negantes. Dicunt enim in hoc sacra mento non realiter esse corpus et sanguinem xp̄i sed significatiue tñ ut sic itelligatur quod xp̄s dixit demonstrato pane: hoc est corpus meum. ac si dī ceret: hoc est signū et figura corporis mei s̄z quē modum et apostolus dixit. p̄mo Cor. x. Petra at erat xp̄us idest christi figura. et ad hūc intellectū referunt quicquid in scripturis inuenitur similiter dici. Huius autem opinionis occasionē assumūt ex v̄bis domini qui de sui corporis comestione et sanguinis potatione ut scandalum discipulozum quod ortum fuerat sopiretur. quasi seipsum ex ponens dixit: Verba que ego locutus sum vobis sp̄ritus et vita sunt. quasi ea que dixerat nō ad li terā sed fm spūalē sensum itelligēda essent. Indu cunt et ad dissentendū ex multis difficultatibus que ad hāc ecclesie doctrinā sequi uident. ppter quas hic sermo xp̄i et ecclesie durus eis apparet.

Liber

Et primo quidem difficile videtur quomodo verum corpus xpi in altare esse incipiat. Aliquid enim incipit esse vbi prius non fuit dupliciter. vlt p motum localem vel p conuersionem alterius in ipsum vt p3 in igne qui alicubi esse incipit. vel quia ibi de nouo accenditur. vel quia illuc de nouo apponitur manifestum est autem verum corpus xpi non semper in hoc altari fuisse. confitetur enim ecclesia xpm in suo corpore ascendisse in celum. videtur autem impossibile dici qd aliquid hic de nouo conuertatur in corpus xpi. nihil enim videtur conuerti in preexistens cum id i quod aliquid conuertitur p huius conuersionem esse incipiat. manifestum est autem corpus xpi preexistisse vt pote in utero virginali conceptum. non igitur videtur esse possibile qd i altari de nouo esse incipiat p conuersionem alterius in ipsum. Similiter autem nec p mutationem loci. quia omne quod localiter mouetur sic incipit esse i vno loco quod desinit esse i alio i quo prius fuit. oportet igitur dicere qd cum xps incipit esse in hoc altari in quo hoc sacramentum pagitur: desinat esse in celo qd ascendendo puenerat. **Amp.** nullus motus localis terminatur simul ad duo loca. manifestum est autem hoc sacramentum simul i diuersis altaribus celebrari. non est ergo possibile qd p motum localem corpus xpi ibi esse incipiat. **Secunda** difficultas ex loco accidit. Non enim semotim presens alicuius in diuersis locis continetur ipso integro permanente. manifestum est autem i hoc sacramento seorsum esse panem et vinum i locis separatis. si igitur caro xpi sit sub specie panis et sanguis sub specie vini videtur sequi qd xps non remaneat integer sed semper cum hoc sacramento agit eius sanguis a corpore sepetur. **Ad** hec impossibile videtur qd maius corpus in loco minoris includatur. manifestum est autem vnum corpus xpi esse maioris quantitatis qd panis qui i altari offert. impossibile igitur videtur qd verum corpus xpi totum et integrum sit vbi videtur esse panis. si autem ibi est non totum sed aliqua pars eius. redibit primum inconueniens qd semper cum hoc sacramento agit corpus xpi p presens disceptat. **Amp.** impossibile est vnum corpus i pluribus locis existere. manifestum est autem hoc sacramentum in pluribus locis celebrari. impossibile igitur videtur qd corpus xpi veraciter in hoc sacramento contineatur nisi forte quis dicat qd semper aliquam particulam est hic et aliam alibi. ad quod iterum sequitur qd p celebrationem huiusmodi sacramenti corpus Christi diuidatur in partes cum tamen nec quantitas corporis Christi sufficere videatur ad totam particulam ex eo diuidendam in quot locis hoc sacramentum peragitur. **Tertia** difficultas est ex his que in hoc sacramento sensu percipimus. Sentimus enim manifeste et post consecrationem i hoc sacramento omnia accidentia panis et vini. scilicet colorem: saporem: odorem: figuram: quantitatem: et

pondus circa que decipi non possumus. quia sensus circa propria sensibilia non decipitur. huiusmodi autem accidentia in corpore xpi esse non possunt sicut in subiecto. similiter etiam nec in aere adiacenti. quia cum plurima eorum sint accidentia naturalia requirunt subiectum determinate nature non qualia est natura corporis humani vel aeris. nec etiam possunt per se subsistere: cum accidentia esse sine inesse. accidentia autem cum sint forme: individua non possunt nisi p subiectum. unde remoto subiecto essent forme vniuersales. relinquitur igitur huiusmodi accidentia esse in suis determinatis subiectis. scilicet in substantia panis et vini. est ergo ibi substantia panis et vini et non substantia corporis xpi. cum impossibile videatur duo corpora esse simul. **Quarta** difficultas accidit ex passionibus et actionibus que apparent in pane et vino post consecrationem sicut et ante. nam vinum si in magna quantitate sumeretur: calefaceret et inebriaret. panis autem et confortaret et nutrirer. videtur etiam si diu et incaute seruentur. putrescere. a muribus comedere: comburi etiam possunt et in cinerem redigi. et vaporem. que omnia corpori xpi conuenire non possunt cum fides ipsum impassibilem predicet. impossibile igitur videtur qd corpus xpi in hoc sacramento substantialiter contineatur. **Quinta** difficultas videtur specialiter accidere ex fractione panis que quidem sensibiliter apparet. nec sine subiecto esse potest. ab urdum etiam videtur dicere qd illi fractionis subiectum sit corpus Christi. non igitur videtur ibi esse corpus Christi sed solum substantia panis et vini. **Hec** igitur et huiusmodi sunt propter que doctrina xpi et ecclesie circa hoc sacramentum dura esse videtur.

Solutio premissarum difficultatum et primo quidem ad conuersionem panis in corpus Christi. **XIII.**

Facet autem diuina virtus sublimius et secretius in hoc sacramento operetur qd ab homine perquiri possit. ne tamen doctrina ecclesie circa hoc sacramentum infidelibus impossibilis videatur: conandum est ad hoc qd omnis impossibilitas excludatur. **Prima** igitur occurrit consideratio: per quem modum verum Christi corpus esse sub hoc sacramento incipiat. impossibile autem est qd hoc fiat per motum localem corporis Christi. tum quia sequeretur qd in celo esse desineret quam documqz hoc agitur sacramentum. tum quia non posset simul hoc sacramentum agi nisi in vno loco. cum vnus motus localis non nisi ad vnus terminum finiatur. tum etiam quia motus localis

stantaneus esse non potest sed tempore
tio autem p[er]cipitur i vltimo d[omi]n[ic]o
boq[ue] reliquitur ergo dicendum qd
xpi esse incipiat in hoc sacramento
aut panis conuertit in substantiam sanguinis
stantia vini i substantiam sanguinis
aut apparet fallam esse opinionem
cum substantiam panis simul cu
ria xpi in hoc sacramento existit
qui ponit substantiam panis in
i primam man[us] resoluit ad verum
corpus xpi in hoc sacramento
possit nisi per motum localem
bile et ostensum est. Proterea
simul est i hoc sacramento
potius xpo dicendum fuit hic
qd hoc est corpus meum. cum p
substantiam que videtur que quid
nisi i sacramento cum corpus
Similiter impossibile videtur e
nis oio i vltimam redcat. multu
pora primo creata iam in nihil
fractionatione huiusmodi m[er]it
ve i sacramento salutis diuina
nihilam redigatur. necq[ue] etiam
riam substantiam panis est po
materia prima sine forma esse
te per materiam primam prima
intelligantur. i que quidem si su
ueretur nec esse est hoc ipsum
monia corpora sensibilia sine
transmutatio et corporalis alia
que instantaneus esse non possum
et qd predicta conuersione panis i
modi est ab omnibus conuersione
i qualibet conuersione natural
i quo succedat tibi diuerse form
licet cum a diuino i nigram con
talia licet cum aer in ignem.
fontes nominantur sed i con
subiecta vniuersa i subiectu et acci
be: conuersione substantia vniuersa
qualiter hoc accidentia maneat
p[er]crucandam est. tunc autem
ter quas subiectu i subiectum co
quidem natura facere non pot
no materiam supponit p[er] qu
datur. vnde natura facere n
fiat illa licet qd hic origines fiat
teria subiecta est illi virtuti p[er]
ducatur i esse. vnde oia virt
diuina substantia i illam p[er]
fiat. n. virtute naturalis agi
se creditur t[er]m ad mutatione
subiecti supposita hoc totu i

Quartus.

instantaneus esse nō pōt s; tempē idiget. consecratio autem pficiatur i vltimo istanti. plationis verborū. reliquitur ergo dicendum qd verum corpus xpi esse icipiat in hoc sacramento p hoc qd substantia panis cōuertit in substantiā corpis xpi. ⁊ substantia vini i substantiā sanguinis eius. Ex hoc autē apparet falsam esse opinionē tam eorū qui dicunt substantiam panis simul cū substantia corporis xpi in hoc sacramento existere qd etiam eorū qui ponunt substantiaz panis in nihilū redigi vel i primam mām resolui. ad vtrūq; n. sequitur qd corpus xpi in hoc sacramento esse incipere non possit nisi per motum localem. quod est impossibile vt ostensum est. Preterea si substantia panis simul est i hoc sacramento cum vero corpore xpi potius xpo dicendum fuit hic est corpus meum qd hoc est corpus meum. cum p hic demonstratur substantia que videtur que quidē est substantia panis si in sacramento cum corpore xpi remaneat. Similiter impossibile videtur et qd substantia panis oīo i nihilum redeat. multū. n. de natura corporea primo creata iam in nihilum redigisset ex frequentatione huiusmodi mysterij. nec est decē vt in sacramento salutis diuina virtute aliquid i nihilum redigatur. neq; etiam in primam materiam substantiam panis est possibile resolui cum materia prima sine forma esse non possit nisi forte per materiā primam prima elementa corporea intelligantur. i. que quidem si substantia panis resoluatur necesse esset hoc ipsum p̄cipi sensu. cū elementa corporea sensibilia sint. esset et ibi localis transmutatio ⁊ corporalis alteratio cōtrariorū que instantanea esse non possunt. Sciendū tamen est qd predicta cōuersio panis i corpus xpi alteri modi est ab omnibus cōuersionibus naturalibus. naz i qualibet cōuersione naturali manet subiectū i quo succedūt sibi diuerse forme vel accidentales sicut cum album i nigrum conuertitur. vel substantiales sicut cum aer in ignem. vnde cōuersiones formales nominantur sed i cōuersione predicta subiectū transit i subiectū ⁊ accidentia manēt. vñ hec cōuersio substantialis nominatur. ⁊ quidem qualiter hec accidentia maneat ⁊ quare: posteri⁹ p̄scrutandum est. nunc autem considerare oportet quō subiectū i subiectum conuertatur. quod quidem natura facere nō pōt. omnia. n. nāe opatio materiam p̄supponit p quam subiecta indiuiduatur. vnde natura facere nō pōt qd hec subiecta fiat illa sicut qd hic digitus fiat ille digitus. sed materia subiecta est illi virtuti diue cum p ipsum producat i esse. vnde diuina virtute fieri pōt qd hec i diuidua substantia i illam p̄sistentē cōuertatur. sicut. n. virtute naturalis agentis cuius operatio se extendit tm̄ ad imutationem forme ⁊ existētia subiecti supposita hoc totū i illud totum conuer-

titur fm̄ variationē speciei ⁊ forme vtpote hunc aerem i hunc ignē generatum. ita virtute diuina q materia nō p̄supponit sed eam p̄ducit ⁊ hec materia conuertit i illam. ⁊ per consequens hoc indiuiduum i illud. indiuiduationis. n. principium materia est sicut forma est principium speciei. Dic autem manifestum est qd in cōuersione predicta panis in corpus xpi non est aliquod subiectū cōmune permanens post cōuersionem cum transmutatio fiat fm̄ prinū subiectum quod est indiuiduationis principium. necesse est tamen id remanere vt verum sit quod dicitur: hoc est corpus meum. que quidē verba sunt huius cōuersionis si gnificatiua ⁊ factiua. ⁊ quia substantia panis nō manet nec aliqua prior materia vt ostensum est ne. esse est dicere qd maneat id quod est p̄ter substantiam panis. huiusmodi autem est accēs panis remanent igitur accidentia panis etiam post cōuersionem predictam. Inter accidentia vero quidam ordo considerandus est. naz inter omnia accidentia p̄pinq; inheret substantie quantitas dimensiuā. deinde qualitates in substantia recipiuntur quantitate mediante sicut color mediante superficie. vnde ⁊ p diuisionem quantitate p accidens alia accidentia diuiduntur. vltius autem qualitates sunt actionum ⁊ passionum principia ⁊ relationum quarundam vt sunt pater ⁊ filius ⁊ dominus ⁊ seruus ⁊ alia huiusmodi. quedam vero relationes immediate ad quantitates sequunt vt maius ⁊ minus. duplum ⁊ dimidium ⁊ similia sic igitur accidentia panis post cōuersionem predictam remanere ponendum est vt sola quantitas dimensiuā sine subiecto subsistat ⁊ in ipsa qualitates fundentur sicut in subiecto. ⁊ per cōsequēs actiones passionis ⁊ relationes. Accidit igitur i hac cōuersione cōtrarium ei quod i naturalibus mutationibus accidere solet in quibus substantia manet vt mutationis subiectum. accidentia vero variantur. hic at ecōuerso accidens manet ⁊ substantia transit. huiusmodi. n. cōuersio nō pōt p̄prie dici motus sicut a naturali cōsideratur vt subiectū requirit sed est quedā substantialis successio sicut i creatione est successio esse ⁊ nō esse vt in secūdo dictū est. hec igitur est vna ratio quare accēs panis remanere o; vt inueniat aliquod manēs i cōuersione predicta. Est autem ⁊ propter aliud necessarium. si enim substantia panis in corpus xpi conuerteretur ⁊ panis accidentia transiret ex tali cōuersione non sequeretur qd corpus xpi s; suam substantiam esset vbi prius fuit panis. nulla. n. reliqueretur habitudo corpori xpi ad locū predictum. sed cum quantitas dimensiuā panis remanet post cōuersionem p quam panis hūc locum sortiebatur substantia panis in corpus christi mutata sit corpus xpi sub quantitate dimensiuā

Libet

ua panis. 7 per consequens locus panis quodammodo fortitur mediantibus tñ dimensionibus panis. Possunt 7 alie rationes assignari 7 quantuz ad fidem dei ratione que de iuisibilibus est. 7 eius meritis quod circa hoc sacramentum tato maius e quanto iuisibilis agitur corpore xpi sub panis accntibus occultato. 7 propter comodiores 7 honestiores vsum vsus sacramenti. esset eniz error sumētibus 7 abhominatiōi videntibus si corpus xpi in sua spē a fidelibus sumeretur. vnde sub specie panis 7 vini quibus hoies comunius vtuntur ad esum 7 potum corpus xpi proponitur manducandum 7 sanguis potandus.

Solutio eorum que obijciuntur ex parte loci. LXIII.

His igitur consideratis circa modum puerfionis ad alia soluenda nobis aliquatenus via patet. Dicitur est. n. q. locus in quo hoc agit facim attribuit corpori xpi ratione dimensionum pñs remanentium post cōuersionem substantie panis in corpus xpi. s3 hoc igitur ea que xpi sunt necesse est esse i loco predicto s3m q. exigit rō cōuersionis predictę. considerandū est igit i hoc sacramento aliquid esse ex vi cōuersionis. aliquid autē e ex naturali pcomitantia. Et vi quidem puerfionis est in hoc sacramento illud ad quod directe puerfio terminatur. sicut sub spēbus panis corpus xpi in quod substantia panis puerfuitur. ut per verba psecrationis p3 cum dicitur. hoc est corpus meuz. 7 similiter sub spē vini est sanguis xpi cum dicitur. Sic est calix sanguinis mei. 7c. Sed ex naturali pcomitantia sunt ibi omnia alia ad que cōuersionis non terminatur. sed tamen ei in quod terminat sunt realiter coniuncta. manifestum est enim q. puerfio panis nō terminatur i diuinitate xpi neq3 in eius animam. sed tamen sub spē panis est anima xpi 7 eius diuinitas propter vnionē vtriusq3 ad corpus xpi. Si vero in triduo mortis Christi hoc sacramentum celebratum fuisset. non fuisset sub specie panis anima Christi: quia realiter non erat corpori eius vnita. 7 similiter nec sub specie panis fuisset sanguis nec sub spē vini corpus propter separationem vtriusq3 i morte. nūc autē quia corpus xpi in sua natura non est sine sanguine sub vtraq3 spē continetur corp⁹ 7 sanguis. s3 sub spē panis pñt corpus ex vi cōuersionis. sanguis autē ex naturali pcomitantia. sub spē at vini cōuerso. Per eadē etiam patet solutio ad id quod obijciuntur de inequalitate corporis xpi ad locum panis. substantia enim panis directe puerfuitur i substantiam corporis xpi. dimensiones autem cōpo-

ris xpi sunt in hoc sacramento ex naturali cōcomitantia nō autem ex vi cōuersionis. cum dimensiones panis remaneant. Sic igitur corpus xpi nō comparatur ad hunc locum mediantibus dimensionibus. pñs vt eis oporteat adequari locum sed mediantibus dimensionibus panis remanētibus quibus locus adequatur. Inde etiam p3 solutio ad id quod obijciuntur de pluralitate locorum. corpus enim xpi per suas proprias dimensiones i vno tñ loco existit. sed mediantibus dimensionibus panis in ipsum transcūntis i tot locis est i quot huiusmodi cōuersio fuerit celebrata nō q. dem diuisum per partes sed integrum i vnoquoq3 nam quilibet panis cōsecratus i integrum corp⁹ xpi cōuertitur.

Solutio eorum que obijciuntur ex parte accidentium. LXV.

Hic igitur difficultate soluta que ex loco accidit: inspiciedū est de ea que ex accidentibus remanētibus eē videtur. Nō. n. negari potest accidētia panis 7 vini remanere cū sensus hoc ifallibiliter demōstret neq3 his corpus xpi aut sanguis afficitur: quia hoc sine eius alteratiōe esse nō poss3 nec talis accētium capax est. similiter autē 7 sub stantia aeris. vnde relinquitur q. sint sine subiecto tamen per modum predictum vt. s. sola quātitas diuēsiua sine subiecto subsistat. 7 ipsa alijs accidentibus prebeat subiectū. Nec est impossibile q. accidens virtute diuina subsistere possit sine subiecto. Idem enim est iudicandum de productiōe rerum 7 de cōseruatione earum in esse. diuina autem virtus potest producere effectus quantū eūq3 causarum secundarum sine ipsis causis secundis. sicut potuit formare hominem sine semine 7 sanare febrem sine operatione nature. quod accidit propter infinitatē virtutis eius. 7 q3 oib⁹ causis secundis largit vtrū agēdi. vñ 7 effect⁹. cāz secundaz pseruare pōt i eē sine causis secundis 7 hoc mō i hoc sacro accētis cōseruari esse sublata substantia q. ipm pseruabat. quod quidē precipue dici pōt de quātitatibus diuēsiuis q3 etiā pñonici posuerūt per se subsistere propter hoc q. s3m intellectū separant. manifestū est autē q. plus pōt deus i operando q. intellectus i apprehēdendo. Habet autem 7 hoc pñrium quātitas diuēsiua inter accētia reliqua q. ipsa s3m se indiuiduatur. quod id est. q3 posito que est ordo pñrium i toto in eius rōne includitur. est. n. quantitas positionē hñs. vbi cūq3 autem intelligitur diuersitas pñrium eiusdem spēi necesse est intelligi indiuiduationem. nam q. sunt vnus spēi nō multiplicant nisi s3m indiuiduum.

unde est q. nō possunt app...
apprehendi multae linee...
cōuersio enim situs qui per...
litatem linearam sufficiat...
tas diuēsiua de sui ratio...
caso indiuiduo: in eadē sp...
ma radice huiusmodi multi...
sione esse videtur. quia 7 in q...
plicatio s3m dimensionē...
telig pōt nisi s3m q. mar...
consideratur. nam remota c...
omnis indiuiduis est vt p...
primo pñonici. Manifest...
gōneribus accidentium mul...
eiusdem spēi ex parte sub...
q. cum in diuisiōe sacra...
lones per se subsistere 7 alia...
in subiecto fundari. non ope...
cōuersio huiusmodi indiuid...
net enim in plis dimension...
radix.

Solutio eorum que obijciuntur ex parte passionis.

His autem...
trans que ad...
portant con...
que aliquid est quod de sac...
quid quidem est quod mai...
tendit. Quod enim in sacra...
appet q. pñt i substantia pa...
ta q. similiter imitā: s3m s3...
circūstantiam vel quodlib...
lore: cāz cōuersionis vide...
sunt. Dicitur est enim q. in...
neant accidentia panis 7 vin...
litas substantie que sunt hui...
cipia. Partes circa passionē...
s3m alteratiōe huiusmodi...
gō eius officinas accētis...
cū. n. pñoniam s3m q. alia acc...
fundant sicut i subiecto per...
huiusmodi subiectū alteratiō...
siderari pōt sicut si effect⁹...
nō est caliditas 7 frigiditas...
rē. aut aliquod huiusmodi...
tas apparet circa generatiō...
in hoc sacro videt accident...
quātitate hoc sacralia cō...
7 vno eē intrari s3m illud

Quartus.

et inde est quod non possunt apprehendi multe albedines nisi secundum quod sunt in diuersis subiectis. possunt autem apprehendi multe linee etiam si secundum se considerentur diuersus enim situs qui per se linee inest ad pluralitatem linearum sufficiens est. Et quod sola quantitas dimensionum de sui ratione habet. unde multiplicatio indiuiduorum in eadem specie possit accidere. prima radix huiusmodi multiplicationis ex dimensione esse videtur. quia et in genere substantie multiplicatio fit secundum dimensionem materie que nec intelligi posset nisi secundum quod materia sub dimensionibus consideratur. nam remota quantitate substantia omnis indiuisibilis est ut patet per philosophum primo physico. Manifestum est autem quod in alijs generibus accidentium multiplicatur indiuidua eiusdem speciei ex parte subiecti. et sic relinquatur quod cum in huiusmodi sacramento ponamus dimensionem per se subsistere et alia accidentia in eis sic in subiecto fundari. non oportet nos dicere quod accidentia huiusmodi indiuiduata non sint. remanet enim in ipsis dimensionibus indiuiduationis radix.

Solutio eorum que obijciebant ex parte actionis et passionis. **LXVI.**

His autem consideratis que ad quartam difficultatem pertinent consideranda sunt circa que aliquid est quod de facili expediri potest. aliquid quidem est quod maiorem difficultatem preter tendit. Quod enim in sacramento eadem actio apparet quod panis in substantia panis et vini apparet puta quod similiter immutet sensum sicut etiam alterent aerem circumstantem vel quodlibet aliud odore aut colore: satis conueniens videtur ex his que posita sunt. Pictum est enim quod in hoc sacramento remaneant accidentia panis et vini inter que sunt qualitates sensibiles que sunt huiusmodi actionum principia. Rursus circa passiones aliquas puta que fit secundum alterationem huiusmodi accidentium: non magna etiam difficultas accidit si premissa supponatur. non premissum sit quod alia accidentia in dimensionibus fundantur sicut in subiecto per eundem modum circa huiusmodi subiectum alteratio aliorum accidentium considerari potest sicut si esset ibi subiecta ut puta si vinum esset calefactum et refrigeratum: aut mutaret sapor: aut aliquod huiusmodi. Sed maxima difficultas apparet circa generationem et corruptionem que in hoc sacramento videtur accidere. nam si quis in magna quantitate hoc sacramento uteretur sustentari possit et vino et ebriari secundum illud apostoli. i. Cor. xi. Ali-

us esurit. alius autem ebrius est. que quidem accidere non possent nisi ex hoc sacramento caro et sanguis generaretur nam nutrimentum conuertitur in substantia nutriti. quibus quod dicitur hominem hoc sacramento cibo non posse nutriri sed solum confortari et refocillari sicut cum ad odorem vini confortatur. sed hec quidem confortatio ad horam accidere potest. non autem sufficit ad sustentandum hominem si diu sine cibo permaneat. experimento autem de facili inueniret hominem diu sacramentali cibo sustentari posse. Mirandum est videtur cur negent hominem hoc sacramentali cibo posse nutriri. refugientes hoc sacramentum in carne et sanguine posse conuertitur cum ad sensum appareat quod per putrefactionem vel combustionem in aliam substantiam. scilicet cinerem et puluerem conuertatur. quod quidem difficile tamen videtur eo quod nec videatur possibile quod ex accidentibus fiat substantia. nec credi fas sit quod substantia corporis christi que est impassibilis in aliam substantiam conuertatur. Si quis autem dixerit velit quod sicut miraculose panis in corpore christi conuertitur ita miraculose accenditur in substantiam conuertuntur. primum quidem hoc non videtur miraculo esse conueniens quod hoc facium putrescat vel per combustionem dissoluatur. deinde quod putrefactio et combustio consueto naturali ordine huiusmodi sacramento inueniuntur quod non solet esse in his que miraculose sunt. Ad hanc dubitationem tollendam quodam famosa positio est adinuenta que a multis tenetur. dicitur. non quod cum contingit hoc sacramento in carne conuertitur aut sanguinem per nutrimentum. vel in cinerem aut combustionem aut putrefactionem non conuertitur in substantiam neque substantia corpori christi. sed dicitur diuino miraculo substantia panis que prius fuerat et ex ea generantur illa que hoc sacramento conuertitur inueniuntur. Sed hoc quidem omnino stare non potest omnino est. non supra quod substantia panis in substantia corporis christi conuertitur. quod autem in aliquid conuersum est redire non potest nisi conuerso illud reconuertatur in ipsum. si igitur substantia panis rediret. sequitur quod substantia corporis christi reconuertatur in panem quod est absurdum. Ad hec si substantia panis rediret. necesse est quod vel redeat species panis manentibus in specie panis iam destructis. species quidem panis durantiibus substantia panis redire non potest. quia quod diu species manent. manet sub eis substantia corporis christi. sequeretur ergo quod simul esset ibi substantia panis et substantia corporis christi. Similiter etiam neque corruptis speciebus panis substantia panis redire potest. tum quia substantia panis non est sine proprijs speciebus. tum quia destructis speciebus panis iam generata est alia substantia ad cuius generationem ponebatur quod substantia panis rediret. Melius igitur dicendum videtur quod in ipsa consecratione sicut substantia panis in corpus christi miraculose conuertitur. ita miraculose accidentibus confertur quod subsistant quod est proprium substantie. et per quod omnia possunt facere et pati que substantia possit.

Quartus.

diem festum pasce dominus cum discipulis cenā celebravit. in qua corpus suum consecravit sicut apostolus tradit. i. Cor. xi. vñ videt q̄ x̄ps cenā celebravit ante diē azimoz. et sic i p̄secratione sui corporis usus fuit pane fermentato. Hoc ē confirmare volūt p̄ hoc quod habet Joā. viij. q̄ sexta feria qua x̄ps est crucifixus iudei nō intraverunt p̄ toriū. Dilat̄ vt nō cōtaminarent s̄q̄ māducaēt pasca. pasca at̄ dicunt̄ azima. q̄ concludit̄ q̄ cena fuit celebrata ante azima. Ad hoc aut̄ respondet q̄ sicut dñs mādat Exo. xij. festum azimorum septē dieb' celebrat̄ inter quos dies p̄ma erat sancta atq; solēnis precipue iter alias. qd̄ erat q̄nta decima die mensis. Sed q̄ apud iudeos solēnitates a precedētī vespere icipiēbant: iō quarta decima die ad vespērā icipiēbant comedere azima. et comedebant p̄ septē subsequentes dies. et iō dicit̄ i eodem caplo. Primo mense quartadecima die mensis ad vespērā comedetis azima usq; ad diez uigēsimā primā eiusdem mensis ad vespērā: septē diebus fermentatū nō iueniet̄ i domib' vris. et eadē quartadecima die ad vespēras imolabāt agnus pascalis. p̄ma ergo dies azimorū a tribus euāgelistis Matheo Marco Luca. diē q̄rtadecima die mensis: q̄ ad vespērā comedebāt azima. et tūc imolabāt pasca. i. agnus pascalis. et hoc erat s̄m Joānē ante diē festū pasce. Ante quintidēcimū diē mensis qui erat solēnior iter oēs i quo iudei volebāt comedē pasca. i. panes azimos pascales. nō autē agnū pascale. Et sic nulla discordia inter euāgelistas exiit̄ planū ē q̄ x̄ps ex azimo pane corpus suū p̄secravit i cena. vnde manifestum fit q̄ latinoꝝ ecclesia rationabiliter pane azimo vtit̄ i hoc sacramento.

De sacramento penitentię et p̄mo q̄ hōies p̄ gratiā faciāle acceptā peccare p̄nt. LXX.

Quānis autem p̄ dicta faciā hōib' gratiā p̄ferat. nō tñ p̄ acceptā gratiā ipeccabiles fiēt. Gratuita. n. dona recipiūt̄ i aīa sicut habituales dispōnes. nō. n. hō secūdu ea sp̄ agit. nihil aut̄ phibet̄ eū qui habitū hz agere s̄m habitūz vel h̄ eū sicut grāmaticus pōt grāmaticā recte loq̄ vel ē: h̄ grāmaticā loqui incōgrue et ita est ēt de habitib' virtutū moralīū. pōt. n. qui iustitię habitūz hz iusta agere et pōt ēt h̄ iustitiā agere. qd̄ iō est: q̄ v̄sus habitūū i nobis ex volūtate est. voluntas aut̄ ad vtrū. p̄ oppositoꝝ se hz. manifestū ē igit̄ q̄ sciens gratuita dona peccare pōt h̄ gratiā agēdo. Ad hoc ipeccabilitas i hōie esse nō pōt sine imutabilitate voluntatis. imutabilitas at̄ volūtatis n̄ pōt homini p̄petere nisi s̄m q̄ attingit̄ vltimūz s̄

nē. ex hoc. n. volūtās imutabilis redditur q̄ tota liter impletur ita q̄ nō hz quo diuertat ab eo i q̄ est firmata. impletio aut̄ volūtatis nō competit homini nisi ut finē vltimū attingenti. q̄ diu. n. restat aliquid ad desiderādum. voluntas iplera nō est. sic igit̄ hōi ipeccabilitas nō p̄petit ante q̄ ad vltimū finem pueniat. quod quidem nō dat hōi in gratiā que in faciis p̄fert. quia faciā sunt in adiutorium hominis s̄m q̄ est i via ad finē. nō igit̄ ex grā in faciis p̄cepta aliquis ipeccabilis reddi tur. Amp̄. om̄e p̄ctm̄ ex quadā ignorātia contingit. vnde philosophus dicit̄: q̄ omnis malus ē ignorās. et in p̄verbis dicit̄: Errant qui operant̄ malum. tunc igitur solū homo securus potest esse a p̄ctō s̄m volūtate quando s̄m intellectū securus est ab ignorantia et errore. manifestū est at̄ q̄ hō non reddit̄ imunis ab omni ignorantia et errore p̄ gratiā in sacramentis perceptam. hoc enim ē hominis s̄m intellectum illam vitatē inspicientis que est certitudo omniūz vitatum. que quidē inspectio est vltimūz hominis finis vt in tertio oñsum est. non igitur per gratiā sacramentorum hō ipeccabilis redditur. Item ad alterationē hōis que est s̄m malitiā et virtutē multū operat̄ alteratio que est s̄m aīe passiōes. nam ex eo q̄ ratioe passiōes aīe refrenant̄ hō virtuosus efficit̄ et i virtute p̄seruat̄. ex eo vō q̄ ratio sequit̄ passiōes hō reddi vitiosus. q̄ diu igitur hō est alterabilis secūdu aīe passiōes. ē et alibi secūdu vitiiū et virtutē. alitatio at̄ q̄ est secūduz aīe passiōes nō tollit̄ p̄ grā in faciis collatā s̄z manet i hōie q̄ diu aīa passibili corpori vniū. manifestū ē igit̄ q̄ p̄ faciōz grā hō ipeccabilis nō reddi. Preterea sup̄flui videt̄ eos amonē ne peccēt qui peccare nō p̄nt. s̄z p̄ euāgelicā et apostolicā doctrinā amonēt̄ fideles iā p̄ faciā sp̄s sancti grān p̄secuti. dicit̄ enim Heb. xij. Contemplantēs ne quid desit gratię dei. neq; radix amaritudinis sursum germinans impediāt. et Eph. iij. Nolite contristare sp̄ritū sanctum dei in quo signati estis. et i. Cor. x. Qui se existimat stare: videat̄ ne cadat. ipse etiam apostolus de se dicit̄. Castigo corpus meum: et in scrupulū redigo: ne forte cū alijs predicauerim ipse reprobus efficiar. non igitur per gratiā in sacramentis perceptam homines ipeccabiles redduntur. Per hoc excluditur quorundam hereticorum error qui dicunt q̄ homo postq̄ gratiā sp̄ritus sancti percipit peccare non potest. et si peccat nūq̄ gratiā sp̄ritus sancti habuit. Assumunt autēz infulcimentum sui erroris quod dicitur. i. Cor. xij. Caritas nunq̄ excidit. et i. Joā. iij. dicit̄ omnis qui in eo manet non peccat: et omnis qui peccat non vidit nec cognouit eum. et infra expressi. Omnis qui est ex deo peccatum non facit: qm̄ semen ipsius in eo manet: et non potest peccare.

Quartus.

Hoc igitur ap-
paret quod si aliquis per baptismum peccet:
remedium sui peccati per baptismum habere
non potest. et quod abundantius dicitur misericordie et efficaciam
gracie christi hoc non patitur ut absque remedio dimittatur. In
stitutum est aliud faciale remedium quod peccata purgant. et
hoc est penitentia faciem quod est quedam uelut spiritualis sanatio. si-
cut enim qui uita nalem per generationem ad peccatum sunt si aliquem
morbum incurrat qui sit peritarius perfectioni uite morbo
curari potest non quod sic ut itato nascantur sed quedam alitatio
ne sanant. ita baptismus qui est spiritualis regnatio non rei-
terat per peccata per baptismum remissa sed penitentia quasi quedam
spiritualis alitatio sanant. considerandum est autem quod corporalis
sanatio quoniam quidem ab intrinseco totaliter est. sicut
quoniam aliquis sola uirtute nate curat. quoniam autem ab intrinseco
et extrinseco simul. ut puta quoniam nate operatio iuuatur
exteriori beneficio medicine. quod autem totaliter ab extrinse-
co curet. non contingit. habet enim adhuc in seipso principia
uite ex quibus sanitas in ipso causatur. In spirituali uero cu-
ratione accidere non potest quod totaliter ab intrinseco fiat. omni-
sum est enim. in. quod a culpa homo liberari non potest nisi au-
xilium gratie. Sicut et neque potest esse quod spiritualis curatio sit
totaliter ab exteriori. non enim restitueret sanitas mentis
nisi ordinati motus uoluntatis in homine emularent. igitur
igitur in penitentia facio spiritualis salutem et ab inferiori et ab ex-
teriori procedit. hoc autem sic contingit. ad hoc enim quod aliquis
a morbo corporali curet perfecte. necesse est quod ab omnibus
incommodis liberetur quod per morbum incurrit. sic et spiritualis
curatio penitentia perfecta non esset nisi homo ab omnibus detrimen-
tis subleuaretur in quod inductus est per peccatum. primum autem
detrimendum quod homo ex peccato sustinet est deordinatio
mentis secundum quod mens auertitur ab incommutabili bono. scilicet
a deo et uertitur ad peccatum. secundum autem est quod reatu peccati
incurrit. ut enim in. omni est: a iustissimo rectore
deo per quodlibet culpa pena debet. tertium est quedam
debilitatio naturalis boni secundum quod homo peccando redditur
penitentior ad peccandum et tardior ad bene agendum. pri-
mum igitur quod in penitentia requiritur est ordinatio mentis ut
scilicet mens uertatur ad deum et auertatur a peccato uolens de-
ponere et proponere non committendum. quod est de ratione
penitentia. hec uero mentis reordinatio sine gratia esse non
potest. nam mens nostra debite ad deum uertitur non potest si-
ne charitate. charitas autem sine gratia haberi non potest ut
per hoc quod in trinitate dicta sunt. sic igitur per penitentiam
et offensa dei tollitur et a reatu pene eterne liberatur quod
cum gratia et charitate esse non potest. non enim eterna pena est
nisi per separationem a deo cui gratia et charitate homo con-
iungitur. hec enim mentis reordinatio quod in penitentia consistit.
ex inferiori procedit. id est a libero arbitrio cum adiutorio
uirtutis gratie. Quia uero supra omnium est quod meritum christi
per humano genere patienter ad expiationem omnium peccatorum
operatur. necesse est ad hoc quod homo de peccato liberetur quod non
solum mente deo adhereat. sed et mediatori dei et ho-
minum Iesu christo in quod datur remissio omnium peccatorum. nam in

uersione mentis ad deum saltem spiritualis consistit. quia quod est
salutem consequi non possumus nisi per medicum a. a. z. n. z. z.
Iesum christum qui saluat populum suum a peccatis eorum. cuius
quod est meritum sufficiens est ad omnia peccata totaliter tol-
lenda. Ipse enim qui tollit peccata mundi ut dicitur Jo. 1. sed
tamen non omnes effectum remissionis perfecte consequuntur. sed uero
quoniam in trinitate consequitur in quantum christo per peccata patienti con-
iungitur. quod igitur coniunctio nostra ad christum in baptismo non est
secundum operationem naturam quasi ab inferiori. quod nulla res se
ipsa generat ut sit sed a christo qui nos regnat in spem uirtutum
remissio peccatorum in baptismo sit sed prout ipsius christi
nos sibi coniungit perfecte et itegre ut non solum impunitas
peccati tollatur sed et soluat penitentiam omnia pene reat nisi for-
te per accitum in his qui non consequuntur effectum facit pro hoc
quod sic accedunt. In hac uero spirituali sanatione christo con-
iungimur secundum operationem naturam diuina gratia informata
uero non semper totaliter nec omnes equaliter remissionis effectum
per hanc coniunctionem consequimur. potest enim
esse conuersio mentis in deum et ad meritum Chri-
sti et in deestimationem peccati tamen uerbemur quod perfec-
te remissione peccati homo consequitur non solum quod
tamen ad expurgationem culpe sed etiam quod tunc ad
remissionem totius pene. hoc autem non semper con-
tingit. unde quoniam per contritionem amota culpa et reatu
pene eterne soluto ut dictum est remanet obliga-
tio ad aliquam penam temporalem ut iustitia dei
saluetur secundum quam culpa ordinatur per penam.
Cum autem subire penam per culpa iudicium quod
dam requirat oportet quod penitens qui se Christo
sanandum commisit. Christi iudicium in taxatione
pene expectet. quod quidem per suos ministros
exhibet Christus sicut et cetera sacramenta. nullus
autem potest iudicare de culpis quas ignorat. nec
cessarium igitur fuit confessionem institui quasi se-
cundam partem huiusmodi sacramenti ut culpa pe-
nitentis innotescat. Christi ministro. oportet igitur
ministrom cui sit confessio iudicariarum prout habere
uice christi qui constitutus est iudex uiuorum et mortuo-
rum. Ad iudicariam autem proutem duo requiruntur. scilicet
auctoritas cognoscendi de culpa. et potestas absol-
uendi uel condemnandi. et hec duo dicuntur due
claves ecclesie. scilicet scientia discernendi. et po-
tentia ligandi et soluendi quas dominus Petro commisit.
iuxta illud Math. xvi. tibi dabo claves regni ce-
lorum. Non autem sic intelligitur Petro commisisse
ut ipse solus haberet sed ut per eum deriuarent ad alios.
non enim esset sufficiens fidelium salutem pulsus. huiusmodi
autem claves a passione christi efficaciam habent per quas. scilicet christus
nobis aperuit ianuam regni celestis. et ideo sicut
sine baptismo in quo operatur passio christi non
potest esse salus hominibus uel realiter suscepto uel
secundum propositum desiderato quando necessitas non
contemptus sacramentum excludit. ita peccantibus
post baptismum salus esse non potest nisi clau-
bus ecclesie se subiiciant uel actu confitendo et

iudiciū mīstroz ecclie subeūdo. vel saltē h^o rei p
positū habēdo vt ipleat tpe oportūo. qz vt dicit
Petrus act. iij. **N**ō aliud nomē datū hōib^o in
q̄ oporteat nos saluos fieri nisi nomē dñi nri Jesu
xpi. Per hoc at̄ excludit̄ quorūdā error q̄ dixerit
hōiem posse peccatoz veniā psequi sine p̄fessione
7 pposito p̄fiteđi. vel q̄ p̄ p̄latos ecclie dispensa
ri pōt q̄ ad p̄fessionē aliquis n̄ teneat. **N**ō. n. hoc
pnt̄ p̄lati ecclie vt clauēs frustrent̄ ecclie in q̄b^o to
ta eoz ptas p̄sistit neqz vt sine factio a passioe xpi
vtutē hñte aliq̄s imissionē peccatoz psequatur.
hoc. n. ē solius xpi q̄ est sacramētoz institutō 7 au
ctor. sicut igit̄ dispēlari nō pōt p̄ p̄latos ecclie vt a
liquis sine baptismo saluet̄. ita nec q̄ aliq̄s remis
sionē sine p̄fessione 7 absolutōne p̄sequat̄. **C**ōsiderā
dū tñ ē q̄ baptisus efficaciat̄ aliquā h̄z ad remis
sionē peccati ē ante q̄ actu suscipiat̄ dū ē i p̄posi
to ipsum suscipiēdi h̄z postmodū pleniorē effectuz
pferat 7 i adeptioe gr̄e 7 i remissioe culpe cū actu
suscipiēdi 7 q̄nqz i ipsa susceptioe baptisus p̄fertur
gr̄a 7 remittit̄ culpa ei cui p̄us remissa n̄ fuit. **S**ic
7 clauēs ecclie efficaciat̄ hñt i aliq̄ aīe q̄ eis se actu
subijciat̄ si tñ hēat̄ p̄positū vt se eis subijciat̄. ple
niorē tñ gr̄am 7 remissionē p̄sequit̄ dū se eis ac
tu subijcit̄ p̄fiteđo 7 absolutōne p̄cipiēdo. 7 nihil
phibet̄ q̄n aliq̄n vtute clauis alicui p̄fesso i ipsa
absolutōne gr̄a pferat̄ p̄ quā ei culpa dimittitur.
Quia igit̄ ē i ipsa p̄fessione 7 absolutōne plenior
effectus gr̄e 7 remissionis p̄fert̄ ei q̄ p̄us p̄p̄ bonū
p̄positū vtrūqz obtinuit. manifestū ē q̄ vtute cla
uis mīster ecclie absoluēdo aliquid de pena tpali
dimittit̄ cuius debitor remāsit penitēs post cōtri
tionē. ad residuū vō sua iunctōne obligat̄ penitē
tē. cuius quidē obligatiois impletio satisfactio dicit̄
q̄ ē t̄ia p̄nē p̄ quā hō tōlit̄ a reatu pene libera
tur dū penā exsoluit̄ quā debuit. 7 vterius debili
tas nālis hōi curat̄ dū hō a malis abstinet̄ 7 hōis
assuescit̄ deo sp̄ritū subijciēdo p̄ oīonē. carnē vō
domādo p̄ ieiuniū vt sit subiecta sp̄ui. 7 reb^o exte
riorib^o per eliarum largitionē p̄cios sibi adiūgē
do a quib^o fuit separ^o p̄ culpā. sic igit̄ p̄z q̄ mīster
ecclie i vsu clauis iudiciū quoddā exercet. nulli
at̄ iudiciū p̄mittit̄ nisi in sibi subiectos. vñ maīse
stū ē q̄ n̄ q̄libz sacerdos quēlibet pōt absoluere a
pectō vt q̄dā mētūf̄ h̄z cū tñ i quē accipit̄ prātē.
De factio extreme vnctiois. LXXIII.

Quia vero corpus
ē aīe istim. istim at̄ ē ad vsū p̄ncipal agē
tis. necē ē q̄ tal̄ sit oīspō instū vt compe
sat̄ p̄ncipali agēti. vnde 7 corp^o oīspōnit̄ fm q̄ cō
gruit̄ aīe. ex infirmitate igit̄ aīe q̄ ē p̄ctm̄ iterdū ifir
mitas deriuat̄ ad corp^o hoc dīno iudicio dispēsan
te. q̄ q̄dē corp^o infirmitas iterdū util̄ ē ad aīe sani
tatē. put̄ hō infirmitatē cōpalē sustinet̄ hūilī 7 pa

tiēter. 7 ei q̄si i penā satisfactioiā p̄putat̄. **E**st etiā
q̄nqz ipeditiua sp̄ual salut̄. put̄ ex infirmitate cor
porali ipediunt̄ vtutes. pueniēs igit̄ fuit vt p̄ p̄ctm̄
aliq̄ sp̄ual medicīa adhiberet̄ h̄z q̄ ex p̄ctō deriuat̄
infirmitas corp^o p̄ quā quidē sp̄ualē medicīnā sa
nat̄ infirmitas corp^o al̄ n̄ cū. s. expedit̄ ad salutē. 7
ad hoc ordinatū est factim extreme vnctiois d̄ q̄ oī
Iad. v. **I**nfirmitas quis i vobis indu. p̄f. ec. 7 orant̄
su. eū. vn. eū oleo i no. dñi. 7 oīo fidei sanabit̄ ifir
mū. **N**ec p̄iudicat̄ vtuti facti si aln̄ ifirmi q̄b^o hoc
factim p̄fert̄ n̄ ex toto ab infirmitate corp^o curant̄
q̄a q̄nqz sanari corp^o aliē ē vigne hoc factim sum̄
tib^o n̄ ē vtile ad sp̄ualē salutē. nec tñ iutiliē sumit̄
q̄uis corp^o sanitas n̄ seq̄t̄. **A**ū. n. hoc factim sic or
dinet̄ infirmitatē cōp̄is i q̄tū p̄leq̄t̄ ex p̄ctō mani
festū ē q̄ p̄ alias sc̄q̄las p̄cti hoc factim ordinat̄ q̄
sunt̄ p̄nitas ad malū 7 difficultas ad bonū. 7 tan
to magis quāto h^o infirmitates aīe sūt̄. p̄p̄inquo
pectō q̄ infirmitas cōpal. 7 q̄dē h^o infirmitates sp̄ua
les p̄ p̄niam sūt̄ curade. put̄ penitēs p̄ opa vtutis
q̄bus satisfaciēdo vtiē a mal̄ retrahit̄ 7 ad bonuz
inclinat̄. h̄z q̄ hō vel p̄ negligētā aut p̄ occupatōes
varias vite aut ē p̄p̄ tēpis breuitatē aut p̄p̄ alia
h^o p̄dictos d̄scetus i se p̄fecte n̄ curat̄: salubrit̄ ei p̄
uidet̄ ut p̄ hoc factim p̄dicta curatio p̄pleat̄. 7 a rea
tu pene tēpal liberet̄ vt sic nihil i eo remaneat̄ q̄d
i exitu aīe a corpe eā possit̄ a p̄ceptioe glie ipedire
7 iō **J**acob^o addit̄. **E**t alleuiabit̄ eū dñs. **C**ōtingit̄
ēt q̄ hō omniū peccatoz q̄ p̄misit̄ notitiā vel me
moriā n̄ h̄z ut possit̄ p̄ p̄niam singula expurgare
sunt̄ ēt quotidiana p̄ctā sine quibus p̄ns vita non
agit̄ a quib^o oīz hominē i suo exitu per hoc factim
emundari vt nihil inueniatur in eo quod percep
tioni glorie repugnet. 7 ideo addit̄ **J**acobus q̄ si
in peccatis sit dimittentur ei. vnde manifestum ē
q̄ hoc sacramētum est vltimum 7 quodāmodo
cōsumatiuū totius sp̄ualis curationis q̄ hō quasi
ad p̄cipiēdā gliam p̄parat̄. vnde 7 extrema vnctō
nuncupatur. **E**x quo manifestū ē q̄ hoc sacramē
tū n̄ quibuscūqz infirmantibus ē exhibēdū h̄z illis
tñ qui ex infirmitate videntur mort̄ propinqua
re. qui tamē si conualuerint iterato potest hoc sa
cramētum eis conferri si ad similit̄ statū deuen
erint. nō. n. h^o sacramenti vnctō ē ad cōsecrādum
sicut vnctio cōfirmationis ablutio baptisus 7 q̄
dam alie vnctioes que ideo nunq̄ iterantur quia
cōsecratio semper manet dum res consecrata du
rat propter efficaciam dīne virtutis cōsecrantis.
ordinatur at̄ huius sacramenti iunctio ad sanan
dū. medicīna autē sanatiua totiens iterari debet
quoties infirmitas iterat̄. **E**t h̄z aliqui sūt̄ i statu
p̄p̄inquo mort̄ etiam absqz infirmitate vt p̄z in
his qui dānant̄ ad mortē qui tamen sp̄ualibus
effectib^o h^o facti indigerent non tñ exhibendum
ē nisi infirmant̄ cum sub sp̄e corporalis medicīne.

extremū q̄ n̄ p̄p̄it nisi cōpalē
cōsecratis fugi. Sic igit̄ i
blat̄ cōp̄i cōsecratis ita i hoc facti
no infirmari corp^o appositū. v
lēmā vult facti q̄ p̄ficatā ad
mīgēdo dolores sicut aqua q̄
mā facti i q̄ sit sp̄ual ablutio. **I**
sicut medicīno corp^o adhibēdo
cōp̄it̄ ita hoc vnctio illis p̄b^o cō
q̄b^o infirmitas peccati p̄cedit̄ sicut
vt manus 7 pedes q̄b^o opa p̄ce
q̄dā p̄mōtū ē rōis i q̄b^o v
vō p̄ hoc factim peccata oīa
cōmittit̄ n̄ p̄ p̄am. maīfētū ē
p̄ctō. **A**ū. n. h̄z q̄a illuminatō
hōi p̄nt̄ ad factōes q̄ oīo
olēt̄ h̄z. nec requirit̄ ad hoc facti
factim nō p̄ferat̄ excellētia statū
f̄ctō q̄ n̄ hoc factim p̄fecte
h̄z. 7 i eo rōis cōp̄a q̄. p̄p̄it̄
n̄ i factōes vtrūqz. 7 p̄ oratio
f̄ctō h̄z facti cōsecratis. **I**
p̄p̄it̄ vtrūqz oīo facti sanati
vtrūqz solus p̄p̄it̄ ad. **I**
i vtrūqz vtrūqz vtrūqz mī
ḡrit̄. **I**mpedit̄ at̄ h̄z facti effect
p̄nt̄ sicut vtrūqz 7 i alio sacram
De sacramento ordis. LXXIV.
Manifestum
est q̄ facti q̄ i vtrūqz facti
sp̄ual p̄nt̄ q̄a sub facti
vtrūqz actio vt ē p̄p̄it̄ oratio ag
noce vnctiois sacramētū p̄ fu
bles ip̄ale vtrūqz vtrūqz. nō. n.
oīsp̄it̄o h̄z h̄z vtrūqz car
vtrūqz ad h̄z. n. oīa p̄nt̄ ex h̄z
bles q̄ sūt̄ ad h̄z. h̄z aut̄ rō alio
vtrūqz. vtrūqz 7 vtrūqz i p̄p̄o vtrūqz
vtrūqz. q̄ p̄p̄it̄ vtrūqz 7 facti
vtrūqz. mī. vtrūqz. vtrūqz i vtrūqz
vtrūqz factim facti cōp̄it̄ i facti
quidē vtrūqz q̄ vtrūqz p̄ncipalis
corp^o facti facti vtrūqz erat vtrūqz vtrūqz
vtrūqz vtrūqz vtrūqz vtrūqz
vtrūqz vtrūqz facti facti facti
h̄z vtrūqz vtrūqz vtrūqz vtrūqz
nē sui corp^o 7 sanguis vtrūqz
p̄nt̄. vtrūqz vtrūqz p̄nt̄ p̄nt̄
Jō. v. **Q**uoniam remissio peccati
dī 7 baptisus iūctio officii vtrūqz
res oīa n̄. gen. h̄z. res oīa mī
vtrūqz ad vnctioe agē facti
te a d̄ ali q̄ facti. sic mī
vtrūqz ex quib^o oīa n̄ vtrūqz

Quartus.

exhibeat q̄ n̄ p̄petit nisi cōpalr̄ ifirmato. o. n. i. sa-
c̄ris significatoz̄ fugari. Sic igit̄ q̄rit̄ i baptismo a-
bluto corp̄i exhibita ita i hoc sac̄o req̄rit̄ medica-
tio ifirmitati corp̄ali appōita. vñ et oleū ē spūa-
lis mā huī sac̄i: q̄ h̄ efficaciat̄ ad sanādū corp̄ale
mitigādo dolores. sicut aqua q̄ corp̄ali abluat̄ est
mā sac̄i i q̄ sit spūal̄ ablutio. In et manifestū ē q̄
sicut medicatio corp̄alis adhibēda ē ad ifirmitatē
originē. ita hec unctō illis p̄tib̄ corp̄is adhibet̄ ex
q̄b̄ ifirmitas peccati p̄cedit sicut sunt ista sensu
u. z. manus z. pedes q̄b̄ op̄a peccati exercēt. z. h̄z
q̄rūdā p̄suetudinē et rōes i q̄b̄ vis libidinis uig. qz
vō p̄ hoc sac̄amētū peccata dimittūt. p̄c̄m̄ at̄ n̄
dimittit̄ nisi p̄ gr̄am. manifestū ē q̄ i hoc sac̄o gr̄a
p̄fer̄. Et vō i q̄b̄ gr̄a illuminās m̄tē p̄fer̄ exhibē
solū p̄tiet ad sac̄dotes q̄z ordō ē illuminatū. vt
dicit̄ h̄io. nec requirit̄ ad hoc sac̄z ep̄s cū p̄ hoc
sac̄m̄ nō p̄ferat̄ excellētia stat̄ sicut i ill̄ q̄rū ē mi-
ster ep̄s. qz tñ hoc sac̄m̄ p̄fecte curatiōis effectuz̄
h̄z. z. i eo req̄rit̄ cop̄ia gr̄e. p̄petit̄ huic sac̄o q̄ ml̄
tī sacerdotes iterfint. z. q̄ oratio totius eccl̄ie ad ef-
fectū huī sac̄i coadiuu. vñ Jacob̄ dicit̄. Indicat̄
p̄sbyteros eccl̄ie: z. ozo fidē sanabit̄ ifirmū. si tam̄
vnus solus p̄sbyt̄ adsit. itelligit̄ hoc sac̄m̄ p̄ficere
i v̄tute totius eccl̄ie cuius m̄it̄ existit̄ z. cui p̄sonā
gerit̄. Impedit̄ at̄ huī sac̄i effect̄ p̄ fictionē susci-
piētis sicut p̄tigit̄ z. alijs sac̄amētis.

De sacramento ordiis. LXXIII.

Manifestum ē autem

ex p̄dict̄ q̄ i oib̄ sac̄is d̄ quib̄ iā dictū
ē spūal̄ p̄fer̄ gr̄a sub sac̄o visibilitū rerū
ōis at̄ actio o. z. ē p̄portioata agētī. o. z. igit̄ q̄ p̄redi-
ctoꝝ dispensatō sac̄amētoꝝ fiat p̄ homines visi-
biles spūalē v̄tutē h̄ntes. nō. n. agē p̄petit̄ sac̄oꝝ
dispensatio h̄z hōib̄ visibilit̄ carne idut. vñ z. apls
dic̄ ad Heb. v. Ois p̄s̄ifex ex ho. af. p̄ ho. con. in
his q̄ sūt ad oē. h̄ aut̄ rō aliūde sumi p̄t. sac̄o
rū. n. institutō z. v̄t̄ a x̄po iūtiū h̄z. d̄ ip̄o. n. oic apls
Eoh. v. q̄ x̄ps dilexit̄ eccl̄iaz z. semetip̄sū tra. p̄ ea
il. factifi. m̄t. eaz. la. vt a q̄ i v̄do vite. manifestū ē et̄
q̄ x̄ps sac̄m̄ sui cōp̄is z. sanguis i cena dedit̄ z. fre-
quētādū instituit̄ q̄ sunt p̄ncipalia sac̄a. qz igit̄ x̄ps
corp̄alē sui p̄ntiā erat eccl̄ie subtractur̄ necessari
uz̄ sūt vt alios institueret sibi m̄stros q̄ sac̄a fideli-
b̄ disp̄saret̄. fm̄ illō apli. i. Cor. iij. Sic nos exti.
hō vt mī. x̄p̄i z. ois. mī. oē. vñ discipulis p̄secratio
nē sui corp̄is z. sanguis p̄misit. oic. Hoc fa. i meaz̄
p̄me. eisdē tribuit̄ p̄tātē p̄c̄tā remittendi fm̄ illud
Joā. x. Quoz̄ remisit̄. pec. re. eia. Eisdē ēr̄ docē
dī z. baptizādī iūxit̄ officiū dīcēs Math. vlt. Eū
tes do. o. s. gen. bap. eos m̄ster at̄ p̄pat̄ ad dñz sic
ist̄m̄ ad p̄ncipale agēs. sicut. n. ist̄z mouet̄ ab agē
te ad aliqd̄ efficiēdū. sic m̄ster mouet̄ ip̄o dñi ad
aliqd̄ exquēdū. o. z. at̄ ist̄m̄ ē p̄portioatū agētī

vñ z. m̄stros x̄p̄i o. z. ēē ei p̄fomes. x̄ps at̄ vt dñs au-
ctōitate z. v̄tute p̄p̄ia n̄iam salutē opat̄ ē i q̄rū
fuit oē z. hō vt h̄z id qd̄ hōē: ad redēptionē n̄iaz
pat̄. fm̄ at̄ q̄ oē: passio ei nobis fieret salutarī
o. z. igit̄ ad m̄stros x̄p̄i hōies ēē z. aliqd̄ dinitatē ei
p̄cipare fm̄ aliq̄a spūa ē p̄tātē. nā z. ist̄z aliqd̄
p̄cipat̄ de v̄tute p̄ncipal̄ agētī. d̄ hac at̄ p̄tātē dic̄
apls. ij. Cor. vlt. q̄ p̄tātē dedit̄ ei dñs i eadē. z. n̄ i d̄
structōnē. Rō ē at̄ dīcē q̄ p̄tās h̄ sic data sit x̄p̄i
discipulis q̄ p̄ eos ad alios deriuāda n̄ ēēt. data ē
n. eis ad ecc̄ie edificatōnē h̄z apli dicit̄. tā diu igit̄
tur o. z. hac p̄tātē p̄petuari q̄ diu necē ē edificari ec-
clesiā. hoc at̄ necē ē p̄ mortē discipuloꝝ x̄p̄i vsq̄
ad seculi finē. sic igit̄ data fuit discipulis x̄p̄i spūal̄
p̄tās vt p̄ eos deueniret ad alios. vñ z. dñs discipu-
los i p̄sona alioꝝ fidelū aloq̄bat. vt p̄z p̄ id qd̄ h̄z
Mar. xij. Qd̄ vobis dī. oī. oī. z. Math. vlt. oīs
discipulis dicit̄. Ecce ego vō. sum v̄s. ad p̄sū. se. qz
igit̄ hec spūal̄ p̄tās a x̄po i m̄stros eccl̄ie deriuat̄
spūales at̄ effect̄ i nos a x̄po deriuati sub quibus
dā sensibilit̄ signis explēt vt ex supradictis p̄z o. z.
tuit̄ et̄ q̄ hec spūalis p̄tās sub quibusdā sensibilit̄
signis hōib̄ tradēt̄. h̄ at̄ sunt certe forme v̄boꝝ
z. oē. m̄iat̄ act̄ puta i p̄o. manuū inunctō z. porre-
ctio libri vel calicis aut alicuius h̄ qd̄ ad executō-
nē spūalis p̄tiet p̄tātē q̄ncūq̄ at̄ aliqd̄ spūale sub
signo corp̄ali tradit̄ hoc oī sac̄m̄. manifestū ē igit̄
q̄ i collatiōe spūalis p̄tātis qd̄ dā sac̄m̄ pagit̄ qd̄
oī ordiis sac̄z. Ad oīnā at̄ liberalitatē p̄tiet vt cui
p̄fer̄ p̄tās ad aliqd̄ opandū p̄eran̄t̄ et̄ ea sine qd̄
h̄ opatio p̄uenient̄ exter. eri n̄ p̄t. adm̄stratō at̄
sac̄oꝝ ad q̄ ordiat̄ spūal̄ p̄tās p̄ueniēt̄ n̄ fit nisi a
liq̄a ad hoc a oīna gr̄a adiuuet̄. z. iō i hoc sac̄o cō-
fert̄ gr̄a sicut z. i alijs sac̄is. qz vō p̄tās ordiis ad oī
sp̄nsationem sac̄oꝝ ordiatur. inter sac̄a autē
nobilit̄issimum z. cōsumatiūū alioꝝ est eucharī-
stie sac̄amētū vt ex dictis patet. o. z. q̄ p̄tās ordiis
consideret̄ p̄cipue fm̄ cōpatōnem ad hoc sac̄z.
nam vnūquodq̄ denomiatur a fine. eiusdē autē
v̄tutis ēē videt̄ aliq̄a p̄fectōnē tribuē z. ad susce-
ptōm̄ illius m̄m̄ p̄parare sicut ignis v̄tutē h̄z vt
formā suā trāsfundat̄ i altēz. z. vt m̄m̄ dispōnat̄
ad forme susceptōnē. cū igit̄ p̄tās ordiis ad hoc se
extēdat ut sac̄m̄ corp̄alis x̄p̄i conficiat̄ z. fidelib̄
tradat̄ oportet q̄ eadem p̄tās ad hoc se extendat
q̄ fideles aptos reddat̄ z. congruos ad huius sa-
c̄amenti perceptionē. redditur autē apt̄ z. cō-
gruus fidelis ad huius sac̄i p̄ceptionē p̄ hoc q̄ ē
a peccato imūnis. nō. n. p̄t̄ alit̄ x̄po spūalī vniri
cui sac̄aliter p̄iungit̄ hoc sac̄m̄ percipiēdo. opō-
tet igit̄ q̄ p̄tās ordiis se extendat ad remissionē
peccatoꝝ per dispensatōnem illoꝝ sac̄amētoꝝ
q̄ ordinant̄ ad peccati remissionē cuiusmōi sunt
bap̄. z. p̄nia vt ex dictis patet. vnde ut dictum est
oīs discipulis quib̄ p̄misit̄ sui corp̄is cōsecratio

nē dedit et ptāre remittēdi pctā q̄ quidē ptās per clauē i' ell' g'it de quib' dñs Petro Math. xvi. dicit tibi dabo cla. re. ca. Celū. n. vnicuiqz claudis et aperis per hoc qd pctō subiacet uel a pctō purgat vñ et vsus hāz clauū dicit esse ligare et soluere. s. a peccatis. de quib' quidē clauib' supra dictū ē.

De distinctione ordinum. LXXV.

Considerandum

Q̄ autē qd ptās q̄ ordinat ad aliquem pncipalē effectū inata ē hīc sub se inferiores ptātes sibi deseruiētes qd manifeste i arti bus appet. arti. n. q̄ formā artificialē iducit deseruit artes que disponūt mām. et illa q̄ formā iducit deseruit arti ad quā ptinet artificiali finis. et vlterius q̄ ordinat ad cūiorē finē deseruit illi ad quā ptinet vltimus finis. sicut ars q̄ cedit ligna deseruit nauifaciue. et hec gubernatorie q̄ itez deseruit e conomice vel militari aut alicui h'. fm qd nauigatio ad d'uerfos f. nes ordinari pōt. qz igit ptās ordinis pncipaliter ordinat ad corp' xpī cōsecrādū et fidelib' dispensandū et ad fideles a peccatis purgādū. o3 esse a' ique pncipalē ordinē cui' ptās ad hoc pncipaliter se extēdat. et hīc est ordo sacerdotū. alios autē qui eidē seruiāt aliq̄lī māz disponēdo. et hī sunt ordines mīstrantiū. qz vō sacerdotālis ptās vt dictū est se extēdit ad duo. s. ad corp' et ad xpī cōsecrationē. et ad reddēdū fideles ido neos p absolutionē a peccatis ad eucharistie pceptionē. o3 qd inferiores ordines ei deseruiant vel in vtroqz vel in alio tm. et manifestū ē qd tāto aliq̄ inferioriores ordines supior est quāto sacerdotāli ordini deseruit i plib' vel i aliq̄ digniori. Infimū igitur ordines deseruiūt sacerdotāli ordini solū i ppli pparatiōe. hostiarū qdē arcēdo ifideles a cetu fidelū. lectores autē instruēdo cathecumēos d' fidei rudimētis. vñ eis scriptura vetis testamētū mittitur legēda. exorciste sunt at purgādo eos qui iā istructi sunt sed aliq̄lī a demone ipediunt a pceptione sacroz. superiores vero ordines sacerdotāli deseruiūt et i pparatiōe ppli et ad cōsumationē sacramētū. naz acoliti hnt mīstrū sup vasa non sacra i quib' sacri mī pparat. vñ eis vrceoli i sua ordinatione tradunt. subdiaconi at hnt mīstrū super vasa sacra et sup dispositionē mē nodū consecrate. diaconi aut vltērius hnt aliq̄d mīstrū suū mām iā cōsecratā. put sanguinē xpī dispēsant fidelib'. et iō hī tres ordines. s. sacerdotū diaconorum et subdiaconoz sacri dicunt: qz accipiunt mīstrū sup aliq̄ sacra. Deseruiūt et superiores ordines i pparatiōe ppli. vñ et diaconib' mittit euāgelica doctrina pppo. pponēda subdiaconib' aplica. acolitis vt circa vtrūqz exhibeat quod ptinet ad solē nūc te doctrine vt s. luminaria deserāt et alia huiusmōi administrēt.

De episcopali potestate. et qd in ea vnus sit sumus. LXXVI.

Quia vero oium

hōz ordinū collatio cū qdā sacio p ficit vt dictū ē. sacia vō ecclie sunt p aliq̄s ministros ecclie dispēsanda. et iō necesse est aliq̄e supiorē ptātē eē i ecclia alic' altioris mīstrū q̄ ordis sacm dispēsēt. et hec ē episcopāl ptās q̄ et si quidē q̄ntū ad cōsecratiōem corp' xpī nō excedat sacerdoti ptātē. excedit tm eā i his qd ptinet ad fideles. nā et ipa sacerdotāl ptās ab epālī deriuat et qdqd arduū circa pplm fidelē ē agēdū. epīs refuat. qz auctoritate et sacerdotes pnt hoc qd eis agēdū pmittit. vñ et i his qd sacerdotes agūt vtunt reb' p ep̄z cōsecratis vt i eucharistie cōsecratiōe vtuntur cōsecrati p ep̄m calice altari et pallio. sic igitur manifestū ē qd sūma regiminis fidel' ppli ad epālē ptinet dignitatē. manifestū ē autē qd q̄ntū ppli distinguant p diuersas dioceses et ciuitates. tm sicut est vna ecclia ita o3 esse vñū pplm xpianūz. sicut igit in vno spālī populo vnus ecclie requiritur vnus ep̄s qui sit totius ppli caput. ita i toto pplo xpiano requirit qd sit vnus totius ecclie caput. Itē ad vnitatē ecclie requirit qd oēs f. deles i fide conueniāt. circa vō ea que fidei sunt ptigit qōnes moueri. p diuersitatē aut sentētiāz diuideret ecclia. nisi i vnitatē p vnus sentētiā cōseruaret. exigit q̄ ad vnitatē ecclie cōseruandā qd sit vnus qui toti ecclie p̄sit. manifestū ē autē qd xp̄s ecclie in necessitate nō defecit quā dilexit. et pro ea sanguines suū fudit. cū et d' sinagoga dicat qd nō feci. Esa. v. non ultra debui facere vince mee et nō feci. Esa. v. non est igit dubitādū qd ex ordinatione xpī vñ' toti ecclie p̄sit. Ad hec nulli ouidiū eē o3 quin ecclie regimē sit optie ordinatū vt pote p eū dispositum p quē reges regnāt et legū cōditores iusta decēnūt. optimū autē regimē multitudinis ē vt regatur per vñū qd p3 ex fine regiminis qui ē pax. pax. n. et vnitās subditoz ē finis regētū. vnitatē at cōgruētior cā ē vnus q̄ multi. manifestū ē igit regimē ecclie sic eē dispositū vt vñ' toti ecclie p̄sit. Amp. ecclia militās a triumphātī ecclia p similitudinē deriuat. vñ et Joā. i apod. i rlm descendēt d' celo. et Moy si dictū ē qd faceret oia fm exēplar ei i mōte monstratū. i triumphātī at ecclia vnus p̄sident qui etiā p̄sident i toto vniuerso. s. deus. dē. n. apod. xxi. Ip̄i ppli eius erūt. et ipse cū eis erit eoz deus. q̄ et in ecclia militate vñ' ē qd p̄sident vniuersis. hīc ē qd d' see pmo dē. cōgregabūt filij iuda et filij isrl' parit: et ponēt sibi caput vñū. et dñs dicit Joā. x. fiet vñū o uile et vñū pas. Si qd at dicat qd vñ' caput et vñ' pas. ē xp̄s qd ē vñ' vñ' ecclie spōi nō sufficiēt rīdet manifestū ē. n. qd oia ecclia sacia ipse xp̄s perficit. Ipse. n. est qui baptizat. ipse est qui peccata re

michi ipse est... Deus... et in ea vnus sit sumus... et in ea vnus sit sumus... et in ea vnus sit sumus...

Quod p malo ministros...

Et his que...

Et his que... et in ea vnus sit sumus... et in ea vnus sit sumus... et in ea vnus sit sumus...

Quartus.

mittit. ipse est unus sacerdos qui se obtulit in ara crucis. et cuius virtute corpus eius in altari quotidie consecrat. et tamen quod corporaliter non cum omnibus fidelibus principaliter erat futurus elegit ministros per quos predicta fidelibus dispensaret ut supra dictum est. Eadem igitur ratione quod potentia corporaliter erat ecclesie subtracturus oportuit ut vel alicui committeret qui loco sui velis ecclesie gereret curam. Hic est quod Petro dicitur ante ascensionem. pascue oves meas. Iohannes. vi. et ante passionem. Tu iterum proferas confirmas fratres tuos. Luce. xxii. et ei solus permisit. Tibi dabo claves. reg. celorum. ut quodcunque ligaveris super terram sit ligatum et in celis. et quodcunque ligaveris super terram sit ligatum et in celis. clavis per eum ad alios derivanda ad conservandum ecclesie unitatem. Non potest autem dici quod nisi Petro hac dignitate dederit. per eum tamen ad alios non derivat. manifestum est. nam quod christus ecclesiam sic instituit ut esset usque ad finem seculi duratura secundum illud. Ier. i. Super solium David et super regnum eius sedebit ut psalmus. il. et cor. i. iudi. et iusti. a modo usque in sempiternum. manifestum est igitur quod ita illos qui tunc erant in ministerio constituit ut eorum potestas derivaretur ad posterum per utilitatem ecclesie usque ad finem seculi. profertur tamen ipse dicitur Math. vi. Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi. Per hoc autem excludit quodammodo presumptuosum errorem qui se subducere nituntur ab obedientia et subiectione Petri: successorem eius Romanum pontificem. vis ecclesie pastorem non recoscentes.

Quod per malos ministros sacramenta dispensari possunt. LXXVII.

His que premissa sunt manifestum est quod ministri ecclesie potentiam quandam ordinis susceptione ordinis suscipiunt ad sacramenta fidelibus dispensanda. Quod autem alicui rei per consecrationem acquirunt: perpetuo in eo manet. unde nihil consecratum iterum consecrat. potestas igitur ordinis perpetuo in ministris ecclesie manet. non ergo tollit per peccatum. potest ergo etiam a peccatoribus et malis modo ordinem habent ecclesiastica sacramenta conferri. Item nihil potest in id quod est facultatem excedit nisi accepta aliunde potestate. quod tamen in naturalibus quod in civilibus potest. non enim aqua calefacere potest nisi accipiat virtutem calefacientem ab igne. neque balneum cuius cohercet potest nisi accepta potestate a igne. ea autem que in sacramentis aguntur facta sunt humana excedunt ut ex premissis potest. si nullus potest sacramenta dispensare quantum ad virtutem sit bonus nisi potestate accipiat dispensandi. bonitati autem hominis malitia opponitur et peccatum. si nec per peccatum ille qui potestatem accepit impeditur quod minus sacramenta dispensare possit. Ad hoc homo dicitur bonus vel malus secundum virtutem vel virtutum que sunt habitus quidam habitus autem a potentia in hoc differt quod per potentiam sumus potestatem aliquid facere. per habitum autem non reddimur potestates ad aliquid faciendum sed habiles vel inhabiles ad id quod possumus bene vel male agendum. per habitum igitur non

dat neque tollit nobis aliquid posse. sed hoc per habitum acquirimus ut bene vel male aliquid agamus. non igitur ex hoc quod aliquid est bonum vel malum est potestas vel impotestas ad dispensandum sacramenta sed idoneus vel non idoneus ad bene dispensandum. Ad hoc quod agitur in virtute aliter. non assilat sibi patiens sed principali agentem. non enim domus assumulat instigat quod artifex utitur sed arti ipsi. ministri autem ecclesie in sacramentis non agunt in virtute propria sed in virtute christi. de quo dicit Iohannes primo. hic est qui baptizat. unde et sicut instrumentum ministri agere dicuntur. minister enim est sicut instrumentum aiatum. non igitur malitia ministro impedit quin fideles salutem per sacramenta consequantur a christo. propterea de bonitate vel malitia alius hominis homo iudicare non potest. hoc enim solum dei est quod occulta cordis rimat. si igitur malitia ministri impedire posset sacramenta effectum non possit homo habere fiduciam certa de sua salute nec conscientia eius remaneret libera a peccato. inconveniens igitur videtur quod spiritus sue salutis in bonitate puri hominis dependat. unde dicitur Ieremias xvij. maledictus homo qui confidit in homine. si autem homo salutem consequatur per sacramenta non spiritus nisi a bono ministro dispensata: videretur spiritus sue salutis aliquid in homine ponere. ut si spiritus sue salutis in christo ponamus qui est deus et homo. confitendum est quod sacramenta sunt sacramenta ex virtute christi sive per bonos sive per malos ministros dispensantur. Hoc etiam apparet per hoc quod dominus etiam malis prelatibus obedire docet. quod tamen non sunt opera imitanda. dicitur enim Math. xxij. Super cathedram Moysi sederunt scribe et pharisaei. quod si dixerint vobis servate et facite. secundum autem opera eorum nolite facere multo autem magis obedendum est aliquid propter hoc quod suscipiunt ministerium a christo quod propter cathedram Moysi. Est ergo et malis ministris obedendum quod non esset nisi in eis ordinis potestas maneret propter quam eis obedimus. habent ergo potestatem dispensandi sacramenta et mali. Per hoc autem excluditur quodammodo error dicens quod omnes boni potestatem sacramenta ministrare et nulli mali.

De sacramento matrimonij. LXXVIII.

Quoniam autem homines per sacramenta restaurantur ad gratiam. non tamen mox restaurantur ad immortalitatem cuius ratione supra ostendimus. quodcumque autem corruptibilia sunt perpetuari non potest nisi per generationem. Quia igitur populum fidelium perpetuari oportebat usque ad mundi finem. necessarium fuit hoc per generationem fieri per quam est humana species perpetua. Considerandum est autem quod quoniam aliquid ad diversos fines ordinatur indiget diversis directionibus in fine quod finis est proportionatus agenti. generatio autem humana ad multa ordinatur scilicet ad perpetuitatem speciei et ad perpetuitatem alicuius boni politici puta populi in aliqua civitate ordinatur etiam ad perpetuitatem ecclesie que in fidelium collectione consistit. unde oportet quod huiusmodi generatio a diversis dirigatur

Libet

In quātū igit ordinat ad bonū nature qđ est per
peruitas sp̄i dirigit i finē a natura inclināte i hūc
finē: 7 sic dicit esse nature officiu: in q̄tū vō ordi
nat ad bonū politicū subiacet ordinationi ciuili
legis. In q̄tū igit ordinat ad bonū ecclesie: o3 q̄
subiaceat regimini ecclesiastico: ea autē q̄ populo
p̄ ministros ecclesie dispensant: sacia dicunt. Ma
trimoniū igit scđm q̄ cōsistit in coniūctōe maris 7
femine intēdētū prole ad cultū dei generare 7 edu
care: ē ecclesie sacramētū: vñ 7 quedā benedictio
nubētib⁹ p̄ ministros ecclesie adhibet: 7 sicut i alijs
sacijs p̄ ea q̄ exteri⁹ agūt spūale aliqd figurat: sic
7 in hoc sacio p̄ cōiūctōne maris 7 femine cōiūctio
Christi 7 ecclesie figurat fm̄ illud apli ad Eph. v.
Sacramētū hoc magnū ē: ego at̄ dico in Christo
7 ecclesia. Et q̄ sacia efficiūt qđ figurat credēdū est
q̄ nubētib⁹ p̄ hoc sacim̄ grā cōferat p̄ quā ad vñ
onē Christi 7 ecclesie p̄tineat qđ eis maxime neces
sariū ē vt sic carnalib⁹ 7 terrenis itēdāt q̄ a Chri
sto 7 ecclesia nō disiungant. // Quia igit p̄ coniū
ctionē maris 7 femine Christi 7 ecclesie cōiūctio
designat: o3 q̄ figura significato respōdeat: cōiū
ctio autē Christi 7 ecclesie ē vnus ad vnā p̄petuo ha
bendā: ē. n. vna ecclesia: fm̄ illud Cantic. vi. Una
ē colūba mea p̄fecta mea: nec vnq̄ Christus a sua
ecclesia sepabit: dicit. n. ipse Mat. vltio. Ecce ego
vobiscū sū vsq̄ ad cōiūctōne seculi: 7 vterius
sp̄ cū dño erimus: vt dicit. i. Thessal. iij. necesse ē
igit q̄ matrimoniū fm̄ q̄ ē ecclesie sacim̄ sit vnus
ad vnā indiuisibiliter habēdā: 7 hoc p̄tinet ad fi
dē qua sibi iuicē vir 7 vxor obligant. Sic igit tria
sūt bona matrimoniū fm̄ q̄ ē ecclesie sacim̄. s. pro
les ad cultū dei suscipiēda 7 educāda: fides prout
vnus vir vñ vxori obligat: 7 sacim̄ fm̄ q̄ indiu
sibilitatē h3 matrimonialis cōiūctio in q̄tū ē cō
iūctiois Christi 7 ecclesie sacim̄. Cetera autē q̄ in
matrimonio cōsiderāda sūt supra in. iij. libro per
tractauimus.

¶ De per Christū corporū resurrectio
sit futura **XXXIX.**

Quia vero supra
onsum est q̄ per xpm̄ liberati sumus
ab his que per pctm̄ p̄imi hominis
incurrimus. Peccāte autē p̄imo homine non so
lum in nos pctm̄ deriuatum est s3 etia3 mo: s que
est pena pcti: secundum illud apli ad Ro. v. Per
vnum hoīem pctm̄ in hūc mūdum intrauit 7 per
pctm̄ mors: necessarium est q̄ p̄ xpm̄ ab vtroq̄ li
beremur 7 a culpa. s. 7 a morte: vnde 7 ibidē dicit
apostolus. Si in vnus delicto mors regnauit p̄
vnū: multo magis accipientes abundantia donatō
nis et iusticie in vitā regnabūt per vnū Jesū Chri

stū: vt igit vtrūq̄ nobis i seipso dōmōstraret: 7 mo
ri 7 resurgē voluit: mori qđē: voluit vt nos a pec
cato purgaret. vñ aplus dicit Debeoz. ix. Quē
admodū statutū est hoibus semel mori: sic 7 Chri
stus semel oblatu est ad stultē 7 exhauriēda pec
cata: resurgere at̄ voluit vt nos a morte liberaret:
vñ aplus. i. Cor. xv. Christus resurrexit a mortu
is p̄mitie dormientiū: qm̄ quidē per hoīem mors
7 per hoīem resurrectio mortuoz: effectū igitur
mortis Christi i sacris cōsequimur q̄tū ad remis
sionē culpe: dictū ē enī supra q̄ sacia in v̄tute pas
sionis Christi operant: effectū autē resurrectionis
Christi q̄tū ad liberationē a morte in fine seculi
consequemur quando omnes per Christi virtutē
resurgemus: vnde dicit aplus. i. Cor. xv. Si Chri
stus p̄dicat q̄ resurrexit a mortuis: quō quidaz dī
cūt in vobis quoniā resurrectio mortuoz nō est:
si autem resurrectio mortuorum non est neq̄
Christus resurrexit: si autē Christus nō resurrexit:
ianis ē p̄dicatio n̄ra: ianis ē 7 fides n̄ra: ē igit de ne
cessitate fidei credere resurrectiōne mortuoz su
turā. Quidā vō hoc p̄verse itelligētes resurrectiō
nē corporū futurā nō credūt: sed qđ de resurrectiō
ne legit in scripturis ad spūale resurrectiōne refer
re conant fm̄ q̄ aliqui a morte peccati resurgunt
p̄ gratiā. Dic autē erro: ab ipso aplo reprobat: dī
cit. n. ij. Th. ij. Prophana 7 vaniloquia deuita.
multū. n. proficiūt ad impietate: 7 sermo eoz vt ca
cer serpit: ex quibus ē Dimencus 7 Philet⁹ quia
a veritate fidei exciderūt dicentes resurrectiōe is
factam esse: qđ non poterat itelligi nisi de resur
rectione spūali: ē ergo p̄tra veritatem fidei ponē
resurrectiōe spūale 7 negare corporale. ¶ Pre
rea manifestū est ex his que aplus Cor. dic q̄ p̄e
missa verba de resurrectiōe corporali sūt itelligē
da: nam p̄ pauca subdit: Seminatur corpus aia
le: surgit cōpus spūale: vbi manifeste corpis resur
rectionem tangit: et postmodum subdit. Opor
tet corruptibile hoc induere in corruptionem:
et mortale hoc induere immortalitatem: hoc
autem corruptibile et mortale est corpus: corpus
igitur est quod resurget. ¶ Ad huc dominus Jo
an. v. utraq̄ resurrectiōnem promittit: dicit. n.
Amen amē dico vobis quia uenit hora 7 nunc ē
quando mortui audient uocem filij dei 7 qui au
dierint uiuent: quod ad resurrectiōnem spūtua
lem animarum pertinere videtur: que tūc iam fie
ri incipiebat dū aliqui per fidem christo adhere
bant: sed postmodū corporalem resurrectiōnem
exprimit dicens. Venit hora in qua omnes qui i
monumētis sunt audient uocem filij dei: manife
stum est enim q̄ anime in monumentis non sunt
sed corpora: predictur ergo hic corporum resur
rectio. Expresse etiam corporum resurrectio pre
nuntiatur a Job. dicitur enim Job. xvij. Scio

predicte mens nūc: 7 in ne
surrexerunt sūt: rursus circu
7 i carne mea uidebo dei.
resurrexerunt: carnis futuram
fragar: appositio bis que in
obscuro ostendit est: remanēt igitur
innotales et: remanēt igitur
rūa sololite: manifestum ē
fo dita sūt q̄ anima corpou
ē. n. fm̄ suam essentiam corpou
naturā aut oblo corpore esse
ē: naturam potē perpetuū
erit aia oblo corpore: cū igit
o3 ea corpou uero cōiūctio
mortalit igitur animaz ex
onē corpou futurā. ¶ Ad
tio naturale hominis desid
felicitas aut: ultima est felicit
deest aliqd ad perfectionē
tem perfectā: q̄ nō dū eius cō
tatur: ē. n. impieccū perfect
luer cupiēda at̄ a corpore
perfecta sicut ois p̄s cōtra a
naturaliter ē p̄s hūane nati
ultima felicitate p̄fectū nō ē
iū uerū: q̄ totum cū obliū
pōt ad felicitate ultimā p̄
tertio oīam est ex oīa q̄
debetur 7 bone agendibus
uita hoīs ex aia 7 corpore
te agūt: debet igitur ho
pus p̄mitti ad pena. ma
p̄mitti ultime felicitatis
bis que i tertio sūt ostēsi
in hoc nō p̄mitti: q̄ nō
vitiū. cōtōrati sunt: stabili
riam igitur est ponere ite
coniūctionem ut homo
muri 7 p̄mitti possit.

¶ Quoniā resurrectio
¶ Ante
que resurre
In nullo. n.
quod corruptū ē idē nō
ab aliqua priuatiōe ac
sō q̄ que corrupitur
natura intendit ut id q̄
necratione cōstruetur
pant iūmēz corpus h
solatur: non vñ q̄ id
viam. ¶ Item ipso
quod cōtūali p̄mitti

quod redemptor meus uiuit: et in nouissimo die de terra surrecturus sum: et rursus circumdabor pelle mea: et in carne mea uidebo deum. Ad ostendendum etiam resurrectionem carnis futuram euidentis ratio suffragatur suppositis hiis que in superioribus sunt ostensa. ostensum est enim in foris: animas hominum imortales esse: remanent igitur post corpora a corporibus absolute: manifestum est etiam ex hiis que in foris dicta sunt quod anima corpori naturaliter unitur: est enim secundum suam essentiam corporis forma: est igitur natura anime absque corpore esse: nihil autem quod est natura potest esse perpetuum: non igitur perpetuo erit anima absque corpore: cum igitur perpetuo maneat: oportet ea corpori iterato coniungi quod est resurgere. immortalitas igitur animarum exigitur uideat resurrectionem corporum futuram. Adhuc ostensum est supra in tertio naturale hominis desiderium ad felicitatem tendere: felicitas autem ultima est felicitas perfectio. cuiusque igitur deest aliquid ad perfectionem non dum habet felicitatem perfectam: quod non dum eius desiderium totaliter datur: oportet enim imperfectam perfectionem consequi naturaliter cupit: anima autem a corpore separata est aliquo modo imperfecta sicut omnia per se extra suum totum existens: anima enim naturaliter est per humane nature: non igitur homo potest ultimam felicitatem consequi nisi anima iterato corpori coniungatur: perfectum cum ostensum sit quod homo in hac uita non potest ad felicitatem ultimam peruenire. Item sicut in tertio ostensum est ex diuina prudentia peccantibus premia debentur et bene agentibus premium. in hac autem uita homines ex anima et corpore compositi peccant uel recte agunt. debentur igitur hominibus et secundum animam et secundum corpus premium uel pena. manifestum est autem quod in hac uita premium ultime felicitatis consequi non possunt: ex hiis que in tertio sunt ostensa: multoties etiam peccata in hac non puniuntur: quoniam ut dicitur Job. xxi. Dic impij uiuunt. confortati sunt. sublimati que diuitibus: necessarium igitur est ponere iteratam anime ad corpus coniunctionem ut homo in corpore et anima premiari et puniri possit.

Obiectiones contra resurrectionem LXXX

Ant autem quedam que resurrectionis fidei impugnant uidentur. In nullo enim naturalium rebus inuenitur id quod corruptum est idem numero redire in esse: sicut nec ab aliqua priuatione ad habitum uel posse rediri: et ideo quod corruptum est eadem numero iterari non potest: natura intendit ut id quod corruptum est idem specie per generationem conseruetur: cum igitur homines per mortem corrupti sunt ipsamque corpus hominis usque ad prima elementa resoluatur: non uel quod idem numero homo possit reparari ad uitam. Item impossibile est esse idem numero cuius aliquid essentialium principiorum idem numero esse non potest nisi

essentiali principio variato semper uariatur essentia rei per quam res sicut est: ita et una est: quod autem oio redit in nihilum: idem numero resumere non potest potius enim erit noue rei creatio quam eiusdem reparatio uidentur autem plura principiorum essentialium hominis per eius mortem in nihilum redire: et primo quod ipsa corporalitas et forma mixtionis cum corpore manifeste dissoluatur: deinde per anime sensitua et nutritiua que sine corporeis organis esse non possunt: ulterius autem in nihilum uidetur redire ipsa humanitas que dicitur esse forma totius anime a corpore separata impossibile igitur uidetur quod homo idem numero resurgat. Adhuc quod non est continuum: idem numero esse non uidetur: quod quidem non solum in magnitudinibus et motibus manifestum est sed etiam in qualitatibus et formis: si enim post sanitatem aliquis infirmatus iterato sanetur: non redibit eadem sanitas numero. manifestum est autem quod per mortem esse hominis aufertur: cum corruptio sit mutatio de esse in non esse: impossibile est igitur quod esse hominis idem numero referretur: neque igitur erit idem homo numero. que sunt eadem numero secundum esse sunt idem. Adhuc si idem hominis corpus reparatur ad uitam: pari ratione oportet quod quicquid in corpore hominis fuit eadem restituatur: ad hoc autem maxima indecencia sequitur non solum propter capillos et ungues et pilos que manifeste quotidiana precisione tolluntur: sed et propter alias partes corporis que occulte per actionem naturalis caloris resoluuntur que oia si restituantur homini resurgenti indecens magnitudo resurget non uideatur igitur quod homo sit post mortem resurrectus. Preterea contingens est quod aliquos homines carnibus humanis uesci: et solum tali nutrimento nutrirunt et sic nutritos filios generare: caro igitur eadem in pluribus hominibus inuenitur: non est autem possibile quod in pluribus resurgat: nec aliter uidetur esse uniuersalis resurrectio et integra si uniuersique non restituerentur quod hic habuit. uidetur igitur impossibile quod sit hominum resurrectio futura. Item illud quod est commune omnibus existens in aliqua specie uidetur esse naturale illi specie: non est autem hominis resurrectio naturalis: non enim aliqua uirtus naturalis agentis sufficit ad hoc agendum ut ceteri omnes homines resurgant: non igitur ceteri omnes homines resurgent. Adhuc si per christum liberamur a culpa et a morte que est peccati effectus: illi soli uidentur liberandi esse a morte per resurrectionem que fuerunt participes misteriorum christi quibus liberaretur a culpa: hoc autem non est oium hominum: non igitur omnes uoces resurgent ut uidentur.

Solutio premissarum obiectionum. LXXXI.

Ad horum igitur solutionem considerandum est quod deus sicut supra dictum est in institutione humane nature aliquid corpori humano attribuit supra idem.

quod ei ex naturalibus principijs debebatur. scilicet incorruptibilitate quadam per quam puenient sue forme coaptaret: ut sicut aie uita ppetua est: ita corpus p aiam posset perpetuo uiuere: et talis quidem incorruptibilitas est si non esset naturalis quantum ad actiuum principium: erat tamen quodammodo naturalis ex ordine ad finem: ut scilicet materia pportionatur sue naturali forme que est finis materie: aie igitur pter ordinem sue nature a deo auer se subtracta est dispositio que eius corpori diuinitus indita erat: ut sibi pportionaliter responderet. et secuta est mors: est igitur mors quasi per actum superueniens homini per peccatum considerata institutione humane nature: hoc autem accidens sublatum est per christum qui merito sue passionis mortem moriendo destruxit: ex hoc igitur consequitur quod diuina uirtute que corpori incorruptione dedit iterato corpus de morte ad uitam repararetur. Secundum hoc igitur ad primam dicendum quod uirtus naturalis deficitens est a uirtute diuina sicut uirtus instrumenti a uirtute principalis agentis: quod autem igitur operatione nature hoc fieri non possit ut corpus corruptum repararetur ad uitam: tamen uirtute diuina id fieri potest: nam quod natura hoc facere non possit ideo est quod natura spiritus per formam aliquam operatur: quod autem habet formam: iam est: unde nihil se ipsum generare potest: sed generat aliquid aliud sibi secundum speciem simile: cum uero corruptum est formam amisit quod potest esse actionis principium: unde operatione nature quod corruptum est idem numero reparari non potest: sed diuina uirtus que res produxit in esse sic per naturam operatur quod absque ea effectum nature producere potest ut superius ostensum est: unde cum uirtus diuina maneat eadem etiam in rebus corruptis potest corrupta in integrum reparare. Quod uero secundo obijciebat: impedire non potest quod homo idem numero resurgere possit. Nullum enim principiorum essentialium hominis per mortem omnino cedit in nihilum nam anima rationalis que est forma hominis manet post mortem ut superius est ostensum: manet etiam manet quod tali forme fuit subiecta sub dimensionibus eiusdem ex quibus habebat ut esset individualis materia: ex combinatione igitur eiusdem anime numero ad eandem materiam numero homo unus numero reparabitur. Corporeitas autem dupliciter accipi potest. Uno modo forma est forma subalis corporis prout in genere substantie collocatur: et sic corporeitas cuiuscumque corporis nihil est aliud quam forma subalis eius sed quod in genere et specie collocatur ex qua debet rei corporali quod habeat tres dimensiones: non enim sunt diuerse forme subales in uno et eodem per quarum unam collocatur in genere supremo puta substantie: et per aliam in genere proximo puta in genere corporis uel animalis et per aliam in specie puta hominis aut equi: quia si prima forma faceret esse substantiam. sequentes forme iam adueniret ei quod est hoc aliquid in actu et subsistens in natura: et sic posteriores forme non facerent

hoc aliquid. sed essent in subiecto quod est hoc aliquid sicut forme accidentales: oportet igitur quod corporeitas prout est forma subalis in homine non sit aliud quam anima rationalis que in sua materia hoc requirit quod habeat tres dimensiones: est enim actus corporis alicuius. Alio modo accipitur corporeitas prout est forma accidentalis secundum quam dicitur corpus quod est in genere quantitate: et sic corporeitas nihil aliud est quam tres dimensiones que corporis rationem constituunt: et sic igitur hec corporeitas in nihilum cedit corpore humano corrupto: tamen impedire non potest qui idem numero resurgat eo quod corporeitas eodem modo primo dicta non in nihilum cedit sed eadem manet. Sic etiam forma mixta dupliciter accipi potest. Uno modo ut per formam mixtam intelligatur forma subalis corporis mixta: et sic cum in homine non sit alia forma substantialis quam anima rationalis ut ostensum est: nec poterit dici quod forma mixta prout est forma substantialis homine moriente cedat in nihilum. Alio modo dicitur forma mixta qualitas quedam composita et composita ex mixture simplicium qualitatuum que ita se habet ad formam substantialem corporis mixti sicut se habet qualitas simplex ad formam substantialem corporis simplicis: unde si forma mixture sit dicta in nihilum cedat: uon preiudicat unitati corporis resurgentis. Sic etiam dicendum est et de parte nutritiua et sensitua: si enim per partem sensitua et nutritua intelligantur ipse potentie que sunt proprietates naturales anime uel magis compositi: corrupto corpore corruptuntur nec tamen per hoc impeditur unitas resurgentis. si uero per partes predictas intelligatur ipsa subanima sensitua et nutritua: utraque eorum est eadem cum anima rationali: non enim sunt in homine tres anime sed una tantum ut in secundo libro ostensum est. De humanitate uero non est intelligendum quod sit quedam forma conuersa ex combinatione forme ad materiam que realiter sit alia ab utroque: quia cum per formam materiam fiat hoc aliquid actu ut dicitur de anima: illa tertia forma consequens non esset subalis sed accidentalis. Dicunt autem quidam quod forma partis eadem est et forma totius. sed de forma partis forma que facit materiam esse in actu. forma uero totius dicitur forma que complet speciem rationem: et forma hoc humanitas non est aliud realiter quam anima rationalis: unde patet quod corrupto corpore non cedit in nihilum. Sed quia humanitas est essentia hominis: essentia autem rei est qua signat diffinitio: diffinitio autem rei naturalis signat tamen formam sed formam et materiam: necessarium est quod humanitas aliquid significet compositum ex materia et forma sicut et homo: differenter tamen: nam humanitas signat principia essentialia speciei tam formalia quam materialia cum precisione principiorum individualium:

dicuntur. n. humanitas fm quod
at non est aliud et hoc qd h3 p
lia sed et hoc solus qd h3 p
humanitas igitur significat
essentia. unde signat p mod
sicut quedam principia esse
cuius principia indiuidua
na homo dicitur qd habet
non excluditur quin alia ho
significat p modum ton. sign
essentia in actu indiuidua
ma uero significat utraqz in
tia genus h3 potest: spes
residit in numero in resurrec
dem numero ppter aie rōali
tatem. Quod uero tertio
vnum qd non est continuum
to manifestum est. n. qd mate
non n. materia h3 esse in a
fert in quantum ad hoc aie ra
nam esse aliarum formarum
tione formari ad materiam
neqz in esse neqz in operat
manifestum est qd creditur
aliquam operationem ab
corpore. i. intelligere. r
lum in conuersione ad m
erat ppositi: manet in ip
parato corpore in resurrec
citur qd remanet in an
obijciatur: resurgens uo
non impedit unitatem
dum conuersione uiuit. n
potest unitatem resurrec
mens qd uia uiuit non se
materia sed solus fm sp
fluunt et resurgunt. Nec
homo sit unus numero
cuius exemplum accipi p
ardet unus numero dicit
manet licet ligna consu
natur: sic enim est in c
ma et species singulari
net per totam uitam
uitur per actionem cal
generatur p alimētū
h3 diuinas partes q
realiter est in homin
alium: sic igitur non
hō idē numero qd q
totum tempus uite
tam sufficit ad con
et precipue illud r
us fuit sub forma
si quid uero dicitur

Quartus

dicitur. n. humanitas fm quā aliquis est hō. hō
ār non est aliq̄s ex hoc q̄ h3 principia indiuidua
lia secl̄ ex hoc solū q̄ h3 principia eēntialia speciei
humanitas igitur significat sola principia speciei
eēntialia. vnde signat p̄ modū p̄tia. hō autē signi
ficat quedam principia essentialia sp̄i: sed nō ex
cludit principia indiuiduantia a sui significatiōe
nā homo dicitur q̄ habet humanitatem ex quo
non excluditur quin alia hōe possit. 7 pp̄ hoc hō
significat p̄ modū totū. significat. n. principia sp̄i
eēntialia in actu: indiuiduantia vero i potentia: sō
ma uero significat utraq̄ in actu sicut et differen
tia genus h3 potestate: sp̄s vō actu un̄ p3 q̄ 7 hō
redit idē nūero in resurrectione 7 humanitas ea
dem nūero. p̄pter aie rōaliāpmanētā 7 matie vni
tatem. Quod vero tertio obijctur. q̄ eē non est
vnum q̄ non ē continuum: falsū inicitur sūdame
to: manifestū est. n. q̄ materie et forme vnu ē esse:
non. n. materia h3 esse in actu nisi per formā: dif
fert tñ q̄tum ad hoc aia rationalis ab alijs sōmis
nam esse aliarū formarū non est nisi in concre
tione formarū ad materiā. non. n. excedūt mām
neq̄ in esse neq̄ in operari: anima vō rationalis
manifestū est q̄ excedit materiā in operari. h3. n.
aliquam operationem absq̄ p̄ticipatione organi
corporalis. s. intelligere. vnde et eē suūm non ē so
lum in concretionē ad materiā: esse igitur eius q̄
erat p̄positi: manet in ip̄o corpore dissoluto: 7 re
parato corpore in resurrectione in idem esse idu
citur q̄ remansit in aia. Quod etiam quarto
obijctur: resurgentis vnitatem non tollit: q̄ n.
non impedit unitatem fm numerum in homine
dum continue uiuit. manifestū est q̄ nō potest i
pedire unitatem resurgentis: in corpore autē ho
minis q̄diu uiuit non semper sūt eedem p̄tes fm
materia sed solū fm sp̄em: fm uero materiā p̄tes
fluunt et refluunt. Nec p̄pter hoc impeditur q̄n
homo sit vnus nūero a p̄ncipio uite usq̄ in finē
cuius exemplū accipi potest ex igne qui cū p̄tinue
ardet vnus nūero dicitur p̄pter hoc q̄ species ei
manet licet ligna consumantur et de nouo appo
nantur: sic etiam est in corpore humano: nam sō
ma et species singulariū partiū eius continue ma
net per totam uitam: sed materia p̄tium et resol
uitur per actionē caloris naturalis 7 de nouo ad
generatur p̄ alimētū. Nō est autē alius nūero hō
h3 diuersas partes 7 etates q̄uis non quicq̄d ma
terialiter ē in homine fm unū statū sit in eo scōm
aliū: sic igitur non requiritur ad hoc q̄ isurgat
hō idē nūero q̄ quicq̄d fuit materialiter i eo h3
totum tempus vite sue resumatur: sed tñ ex eo q̄
tum sufficit ad completum debite quantitātē
7 precipue illud resumendum uidetur q̄ perfectū
us fuit sub forma et specie humanitatis consistēs
si quid vero defuit ad complementum debite q̄n

titatis. uel q̄ aliquis preuentus est morte anteq̄
natura ipsū ad perfectam quantitatem deduce
ret uel q̄ forte aliquis mutilatus est mēbro: aliū
de hoc diuina supplebit potentia. Nec tamē hoc
impediet resurgentis corporis unitatē: q̄ etiā ope
nature super id q̄ puer habet aliquid addit aliū
de ut ad perfectam perueniat quantitatem nec ta
lis additio facit aliū numero: idem enim nūero ē
hō et puer 7 adultus. Ex quo etiam patet q̄ nec
resurrectionis fidem impedire potest etiam si ali
qui carnibus humanis uescantur ut quinto obij
ciebatur: non. n. est necessarium ut ostensum ē q̄
quicq̄d fuit in homine materialiter resurgat i eo
7 iterū: si aliquid deest: suppleri potest per poten
tiam dei. Caro igitur comesta resurget in eo i quo
p̄mo fuit anima rationalis perfecta resurget. i fo
vō si non solis carnibus humanis est pastus sed 7
alijs cibis: resurgere poterit: tantū de alio quod
ei materialiter aduenit quod erit necessarium ad
debitam quantitatem corporis restaurandam: si
uero solis humanis carnibus sit pastus. resurget
in eo quod a generantibus traxit: 7 quod defuit
supplebitur omnipotentia creatoris: q̄ cū parē
tes ex solis humanis carnibus pasti fuerint: vt sic
7 eorum semen quod est superfluum alimenti ex
carnibus alienis generatum sit. resurget quidem
semen in eo qui est natus ex semine loco cuius ei
cuius carnes comeste sunt supplebitur aliunde: h
n. in resurrectione seruabitur: q̄ si aliquid materi
aliter fuit in pluribus hominibus: resurget in eo
ad cuius perfectionem magis pertinebat: vnde si
fuit in vno ut radicale semē ex quo est generatus
in alio uero sicut superueniens nutrimentum: re
surget in eo qui est generatus ex hoc sicut ex semī
ne: si uero in uno fuit ut pertinens ad perfectōem
indiuidui: in alio ut deputatum ad perfectōem
speciei: resurget in eo ad quem pertinebat secūdis
perfectōem indiuidui: vnde semen resurget i ge
nito 7 n̄ in generāte: et costa. Ade resurget i. Eua
non in Adam in quo fuit sicut in nature p̄nci
pio. si autem secundum eundem perfectōnis mo
dum fuit in utroq̄: resurget in eo in quo p̄mitus
fuit. Ad id uero quod. vi. obiectum est: ex his
que dicta sunt iam pater solutio. resurrectio enī
q̄tum ad finem naturalis est in q̄tum naturale ē
anime esse co:pori vnitam: sed principium ei
ac
tuum non est naturale sed sola uirtute diuina cō
sur. Nec etiam negandum est omnium resurrec
tionem esse futuram quāuis non omnes per fidei
christo adhereant nec eius mysterijs sint imbuti:
filius enim dei propter hoc naturam humanam
assumpsit ut eam repararet: id igitur quod est de
fectus nature in omnibus reparabitur: vnde om
nes a morte redibunt ad uitam: sed defectus per
fecte non reparabit nisi in illis qui x̄po adhefuerūt

uel per proprium actum credendo in ipsum: uel
saltem per fidei sacramentum.

¶ Omnes resurgent immo-
tales. LXXXII

¶ Ex quo etiam patet

¶ in futura resurrectione homines non
sic resurgent ut sint iterum morituri.
Necessitas enim moriendi est defectus in natura
humanam ex peccato proueniens: christus au-
tem merito sue passionis nature defectus repa-
rauit qui in ipsum ex peccato prouenerunt.
Ut enim dicit apostolus Ro. v. Non sicut delictum:
ita et donum: si enim unius delicto multi
mortui sunt: multo magis gratia dei i gratia uni-
us hominis Iesu christi in plures abundauit. Ex
quo habetur quod efficacius est meritum christi ad
tollendum mortem quam peccatum. Ade ad inducendum:
illi igitur qui per meritum christi resurgunt
a morte liberati. mortem ulterius non patientur.
¶ Preterea illud quod est in perpetuum dura-
turum non est destructum: si igitur homines re-
surgentes adhuc iterum morientur: ut sic mors
in perpetuum duret: nullo modo mors per mor-
tem christi destructa est: est autem destructa qui-
dem nunc in causa: quod dominus per **¶** see pre-
dixerat dicens: Ero mors tua o mors. **¶** see. xij.
ultimo autem destructur in actu secundum illud
Nouissime inimica destructur mors. i. Corin. xv.
est igitur secundum fidem ecclesie hoc tenendum
quod resurgentes non iterum morientur. **¶** Adhuc
effectus similatur sue cause: resurrectio autem christi
sua causa est future resurrectionis ut dictum est: sic
autem resurrexit christus ut non ulterius moreretur:
secundum illud. Ro. vi. Christus resurgens ex mor-
tuis iam non moritur: homines igitur sic resur-
gent ut ulterius non moriantur. **¶** Amp. si homines
resurgentes iterum moriantur: aut iterum ab illa
morte iterato resurgent aut non: si non resurgent
remanebunt perpetuo animae separate quod est in-
conueniens ut supra dictum est: ad quod euitandum
ponuntur post resurgere uel si post secundam mor-
tem non resurgant nulla erit ratio quare post pri-
mam resurgant: si autem post secundam mortem iterato resurgant
aut resurgant iterum morituri aut non: si non iterum morituri
eadem ratione hoc erit ponendum: et in prima re-
surrectione: si uero iterum morituri procedet in
infinitum alternatio mortis et uite in eodem sub-
iecto quod uidetur inconueniens: oportuit enim
quod intentio dei resuscitantis ad aliquid determinatum
feratur: ipsa autem mortis et uite alternatio
successiua est quasi quedam transmutatio que si

nis esse non potest: est. n. extra rationem motus quod sit si-
nis: cum omnis motus in aliud tendat. **¶** Pre-
terea intentio inferioris nature in agendo ad perpetu-
itatem fertur: omnis enim nature inferioris actio ad
generationem ordinatur: cuius quidem finis est ut
conseruet esse perpetuum speciei: unde natura non
intendit hoc individuum sicut ultimum finem: sed spe-
ciei conseruationem in ipso: et hoc habet natura in
quantum agit in uirtute dei que est prima radix per-
petuitatis: unde etiam finis generatiois esse potuit
a pho ut generata participent eadem diuinam finem per-
petuitatem. multo igitur magis actio ipsius dei ad
aliquid perpetuum tendit: resurrectio autem non ordinatur
ad perpetuitatem spiritus: hoc enim per generati-
onem poterat conseruari. oportet igitur quod ordinetur
ad perpetuitatem individui: non autem finem aiam tantum:
hoc enim iam anima habebat ante resurrectionem: ergo
finem compositum: hoc igitur resurgens perpetuo ui-
uet. **¶** Adhuc anima et corpus diuerso ordine com-
parari uidentur finem primam hominis generationem et re-
surrectionem eiusdem animam finem generationem primam
creatio anime sequitur generationem corporis: separata
enim materia corporali per uirtutem dei scilicet: de anima
materia creando infundit in resurrectione autem corpus
anime preexistens coaptabitur. prima autem uita quam homo
generationem adipiscitur sequitur conditionem cor-
ruptibilis corporis in hoc quod per mortem destruitur
uita igitur quam homo resurgendo adipiscitur
erit perpetua secundum conditionem incorruptibilis
anime. **¶** Item si in infinitum succedant sibi in eodem
uita et mors: ipsa alternatio uite et mortis habet
speciem circulationis cuiusdam: omnis autem cir-
culatio in rebus generabilibus et corruptibilibus
a prima circulatione incorruptibilium corporum causatur
nam prima circulatio in motu locali inuenitur et
secundum eius similitudinem ad motus alios de-
riuat. causabitur igitur alternatio mortis et ui-
te a corpore celesti: quod esse non potest quod reparatio
corporis mortui ad uitam facultatem actionis nature
excedit. non igitur est ponenda huiusmodi alterna-
tio mortis et uite: nec per consequens quod resurgen-
tia corpora moriantur. **¶** Amplius quecumque
succedunt sibi in eodem subiecto habent determinatam
mensuram sue durationis secundum tem-
pus: omnia autem huiusmodi subiecta sunt motui
celi quem tempus consequitur: anima autem sepa-
ta non est subiecta motui celi: quod excedit totam na-
turam corporalem: alimatio igitur separationis eius
et unionis ad corpus non subiacet motui celi: non igitur
est talis circulatio in alternatione mortis et uite que
sequitur si resurgentes iterum moriantur: re-
surgent igitur de cetero non morituri. Hinc est quod
dicitur Isa. xxv. Precipitabit dominus mortem
in sempiternum. et Apoca. xxi. Mors ultra non
erit. **¶** Per hoc autem excluditur error quidam

antiquorum gentium qui cre-
derentur res uoluntaria re-
surrectio dicitur pho in urbe
schola que academica dicitur
ita quod per innumerabiles
dem prolixis inuicem
to et eadem ciuitas et eadem
reperit et per innumerabiles
ei sit ut Aug. introducit
ut ipse ibidem dicit quidam
dicitur Ecclesiastes primo.
quod futurum est. quid est quod
dicitur. Nihil sub sole nouum
erit hoc reus est. Jam enim
fuit ante nos. Quod quidem
est eadem uita per genera-
tionem similia specie ut
fito in fine de generatione
predicam factam loquuntur

¶ in resurrectione non
quod ponentur.

¶ Ex pre-

¶ ostenditur quod
non erit uita
ta. n. uita corruptibilis non
corruptibilis uite deservit
corporum uita corruptibilis
dicitur uita uita uita uita
ex conuersione nature
i presentia corporum uita uita
quod post resurrectionem in
in deo uita uita uita uita
liter conuersione nature
seruit ordinat enim ad quod
perpetuo conseruari non
conseruari: non est autem
uita uita uita uita uita
nec uita uita uita uita
non minus ordinata uita uita
ad illa uita uita uita uita
cooperatur: sed i hoc
ad aliquid finem ad hoc
generationem conuertat in ce-
ru uita uita uita uita uita
pote est ergo a corpore
erit incorruptibile ope-
ueritur ex alimatio uita
ho in dubio uita uita
uenies ad immoderatam
quanta que dubia
ho resurgens ipe-
uatur: aut non sem

Quartus

antiquorum gentiliū qui credebant eadez temporū
temporalium rerū uolumina repeti: ubi grā sicut i isto
seculo Plato phis in urbe atheniesi et in eadem
schola que academica dicta est discipulos docu
it ita q̄ per innumerabilia retro secula multis qui
dem prolixis interuallis sed tamē certis et idē pla
to et eadem ciuitas et eadē schola idēqz discipuli
repetiti et per innumerabilia demū secula repeten
di sūt ut Aug. introducitur i. xij. d. c. i. dei. Ad qd̄
ut ipse ibidē dicit quidam referre uolunt illud qd̄
dicitur Ecclesiastes pmo. Quid est quod fuit: ipz
quod futurū est. quid ē qd̄ factū est: ipm qd̄ faciē
dū est. Nihil sub sole nouū: nec ualet quisqz dice
re hoc recēs ē. Jam. n. precessit in seculis q̄ fue
rūt ante nos. Quod quidem non sic intelligendū
ē q̄ eadem nūero per generationes varias repetā
tur: sed similia specie ut Aug. ibidē soluit: et Ari
sto. in fine de generatione hoc ipsum docuit p̄tra
predictam sectam loquens.

Quod in resurgentibus non erit usus ciborum ne
qz uenereorum. LXXXIII

Et premiffis autē
ostenditur q̄ apud hoīes resurgentes
nō erit uenereoz et ciboz usus. Rēo
ta. n. uita corruptibili necesse est remoueri ea que
corruptibili uite deseruiūt: manifestū ē autem q̄
ciboz usus corruptibili uite deseruiūt: ad hoc n.
cibos assumim: ut corruptio que posset accide
re ex consumptione naturalis humiditatis euitet. Et ē
i presenti ciboz usus necessarius ad augmētum
qd̄ post resurrectionē in hoibus nō erit qz hoīes
in debita quātitate resurgēt ut ex dictis p̄. Simi
liter cōmixtio maris et femine corruptibili uite d̄
seruiūt. ordinat enī ad generationē per quā quod
perpetuo conseruari nō pōt fm̄ indiuiduū: i spē
cōseruatur: oīsū est at̄ q̄ resurgētū uita incorrup
tibilis erit: nō igitur in resurgentibus erit ciboz
neqz uenereoz usus. **A**d huc uita resurgētū
nō min⁹ ordinata erit q̄ presens uita sed magi: qz
ad illā hō perueniet solo deo agente: hāc at̄ p̄fect
cooperāte nā: sed i hac uita ciboz usus ordiatur
ad aliqū finē. ad hoc. n. cibos assumitur ut p̄ di
gestionē cōuertat in corpus: si igitur tūc erit cibo
rū usus oportebit q̄ ad hoc sit q̄ cōuertatur i cor
pus cū ergo a corpore nihil resoluat eo q̄ corpus
erit incorruptibile oportebit dicere q̄ totū qd̄ con
uertitur ex alimēto trāseat i augmētū: resurget at̄
hō in debita quātitate ut supra dictū est: ergo p̄
ueniet ad imoderatā quātitatē: imoderata est. n.
quātitas que debita quātitatē excedit. **A**mp.
hō resurgens i p̄petuū uiuet: aut igit̄ semper cibo
utetur: aut non semper sed per aliqd̄ dēmiatū t̄p̄

si autē semper cibo utetur cū cibus i corpus p̄uersus
a quo nihil resoluūt: resoluatur necesse est q̄ augmē
tum faciat fm̄ aliquā d̄mensionem: oportebit di
cere q̄ corpus hoīs resurgētis i infinitū augeat:
quod ē non pōt: qz augmētum est motus naturalis
intentio autē ututis naturalis mouentis nunq̄ est
ad infinitū sed sp̄ est ad aliqd̄ certum: qz ut dicit̄
in. ij. de aia: oīum natura p̄stantiū termin⁹ ē ma
gnitudinis et augmētū: si autē semper cibo utetur hō
resurgens sp̄ autē uiuet: erit aliquod t̄pus uare in
quo cibo nō utetur: quare hoc a p̄ncipio faciēdū
est: nō igitur hō resurgens cibo utetur: si autē non
utetur cibo sequitur q̄ uenereoz usum hēbit
ad quē requiritur decisio seminis: a corpore at̄ i resur
gentis semē decidī nō pōt necqz ex substantia eius
tum qz hoc est p̄tra rationē seminis: ēēt. n. semē nō
corruptū et a natura recedens: et sic nō posset esse
naturalis actionis p̄ncipiū ut p̄ p̄ phm̄ in libro
de gnatione animalium: tū etiā qz a substantia illoz
corporum in corruptibiliū exītiū nihil resolu
poterit: nec etiā semē esse poterit sup̄flūū alimēti
si resurgēs cibus nō utantur ut oīsū ē nō igitur
in resurgētibus erit uenereoz usus. **A**mp. uenereoz
rum usus ad gnationē ordinatur: si igitur post re
surrectionē erit uenereoz usus nulli sit frustra sequitur
q̄ tūc etiam erit hoīum gnatio sicut et nūc: multi
igitur hoīes erūt post resurrectionē q̄ an̄ resurre
ctioez nō fuerūt: frustra igit̄ t̄m̄ differet resurrectione
mortuoz ut omēs simul uita accipiāt q̄ eandem
hēt naturā. **A**mp. si post resurrectionem erit
hoīum gnatio: aut igitur illi q̄ gnabūt iterū cor
rumpētur: aut incorruptibiles erūt et imortales: si
autē erūt incorruptibiles et imortales mltā icōueni
entia sequūtur. Primo q̄dem qz oportebit ponē
q̄ illi hoīes sine p̄ccō nascantur originali cū neces
sitas moriēdi sit pena p̄sequēs p̄ccō originale qd̄
est p̄tra aplm̄ dicētem Ro. v. q̄ p̄ unū hominē
p̄cc. in oēs ho. p̄ue. et moza. Deinde sequit̄ q̄ non
oēs indigeant redēptione que a xp̄o si aliqui sic
peccato originali et nccitate moriēdi nascant: et sic
christus nō erit oīum hominū caput: quod etiā
est contra sententiam apostoli dicentis. i. Corin.
xv. q̄ sicut in Adam omnes moriūt: ita et i chri
sto omnes uiuificabunt. Sequitur etiā et aliud i
cōueniens. ut quoz est similis gnatio nō est simil
generationis termin⁹: hoīes. n. p̄ gnationē que est
ex semē nūc q̄dem p̄sequūtur corruptibile uita:
tunc autē immortalē: si autē homies q̄ tunc nascēt
corruptibiles erūt et moriētur si iterato nō resur
gunt: sequetur q̄ eoz aīe p̄petuo remanebunt a
corporibus sepate qd̄ est inueniēs cū sint eiusdē
speciei cū aiabus hominū resurgētū: si autē et ip̄i
resurgent: debuit et eoz resurrectio ab alijs expec
tari ut simul omnibus q̄ vnā naturam p̄cipāt
beneficiū p̄feratur resurrectionis: qd̄ ad nature

Libers

reparationē pertinet ut ex dictis patet. Et preterea non videtur esse aliqua ratio quare aliqui expectentur ad simul resurgendū si nō oēs expectantur. **A**dhuc si homines resurgentes veneris vtenē et generabūt: aut hoc erit semper: aut non semper: si semper sequetur quod multiplicatio hominū erit in infinitū: intentio autem nature generantis post resurrectionem non poterit esse ad alium finem quam ad multiplicationem hominum: non enim erit ad conseruationem speciei per generationem cuius homines incorruptibiliter sint victuri. sequitur igitur quod intentio nature generantis sit ad infinitū quod est impossibile: si uero si semper generabit sed ad aliquod determinatum tempus: post illud igitur tempus non generabūt: quare et a principio hoc eis attribuendū est ut ueneris non vtantur nec generent. Si quis autem dicat quod in resurgentibus erit usus ciborum et ueneriorum non propter conseruationem uel augmentum corporis neque conseruationem speciei uel multiplicationem hominum sed propter solam delectationem que in his actibus existit ne aliqua delectatio hominibus in ultima remuneratione desit. patet quidem multipliciter hoc inconuenienter dici: primo quidem quia uita resurgentium ordinatio erit quod uita nostra ut supra dictum est. in hac autem uita inordinatum et uitiosum est si quis cibis et ueneris utatur propter solam delectationem et non propter necessitates sustentandi corporis uel proles educande: et hoc rationabiliter: nam delectationes que sunt in premissis actibus non sunt fines actionum: sed magis econuerſo. nā. n. ad hoc ordinauit delectationes in istis actibus ne animalia propter laborem ab istis actibus necessarijs nature desisterent quod pringeret nisi delectatione puocarent: ē ergo ordo posterior et in decens si operationes propter solas delectationes exercent: nullo igitur modo hoc in resurgentibus erit quod uita ordinatissima ponitur. **A**dhuc uita resurgentium ad consequendam perfectam beatitudinem ordinatur: perfecta autem beatitudo et felicitas hominis non consistit in delectationibus corporalibus que sunt delectationes ciborum et ueneriorum ut in isto libro ostensū ē. non igitur oportet ponere in uita resurgentium hominū delectationes. **A**mp. actus uirtutum ordinantur ad beatitudinem sicut ad finem: si igitur in statu future beatitudinis essent delectationes ciborum et ueneriorum quasi ad beatitudinem pertinentes. sequeretur quod in intentione eorum quod uirtuosa agunt essent aliquantulum delectationes predictae quod ratione temperantie excludit. est. n. temperantie rationem ut aliquis a delectationibus nunc abstineat ut postmodum eis frui magis possit: redderet igitur deus castitas ipudica et deus abstinentia gulosa: si uero predictae delectationes erunt non tamen quod ad beatitudinem pertinentes ut oporteat eas esse intentas ab his qui uirtuosa agunt: hoc esse non

potest: quod omne quod est: uel est propter alterum. uel propter se ipsum: predictae autem delectationes non erunt propter alterum: non enim erunt propter actiones ordinatas ad finem nature ut iam ostensum est: relinquunt igitur quod erunt propter se ipsas: omne autem quod est huiusmodi: uel est beatitudo: uel pars beatitudinis: oportet igitur si delectationes predictae in uita resurgentium erunt quod ad beatitudinem eorum pertineant: quod esse non potest ut ostensum est: nullo igitur modo huiusmodi delectationes erunt in futura uita. **P**reterea ridiculum videtur delectationes querere corporales in quibus nobiscum animalia bruta concant ubi expectantur delectationes altissime in quibus cum angelis concant que erunt in dei uisione que nobis et angelis erit cois ut in tertio libro est ostensum: nisi forte quis dicere uelit beatitudinem angelorum esse imperfectam quod dicitur eis delectationes brutorum quod est omnino absurdum. **H**inc est quod dominus dicit **M**atth. xxij. quod in resurrectione neque nubent neque nubent: sed erunt sicut angeli dei. **P**er hoc autem excluditur error iudeorum et sarracenorum qui ponunt quod in resurrectione homines cibis et ueneris utantur sicut et nunc: quod etiam quidam christiani heretici sunt secuti qui ponentes regnum christi futurum in terris terrenis per mille annos in quo spacio temporis dicunt eos qui tunc resurrexerint imoderatissime carnalibus epulis uacaturos in quibus sit cibus tantus aut potus ut non solum nullam modestiam teneant: sed modum quoque ipsius credulitatis excedant: nullo autem modo ista possunt nisi a carnalibus credi. **H**ic autem qui spirituales sunt istos ista credentes ciliastas appellat greco uocabulo: quod uerbum est uerbo exprimentes nos possumus millenarios nuncupare ut **A**ug. dicit. uigesimo de ciuitate dei. **S**unt autem quedam que huic opinioni suffragari uidentur: et primo quod quia adam ante peccatum uitam habuit immortalē: et tamen cibis et ueneris uti potuit in illo statu cum ante peccatum illi sit dictum. **L**escite et multiplicamini. et iterum. **D**e omni ligno quod est in paradiso comedes. **D**einde ipse christus post resurrectionem legitur comedisse et bibisse: dicitur enim **L**uce uiti. quod cum manducasset coram discipulis sumens reliquias dedit eis. et **A**ct. decimo dicit **P**etrus. **H**unc scilicet **J**esum deus suscitauit tertia die et dedit eum manifestum fieri non omni populo sed testibus preordinatis a deo nobis qui manducauimus et bibimus cum illo post quod resurrexit a mortuis. **S**unt et quedam auctoritates que ciborum usum in hominū statu hominū repromittere uidentur. **I**sa. xxv. **F**aciet dominus exercituum omnibus populis in monte hoc uiniuium pinguium medullarum uidentur defecate: et quod intelligat quod ad statum resurgentium patet ex hoc quod postea subditur. **P**recipitabit mortem in sempiternum: et

uolunt tunc uos dicit lacrymas
de **M**atth. **E**cce serui mei comed
nisi uiderit me bibent: et uos
serua (ita ad statum future uita
liberatur. **E**cce ego creabo celum
nisi in dicit **M**atth. xxvi.
de hoc genitum uis uisq ad oie
uolunt noui in regno patris mi
ci. **E**go dispono uobis sicut uisq
meus regnum ut claris et diuini
am in regno meo: et **A**po. et p
parte flammis quod erit in ciuitate
uice affertis fructus uos dicit
uocatores propter uisum **J**er:
uerunt et pro mille annis: et
perunt uos colam uentur m
eius predictorum hominū op
De air non difficile est sola
obicit de **A**damicacia no
nem quandam habuit perlo
erat na humana uolunt per
multiplicato diuino genitum
in tali perfectione que compe
uohumani generis: et ideo
ad multiplicationem humani
bis ueretur: sed in perfectio
humana uolunt ad suam
ens nomen dicitur iam cop
non habebit nec alimentum
erit immortalis et inoccup
que sicut **A**damicacia
traie et inoccupabiles: et
et uos uolunt aliqui
sua immortal ut possit non
et possit non si peccat: et
seruari poterit non quod
sed ut in resolutione humani
se: quod uos assumptio n
eas peruenit. **D**e christo
resurrectione comedit non p
demonstrandū: et resurrex
ille non fuit conuersus in ca
laccet me: hoc autem ca
surrectione eorum. **A**ucto
et resurrectione resurrexit
ligendi sunt: propter n. ne
ligibilia sub similitudine
et bis que noue dicitur
hunc modum delectatio
sapie et assumptio uita
nostrū per uis ciborum in
designantem illud pua
scit uini et resurrexit
locuta est. **C**um uos come
nam quod misit uobis.

Quartus.

aufert dñs deus oēm lachrymaz ab oi facie: dicit
et **Iſa. lxx.** Ecce serui mei comedent: et vos esurie-
tis: ecce serui mei bibent: et uos sitietis: et hoc re-
ferendū sit ad statū futurę uite: p̄ ex eo qđ postea
subditur. **Ecce ego creabo celum nouū et terrā no-
uā et c.** dñs et dicit **Mathe. xxvi.** Nō bibā amodo
de hoc genimine uis vsq; ad diē illū cū illud bibā
uobiscū nouū in regno patris mei. **Luce. xxij.** di-
cit. **Ego dispono uobis sicut disposuit michi pater
meus regnū ut edatis et bibatis super mensā me-
am in regno meo: et Apoc. et. xxi.** dicit: qđ ex vtraq;
parte flumis qđ erit in ciuitate beatorū erit lignū
uite afferens fructus duodecim: et. xx. dicit. **Uidi aias
decolatorū ppter testm̄ Iesu: et uixerunt et regna-
uerunt cū xp̄o mille annis: ceteri mortuorū nō ui-
xerunt donec cōsumarentur mille anni. Ex q̄bus
oibus predictorū hēicoz opio confirmari v̄t.**
**Hec autē nō difficile est soluē. Quod. n. primo
obicit de Adam: efficacīā nō h̄z. Adā. n. perfectō-
nem quandam habuit personalem nondum tñ
erat nā humana totaliter perfecta nondum mul-
tiplicato hūano genē: institutus ergo fuit Adam
in tali perfectione que competebat principio toti
us humani generis: et ideo oportuit qđ generaret
ad multiplicatiōem humani generis: et per qđ cū
cibus vteretur: sed in perfectiōe resurgentiū erit nā
humana totaliter ad suam perfectionem peruē-
ens numero electorū iam cōpleto: et iō gnāuo locū
nō habebit nec alimentis vsus: propter qđ et alia
erit immortalitas et incorruptio resurgentiū: et alia
que fuit in Adam: resurgentes enim sic immortales
erunt et incorruptibiles: vt mori nō possint nec
ex eoz corporibus aliquid resoluī. Adam autē sic
fuit immortalis ut posset nō mori si nō peccaret
et posset mori si peccaret: et eius immortalitas sic cō-
seruari poterat nō qđ nihil resoluēt ab eo corp̄:
sed vt cō resolutiōe humidī nātis ei subueniri pos-
set: p̄ ciboz assumptionē ne ad corruptiōem corp̄
eius perueniret. De christo autē dicēdū est qđ post
resurrectiōem comedit nō ppter nēcessitatē: sed ad
demonstrandū sue resurrectiōis vitatē. vñ cibus
ille nō fuit conuersus in carnē: sed resolutus i
p̄ iacentē māz. hec autē cā comedendi nō erit in re-
surrectiōe cōi. **Auctoritates vō q̄ ciboz vsū
p̄ resurrectiōem repromittit vident spūaliter intel-
ligende sunt: pponit. n. nobis vna scriptura intel-
ligibilia sub similitudine sensibilem ut anim̄ nō
ex his que nouit discat incognita amare: et scōm
hunc modum delectatio que est in cōtēplatiōe
sapie et assumptio vitatis intelligibil̄ in intellectu
nostrū per vsū ciboz in sacra scriptura consuevit
designari: fm̄ illud p̄uerb. ix. qđ de sapia dicit. **Di-
scuit vinū et propoluit mensā suā: et insipientibus
locuta est. Venite comedite panē meū et bibite vi-
num qđ miscui uobis. et Eccl. xy. dicit. Libauit illuz******

dñs panē uite et intellectus: et aqua sapie salutariis
potabit illū: de ipsa et sapia dicit p̄uerb. iij. **Lignū
uite est his qui apprehenderint eā: et qui tenuerit
eam beatus. Non igitur predictę auctoritates co-
gunt dicere qđ resurgentes cibus vrant. hoc tamen
qđ ppositū est de verbis dñi qđ hñt **Mathe. xxvi.**
potest et aliter intelligi ut referatur ad hoc qđ ipse
cū discipulis p̄ resurrectiōem comedit et bibit no-
uū quidē vinū. i. nouo modo. s. n. p̄ nēcessitatē: sed
ppter resurrectiōis demonstratiōem: et dicit in re-
gno patris mei: qđ in resurrectiōe christi regnū imor-
talitatis demonstrari incepit. **Qđ vō in Apoc. dicit
de mille annis et p̄ma resurrectiōe martyz. intelli-
gendū est qđ p̄ma resurrectiō est aiaz: put a pec-
catis resurgit: fm̄ illud apli **Eph. v.** **Surge a mō-
tuis et illuminabit te christus. per mille at annos
intelligit totū tēpus ecclie i quo martyres regnāt
cum christo et alij sancti tā in p̄nti ecclia q̄ regnū
dei dicit qđ et i celesti patria q̄ntū ad aias: millenari-
eni numerus perfectiōem significat: qđ ē numerus
cubicus. i. figura solida et radix eius est denarius:
qđ solet et perfectiōem signare: sic ergo manifestū
sit qđ resurgentes nō vacabant cibus et potib⁹ neq;
ueneris actibus. Ex quo vltimus h̄c pot qđ oīs
occupationes actiue uite cessabunt que ordinari
videntur ad vsū ciboz et ueneroz et ad alia q̄
sunt nēcessaria corruptibili uite: sola ergo occupatiō cō-
tēplatiue uite in resurgentiū remanebit: pro p̄
qđ **Luce. x. dicit de Maria cōtēplante: qđ optima p̄-
tē elegit que nō auferet ab ea. Inde est et qđ dicitur
Job. vij. **Qui descendit ad inferos nō ascendet
nec reuertet vltra in domū suā: neq; cognoscat eis
amplius locus eius: in quibus verbis talē resurre-
ctiōem Job negat qualē quidā posuerunt dicētes
qđ plus resurrectiōem hō redibit ad siles occupa-
tiones quas nūc h̄z: vt. s. edificet domos et alia h̄-
modi exerceat officia.**********

De corpora resurgentiū est eiusdē nāe. LXXXIII.

Occasione autem
premissorum quidam circa p̄ditiones
resurgentiū errauerūt. **Quia. n. cō-
pus ex p̄ris cōpositū v̄ ex nēcessitate corrupit: fuerūt
aliqui qui dixerunt homines resurgentes huius
modi corpora ex p̄trarijs composita non habere
quorum aliqui posuerunt corpora nostra non i
natura corporali resurgere: sed transmutari i spi-
ritum: moti ex eo qđ apls dicit. i. **Corin. xv.** **Semē
natur corpus aiale: surgit spūale. Alij vero ex eo
dem verbo sunt moti vt dicerent qđ corpora nāa i
resurrectiōe erunt subtilia et acra et ventis silia. nō
et spūs aer dicit ut sic spūalia aerea intelligantur.
Alij vero dixerunt qđ in resurrectiōe aie resurmet****

Libet

corporea non quidem terrena sed celestia: occasio-
nem accipientes ex eo qd apostolus dicit. i. Cori.
xv. de resurrectione loquens sūt corpora celestia et
corpora terrena: qbus oibus suffragari vī: qd apo-
stolus ibidem dicit q caro et sanguis regnū dei nō
possidebūt: et sic videt q corpora resurgentium
nō habebunt carnē et sanguinē: et per p̄ns nec ali-
quos humōes: sed barū opinionū eoz manifeste
apparet: nostra. n. resurrectio cōformis erit resur-
rectioni christi: s̄m illud apostoli Phil. iij. Resor-
mabit corpus humilitatis n̄re cōfiguratiū corpori
claritatis sue. christus aut post resurrectionē hūit
corpus palpabile ex carnibus et ossibus cōsistens.
q: vt dicit Luce vii. post resurrectionē discipulū dī-
xit. Palpate et videte: q spūs carnē et ossa nō h̄z:
sicut me videtis h̄c. ergo et alij hoies resurgentes
corpora palpabilia habebūt ex carnibus et ossib⁹
cōposita. ¶ Ad hec aia unitur corpori sicut foza
māe: oī aut forma h̄z determinatā māz: oī. n. esse
p̄portione actus et potentie: cū igit aia sit eadem
s̄m spēm: videt q h̄eat eandē māz s̄m spēm: erit
ergo idē corpus s̄m spēm post resurrectionē et aī:
et sic oī q sit cōsistēs ex carnibus et ossibus et alijs
huiusmodi p̄ribus. ¶ Amp. cū in diffinitōe rerū
nālīū que significat essentiam sp̄i ponitur mā: ne-
cessariū est q variata mā s̄m speciez varietur spe-
cies rei nālīa. hō aut res nālīa est: ita igitur p̄ resur-
rectionē non habebit corpus consistens ex carni-
bus et ossibus et huiusmodi p̄ribus sicut nunc h̄z:
non erit qui resurget eiusdē sp̄i: sed dicit hō tm̄
equiuoce. ¶ Itē magis distat ab aia vni hois cor-
pus alterius sp̄i q corpus hūanū alterius hois:
sed aia non pōt iterato vni cōpori alterius hois
vt in sc̄do ostensum est: multo igitur minus pote-
rit in resurrectione vni cōpori alterius speciei.
¶ Preterea ad hoc q hō idē numero resurgat ne-
cessariū est q partes eius essentielles sint eadē nūe-
ro: si igit corpus hois resurgentis nō erit ex his car-
nibus et ossibus ex quibus nunc cōponit: non
erit homo resurgens idē numero. Has aut omēs
falsas opinōes manifestissimō Job excludit dicēs
Rursū circūdabor pelle mea: et in carne mea vide-
bo deū: quem uisurus sū ego ipse et non alij. H̄nt
aut et singule predictaz opinōū pp̄tia icōuenien-
tia: ponere. n. corpus transire in sp̄m: est oīo im-
possibile: non. n. transeunt in inuicem nisi que
mā cōicant. sp̄ialiū aut et corporaliū non pōt cē
cōicatio in materia: cū substantie sp̄iales sint oīno
immāles vt in sc̄do ostensū est: impossibile ē igit qd
corpus humanū transeat in subāz sp̄ialē. ¶ Itē
si transeat in subām sp̄ialem corpus hūanū: aut
transibit in ipsam sp̄ialem subām que est aia: aut i
aliquā aliā: si in ipsam: tunc post resurrectionem
non esset in hoie nisi aia sicut et ante resurrectōez:
non igitur imutaretur p̄ditio hominis per resur-

rectionē. si aut transibit in aliam substantiā sp̄ialē
sequetur q ex duabus substantiis sp̄ialibus effici-
etur aliquid vni in nā qd est oīno impossibile: quia
quelibet subā sp̄ialis est p̄ se subsistens. ¶ S̄m
et impossibile est q corpus hois resurgentis sit qua-
si aeris et ventis simile: oī. n. corpus hois et cuiuslibet
aialis habere determinatam figurā in toto et
in partibus. corpus autem habens determina-
tam figuram: oportet quod sit in se terminabile:
quia figura est que termino vel terminis compre-
henditur. aer autem non est in se terminabilis:
sed solum termino alieno terminatur. Non est
ergo possibile quod corpus hominis resurgentis
sit aerium vel ventis simile. ¶ Preterea corpus
hominis resurgentis oportet esse tactium: quia
sine tactu nullum est animal. Oportet autem
vt resurgens sic animal si sit homo. Corpus au-
tem aerium non potest esse tactium: sicut nec
aliquod corpus simplex cum oporteat corpus
per quod fit tactus esse medium inter qualita-
tes tangibiles ut sit quodam modo in potentia
ad eas: vt philosophus probat in libro de ani-
ma. Impossibile est igitur quod corpus homi-
nis resurgentis sit aerium et simile ventis. Ex
quo etiam apparet quod non poterit esse cor-
pus celeste: oportet enim corpus hominis et cu-
iuslibet animalis esse susceptiuum tangibilium
qualitatum vt iam dictum est. Hoc autem cor-
pori celesti non potest conuenire: quia non est
neque calidum: neque frigidum: neque humi-
dum: neque siccum: neque aliquid huiusmodi:
vel actu vel potentia: ut probatur in primo de
celo. Corpus igitur hominis resurgentis non
erit corpus celeste. ¶ Ad hec corpora celestia
sunt incorruptibilia: et ita transmutari non pos-
sunt a sua naturali dispositione. naturaliter au-
tem eis debetur figura spherica: ut probatur in
secundo de celo et mundo: non est igitur pos-
sibile quod accipiant figuram que naturaliter
humano corpori debetur: impossibile est igitur
quod corpora resurgentium sint de natura cele-
stium corporum.

¶ Corpora resurgentium erunt alie
rue dispositionis. LXXXV.

Quanis autem
corpora resurgē-
tium sint suta eiusdē sp̄i cui nūc
sūt corpora n̄ra: tñ aliā dispōez hēbūt: et p̄rio quidez
quantum ad hoc qd omnia resurgentium corpo-
ra tam bonorum q̄ malorum incorruptibilia

transmutatio quide rō triplex est. 1. transmutatio in materia: 2. transmutatio in forma: 3. transmutatio in ordine. 1. transmutatio in materia: hoc fit per corruptionem et generationem. 2. transmutatio in forma: hoc fit per metamorphosin. 3. transmutatio in ordine: hoc fit per migrationem. In materia transmutatio fit per corruptionem et generationem. In forma transmutatio fit per metamorphosin. In ordine transmutatio fit per migrationem.

De qualitate corporum... ¶ **Q**uanis autem corpora resurgē-
tium sint suta eiusdē sp̄i cui nūc sūt corpora n̄ra: tñ aliā dispōez hēbūt: et p̄rio quidez
quantum ad hoc qd omnia resurgentium corpora tam bonorum q̄ malorum incorruptibilia

Quartus

erunt: cuius quidē rō triplex est. Una quidem sumitur ex sine resurrectionis: ad hoc. n. resurgent tā boni q̄ mali: vt ēt i. p̄p̄ia corpibus premiuz cōse quantur ul' penā p̄ his que gesserunt dū uixerūt in corpore: premiū at̄ bonozū qd̄ est felicitas erit perpetuū: s̄l̄r ēt p̄ccō mortali d̄betur pena perpetua: quozū utrūq; p̄ ex his que in t̄rio determinata sunt: o; igitur q̄ utriq; corpus icorruptibile recipiatur. Alia rō p̄t sumi a cā formali resurrectionis: q̄ est aia: dictum ē. n. supra: q̄ ne aia i p̄petuum remaneat a cōpore separata ite: ato per resurrectionē corpus resumet: q; igitur i hoc p̄fectiōni aie p̄uidetur: q̄ corpus recipiat cōueniēs erit vt corpus fm̄ q̄ competit aie disponat: ē at̄ aia in corruptibilis: vnde r̄ corp' ei icorruptibile reddetur. Tertia uero rō sumi p̄t ex cā actiua resurrectionis: deus. n. qui corpora iam corrupta reparabit ad uitā: multo fortius hoc corpibus prestare poterit: vt recuperata uita in eis p̄petuo cōseruetur. In cuius rei exempluz ēt corpa corruptibilia cū uoluit a corruptione seruari illesa sicut corpa triū pueroz i fornace. Sic igitur intelligēda ē icorruptibilitas futuri stat': q; hoc corp' qd̄ nūc corruptibile ē: icorruptibile dīna uirtute reddetur ita q̄ aia i ip̄z p̄fecte dīnabit q̄rū ad h̄ q̄ ip̄z uiuificet nec talis comunicatio uite a q̄cūq; alio poterit impedi: vñ r̄ apls dicit. i. Co. xv. Oportet corruptibile hoc iduē incorruptiōz r̄ mortale hoc iduere i mortalitatez: nō igit p̄ hoc hō resurgēs immortalis erit q̄ aliud corpus incorruptibile resumat vt p̄dicte opiones posuerūt s; quia hoc ipsū qd̄ nūc ē corruptibile: icorruptibile fiet. Sic igitur intelligēdū est qd̄ apls dicit: Caro r̄ sanguis regnū dei nō possidebunt: q̄ in statu resurgētū corruptio tollet cānis r̄ sanguinis substantia tñ carnis r̄ sanguinis remanente. vnde subiūgit: neq; corruptio icorrupte lam possidebit.

De qualitate cōporū glorificatorū. LXXXVI.

Quanuis autē merito xpi defectus nature i resurrectione ab oibus cōiter tā bonis q̄ malis remanebit tñ differētia iter bonos r̄ malos q̄rūz ad ea q̄ p̄sonaliter utriq; cōueniunt. Est at̄ de rōne nāe: q̄ aia hūana sit corpis forma ipsuz uiuificans r̄ esse cōseruās: sed ex p̄sonalibus actibus meretur aia in glām diuine uisionis eleuari: uel ab ordine h̄ modi glie p̄pter culpam excludi: disponetur igitur corpus cōiter oīum fm̄ concedētī am aie: vt. s. forma icorruptibilis esse icorruptibile corpori tribuat cōtrariōzū compōne non obstāte eo q̄ mō corpis humani dina uirtute aie hūane q̄rūm ad hoc subiūctur oīo: sed ex claritate r̄ uirtute aie ad diuinam uisionem eleuare corp'

sibi unitum aliquid amplius cōsequetur: erit. n. totaliter subiectū aie dina uirtute hoc faciēte: nō solū q̄rūm ad esse sed ēt q̄rūm ad actiones r̄ passionēs r̄ motus r̄ corpēas qualitates: sicut igitur aia dina uisione fruens: quadā sp̄uali claritate replebitur: ita per quadā redundantiā ex aia i corpus ipsuz corpus suo mō claritatis gloria iduet: vnde dicit apls. i. Co. xv. Seminatur corp' i ignobilitate: surget in glia: q; corpus nūc nunc est opacum: tunc at̄ erit clarum fm̄ illud Mar. xiiij. Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris mei. Aia ēt q̄ dina uisione fruatur ultimo finī coniuncta in omnibus experietur suum desiderium adimpletū: r̄ q; ex desiderio aie mouetur corpus: q̄nō erit ut corpus oīo sp̄ui ad motuz obediet: vñ corpa resurgētū b̄forū futura erunt agilia: r̄ hoc ē qd̄ apls dicit ibidē. Seminatur i firmitate: surget i uirtute: firmitatem. n. experietur in corpore: quia inualiōi inuenitur ad satisfaciēdū desiderio aie in motibus r̄ actiōib' q̄s aia impat: q̄ firmitas totaliter tūc tollet uirtute redūdātē i corp' ex aia deo uiuificata: p̄pter qd̄ etiā Sap. iij. dicit de iustis q̄ tāq; scitile in arūdineto discurrēt: nō q̄ motus sit i eis p̄pter necessitates cū nullo idigeat qui deū hñt s; ad uirtutū demōstrationē. Sic aut̄ aia deo ruēs habebit desiderū adimpletuz q̄rūm ad oīs boni adeptiōne: ita etiā eius desiderū impletum erit q̄rūm ad remotionē oīs mali: quia cū sumo bono locuz nō h̄z aliqd̄ malum: r̄ corp' igit p̄fectū per animā p̄portionaliter aie immune erit ab oī malo r̄ q̄rūm ad actum r̄ q̄rūm ad potentiā: q̄rūz ad actū qui dem: quia nulla in eis erit corruptio: nulla d̄fo: mitas: nullus defectus: q̄rūm ad potentiā uero: quia non poterūt aliquid pati qd̄ eis est molestū: r̄ propter hoc in passibilia erūt: que tñ ipassibilitas nō excludit ab eis passiōne que est de rōne sensus: vt̄tur. n. sensib' ad delectationē fm̄ illa que statū i corruptionis nō repugnāt. Ad hanc igit eoz ipassibilitatē ostendā apls dicit: Seminatur in corruptione: surget i corruptione. Rursus: aia deo fruēs ip̄i p̄fectissime adhibebit r̄ eius bonitatē p̄cipaliter in summo secundum modum suum: sic igitur r̄ corpus perfectū subdetur anime r̄ eius proprietates p̄cipaliter quantuz possibile est in perspicuitate sensuum in ordinatione corporei appetitus r̄ in oīoda perfectione nature: tanto enim aliqd̄ perfectius est in natura quāto eius natura p̄fecti' subditur forme: r̄ propter hoc dicit apostolus. Seminatur corpus animale: surget corpus sp̄rituale: sp̄rituale quidem corpus resurgētis erit: non quia sit sp̄ritus: ut quidā male intellexerunt siue per sp̄m intelligatur sp̄ualis substantia siue aer aut uentus: sed quia erit oīo subiectum sp̄ui: sicut r̄ nunc dicitur corpus animale non quia sit animal: sed quia animalibus passiōibus subiaceat

et alimonia idiget. **D**z igitur ex predictis: qd sicut aia hois eleuabitur ad glia spuum celestiu: ut deū per essentiam uideat: sicut in tertio est ois: ita eius corpus sublimabitur ad proprietates celestium corporum: i qdum erit clarū ipassibile absq difficultate et labore mobile et pfectissime sua forma pfectum: et sic ppter hoc apls dicit resurgentiū corpore esse celestia non qdum ad naturā s3 qdum ad glia: vñ cum dixisset: qd sunt corpora celestia: et sunt terrestria corpora: subiungit qd alia ē celestium glia: alia terrestrium. Sicut autē glia inquam humana aia subleuatur: excedit naturalē virtutem celestiu spuum: ut i tertio oisum est: ita gloria resurgentiū corporum excedit nalem pfectionem celestium corporum: ut sit maior claritas: i passibilitas firmio: agilitas facilio: et dignitas nature perfectior.

De loco corporum glificatorum. LXXXVII.

Quia uero locus d3 proportionari locato: pns est qd cuz corpora resurgentiū proprietatem celestium corporum consequetur: et i celis locū hēant vñ magis super oēs celos: ut simul cū xpo sint: cuius virtute ad hanc gloriā pducentur: de quo dicit apls **Ephe. iij.** Qui ascendit super oēs celos: ut adimpleret oia. friuolum at vñ hanc dinaz promissionē ex nali elementozū positione argumētari: qsi ipossibile sit corpus hois cum sit terrenū et scdm suam nām infimū locū hñs supra elementa leuia eleuari. Manifestum ē. n. qd ex uirtute aie ē qd corpus ab aia perfectum elementozū inclinationis nō sequatur: ipsa. n. aia sua uirtute ē non p̄tinet corpus qd diu uiuimus: ne ex contrarietate elementorum dissoluatur: et uirtute ē aie motiue corpus i altum eleuatur: et tanto amplius quanto uirtus motiua fortior fuerit. Manifestum est autem: qd tunc aia perfecte uirtutis erit qñ deo per uisionē coniungetur: nō igitur d3 graue uideri: si tunc uirtute aie corpus et ab oī corruptione seruetur imune: et supra quecunqz corpora eleuetur. Neqz etiā huic promissioni diuine impossibilitatem affert: qd corpora celestia frangi non p̄nt: ut super ea gloriosa corpora subleuentur: quia a uirtute diuina hoc fiet: ut gloriosa corpora simul cuz alijs corporibus esse possint: cuius rei indicium in corpore christi precessit: dum ad discipulos ianuis clausis intrauit.

De sexu et etate resurgentiū. LXXXVIII.

Non est tamen estimandum qd in corporibus resurgentiū desit sexus semineus: ut aliqui pu

tauerunt: quia cum per resurrectionē sint reparandi defectus nāe: nihil eoz que ad perfectionē nāe p̄tinent: a corporibus resurgentiū aufertur. Sic at alia corporis membra ad integritates humani corporis p̄tinent: ita et ea que generationi deseruiūt tam i maribus qd in feminis: resurgent ergo membra h̄modi i r̄isqz. Neqz tñ huic obuiat: qd usus horum mēbroz non erit: vt supra oisum est: qz si ppter hoc hec membra i resurgētibus non erunt pari rōne nec dia membra que nutrimento deseruiūt i resurgētibus essent: qz nec ciboꝝ usus post resurrectionem erit: sic igitur magna pars mēbrozū corporū resurgentiū deesse: erunt igit oia membra h̄modi quibus eozum usus non sit ad integritatem nālis corporis restituendā: vnde frustra non erunt. Similiter et nec infirmitas feminei sexus perfectionē resurgentiū obuiat. Nō. n. est infirmitas per recessum a nā: sed a nā itenta: et ipsa ē nāe distinctio in oibus p̄fectionē nature demōstrabit: et diuinā sapiam oio cum quodaz ordine disponētē cōmendabit. Nec ē cogit ad hoc uerbum apli quod dicit **Ephe. iij.** Donec occurrat oēs in unitatem fidei et agnitionis filij dei in uirum perfectum in mensuram etatis plenitudis xpi. Non enim hoc ideo dictum est qd quilibet in illo occurfu quo resurgentes erunt obuiat christo in aera sit sexum uirilem habiturus: sed ad designandam perfectionem ecclesie et uirtutem: tota enim ecclesia erit quasi uir perfectus christo occurrens: vt ex precedentibus et sequētibz patet. In etate autem christi que est etas iuuenilis oporet omnes resurgere propter perfectionē nature que in hac sola etate consistit: puerilis enim etas nondum perfectionem nature consecuta est per augmentum: senilis uero etas iaz ab eo recessit ppter decrementum.

De qualitate corporum resurgentiū in damnatis. LXXXIX.

His at rōnabili ter considerare possumus qualis futura sit conditio corporum resurgentiū in damnatis. Oportet enim et illa corpora animabus damnandozū proportionata esse: anime autem malozum naturam quidem bonam hñt: utpote a deo creatam: sed uoluntatem habebūt inordinatam et a fine proprio deficientem: corpora igitur eozum quantum ad id quod nature est integra reparabuntur: quia uidelicet in etate perfecta resurgent absqz omni diminutiōe membrorum et absqz omni defectu et corruptione quem error nature aut infirmitas introduxit: unde apo

Stas dicit i. Col. xv. **M**ōi rē...
qd manifestū ē de oibus debere i...
q̄ malis etis q̄ procedit i sequi...
uero sicut q̄z erit sicut uoluntati a...
in proprio defectu: sed magis nō...
i q̄ ois subiecta: sed magis erunt...
et carnalis. Nec ipsa corpora erunt...
difficultate sic obediencia: sed m...
rela i grama et quodāmo aie ip...
ip̄s aie q̄ nobiam a deo sūt uac...
etiam passibilia sicut nunc qd e...
tamen q̄ p̄uenerit quidam a rē...
afflictionem nō tamen corruptio...
scdm anime uoluntatem a n...
beatitudinis totaliter frustrate...
tam corpora opaca et tenebrosa...
me a lamine diuine cognitiōis er...
est quod ap̄tolas dicit primo...
resurgentiū: sed non omnes im...
etiam boni immutabuntur ad...
uero corpora absqz gloria. Nō...
alioquin potest ipossibile uider...
pora sūt passibilia non: amen...
omnis passio magis factuā b̄qz...
denat enim qd si corpora diu i...
totaliter consummatur: ablot...
terfas animam a corpore sep...
accidit iupposita: transmuta...
forma in formam: corpus au...
resurrectionem non erit tran...
in formam: neqz in bonis ne...
uolūtas totaliter perficitur a...
esse nature: ita ut iam non sit...
nam a tali corpore remoueri...
a diuina uirtute: corpus anim...
te: nō ē et potentia que est in...
omnem formam in corpore i...
quodāmodo ligata per uir...
sit in actus: alterius forme re...
uacuum corpus a quantitate...
nes non erunt anime totaliter...
secundum seculum a contrariet...
figuntur enim ab igne corrup...
litas ignis propter sui exalt...
equalitatem completionis et...
connaturalis: licet eam solū...
men talis afflictio animas...
rarecum corpus semper nō...
se sit remanere. Sicut aut...
propter inuolutiones glo...
ra deabuntur: ita et loca...
et penalis proportionali...
bus damnatorum. **¶** Un...
et moꝝ super eos: et del...
uantes: **¶** Apo. xv. d3 qd

Quartus.

stolus dicit. i. **Cor. xv.** **M**ortui resurgēt incorrupti quōd manifestū est de oibus debere itelligi tā bonis quā malis ex his quā procedūt et sequūtur i. l. i. Quia uero aīa eorū erit sū uoluntate a deo auersa et sine p. p. r. i. o. d. e. s. i. t. u. t. a. e. o. r. u. m. c. o. r. p. o. r. a. n. o. n. e. r. u. n. t. s. p. u. a. l. i. a. q. u. i. s. i. s. p. u. i. o. i. o. s. u. b. j. e. c. t. a. s. e. d. m. a. g. i. s. e. o. r. u. m. a. i. a. p. a. f. f. e. c. t. u. s. e. r. i. t. c. a. r. n. a. l. i. s. **N**ec ipsa corpa erunt a. g. i. l. i. a. q. u. i. s. i. n. c. d. i. f. f. i. c. u. l. t. a. t. e. a. i. e. o. b. e. d. i. e. n. t. i. a. s. e. d. m. a. g. i. s. e. r. u. n. t. p. o. d. e. r. o. s. a. e. t. g. r. a. u. i. a. e. t. q. u. o. d. a. m. o. a. i. e. i. p. o. r. t. a. b. i. l. i. a. s. i. c. u. t. e. t. i. p. s. e. a. i. e. p. i. n. o. b. i. a. m. a. d. e. o. s. u. n. t. a. u. e. r. s. e. **R**emanebūt etiam passibilia sicut nunc uel etiam magis: ita tamen quā patientur quidem a rebus sensibilibus afflictionem non tamen corruptionem sicut et ip. s. o. r. u. m. a. n. i. m. e. t. o. r. q. u. e. b. u. n. t. u. r. a. n. a. t. u. r. a. l. i. d. e. s. i. d. e. r. i. o. b. e. a. t. i. t. u. d. i. n. i. s. t. o. t. a. l. i. t. e. r. f. r. u. s. t. r. a. t. e. **E**runt etiam eorū corpa opaca et tenebrosa sicut et eorū a. n. i. m. e. a. l. u. m. i. n. e. d. i. u. i. n. e. c. o. g. n. i. t. i. o. n. i. s. e. r. u. n. t. a. l. i. e. n. e. e. t. h. o. c. e. s. t. q. u. o. d. a. p. o. s. t. o. l. u. s. d. i. c. i. t. p. r. i. m. o. **Cor. xv.** q. u. o. m. n. e. s. r. e. s. u. r. g. e. n. t. u. r. s. e. d. n. o. n. o. m. n. e. s. i. m. m. u. t. a. b. i. m. u. r. s. o. l. i. e. n. i. m. b. o. n. i. i. m. m. u. t. a. b. u. n. t. u. r. a. d. g. l. o. r. i. a. m. m. a. l. o. r. u. m. v. e. r. o. c. o. r. p. o. r. a. a. b. s. q. u. e. g. l. o. r. i. a. r. e. s. u. r. g. e. n. t. **F**orte autem alicui potest impossibile uideri: quā malorum corpa sint passibilia non tamen corruptibilia: cum omnis passio magis fact. a. b. i. c. i. a. t. a. s. u. b. s. t. a. n. t. i. a. v. i. d. e. m. u. s. e. n. i. m. q. u. o. d. s. i. c. o. r. p. u. s. d. i. u. i. i. n. i. g. n. e. p. e. r. m. a. n. e. a. t. f. i. n. a. l. i. t. e. r. c. o. n. s. u. m. m. e. t. u. r. d. o. l. o. r. e. t. i. a. m. s. i. s. i. t. n. i. m. i. s. i. n. t. e. n. s. u. s. a. n. i. m. a. m. a. c. o. r. p. o. r. e. s. e. p. a. r. a. t. **S**ed hoc totū accidit supposita transmutabilitate materie de forma in formam: corpus autem humanū post resurrectionem non erit transmutabile de forma in formam: neq. in bonis neq. in malis: quā in v. t. r. i. s. q. u. e. t. o. t. a. l. i. t. e. r. p. e. r. f. i. c. i. e. t. u. r. a. b. a. n. i. m. a. q. u. a. n. t. u. m. a. d. e. s. s. e. n. a. t. u. r. e. i. t. a. u. t. i. a. m. n. o. n. s. i. t. p. a. s. s. i. b. i. l. e. h. a. n. c. f. o. r. m. a. m. a. t. a. l. i. c. o. r. p. o. r. e. r. e. m. o. u. e. r. i. n. e. q. u. e. a. l. i. a. z. i. n. t. r. o. d. u. c. i. d. i. u. i. n. a. u. i. r. t. u. t. e. c. o. r. p. u. s. a. n. i. m. e. t. o. t. a. l. i. t. e. r. s. u. b. j. e. c. t. e. v. n. d. e. e. t. p. o. t. e. n. t. i. a. q. u. e. e. s. t. i. n. p. r. i. m. a. m. a. t. e. r. i. a. a. d. o. m. n. e. m. f. o. r. m. a. m. i. n. c. o. r. p. o. r. e. h. u. m. a. n. o. r. e. m. a. n. e. b. i. t. q. u. o. d. a. m. o. d. o. l. i. g. a. t. a. p. e. r. u. i. r. t. u. t. e. z. a. n. i. m. e. n. e. p. o. s. s. i. t. i. n. a. c. t. u. z. a. l. t. e. r. i. u. s. f. o. r. m. e. r. e. d. u. c. i. **S**ed quia damnatorum corpa quantum ad aliquas conditio. n. e. s. n. o. n. e. r. u. n. t. a. n. i. m. e. t. o. t. a. l. i. t. e. r. s. u. b. j. e. c. t. a. a. f. f. l. i. g. e. t. u. r. s. e. c. u. n. d. u. m. s. e. n. s. u. m. a. c. o. n. t. r. a. r. i. e. t. a. t. e. s. e. n. s. i. b. i. l. i. u. m. a. f. f. l. i. g. e. n. t. u. r. e. n. i. m. a. b. i. g. n. e. c. o. r. p. o. r. e. o. i. n. q. u. a. n. t. u. m. q. u. a. l. i. t. a. s. i. g. n. i. s. p. r. o. p. t. e. r. s. u. i. e. x. c. e. l. l. e. n. t. i. a. m. c. o. n. t. r. a. r. i. a. t. u. r. e. q. u. a. l. i. t. a. t. i. c. o. m. p. l. e. x. i. o. n. i. s. e. t. a. r. m. o. n. i. e. q. u. e. e. s. t. s. e. s. u. i. c. o. n. n. a. t. u. r. a. l. i. s. l. i. c. e. t. e. a. m. s. o. l. u. e. r. e. n. o. n. p. o. s. s. i. t. n. o. n. t. a. m. e. n. t. a. l. i. s. a. f. f. l. i. c. t. i. o. a. n. i. m. a. z. a. c. o. r. p. o. r. e. p. o. t. e. r. i. t. s. e. p. a. r. a. r. e. c. u. m. c. o. r. p. u. s. s. e. m. p. e. r. s. u. b. e. a. d. e. m. f. o. r. m. a. n. e. c. e. s. s. e. s. i. t. r. e. m. a. n. e. r. e. **S**icut autem corpa beatorum propter innouationez glorie supra celestia corpa eleuabuntur: ita et locus i. i. m. n. s. e. t. t. e. n. e. b. r. o. s. u. s. e. t. p. e. n. a. l. i. s. p. r. o. p. o. r. t. i. o. n. a. l. i. t. e. r. d. e. p. u. t. a. b. i. t. u. r. c. o. r. p. o. r. i. b. u. s. d. a. m. n. a. t. o. r. u. m. **U**nde et in ps. dicitur. **V**eniat mors super eos: et descendant in infernum uiuentes: et **Apo. xx. d. i. c. q. d.** diabolus qui seducebat eos

missus est in stagnum ignis et sulphuris: ubi et bestia et pseudo prophete cruciabitur die ac nocte in secula seculorum.

Quomodo substantie incorporee patientur ab igne. XC.

Sed pot. venire in dubium quomodo diabolus qui in corporeus est et anime damnatorū ante resurrectionem ab igne corporeali possit pati: a quo patientur in inferno corpa damnatorum: sicut et dominus dicit **Mat. xxv. 30.** maledicti erit in ignem eternum: qui paratus est diabolo et angelis eius. **N**on igitur sic estimandum est: quā substantie incorporee ab igne corporeo pati possunt: quā eorum natura corrumpatur per ignez vel alteretur: aut qualitercunque aliter transmutetur: sicut nunc nostra corpa corruptibilia patientur ab igne: substantie enim incorporee non habent naturam corporalem: ut possint a rebus corporeis immutari: neque etiam formarum sensibilibus susceptiue sunt: nisi intelligibiliter: talis autem susceptio non est penalit: sed magis perfectiua et delectabilis. **N**eque etiam potest dici: quā patientur ab igne corporeo afflictionem ratione alicuius contrarietatis: sic corpa post resurrectionem patient: quā substantie incorporee organa sensuū nō hnt neq. potētis sensituius utūt: patiūt igit ab igne corporeo substantie incorporee per modum alligatiōis cuiusdam possunt enim alligari spiritus corporeis vel per modum forme sicut anima corpa humano alligatur ut det ei vitam: vel etiam absque hoc quā sit eius forma: sicut nigromantici uirtute demonum spiritus alligant imaginibus aut huiusmodi rebus: multo igitur magis uirtute diuina spiritus damnandi igni corporeo alligari possunt: et hoc ipsum est eis in afflictionem quā sciūt se rebus infimis alligatos in penam. **E**st etiam conueniens quā damnati spiritus penis corporalibus puniantur: one enim peccatum rationalis creature ex hoc est quā deo obediendo non subditur: pena autem proportionalit debet culpe respondere ut uoluntas per penam in contrario eius affligatur quod diligendo peccauit: est igitur conueniens pena nature rationali peccanti ut rebus inferioribus scilicet corporalibus quodammodo alligata subdat. **I**tem pctō quō in deum mittitur non solum pena damni sed etia pena se sui debetur ut in. iij. ostensum est: pena .n. sensus rñdet culpe quātum ad conuersionē i. ordinatā ad mutabile bonum: sicut pēa damni rñdet culpe quātum ad auersionem ab incommutabili bono creatura autem rationalis et precipue humana

Liber

aia peccat inordinate se ad corporalia conuertendo ergo conueniens pena est: vt p corporalia affligatur.

Pre. si pena afflictiva peccato debetur: quam dicimus pena sensus: vbi n tertio onsum est o3 q ex illo hec pena pueniat: qd pot afflictione i ferre: nihil at afflictionem i ferre nisi in qrtum est contrariu voluntati: non e at contrariu nali uoluntati ronalis nae: q spuali substantie coniugatur: quummo hoc est delectabile ei et ad eius pfectione pertinet est. n. coniunctio filis ad sile et itelligibilis ad itellectu: na ois substantia spualis fm se itelligibilis e: est at contrariu nali uoluntati spualis substantie vt corpi subdatur: a quo fm ordine sue nae libera esse d3: conueniens igitur e: vt substantia spualis per corporalia puniatur. **H**inc et apparet q l3 corporalia que de premijs btorum i scripturis legunt spualiter itelliguntur: sicut dcm e de promissione ciboru 7 potuum: quedam tn corporalia que scriptura peccatis cominatur in penas: corporaliter sunt itelligenda et quasi pprie dicta. Non. n. e conueniens q m superior per usu inferioris premiatur: s3 magis per hoc q superiori iungitur: punitur at conuenienter na superior: per hoc q cu inferioribus deputatur. Nihil tn phibet quedam etiam que de danatorum penis i scripturis dicta corporaliter loquuntur: spualiter accipi et uelut per similitudine dicta: sicut d3 Isa. vlti. **T**ermis eorum no morietur pot. n. p uerme itelligi conscie remorsus: quo et impij torquebuntur: no. n. e possibile q corpore uermis spualem corodat substantia: neq3 et corpa danatoru q icorruptibilia erunt. **F**let3 et et stridor dentium i spualibus substantijs no nisi methaphorice itelligi pnt: q3 uis i corporibus danatoru p3 resurrectione nihil phibeat corporaliter ea itelligi: ita tn q per fletum no itelligatur lachrymaru deductio: q3 ab illis corporibus nulla resolutio fieri pot: sed solu dolor cordis: conturbatio oculo3 7 capitis: prout i fletibus esse solet.

Quod aie statim post separationes a corpore pena uel premium consequitur. **XCI.**

His autem accipere possumus: q statim post mortem aie hoium recipiunt pro meritis uel pena uel premium. **S**unt. n. aie separate susceptibiles penarum no solu spualium sed et corporalium: vt onsum est. **Q**uod at sint susceptibiles glie: manifestu est ex his que in tertio sunt tractata: ex hoc. n. q aia separatur a corpore: fit capax uisionis diuine ad quam du esset conuicta corruptibili corpi peruenire non poterat: i uisione at dei ultima hominis bfitudo consistit: que e uirtutis premium: nulla at ro esset quare differretur pena et premium:

ex quo utriusq3 aia particeps esse pot: statim igitur cum aia separatur a corpore premium uel pena recipit p his que in corpore gessit. **A**dhuc i uita ista e status merendi uel demerendi: vbi copara militie 7 diebus mercenarij: vt p3 Job. viij. **M**ilitia est uita hois super terra: 7 sicut mercenarij dies eius: sed post statum militie et laborem mercenarij statim debet premium uel pena bñ ul male certantibus: vnde 7 Leuit. xix. di. **N**on morabit op mercenarij tui apud te usq3 mane: dñs et die Joel. vlti. **A**ro uelociter redda uicissitudine uobis sup caput uim: statim igitur p mortem aie uel premium consequitur uel penam. **A**mp. fm ordinem culpe 7 meriti conuenienter est ordo i pena 7 premio: meritum at et culpa non copetit corpi nisi per aiam: nihil. n. h3 ronem meriti uel demeriti: nisi in qrtum e uoluntariu: igitur tam premium q3 pena conuenienter ab aia deriuatur ad corpus: no at aie conuenit ppter copus: nulla igitur ro e qre in punitione uel premiatioe aiaru3 expectetur resumptio corporum: quia magis conueniens v3 vt aie in quibus per prius fuit culpa et meritum prius et puniantur uel premiatur. **I**tem ead3 dei p uidentia creaturis ronalibus premia debentur et pena qua rebus nalibus pfectiones eis debite adhibentur: sic e at i rebus nalibus q unig33 statim recipit perfectionem cuius est capax: nisi sit impedimentum uel ex parte recipientis uel ex parte agentis: cum igitur aie statim cum fuerint separate a corpore sint capaces 7 glie 7 pene: statim utriusq3 recipiunt: nec differunt uel bonorum premium ul maloz3 pena quousq3 anime corpora resumant. **C**onsiderandum tn est q ex parte bonoz3 aliqd impedimentum esse pot: ne aie statim a corpore ab solute ultimam mercedem recipiant: que i dei uisione consistit: ad illam. n. uisionem creatura ronalis eleuari non potest nisi totaliter fuerit deputata: cum illa uisio totam facultatem naturalem creature excedat: vnde Sap. vij. di de sapia q3 nihil inquinatum in illa incurrit: 7 Isa. xxxv. dicis. **N**on transibit per eam pollutus: pollutus autem aia per peccatum: in qrtum rebus inferioribus inordinate coniungitur: a qua quide3 pollutione purificatur in hac uita per penitentiam et alia facia: vt supra dictum est: qnq3 uero contingit q purificatio talis non totaliter perficitur in hac uita: sed remanet adhuc debitor pene: uel propter negligentiam aliquam aut occupationem: aut et q3 debitor pene homo mortem preuenitur: nec tn propter hoc meretur totaliter excludi a premio: quia hec absq3 peccato mortali contingere possunt: p quod solum tollitur charitas: cui premium uite eterne debetur: ut apparet ex his que in tertio dicta sunt: oportet igitur q post hanc uitam purgatur anteq3 finale premium consequant: purgato

ad hoc hec per uenit: sicut et in
nisi iusticia purgatio coples
morte co dicitur eum negligens q
no hic pro peccato no ipse no
deardat igit aie bonoru qui
le in hoc mundo a pmi conuecur
purgatioe sustinet: 7 hec e ro
ponitur. **D**icit aut pmi iustit
i. Cor. iij. Si cut op ardet: do
ge at saluus erit sic tn q per igne
et plectudo tunc vlt que p de
deio inuoluetur si purgatioe
ponatur non. n. cor ecclesia p bi
no boni uel mali: sed pro his q
no peruenit. **C**u ite ita p m
tur pena 7 premium si impedim
riatibus scriptura confirmatur
malis. **D**icit in bonis uis fac
infena ostendit: 7 Luce. xvi.
7 sepulchra i iustoru iustoru au
uatur. **S**i et 7 de bonis pcur
ois in corpe pendens latens oi
et in paradiso: per purgatioe
m3 q3 repositur bonis
Uincens dabo ede de ligno v
ei mi. **D**icit autem quid
itelligitur vltima remuneratio
fm illud. **M**at. v. **S**uadetur
ca r3 copiosa est in celis: se
tio que orie in terra. nam p
terranus esse videtur: et bo
sco. q3 plantatur ad domina
lupatis in quo posuit domi
ra. **S**ed h3 qua recte verba
deret inuenit. q3 ipa finalis
promittitur laetitia hanc
Apostolus enim scdo Cor.
locutus fuisse dicit: q3 id
latens nostre momentane
dam in iusticia: eternam
ratur in nobis non totam
videtur: sed ea que mori
tur temporalia sunt: que u
na: que manifestam est de
celis: vt ostendit quand
habeatur subiungit. **S**ci
mus n3a du3 bicationis
ex ois habemus domo n
in celis: per quod mani
soluto corpore anima ad
sionem producit: que
diuinitatis: sicut angeli
quis autem contradic
non dicit q statim o
eternam habeamus in

Quartus.

autem hec fit per venas: sicut et in hac vita per penas satisfactorias purgatio completa fuit: alioquin melioris conditio esset negligentes quam solliciti si pena quam hic pro peccatis non impleret non sustineat in furo. Retardat igitur anime bonorum qui habent aliquid purgabile in hoc mundo a primis consecutione: quosque penas purgatorias sustineant: et hec est ratio que purgatoriu ponimus. **H**unc autem ponit suffragat dictu apostoli: **1. Cor. iij.** Si cuius opus arserit: detrimentum patietur. Ipe autem saluus erit sic tamen quasi per ignem. Ad hoc etiam est consuetudo ecclesie vltis que pro defunctis orat: quod quod deo in utilitas esset si purgatoriu post mortem non ponat: non enim orat ecclesia pro his qui iam sunt in termino boni vel mali: sed pro his qui nudum ad terminum perueniunt. **Q**uod autem statim post mortem anime consequatur pena vel premium si impedimentum non sit: auctoritatibus scripture confirmatur: or. n. **Job. xxi.** de malis. Dicunt in bonis dies suos: et in puncto ad inferna descendunt: et **Luce. xvi.** Mortuus est dives: et sepultus est in infernum. infernum autem est locus ubi anime puniuntur. **S**icut et de bonis per. ut. n. **habet Luce. xxiij.** omnes in cruce pendens latroni dixit. Hodie mecum eris in paradiso: per paradisu autem intelligitur premium quod re-promittitur bonis secundum illud **Apost. 1. Jo.** **V**incenti dabo edem de ligno vite quod est in paradiso dei mei. Dicunt autem quidam quod per paradisu non intelligitur vltima remuneratio que erit in celis: secundum illud **Matth. v.** Gaudete et exultate quoniam merces vestra copiosa est in celis: sed aliquis remuneratio que erit in terra. nam paradisu locus quidem terrenus esse videtur: ex hoc quod dicitur **Gen.** **scdo.** quod plantauerat dominus deus paradisu voluptatis in quo posuit hominem quem formauerat. Sed si quis recte verba sacre scripture consideret inueniet quod ipsa finalis retributio que in celis promittitur sanctis statim post hanc vitam datur. **A**postolus enim **scdo Corin.** cum de finali gloria locutus fuisset dicens: quod id quod in presenti est tribulationis nostre momentaneum et leue: supra modum in sublimitate eternum glorie pondus operatur in nobis: non contemplantibus nobis ea que videntur: sed ea que non videntur: que enim videntur temporalia sunt: que autem non videntur eterna: que manifestum est de finali gloria dici que est in celis: ut ostendatur quando et qualiter hec gloria habeatur: subiungit. **Scimus.** enim quod si terrestria dominus nostra huius habitationis dissoluatur quod edificationem ex deo habemus domum non manufactam: sed eternam in celis: per quod manifeste dat intelligere quod dissoluto corpore anima ad eternam et celestem mansionem perducitur: que nihil aliud est quam fructio diuinitatis: sicut angeli fruuntur in celis. **S**i quis autem contradicere velit dicens apostolum non dixisse quod statim dissoluto corpore domum eternam habeamus in celis in re: sed solum in spe

tandem habituri in re: manifeste hoc est contra intentionem apostoli: quia etiam dum hic viuimus habituri sumus celestem mansionem secundum predestinationem diuinam: et iam eam habemus in spe: secundum illud **Roma. octauo.** Spe enim salui facti sumus: frustra igitur addidit: ut terrena domus nostra huius habitationis dissoluatur: suffecisset enim dicere. scimus quod edificationem habemus ex deo etc. **R**ursus expressius hoc apparet ex eo quod subditur. **Scientes quoniam diuisi.** in cor. peregrini. a deo. per se. enim ambu. et non per speciem: aude. autem et bo. vo. habemus magis peregrini. a cor. et presen esse ad deo. frustra autem vellemus peregrinari a corpore scilicet separari: nisi statim essemus presentes ad dominum: non autem sumus presentes nisi quando videmus per speciem: quoadiu enim ambulamus per fidem et non per speciem peregrinamur a domino ut ibidem dicitur. statim igitur cum anima sancta a corpore separatur deus per speciem videt quod est vltima beatitudo ut in tertio ostensum est. **H**oc autem idem ostendunt et verba eiusdem apostoli **Phil.** primo dicentis. **Desiderium habeo. omni. et cum christo esse.** christus autem in celis est: sperabat igitur apostolus statim post corporis dissolutionem se peruenire ad celum. **P**er hoc autem excluditur error quorundam grecorum qui purgatoriu negant: et dicunt anime ante corporum resurrectionem neque ad celum ascendere neque in infernum demergi.

Quod anime factorum post mortem habent voluntatem immutabilem in bono. **XCII.**

Ex his autem apparet quod anime statim cum a corpore fuerit separate immobiles secundum voluntatem reconduntur: ut scilicet vltimus voluntas hominis mutari non possit neque de bono in malum. **Q**uoadiu enim anima de bono in malum vel de malo in bonum mutari potest est in statu pugne et militie: or. n. ut sollicite resistat malo ne ab ipso vincatur: vel conetur ab eo liberari: sed statim cum anima a corpore separata non erit in statu militie vel pugne: sed recipiendi premium vel pena pro eo quod legitime vel illegitime certauit: ostensum est enim quod statim vel premium vel pena consequitur: non igitur vltimus anima secundum voluntatem vel de bono in malum vel de malo in bonum mutari potest. **I**tem ostensum est in. iij. quod beatitudo que in dei visione consistit: perpetua est: et sicut in eodem ostensum est quod pro peccato mortali debet pena eterna: sed anima beata esse non potest si voluntas eius recta non fuerit: delinit. enim esse recta pro his que a fine auertuntur: et recta est pro hoc quod sine fine fuerit. non potest autem simul esse que a fine auertuntur et sine fine frui: or. igitur rectitudinem voluntatis in anima beata esse perpetua: ut

Quartus

Quod aut ex fine in omnibus animalibus se patris sequat immobilitas uoluntatis si manifestum esse potest. finis enim ut dictum est se habet appetituius sic prima principia demonstratio in speculatiuis: huiusmodi autem principia naturaliter cognoscuntur: et error quod circa huiusmodi principia accideret ex corruptioe nature. uel non posset homo mutari de una acceptioe principiorum in aliam aut e conuerso. nisi per mutationem nature. non tamen qui errat circa principia reuocari potest per aliquid tertio: a sic et uocat homo ab errore quod est circa rationes. et sic non posset aliquid a una acceptioe principiorum per aliquid magis apparentia seduci. sic igitur et se habet circa finem: quod unusquisque naturaliter habet desiderium ultimi finis. et hoc sequitur in ueluti natura rationalis ut beatitudinem appetat: sed quod hoc uel illud sub ratione beatitudinis et ultimi finis desideret: ex aliquid speciali dispositione nature contingit: unde philosophus dicit quod quilibet unusquisque est talis et finis uidet et: si igitur dispositio illa per quam aliquid desiderat ab aliquid ut ultimo finis: ab eo remoueri non possit: non possit immutari uoluntas eius quod tamen ad desiderium finis illius: huiusmodi autem dispositiones reuocari potest a nobis quod diuina est anima corpori coniuncta: quod non aliquid appetat a nobis ut ultimo finis: contingit quibus ex eo quod sic disponimur aliquid passioe quod cito transit: unde et desiderium finis de facili remouet ut in contingenti apparet: quibus autem disponimur ad desiderium finis aliquid cuius boni uel mali per aliquem habitum: et ista dispositio non de facili tollit: unde in tale desiderium finis fortius manet ut in temperatis apparet: et tamen dispositio habitus in hac uita auferri potest. Sic igitur manifestum est quod dispositio manente qua aliquid desiderat ut ultimo finis: non potest illi finis desiderium moueri: quod ultimo finis maxime consideratur. unde non potest aliquid a desiderio ultimi finis reuocari per aliquid desiderabile magis. anima autem est in statu mutabili quod diuina corpori unita: non autem postquam fuerit a corpore separata: dispositio. non anima mouetur per actum secundum aliquid motum corporis: cum non corpus deficiat anima ad proprias operationes ad hanc naturam datus est ut in ipso exterioris proficiat quod si ad perfectionem mota: quoniam igitur erit a corpore separata non erit in statu ut moueat ad finem sed ut in fine adeptus est per quod scatur: immobilis igitur erit uoluntas eius quod tamen ad desiderium ultimi finis: ex ultimo autem fine dependet tota bonitas uel malitia uoluntatis: quod bona quibus aliquid uult in ordine ad bonum finem bonum uult: male autem quecunque in ordine ad malum finem. non est igitur uoluntas anime se pate mutabilis de bono in malum sed sit mutabilis de uno uolito in aliud uolito: fuato tamen ordine ad eundem ueluti finem. Et quod appetit quod talis immobilitas uoluntatis libero arbitrio non repugnat cuius actus est eligere: electio. non est eorum quod sunt ad finem: non autem ultimi finis: sic igitur non repugnat libero arbitrio quod immobili uoluntate desideramus beatitudinem et miseriam fugimus in conuersione: ita non erit contra libero arbitrio quod uoluntas immobilis fertur in aliquid determinatum sicut in ultimo fine: quia sicut nunc immobiliter nobis inheret natura

conuersione per quam beatitudinem appetimus in conuersione: ita etiam immobiliter manebit illa specialis dispositio per quam hoc uel illud desideratur ut ultimus finis. Substantie autem separate scilicet angeli per pinquiores sunt secundum naturam in qua creantur ultie perfectioni quam anime: quia non indigent acquirere scientiam ex sensibus neque peruenire ratiocinando de principijs ad conclusiones sicut anime sed per spem inditas statim possunt in contemplatione uitae peruenire: et ideo statim quod debito fini uel debito adheferunt immobiliter in eo permanserunt. Non est tamen estimandum quod anime postquam resumeret corpora in resurrectione immobilitate uoluntatis amittat sed in ea perseueret: quia ut supra dictum est corpora in resurrectione disponuntur secundum exigentiam anime. non autem anime immutabuntur per corpora: sed immobiliter perseuerabunt.

De finali iudicio.

XCVI.

Ex promissis igitur appetit quod duplex est retributio per hanc quod homo in uita gessit una secundum animam qua aliquid quod precipit statim cum anima fuerit a corpore separata: alia uero retributio erit in resurrectione corporum secundum quod quidam ipsa sibilis et gloriosa corpora quodam uero passibilia resumeret et ignobilia et prima quidem retributio singillati fit singulis secundum quod diuisum singuli moriuntur: secundum autem retributio sicut omnibus fiet secundum quod omnes simul resurgent: omnis autem retributio qua diuersa redduntur secundum diuersitatem meritorum: iudicium requirit: necesse est ergo duplex esse iudicium: unum quo diuisum singulis quod tamen ad animam redditur pena uel premium: aliud autem est conuersione secundum quod tamen ad animam et corpus reddet omnibus simul quod meruerit. Et quod christus sua humanitate secundum qua passus est et resurrexit: nobis et resurrectione et uita eterna promeruit: sibi contempit illud conuersione iudicium quo isurgentes uel premiantur uel puniuntur: propterea de eo dicitur Iohannes. v. Potestatem dedit ei iudicium facere: quod filius hominis est. Potest autem iudicium proportionale esse his de quibus iudicatur et quia finale iudicium erit de premio uel pena uisibilem corporum. conueniens est ut illud iudicium uisibiliter agatur: unde etiam christus in forma humanitatis iudicabit quia omnes possunt uidere tam boni quam mali: uisio autem diuinitatis eius beatos facit ut in tertio ostensum est: unde a solis bonis uideri poterit: iudicium autem animarum quod de inuisibilibus est inuisibile agitur. Licet autem christus in illo finali iudicio auctoritatem habeat iudicandi: iudicabunt tamen simul cum illo uelut iudicis assessores qui eius sententia adheferunt. s. ap. quibus dictum est Math. xix. Vos qui secuti estis me sedebitis super sedes iudicantes duodecim tribus israel: que promissio etiam ad illos extenditur qui apostolorum uestigia imitantur.

Peracto igitur fina

li iudicio natura humana totaliter i suo termino constituetur. Quia vero oia corporalia facta sunt quodamō ppter hoies ut i tertio li. ē oñsū: tūc ē toti⁹ creature corporee pueniēs ē ut status imutes et pgruat statui hoiez qui tūc erūt: 7 qz tūc hoies icorruptibiles erūt: a tota creatura corporali tolletur generatōis 7 corruptōis status: 7 hoc ē qđ dicit apls Ro. viij. qđ ipa creatura liberabitur a seruitute corruptionis i libertatē glie filioꝝ dei: generatio at 7 corruptō qđ est in inferioribus corpōrib⁹ ex motu celi causat: ad hoc igitur qđ i inferioribus cesset generatio 7 corruptio: oꝝ qđ etiā motus celi cesset: 7 ppter hoc dē Apoc. x. qđ tps aplius nō erit. Nō oꝝ at impossibile uideri qđ motus celi cesset: nō. n. mot⁹ celi sic ē nālis sicut motus grauiū et leuiū ut ab aliquo interi ori actiūo pncipio inclinetur ad motū: sꝫ dē nālis i qtuꝝ hꝫ in sua natura aptitudinē ad talē motū. pncipiū at illius motus est aliquis intellectus ut in tertio oñsum est: mouetur igitur celū sicut ea qđ a uolūtate mouetur: uolūtās aut mouet ppter finē finis autē motus celi nō pot⁹ eē ipm moueri: mot⁹ n. cū semp in aliud tēdat non habet rationē ulmi finis. Nec pot⁹ dici qđ finis celestis motus sit ut corpus celeste reducat⁹ fm ubi de potentia in actū: qz hec potētia nūq̄ potest tota in actū reduci qz dū corpus celeste est actu i vno ubi est i potentia ad aliud sicut est de potentia materie pme respectu formarū: sicut igitur finis nature in generatōne nō est reducere mām de potētia i actum sed aliquid qđ ad hoc cōsequitur. s. perpetuitas reꝝ per quā ad diuinā silitudinē accedūt: ita finis motus celestis nō est reduci de potētia i actū sꝫ aliqd consequens ad hāc reductionē. s. assimilari deo i cādo: oia at generabilia 7 corruptibilia qđ cānt p motū celi: ad hoiem ordināt quodamō sicut in finē ut in tertio est oñsū: mot⁹ igit celi precipue ē ppter generationē hoiez: i hoc. n. maxiam dinaz silitudinē consequitur in cādo. qz forma hois. s. aia rōalis imediate creat a deo ut i tēo oñsū est. Nō at pot⁹ eē finis multiplicatio aiaz i silitudinē: qz i silitudinē oriatur rōi finis. Nihil igitur incōueniens seq̄ si certo nūero hoiez ppleto ponam⁹ motum celi desistere: cessatē tñ motu celi et generationē 7 corruptionē ab elemētis eoz subā remanebit ex imobilitate diue bonitatis: cresuit. n. res ut eēt vñ eē reꝝ qđ aptitudinē hnt ad ppetuitatē: i ppetuū remanebit: hnt at nām ut sint ppetua sꝫ totū 7 ptem corpa celestia: elemēta vō fm totū sꝫ nō sꝫ pte: qz fm partem corruptibilia sūt. hoies vō fm ptem sꝫ non fm totū: nam aia rationalis incōiꝝr

ptibilis est: cōpositū aut corruptibile: hec igit fm subām remanebūt in ultimo illo statu mūdi que quoquo mō ad ppetuitatē aptitudinē hnt deo supplete sua uirtute quod eis ex propria infirmitate deest. **A**ia vō aialia 7 plāte et corpora mixta que totaliter sunt corruptibilia et secundum totum 7 partem nullo modo in illo incorruptionis statu remanebunt. **S**ic igitur intelligendum est quod apostolus dicit. i. Corin. vij. **P**reterit si gura huius mundi. quia hec species mūdi qđ nunc est cessabit. substantia uero remanebit. sic etiā intelligitur quod dicitur Job. xij. **N**ō cum dormierit non resurget donec atteratur celum. i. donec ista dispositio celi cesset qđ mouetur 7 in alijs motum causat. Quia uero inter alia elemēta maxie actiuum est ignis 7 corruptibile consumptiuū consumptio eozum que in futuro statu remaneēt non debent. conuenientissime fieri per ignem: 7 iō secūdū fidem ponitur qđ finaliter mūdos p ignē purgabitur non solum a corruptibilibus corpōibus sed etiam ab infectione quam locus iste incurrit ex habitatione peccatoꝝ: et hoc est quod dicitur. qđ. p. ij. **A**lii qui nunc sunt 7 terra eodeꝝ vbo repositi: sunt igni rseruati in diem iudicij ut per celos non ipsū firmamentum intelligamus in quo sunt sidera siue fixa siue errantia sed istos celos aereos terre uicinos. **Q**uia igitur creatura corporalis finaliter disponetur per congruentiam ad hominis statum: homines autem non solum a corruptione liberabuntur sed etiam gloria induentur ut ex dictis patet: oportebit qđ etiā creatura corporalis quandam claritatis gloriaꝝ suo modo consequatur. **E**t hinc est quod dicitur Apoc. xxi. **U**idi celū nouū 7 terrā nouā 7 Isa. lxxv. **E**go creabo celos nouos 7 terrā nouā: et nō erūt in memoria p̄ora et nō ascendent super cor sed gaudebitis et exultabitis usqꝫ i sempiternū. **A**mē

Diuinum opus errores in omnes gentiliū atqꝫ hereticorum: christianam fidem suis argumentis impugnantium: **D**iuini Thome acquinatis ordinis predicatorum. **P**etrus Antianus uenerus: theologus patauinus: eiusdem professionis religiosus emendauit: castigauitqꝫ. **I**mpressum uero dedit. uir prestantissimus **N**icolaus Jenlon gallicus: florente. **R**e. prin. **V**enetorum. **J**oanne **M**orenigo duce. Anno salutis. **M**cccclxxx. ydibus **J**unij. **V**enetis feliciter.

*Reuerendissimo patri dno petro ...
 Reuerendissime pater ...
 Reuerendissime pater ...
 Reuerendissime pater ...*